לא למסחר
CONFIDENTIAL

מהדורה חדשה מפוארת ומאירת עינים

תלמוד בבלי

עוז והדר

מסכת הגיגה

הגמרא וכל המפרשים מסודרים מחדש

רבבות הגהות וציונים ע"פ כתבי יד ודפוסים ישנים
ומראי מקומות חדשים על הדף

ועוד הרבה הוספות חשובות כמבואר במבוא

לא למסחר
CONFIDENTIAL

מהדורת פריעדמאן

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) **מסכת כלה רבתי - השלמה** - מרובה בפרקים ובטוחאות יתרות על הנדפסת בכל ספרי השי"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הידוע ז"ל בעל הנמוקי, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) **מסכתות קטנות נוספות:** מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספה"ס בשנת תרי"א).

ג) **חלופי גרסאות בש"ס** ע"פ טוחאות ישנות.

ד) **נוסחאות ישנות ונוסחא הבבלי** במסכת שקלים.

ה) **נוסחת הירושלמי** במסכת הוריות.

ו) **נוסחאות כתבי יד** במסכת סופרים.

ז) **נוסחא חדתא** למס' נדים מספר מראית העין להרחדר"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו הזהוב.

ח) **פתש"דב האי גאון** ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) **- רב נסים** (גאון) בר **יעקב** ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מצעולי התלמוד).

י) [כי"י] **- רבינו חננאל** בר **חושיאל** ז"ל (ני"ב מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כי"י] **- רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה** ז"ל (רבינו הרבי' הרשי') למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבר זבחים.

יב) **- רש"י** למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) **הרשב"ם העקרי** למס' ב"ב דף פ"ו, פ"ח, פ"ט, ק"ל, ק"א. שלא נדפס רק בריפס פיזרו בשנת רע"א ובבל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהשגה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) **פי' רבינו זרחיהו הלוי** ז"ל (ה"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) **- רבינו אברהם בר דוד** ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים וחמיד.

טז) [כי"י] **תוספות ר"י זקן** ז"ל, למס' קידושין (כך יחסום לו רשמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר הרתרומה ומרבותו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) **פי' רבינו שמשון משאנץ** (משאנזא) ז"ל, למס' ע"זרות לחשלום מסכת בבורים, ולפרק אהרחזנגום. ועליו גלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כי"י) **תוספות הר"ש משאנץ** הצ"ל, למס' סוטה.

יט) (כי"י) **תוספות ישנים** למסכת יבמות.

כ) (כי"י) **פי' ריב"ן השלם** למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחוסוהו לרשי", הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכי' שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קרמון ומדוייק וההספות והשגויים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם **נוסחת הריב"ן**.

כא) [כי"י] **פי' רבינו יצחק בר מלבי צדק** מימפונטי ז"ל, למשניות סדר דעים.

כב) [כי"י] **פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא** ז"ל ממשפחת **הענים** (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כי"י] **פי' רבינו מאיר מרוטנבורג** (מהר"ם) ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) **קונטרס מהר"ם מרוטנבורג** לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפיסונהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) **פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא** ז"ל, למס' אבות.

כו) [כי"י] **תוספות ר"ד** מאת רבינו **ישעיה די טראני** (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' בחובות ולמס' נושין.

כז) [כי"י] **תוס' חד מקמאי** למס' יבמות, והוא גיהו גברו של **רבינו משלם** ז"ל. ובראש הספר כתוב בבחב ובדפי הרחדר"א ז"ל בחי"ל: "הישוב יבמות לחדי מקמאי ז"ל, מזכיר לחדב אביו לשבח, הוא הזה נומן הראב"ד, ובא מעשה לפניהב. הדחדר"א ס"פ עכ"ל.

כח) [כי"י] **פי' הרא"ש** ז"ל למסבת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקר הספרים של הרחדר"א ז"ל (והרחדר"א ז"ל החזם עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) **תוס' הרא"ש** ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) **פירוש הרא"ש** למסכת קנים הפיי ומדות:

לא) [כי"י] **תוספי הרא"ש** ז"ל למסכת נזיר.

לב) [כי"י] **שיטה מקובצת** לחיבו **בצלאל אשכנזי** ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחבר רק למס' חולין) ובחתמה מקומות מביא פי' **רש"י האמתי** שמצא בכ"י תחה המפרש האחר שנדפס על שם רשי"י בכל ספרי הש"ס. (בעתקו מבי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים הוב"ב. והרחדר"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בחי"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כי שהיו לו, ולא ובינו עדיין שיצאו לאור הרשום ע"ל. ולמס' חולין בעתק בעצם בי"ק של תלמידו הנ"מ שלמה בר יהושע עדני הצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעורנו בכ"י).

לג) **חכמת שלמה** (מהרש"ל) לפרק הלק, אשר נשמט מכל ספרי השי"ס, ולא נדפס רק בבב' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלה"ה.

לד) [כי"י] **חדושי מהרש"ל** על הרא"ש למס' שבת עירובין ויומין.

לה) **פירש"י והני"** וכו' שעל **הרא"ש**, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כי"י] **הגהות הב"ח** להלק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' **תמת ישרים**, על אחי"ג ועל מסבתות קטנות.

לח) הגהות מס' **ברכת הזבח** ומס' **צאן קדשים** לסדר קדשים.

לט) **תפארת שמואל**, השגות על מהרש"א להגי"מ **אהרן שמואל קאידנובר** ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת חכמה) (מלבר הגהותיו על נפ"ה שבאו בסוף המסבתות).

מ) [כי"י] **פסקי תוספות** למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תום' כי ישן על קלף.

מא) [כי"י] **נוסחאות ישנות בפסקי תום'** שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' **קרבן העדה** למס' שקלים, לחצ"מ **דוד** ז"ל אבר"ק דעבוא.

מג) פי' הצ"מ **חיים יוסף דוד אזולאי** ז"ל (מספרו כסא הכסים) לאחד"מ ולמסבתות קטנות.

מד) [כי"י] **הוספות להגהות הגר"א** ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסבת שקלים, מעצם כ"ק.

מה) **הגהות הגר"א** למשניות סדר טהרות (מלבר באורו שמסר לקטן שנדפס בסוף).

מו) **מים מהורים** הגהות למסבתות בלים לחצ"מ יהודה ליב הלוי עדיאל ז"ל מ"מ מבלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) **הגהות ותקונים** בפי' הרא"ש למס' קנים מס' **יעיר קנו.**

מח) ספר **תקלין חדתין** על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהצ"מ **ישראל** בהרי"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסבה ההיא.

מט) [כי"י] **נמוקי הגר"ב** הגהות על מהרש"א לחצ"מ **יהודה בברך** ז"ל אבר"ק סיגי (מלבר חדושיו על נפ"ה שבאו בסוף המסבתות).

נ) ספר **בנין יהושע** על אבות דרבי נתן, מאת הרב **יהושע פאלק** בי"ר יצחק אייזק מלסא ז"ל.

נא) ספר **נחלת יעקב** למסבתות קטנות, מאת הרב **יעקב (יאקב)** בי"ר ברוך נימבורת ז"ל.

נב) **עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים** כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפארשי הים ז"ל.

נג) **הגהות** על פי' הרמב"ם והרי"ש לסדר זרעים מהצ"מ **שמואל פריינד** ז"ל מרוייי פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כי"י] **לב חכמים** למסבת שבועות.

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כי"י] **פירוש קדמון** למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת בי' בשם "פירוש לא נודע לפי".

נו) **אור זרוע הקצר** על מסבת יבמות, לחצ"מ **חיים מנוואשטט** בן הראי"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון מספר הרא"ש בש"ס רשום ומיניאיה).

נז) ספר **מהדורא בתרא למהרש"א**, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הצ"מ **משה** בר' יצחק בונם ז"ל אבר"ק לובלין.

נח) **חכמת מנוח**, חדושים מהצ"מ **מנוח הענדיל** ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) **מים חיים**, חדושים מהגי"מ **יחזקיה די סילוא** ז"ל (בעהמ"ס פרי תרש).

ס) **כללי התלמוד**, להצ"מ **חיים בנבנשתי** ז"ל (מספרו בנה"ג ושיורי כנה"נ).

סא) [כי"י] **הגהות ישנות** למס' נזיר שנחבאו בבי' ספרדי ישן על גליון המסבתה רפום ווינציאה שנת רפ"ו.

סב) [כי"י] חדישי הגי"מ **משה** בי"ר אברהם ז"ל אבר"ק הוראנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הצ"מ **נתן בורציל** ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כי"י] **באור הגר"א** ז"ל למס' ערכין וגקרא **יד אליהו.**

סה) [כי"י] **הגהות חדשות** מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבר אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כי"י] **באור הגר"א** למשניות **סדר טהרות** (מלבר אהלות) אשר קבל ממנו תלמוד הצ"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרחדר"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא כאה"ר.

סז) ספר **אורה מישור** למס' נזיר, מהצ"מ **יוחנן** בי"ר **מאיר** ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הצ"מ **יחיאל היילפרין** ז"ל אבר"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הזרועות).

סט) [כי"י] חדושים והגהות מהגי"מ **יעקב עמדין** (חריעב"ין) ז"ל (מעצם בי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כי"י חדושים מהגי"מ **גרליה ליפשיץ** ז"ל, על אחה מסבתות מבי"ק, ומספרו **רגל ישרה** לאחד"נ ומס"ק.

עא) חדושים מכתו הצ"מ **ישראל ליפשיץ** ז"ל בעהמ"ס **תפארת ישראל** על משניות.

עב) [כי"י] חדושים מהצ"מ **צבי הירש ברלין** ז"ל (-נכד להבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהצ"מ **משה סופר** ז"ל אבר"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) **שדה צופים** על הרא"ש להצ"מ **בצלאל רנשבורג** ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהגי"מ **זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ** ז"ל (בעהמ"ס סדר משבה).

עו) חדושים מהצ"מ **ברוך פרענקל תאומים** ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כי"י] חדושים מהצ"מ **יעקב צבי יאליש** ז"ל מרינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כי"י] **הגהות** למס' שבועות מהגי"מ **ליב ברלין** ומהצ"מ **נח חיים צבי** ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כי"י) **מצפה איתן** להצ"מ **אברהם** ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס רפום זיטאמיר).

פ) [כי"י] חדושים מהצ"מ **שלמה איגר** ז"ל, למסבתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבר הגיל מעלי"ר).

פא) חדושים מהצ"מ **צבי הירש חיות** ז"ל אבר"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כי"י] **קרני ראם** להצ"מ **אהרן משה טויבש** ז"ל אבר"ק יאמי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א והחדושי נפ"ה (נוסף עתה מבי"ק על הרבה מסבתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כי"י] **הגהות** בנו הצ"מ **שמואל שמעלקא טויבש** ז"ל אבר"ק יאמי.

פד) **ארץ צבי** תגהות על הגהות אשרי' מהצ"מ **יהודה צבי** ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כי"י] **שער הלקוטות** הגהות מהצ"מ **ישכר** ז"ל בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כי"י] **חדושי הרד"ל** מהצ"מ **דוד לוריא** ז"ל מביחאו ישן (בעל התגהות על המדרש רבה ופרי"א וכו').

פז) [כי"י] **הוספות לחדושי והגהות הרש"ש.**

פח) [כי"י] חדושים מהגי"מ **יוסף חנינא ליפא מיזליש** ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כי"י] הגהות למסבת נזיר מהצ"מ **אשר הכהן** ז"ל אבר"ק שערשב (בעהמ"ס ברכה ראש).

צ) [כי"י] חדושים מהצ"מ **שמחה** ז"ל אבר"ק דעמוי (בנו של הגי"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כי"י] **מלאכת יום טוב** מהצ"מ **יום טוב ליפמאן** ז"ל אבר"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כי"י] **בן אריה** מהצ"מ **זאב בן אריה** ז"ל אבר"ק מעלז.

צג) חדושים מהצ"מ **אליהו גוטמאכר** ז"ל אבר"ק גריינ (בעהמ"ס צפנת פענח).

צד) [כי"י] חדושים מהגי"מ **יצחק אייזיק חבר** ז"ל אבר"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בין עולם).

צה) [כי"י] חדושים מהצ"מ **נחמיה ביידך** הלוי ז"ל מזבראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כי"י] **מראה כהן** להצ"מ **בצלאל הכהן** ז"ל מוי"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כי"י] חדושים מהצ"מ **אלעזר משה הלוי הורוויץ** שלים"א אבר"ק פינסק.

צח) [כי"י] **פורת יוסף** לחצ"מ **יוסף** שלים"א מ"א פ"ק ווילנא.

צט) **הגהות אמרות טהורות** על פי' הר"ש והרי"ש והרא"ש לכל סדר טהרות לחצ"מ **שמואל פריינד** ז"ל הנ"ל.

ק) [כי"י] **חשק שלמה** לחצ"מ **שלמה הכהן** שלים"א מ"א פ"ק ווילנא.

קא) [כי"י] **יפה עינים** לחצ"מ **אריה ליב יעלין** שלים"א אבר"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו') כולל מ"ם לחלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופרי"א ופסק"ד, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושגיים שבין הלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"ם בירושלמי למס' ברכות ושבת להצ"מ **ליב ברלין** ז"ל ואחרים בשם הגר"ליב).

קב) [כי"י] **המתרגם** כולל באור מלות הלועזיות שבר"שי, תוספות ופרי"א, ובפי' המשניות לחמבי"ם והרי"ש.

קג) **פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור**, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, והנהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר **שיח יצחק** על תוספות ישנים למסבת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים "עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) **מראה מקומות** בפירושי ורמב"ם למסבת אבות. ג) **ציוני הפרקים** של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) **שנוי נוסחאות** בהקדמת הרמב"ם בבי' ערבי. ה) **ציוני המסבתות** בחוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ טוחאות ישנות וספרים מדויקים הזורר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם גלוה אור חדש לעיננו, הוא ניהו **ש"ס של הג"מ יעקב עמדין** ז"ל אשר סדרו והבינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעמדהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"ם, **הכל בעצם כתב ידו הקדושה** מראש השי"ס עד סופו. **חמדה גנוזה זאת** מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות השבות שבה, שכבנו בעשרת השי"ם לבבור ולחאורת, והגהתו הבדיקה היתה להמגיהים לעינים.

הכל

הכל חייבין בראייה. מצות לימיה[ד] כל זכורך (שמות כג) שנאמרים להתרועות בעזרה בגרגר: חוץ מחרש שוטה וקטן. דלמא דעתה ניעטו ופטורין ממצות: החיגר והסומא. כולה ליף מקרא[ה] בגמרא[ו]: זמי שאינו יכול לעלות ברגליו. מילוסלים לעזרה ובגמרא[ז] מפרש להו: אי זהו קטן בר. מצל מכאן ואילך אף על פי שאינו מיכ מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל ממו למנכו במצות: שלש רגלים. כנגד שלש לעלות ברגליו מיכ הכתוב ומיון דגדול[ח] פטור מן התורים קטן לאו בר מינוך הוא: ב"ש אומרים הראייה שתי בפה. גדול הבא להילמד צריך להביא עולה ואינה פסולה מעמי כסף שמי מעות כסף שהן שלים וטומטום[ט] ואנדרוגינוס ונשים ועבדים שאינם משוחררים החיגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית שמאי ובית הלל אומרים [י]כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר [יא]שלש רגלים בית שמאי אומרים הראייה שתי בסף ובית הלל אומרים [יב]הראייה מעה בסף והחגיגה שתי בסף: **גמ'** [יג]הכל לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין[יד] ולרבינא דאמר [טו] מי שחציו עבד וחציו בן חורין [יד]פטור מן הראייה הכל לאתויי מאי לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני הניחא למ"ד [טז]כולן תשלומין זה לזה אלא למאן דאמר [יז]כולן תשלומין דראשון הכל לאתויי מאי לאתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא דתניא [יח] יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה[יט] [כ]סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר [כא] יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו ואיבעית אימא לעולם כדאמרי[כב] מעיקרא ודקא קשיא לך הא דרבינא לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן [כג] מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי תקנתם

הכל חייבין בראייה. הר"ר אלנתן להא מני במתני' ס"מ מוקמי הרלמייה שמי כתף משמע דנקטין מיכי ומו מניה בגמרא[כד] הערל וטמא פטורין מן הרלמייה בשלמא טמא לכתיב (דברים יג) ובמא שמה (ז) כל שיטנו בגילה יטנו בהמה ועוד ממיטין מירושלים ים מכילתין דר"ש בלמיים קרבן אבל בלמיים פנים בעזרה מייתין כמו שהקהל האנשים והנשים והטף ומו מניה בגמרא[כה] רבי יוסי אומר שלא מצות עלטו ישראל בעלייתן לרגל לראיה ושמחה ומגיגה ים בלמיים שמין בשמיהן שהלמיים כולה בלל משמע דשמא לראיה בקרבן מייכי ע"כ נרלה לר"ת דממני' מייכי בקרבן ובעזרה ורש"י לנקט בלמיים פנים בעזרה נקט מדא דשמא פנים בעזרה פטורי ולפטורה לכולהו מנא לף בלמיים פנים בעזרה וכל שכן בלמיים פנים בקרבן וגם ים לייבא דממני' משמע ליה לבלמיים פנים (ה) נמי מייכי לקמני משמיה דשמואל מיהו קטן כל שאין יכול ליקח לולב כו' (ו) משמע דבקטן לחייב מיכי ים קלמי בעזרה בלמיים פנים בעזרה מייכי ומיהו אינה אירוטלמי יכול ליקח לגם ומיהו אינה אירוטלמי גם יחכן לפי אינה אמטחת שלנו מפני דבניים הרבה להתם ליף מהקהל לחיוב ואחן גם ילפינן מיניה[ל] רק לפטור לחכם ומע"ג לחמרינן לקמן[מ] ס"ד אמינא ניף ליה ליחיב מהקהל מה להן נשים מייטת כו' מ"מ מהתם אמעינן דלפי הממת דלא[מא] ילפינן מהקהל לחיוב ועוד היכי ממיירין נשים בלמיים פנים בעזרה מרלמייה להקהל להם ולא ילפו הוא דמוקמינן לקמן[מב] בלמיים פנים לקרבן וממעטינן[מג] נשים מוכרח ועוד קשיא ליה לחמרינן לקמן (דף ו.) (ו) מאן מ"מ דממעיט לחיוב ומע"ג לחמרינן מ"מ דממעיט בלמיים עזרה מ"מ משמע דפטורה ועוד בגמרא[מד] דקאמר שפטורה מרלמיים ומייתי בשמחה לפי שיטת הירושלמי הוה מני למימר שמייתי בלמיים עזרה ולפי כולי שמעתין מוכח דפטורי בכולי למיים כדפרישית: **חוץ** מחרש שוטה וקטן. לין למדין מן הכללות לפילו במקום שנאמר בו מוץ כלחמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף כו.)

בראייה. מנין שכן היא ילמה כל זכורך (שמות כג, יז). **ואנדרוגינוס.** שיש לו (קידושין לד:). **וטומטום.** שאינו יודע אם זכר אם נקבה הוא (ושבועות בייב קה: ע"ש). **וכולי.** שאין יכול לעלות ברגליו (שם כה:). **מי שחציו עבד כו'.** כגון שהיה ב' בתין לו ב' שותפין ואחרון אחד את חלקו (גיטין מא.). אבל עבד גמור פטור דכתיב בם בני אחיו בן תימא ע"ב איתא בן תימא (גליון) וב"ה בבת"י, ורי' רקיש אות ה: בם בני אחיו בן תימא (גיטין מא.). אבל עבד גמור פטור דכתיב בם בני אחיו בן תימא (גליון) וב"ה בבת"י, ורי' רקיש אות ה: [ד] בכת"י בדקאמרת: [ה] בהעתקת התוס' יראה: [ו] חיבת "מקראי" נראה קצת מיחבר דמקרא אחר ליף לכולהו, ובכת"י ליתא: [ז] פירוש גדול כהאי גוונא (יד דוד): [ח] בכת"י ואעפ"י שלא וכו' חכמים נתנו בה שיעור: [ט] חיבת "אמרינן" מיותר (מצורר דבש): [י] ציל לא ילפינן (גבוי יוסף): [יא] אולי ציל ששה: [יב] נרצ"ל מדרבנן הוא והכא רבנן תקינו לה: [יג] [ליתא בביצה כ ע"ב (ולא) [אלא] במנחות ק ע"ב] (גליון): [יד] כאן הס"ד ומחתיל ר"ח (באה"מ): [טו] ציל אף הוא בא ליראות בשתי עיניך (מהרש"א ע"י"ש): [טז] ופי' מהר"ץ חיות שמקיים הציון שלפנינו:

(ד) רש"י ד"ה מצות וכו' ומ"ש למעלה מצוה מצוינתו לרבותן ומ"ש: (ה) ד"ה ילפה יראה כתיב וקרינן יראה יראה כל זכורך וכו' משמיע יראה כל: (ו) ד"ה כולן שמא קראותך כך הוא גם קראותך משמע מה קראותך שבתי אינו אלא בא ליראות מן המנוי (ז) תוס' ד"ה הכל מייכין וכו' ובפ"ק שמא וחבואתם שמחה כל שיטנו וכו' רבי יוסי הגלילי פומר: (ח) באי"ד וגם יש לייבא דמתניתין משמע ליה דבלמיים פנים בעזרה מייכי כל"ל ומיהו נמי ממכן: (ו) באי"ד כל שאין יכול ליקח לו' אלמא ממשע דבקטן לחייבי ביה בראייה פנים בעזרה מייכי מדקאמר שאינו יכול ליקח כל"ל ומיהו קשיא לגמרי ממכן: (ז) באי"ד דלמרינן לקמן עד אכא מקן מייכיה שמו וכו' דמתניתין בלמיים פנים בעזרה וכו' ולפי שיטת הירושלמי וכו' שמייבת בלמיים פנים בעזרה אלא: (ח) ד"ה מוץ וכו' וכ"ה בקמן ומצרף נחשת וכולמי: (ט) ד"ה פחזו וכו' ניין לנא מה בראשון נא מה וכו' ישנו בראשון אלא מפוש שאין כאן לחזי: (י) באי"ד נא קאי לראיית פנים בקרבן לק בלמיים פנים בעזרה: (כ) ד"ה הכל לאתויי וכו' בפ"ע דסיפא דמתניתין קאמר: (ל) ד"ה ילפה וכו' לף לחזי לא לראיות מה הוא רואה ואותך בשתי עיניו אף אתה רואה אותו בשתי עיניך ולא יפקו וכו' ע"כ גריס ר"ת יראה יראה מה יראות:

[ט] בכת"י טומטום, וכן נראה ישר משום דלאו בני דעה נינהו ומטומטום ואילך טעמא משום זכורך (דק"ס): [כ] בגוון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו. רש"י גיטין מא ע"א) (גליון): [כא] בסנהדרין דף ד ע"ב איתא בן תימא (גליון) וב"ה בכת"י, ורי' רקיש אות ה: [כב] בכת"י בדקאמרת: [כג] בהעתקת התוס' יראה: [כד] חיבת "מקראי" נראה קצת מיחבר דמקרא אחר ליף לכולהו, ובכת"י ליתא: [כה] פירוש גדול כהאי גוונא (יד דוד): [כו] בכת"י ואעפ"י שלא וכו' חכמים נתנו בה שיעור: [כז] חיבת "אמרינן" מיותר (מצורר דבש): [כח] ציל לא ילפינן (גבוי יוסף): [כט] ציל ששה: [ל] נרצ"ל מדרבנן הוא והכא רבנן תקינו לה: [לא] [ליתא בביצה כ ע"ב (ולא) [אלא] במנחות ק ע"ב] (גליון): [לב] כאן הס"ד ומחתיל ר"ח (באה"מ): [לג] ציל אף הוא בא ליראות בשתי עיניך (מהרש"א ע"י"ש): [לד] ופי' מהר"ץ חיות שמקיים הציון שלפנינו:

הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן כו'. אחיכן לאוקומה למתני' הכל חייבין הכל לאתויי מאי מי שחציו עבד וחציו בן חורין שחייב בראייה. ותחיכן ולרבינא דפוטר דאמר מאי ומוקים לה הכל לאתויי מי שהיה חיגר ביום ראשון ולא היה יכול לעלות בהר הבית שפטור ואם נתפשט כולמר נתרפא ביום שני חייב. ואמרינן תניתוא לר' אושעי' דאמר כולן תשלומין זה לזה וכיון שהוא יכול לעלות ביום ב' של זג (חייב) בשאר הימים אלא לר' יוחנן דאמר כולן תשלומין דראשון הן כדבעינן למימר לקמן האי הכל דקתני במתניתין לאתויי מאי

א] תוס' ד"ה מיהו קטן וכו'. להם בפ"ק דפיאה דף י"ב ומס. ומתק מיהת בפ"ק דפיאה ור"ב בפ"ב דפיאה דף כ ע"ב ב"ק ל"ו[ב] וכן הגיה בשבר המלך פ"ה מהלכות מגיגה הלכה ח דף פ"ג ע"ב ע"ש:

א) שָׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחֹג לִי בַּשָּׁנָה: (שמות כג, יד)

ב) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדוֹן יְיָ: (שמות כג, יז)

בראייה. מנין עכה היא ילמה כל זכורך (קידושין לד:). **וטומטום.** שאינו ידוע אם זכר אם נקבה הוא (שבועות בייב קה: ע"ש). **ואנדרוגינוס.** שיש לו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.). אבל עבד גמור פטור דכתיב בם בני אחיו בן תימא ע"ב איתא בן תימא (גליון) וב"ה בבת"י, ורי' רקיש אות ה: בם בני אחיו בן תימא (גיטין מא.). אבל עבד גמור פטור דכתיב בם בני אחיו בן תימא (גליון) וב"ה בבת"י, ורי' רקיש אות ה: [ד] בכת"י בדקאמרת: [ה] בהעתקת התוס' יראה: [ו] חיבת "מקראי" נראה קצת מיחבר דמקרא אחר ליף לכולהו, ובכת"י ליתא: [ז] פירוש גדול כהאי גוונא (יד דוד): [ח] בכת"י ואעפ"י שלא וכו' חכמים נתנו בה שיעור: [ט] חיבת "אמרינן" מיותר (מצורר דבש): [י] ציל לא ילפינן (גבוי יוסף): [יא] אולי ציל ששה: [יב] נרצ"ל מדרבנן הוא והכא רבנן תקינו לה: [יג] [ליתא בביצה כ ע"ב (ולא) [אלא] במנחות ק ע"ב] (גליון): [יד] כאן הס"ד ומחתיל ר"ח (באה"מ): [טו] ציל אף הוא בא ליראות בשתי עיניך (מהרש"א ע"י"ש): [טז] ופי' מהר"ץ חיות שמקיים הציון שלפנינו:

הכל חייבין בראייה. מצות לימיה[ד] כל זכורך (שמות כג) שנאמרים להתרועות בעזרה בגרגר: חוץ מחרש שוטה וקטן. דלמא דעתה ניעטו ופטורין ממצות: החיגר והסומא. כולה ליף מקרא[ה] בגמרא[ו]: זמי שאינו יכול לעלות ברגליו. מילוסלים לעזרה ובגמרא[ז] מפרש להו: אי זהו קטן בר. מצל מכאן ואילך אף על פי שאינו מיכ מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל ממו למנכו במצות: שלש רגלים. כנגד שלש לעלות ברגליו מיכ הכתוב ומיון דגדול[ח] פטור מן התורים קטן לאו בר מינוך הוא: ב"ש אומרים הראייה שתי בפה. גדול הבא להילמד צריך להביא עולה ואינה פסולה מעמי כסף שמי מעות כסף שהן שלים וטומטום[ט] ואנדרוגינוס ונשים ועבדים שאינם משוחררים החיגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית שמאי ובית הלל אומרים [י]כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר [יא]שלש רגלים בית שמאי אומרים הראייה שתי בסף ובית הלל אומרים [יב]הראייה מעה בסף והחגיגה שתי בסף: **גמ'** [יג]הכל לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין[יד] ולרבינא דאמר [טו] מי שחציו עבד וחציו בן חורין [יד]פטור מן הראייה הכל לאתויי מאי לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני הניחא למ"ד [טז]כולן תשלומין זה לזה אלא למאן דאמר [יז]כולן תשלומין דראשון הכל לאתויי מאי לאתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא דתניא [יח] יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה[יט] [כ]סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר [כא] יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו ואיבעית אימא לעולם כדאמרי[כב] מעיקרא ודקא קשיא לך הא דרבינא לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן [כג] מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי תקנתם

הכל חייבין בראייה. הר"ר אלנתן להא מני במתני' ס"מ מוקמי הרלמייה שמי כתף משמע דנקטין מיכי ומו מניה בגמרא[כד] הערל וטמא פטורין מן הרלמייה בשלמא טמא לכתיב (דברים יג) ובמא שמה (ז) כל שיטנו בגילה יטנו בהמה ועוד ממיטין מירושלים ים מכילתין דר"ש בלמיים קרבן אבל בלמיים פנים בעזרה מייתין כמו שהקהל האנשים והנשים והטף ומו מניה בגמרא[כה] רבי יוסי אומר שלא מצות עלטו ישראל בעלייתן לרגל לראיה ושמחה ומגיגה ים בלמיים שמין בשמיהן שהלמיים כולה בלל משמע דשמא לראיה בקרבן מייכי ע"כ נרלה לר"ת דממני' מייכי בקרבן ובעזרה ורש"י לנקט בלמיים פנים בעזרה נקט מדא דשמא פנים בעזרה פטורי ולפטורה לכולהו מנא לף בלמיים פנים בעזרה וכל שכן בלמיים פנים בקרבן וגם ים לייבא דממני' משמע ליה לבלמיים פנים (ה) נמי מייכי לקמני משמיה דשמואל מיהו קטן כל שאין יכול ליקח לולב כו' (ו) משמע דבקטן לחייב מיכי ים קלמי בעזרה בלמיים פנים בעזרה מייכי ומיהו אינה אירוטלמי יכול ליקח לגם ומיהו אינה אירוטלמי גם יחכן לפי אינה אמטחת שלנו מפני דבניים הרבה להתם ליף מהקהל לחיוב ואחן גם ילפינן מיניה[ל] רק לפטור לחכם ומע"ג לחמרינן לקמן[מ] ס"ד אמינא ניף ליה ליחיב מהקהל מה להן נשים מייטת כו' מ"מ מהתם אמעינן דלפי הממת דלא[מא] ילפינן מהקהל לחיוב ועוד היכי ממיירין נשים בלמיים פנים בעזרה מרלמייה להקהל להם ולא ילפו הוא דמוקמינן לקמן[מב] בלמיים פנים לקרבן וממעטינן[מג] נשים מוכרח ועוד קשיא ליה לחמרינן לקמן (דף ו.) (ו) מאן מ"מ דממעיט לחיוב ומע"ג לחמרינן מ"מ דממעיט בלמיים עזרה מ"מ משמע דפטורה ועוד בגמרא[מד] דקאמר שפטורה מרלמיים ומייתי בשמחה לפי שיטת הירושלמי הוה מני למימר שמייתי בלמיים עזרה ולפי כולי שמעתין מוכח דפטורי בכולי למיים כדפרישית: **חוץ** מחרש שוטה וקטן. לין למדין מן הכללות לפילו במקום שנאמר בו מוץ כלחמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף כו.)

ואנדרוגינוס. שיש לו (קידושין לד:). **וטומטום.** שאינו ידוע אם זכר אם נקבה הוא (ושבועות בייב קה: ע"ש). **וכולי.** שאין יכול ליקח לולב כו' (ו) משמע דבקטן לחייב מיכי ים קלמי בעזרה בלמיים פנים בעזרה מייכי ומיהו אינה אירוטלמי יכול ליקח לגם ומיהו אינה אירוטלמי גם יחכן לפי אינה אמטחת שלנו מפני דבניים הרבה להתם ליף מהקהל לחיוב ואחן גם ילפינן מיניה[ל] רק לפטור לחכם ומע"ג לחמרינן לקמן[מ] ס"ד אמינא ניף ליה ליחיב מהקהל מה להן נשים מייטת כו' מ"מ מהתם אמעינן דלפי הממת דלא[מא] ילפינן מהקהל לחיוב ועוד היכי ממיירין נשים בלמיים פנים בעזרה מרלמייה להקהל להם ולא ילפו הוא דמוקמינן לקמן[מב] בלמיים פנים לקרבן וממעטינן[מג] נשים מוכרח ועוד קשיא ליה לחמרינן לקמן (דף ו.) (ו) מאן מ"מ דממעיט לחיוב ומע"ג לחמרינן מ"מ דממעיט בלמיים עזרה מ"מ משמע דפטורה ועוד בגמרא[מד] דקאמר שפטורה מרלמיים ומייתי בשמחה לפי שיטת הירושלמי הוה מני למימר שמייתי בלמיים עזרה ולפי כולי שמעתין מוכח דפטורי בכולי למיים כדפרישית: **חוץ** מחרש שוטה וקטן. לין למדין מן הכללות לפילו במקום שנאמר בו מוץ כלחמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף כו.)

איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב. מכאן והלאה הוה ליה הגיע למיעוט ומדרבנן הוא דמתוייב ונריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד (מלה יט.) מן קריבין מיו"ט מן קריבין עד למחר בחול המועד אף קטן למ"ד מצוותן לדרבנן מיהו כיון דלא מלי כריב בדמלון לא קרבי מו דלחמרינן לקמן (דף מ.). גמ' מיבר שנתפשט בשני ויו"ל דהתם גברא לא מזי הלכך כיון דלא מזי (ע) נרלשונה לא מזי בשני אבל בשאר ישנו בדמלון דלא מזי ביום ראשון עכשיו ודומה לו מיעו בפסחים בפרק הלו דבריס (דף ע: ושם) גבי מגיפה פעמים ו' פעמים ז' מל יו"ט דלמלון להיות בשבת קרב בשבה[פ] דלמא מע"ג דלא קרב בדמלון קרב בשני דמחמת יום הוא דלחמי כדפרישית[פא] ולילה למיכר דלמ"ד לנדרים ונדבת מיכן קריבין מיו"ט לרבנן[פב] הוא והכא דרבנן מקיבו לה שיוכל להביא לף מיו"ט דהא נפ"ק דפיאה [א] (דף יב ושם) משמע דמדלוייתא הוא דהא שמי הלחם (ולחם הפנים[פג]) נ"ל דמו יו"ט ובי תימא מ"מ כי מייתי לחם נדבה היכי מייכי עלה דקתני מיו מוכח דלחמי מנחות בפרק שמי מדות (דף נב.) ו"ל דמ"ג דלא מייכי עליה מ"מ דמיל למיכר בו ובע"י פירש דלחזוהו קטן לא מלי (ו) לרלויי בדלמיית קרבן רק לרלויי פנים בעזרה:

הכל לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וכו'. ולליבא דמסקנה מחרוצה מע"ג (כ) דמתניתין קאמר מיפכא כדדייק בגמרא (דף ז.) מלמען שמיען משוחררים לחלי עבד פטור מ"מ מתרין ריפא למיול לפי מה דקמרינ ליה הכתם ומדיוקא לא מצ מלינא לעבדים משוחררים: **תשלומין** דראשון. ומע"ג דגבי מגיפה הוא דכתיב תשלומין מ"מ לפיכך ליה מיניה[פד] כולן תשלומין דלמלון והכא גברא לא מזי אלא ביום ראשון ולא מזי לא מלי לנדרים ומועד דלרים ממורת קודש מדכתב הוי לנו לדרוש המקרא קודש ע"כ גריס ר"ת ילמה ילמה מה לרלות בשתי עיניו שמלש בא להתרלות לפי המקום בשתי עיניו של מקום לף המלש בא לרלות המקום בשתי עיניו ולא דמי לעובד ועבד (פסחים דף כו:) דלדשינהו מרוייהו מקרא ומסורת דהכא כי הדדי מינהו אבל התם כל חדא מלון מחכריה:

יראה יראה בדרך שבא לראות. פרש"י כדרך שבא הקב"ה לראותך דהיינו בשתי עיניו לף אתה[פה] בא (ו) לראותו בשתי עיניך ולא יחכן ל"ת דהא לא שייך אלא שכינה שכתיב מקום הוא ועוד דלרים ממורת קודש מדכתב הוי לנו לדרוש המקרא קודש ע"כ גריס ר"ת ילמה ילמה מה לרלות בשתי עיניו שמלש בא להתרלות לפי המקום בשתי עיניו של מקום לף המלש בא לרלות המקום בשתי עיניו ולא דמי לעובד ועבד (פסחים דף כו:) דלדשינהו מרוייהו מקרא ומסורת דהכא כי הדדי מינהו אבל התם כל חדא מלון מחכריה:

תקנתם את רבו. כמה שהיה לו מעיקרא יש לו עכשיו שזהו המעבדות ותת עצמו לה תקנתם שלימו יכול ליפטר ממשפט המוען לה נתקן בפריה ורביה: **לישא** שפחה אינו יבול? מפני לד המכות שבו וכמיב לה יהיה קדש וגו' (דברים כג): בת חורין אינו יבול? מפני לד עבדות שבו: **לא** תהו בראה. לה בנת הקב"ה את האדם להיות בלא יישוב שלא לשבח שלא לבזות. כיב מסכת תלומות (מ"ג): חרש שדברו בו חכמים בכל מקום. שהשוו לותו לשוטה לפוטרו לה לברו שלא ממי שלימו שומע ולימו מדבר הכי קים להו לרבנן דמי שלימו שומע ולימו מדבר ללאו מי דעה ניהו: מדבר ואינו שומע. ממילתו היה פקח עד שלמד לדבר ומ"ל נתמלכ: תנינא. מתניתין: להא דתנו רבנן. בברייתא ולמדנו שהבריית הזאת מיקר ומומכין עליה: זה וזה בפקחים. היינו ממתיתין ללת פטר ללת מכ הדומה לשוטה: ואי בעית אימא. ללם כמשמעו נומריקון לישתקיל מלוליה מילו לשוטו: פשוט. מן הכלליה קשין להלדי מתניתין וברייתא: אשר רבא. מתניתין לתני ללת לליה מכ דומיה לשוטה: חסורי מיחסרא והכי קתני. (ו) ללמ"ל ללת דומה לשוטה פטור וכי תנא מתניתין דומיה לשוטה גבי שמתה הוא לתני ותני מיני מכ תנא מתניתין ותכוני מיתסרא: מדבר ואינו שומע. ללם שומע ואינו מדבר ואינו שומע ואינו מדבר [אבל שומע ואינו מדבר] [שנה שומע ואינו מדבר] [שנה שומע ואינו מדבר] [שנה

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל? מצות האמורות בתורה מאי שנא לענין ראיה דפטרי ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה וגמר ראיה א"מהקהל דכתיב א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב ב) בבא כל ישראל לראות והתם מנלן דכתיב ג) למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו ולמען ילמדו ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי בני ברתיה דרבי יוחנן בן גודגדא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי קמייהו ד) ומנידי ברישייהו ד) ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עליהו ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא וספרי ה) וכולה הש"ס ו) אמר מר זוטרא קרי ביה למען (ו) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען ילמדו הוא. אמר ר' תנחום ז) חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא ט) מגבר כל ישראל נפקא אי מגבר כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא י) מלמען ישמעו נפקא אמר י) רבי תנחום ז) חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) רגלים והא רגלים מבעי ליה כ) פרט לבעלי קבין ההוא ד) מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר ה) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר ו) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב ז) דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר ח) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש ט) רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב י) והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. ת"ר כ) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן ל) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש ס) שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הנדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש ב) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ג) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ד) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב ה) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא סנהדרי גדולה שנאמר ו) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תלמידי חכמים שנאמר ז) ויבא משה ויספר לעם את דברי ה' ויקהל שבעים איש מזקני העם ויעמד סביב לאהל. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא בית דין שנאמר ח) שפטו צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא מקדש שנאמר ט) מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ישראל שנאמר י) ישראל קדש לה' ראשית תבואתה. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תורה שנאמר כ) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא שבת שנאמר ל) אך את שבתותי תשמורו. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ישראל שנאמר מ) ויאמר אלי בן אדם בית ישראל המה אומרים הנה בית ישראל אומרים משל הוא לי. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תפילין שנאמר נ) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תפילה שנאמר ס) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ברכת כהנים שנאמר ע) כה תברכו את בני ישראל אמור להם. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא שלום שנאמר פ) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ישראל שנאמר צ) ישראל אשר בך אתפאר. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תשובה שנאמר ק) שובה ישראל עד ה' אלהיך. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא יום הכפורים שנאמר ר) כי ביום הזה יכפר עליכם. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ירושלים שנאמר ש) ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא בית המקדש שנאמר ת) כסא כבוד מרום מראשון מקדשנו. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא סנהדרי גדולה שנאמר ו) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא תלמידי חכמים שנאמר ח) באזניהם. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא בית דין שנאמר ט) מגבר כל ישראל. ואין לך חטיבה אחת בעולם אלא ישראל שנאמר י) מלמען ישמעו. אמר ר' תנחום חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא ט) מגבר כל ישראל נפקא אי מגבר כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא י) מלמען ישמעו נפקא אמר י) רבי תנחום ז) חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) רגלים והא רגלים מבעי ליה כ) פרט לבעלי קבין ההוא ד) מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר ה) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר ו) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב ז) דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר ח) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש ט) רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב י) והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. ת"ר כ) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן ל) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש ס) שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הנדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש ב) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ג) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ד) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב ה) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי

[ד] חייב בשמחה. לעמות מצג לכתיב ושמחת בחגך (דברים טז) ומתריץ לקמן (דף ח.) דשמחה שלמים ואכלת שם ושמחת ולקמן פריך מ"ש לענין ראיה דפטור ולענין שמחה לחמיר: ושאינו לא שומע ולא מדבר. פירש מרש דמתניתין שמכמן לשוטה וקטן: ראיה מהקהל. לכתיב בפרשת הקהל בשנת שמיטת כל ישראל לראות וגו' ופרשת הקהל המלך היה קורא מעמה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה ד) לכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו' (דברים לא): פרט לשומע ואינו מדבר. השתא משמע שמע זה לשון ללמוד: והטף. לחבתא. מצינוק: למען ילמדו. ומין זה לשון ללמד מתרים: רב אשי אמר ודאי למען ילמדו. כלומר בלאו קושיא דהכי מצי מילמד ליה לקושיא לדהשתא דתנא דמעיקרא מהכא שומע ואינו מדבר בלא מלמען ילמדו: דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו. הוא דמשמע ליה למנא מילתא בלא מיקרא לא גמיר ולא מיקרא לא גמיר וכיון דלא שמע. מאן מהדי ליה גמיר וכיון דתנן ה) למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ומן סהדי דמעשה משום דלא גמיר הוא בלא יבין כל מה שמתורגמים לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דמסיים ליה למען ילמדו ולא מסתפי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה בלא מיקרא ולא מסיים ליה למען ילמדו ולא גמיר ולא מסתפי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט ליה בלא הדר ומעטיה מלמען ילמדו בלא מיקרא ולא מסיים ליה למען ילמדו הוא דלריכי: פרט לבעלי קבין. כשמתכו רגליהם נתנו קב קטן בתוך שוקו ומותיח כו מוכין ומוחך תוך שוקו עליו: אלא רגלים. מדם שים לו רגלים: פעמיך בנעלים. מלמה בנעלי מנעלים שייכי פעמים וכדלמייה כתיב שלש פעמים בשנה ביהא כל זכורך וגו': שנקרא נדיב. על שם שנדבו לו להכיר טובתו: נדיבי עמים. הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מלות: והבור. רק. משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דלרבי תנחום: אבל נחשים ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא ממים: להקביל פניו. יום טוב היה שנייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פניס כדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה דף מה:) מדוע את הולכת אלי היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב ד): תלמידיך אנו. ואין לנו לדבר בפניך: האמרת. שבתת כתו יתמתו כל פועלי און (תהלים לג) יתמתו שדרכן להלחם חטיבה אחת. שבת אחד שבת מיוחד לומר אין כמוך לכך מצרין לאלוה: ואף להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש ס) שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הנדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש ב) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ג) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ד) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב ה) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי

מחרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר שפטור ואף על פי שפטור מן הראיה חייב בשמחה וחרש שאינו שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה מאי שנא לענין ראיה דפטרי ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה וגמר ראיה א"מהקהל דכתיב א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב ב) בבא כל ישראל לראות והתם מנלן דכתיב ג) למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו ולמען ילמדו ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי בני ברתיה דרבי יוחנן בן גודגדא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי קמייהו ד) ומנידי ברישייהו ד) ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עליהו ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא וספרי ה) וכולה הש"ס ו) אמר מר זוטרא קרי ביה למען (ו) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען ילמדו הוא. אמר ר' תנחום ז) חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא ט) מגבר כל ישראל נפקא אי מגבר כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא י) מלמען ישמעו נפקא אמר י) רבי תנחום ז) חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) רגלים והא רגלים מבעי ליה כ) פרט לבעלי קבין ההוא ד) מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר ה) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר ו) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב ז) דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר ח) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש ט) רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב י) והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. ת"ר כ) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן ל) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש ס) שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הנדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש ב) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ג) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ד) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב ה) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי

[ד] חייב בשמחה. לעמות מצג לכתיב ושמחת בחגך (דברים טז) ומתריץ לקמן (דף ח.) דשמחה שלמים ואכלת שם ושמחת ולקמן פריך מ"ש לענין ראיה דפטור ולענין שמחה לחמיר: ושאינו לא שומע ולא מדבר. פירש מרש דמתניתין שמכמן לשוטה וקטן: ראיה מהקהל. לכתיב בפרשת הקהל בשנת שמיטת כל ישראל לראות וגו' ופרשת הקהל המלך היה קורא מעמה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה ד) לכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו' (דברים לא): פרט לשומע ואינו מדבר. השתא משמע שמע זה לשון ללמוד: והטף. לחבתא. מצינוק: למען ילמדו. ומין זה לשון ללמד מתרים: רב אשי אמר ודאי למען ילמדו. כלומר בלאו קושיא דהכי מצי מילמד ליה לקושיא לדהשתא דתנא דמעיקרא מהכא שומע ואינו מדבר בלא מלמען ילמדו: דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו. הוא דמשמע ליה למנא מילתא בלא מיקרא לא גמיר ולא מיקרא לא גמיר וכיון דלא שמע. מאן מהדי ליה גמיר וכיון דתנן ה) למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ומן סהדי דמעשה משום דלא גמיר הוא בלא יבין כל מה שמתורגמים לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דמסיים ליה למען ילמדו ולא מסתפי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה בלא מיקרא ולא מסיים ליה למען ילמדו ולא גמיר ולא מסתפי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט ליה בלא הדר ומעטיה מלמען ילמדו בלא מיקרא ולא מסיים ליה למען ילמדו הוא דלריכי: פרט לבעלי קבין. כשמתכו רגליהם נתנו קב קטן בתוך שוקו ומותיח כו מוכין ומוחך תוך שוקו עליו: אלא רגלים. מדם שים לו רגלים: פעמיך בנעלים. מלמה בנעלי מנעלים שייכי פעמים וכדלמייה כתיב שלש פעמים בשנה ביהא כל זכורך וגו': שנקרא נדיב. על שם שנדבו לו להכיר טובתו: נדיבי עמים. הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מלות: והבור. רק. משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דלרבי תנחום: אבל נחשים ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא ממים: להקביל פניו. יום טוב היה שנייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פניס כדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה דף מה:) מדוע את הולכת אלי היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב ד): תלמידיך אנו. ואין לנו לדבר בפניך: האמרת. שבתת כתו יתמתו כל פועלי און (תהלים לג) יתמתו שדרכן להלחם חטיבה אחת. שבת אחד שבת מיוחד לומר אין כמוך לכך מצרין לאלוה: ואף

גמר ראיה ראיה מהקהל. ונעיש ליכא למיפך דקא ממעטו ליה מלמען[ה] מזכור וכן מתרינן לקמן הא למה לי קרא מיפוק לי דשלות עצה שהזמן גרמה מהו דתימא נילף לשיה מהקהל מה להלן נשים מיטות ועבדים לא מחייבין כמו בהקהל ולימן שכר למיטיהם כי התם דמקבל ומומר פטרינן ליה כדפרישית לעיל דנשים פטורות מעבדים לא כל שכן (ג) ולקמן ב) דמרבינן קטן שהגיע למיון מדכתיב כל ולא גמרינן מהקהל[ו] התם מקמכתא בעלמא הוא כדמסיק ומהכי ק"ו נמי פטור וכי פריך לרבנן הוא מני לאקשויי למה לי קרא ליגמר מהקהל מלא עדיפא מינה פריך:

מלמען ישמעו נפקא. דפשטיה דקרא משמע המיטה והכין שימות מה שילמדהו הלכך מה לנו שישמע כיון דלא גמיר ממעטינן ליה שפיר:

אלא קרי ביה למען ילמדו. ומף על גב דלא משמעי גמיר ולהכי לא נפקא להו מלמען ישמעו וכן מדבר ומיהו שומע מפילו שמע עד שמעת דמלי גמיר למתריי כיון דלא מלי גמיר מהכא הליכה מה לו ללמוד וכיון ז) דלא שמע לא גמיר מכאן ולהבא מע"ג דגמיר למתריי על המיטה ח) לא יהיל בשמת כיון דלא יעיל לו הליכה זו דהא לא קתמר קרא הקהל אלא שישמעו בקריאת המלך ויבינו מהשתא ויבאו לידי ילמת הלור דכתיב בסיפיה דקרא וילמדו מת ס' וסס"ם לא תם להכיתו דפסיקתא ליה דמשתעי בהני מלכי מלמען ילמדו לא מפיק (ג) דלא ישמעו דלא הויא מפיק מדבר ומיהו שומע כיון דשמע מקמי הכי ושפיר גמיר לף למתריי וגם כיון דמי (ד) יעשק כיון דלא משמע ליה מלמען ישמעו נפקא אמר ר' תנחום ז) חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא ט) מגבר כל ישראל נפקא אי מגבר כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא י) מלמען ישמעו נפקא אמר י) רבי תנחום ז) חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר ח) רגלים והא רגלים מבעי ליה כ) פרט לבעלי קבין ההוא ד) מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר ה) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר ו) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב ז) דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר ח) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש ט) רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב י) והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. ת"ר כ) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן ל) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש ס) שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הנדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה א) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש ב) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ג) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ד) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב ה) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי

מפעמים נפקא. וכי מתרינן לקמן רגלים פרט לבעלי קבין מאמכתא דעלמא הוא ס) דמפעמים נפקא וכי פריך בפעמות מלילה (פעמות דף קג. ושם) ובערכין פרק המומר מזקלי (דף יט: ושם) ורמיהי רגלים פרט לבעלי קבין הויא (ו) מדמכיהם רגלים[ב] קתמר ולא משום שהוא עיקר לדרשה[ב]:

תחילה לגרים. שנמשוה על המילה מפי מכל מיתם שלמיני:

נשים לשמוע. מאי מיבעי לי[ב] דלא כן עומי[ב] דתמר מייב מלם ללמד לכתו תורה:

כדי ליתן שכר למביאיהן. ועל זה סמכו[ב] להניח קטנים בעזית הכנסת:

ומי

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ג מהלכות מגילה הלכה ג:
יב ב ג מיי' שם פ"ג הלכה ו סמג עשין רכו:

רבינו חננאל

הגהות וציונים

[ב] בע"י הגירסא קמייתא (גליון), וכ"ה בכת"י: [ג] בכת"י הראשונים נוסף ותוספתא (ועיין מהרצ"ח בילקו"ש); [ד] דפו"י (לפני הצענזור) וכולה תלמודא: [ה] בכת"י הגירסא אלא מלמען, ולפ"ז פירושו דדרשא דרב תנחום מלמען ישמעו נפקא וכ"ה ברימב"ם ובסמ"ג ועיי"ש, ופשוט שכך היתה גירסתם (דק"ס); [ו] צ"ל ואפר (רש"ש), וכ"ה בכת"י: [ז] (ועי' תוי"ט פרק ג' דאבות) (גליון), ובספרי ליתא "בן" והוסיפוהו בטעות (דק"ס ע"י"ש); [ח] [פי' ציור אחד בעולם כלומר דבר הניכר שאין כמותו, ערוך בשם רב האי בערך אמון (גליון); [ט] ד"ה חייב וד"ה ושאינו שייך לעמוד הקהיל: [י] בכת"י דתנא: [כ] במקום חיבת "מקהלה" לכאורה צ"ל מקל וחומר (גליונות קה"י), ועי' תוי' חוי"ח: [ל] צ"ל דכיון (רש"ש); [מ] חיבות "עד האידנא" נראה למחוק (רש"ש); [נ] ני"ל דצ"ל מבאומם (אהל משה); [ס] צ"ל ארוגים (רש"ש):

מסורת הש"ס עם תוספות

ב) [מכות דף קג.], ג) [לקמן ד. יומא קג. ערכין יט:], ג) סוכה מט:, ד) שבת דף כב. ה) מכילתא פ' כי פר' מז ומדר"י פרק יח [תוספתא פ"ו], ו) מכות פומה פ"ו], ז) מכות כב. ז) נדרים דף ו., ח) סוטה מא., ט) דף ד., י) מכילתין פרק א ה"א, כ) [ועי' תוד' תוספות מכות ו: ד"ה זוטרן], ל) כאן ובסוטה פרק ג ה"ד, מ) [תוספ דף כ.], נ) [כ"ה בתוספת פיסחים פ"י ה"ו].

הגהות הב"ח

(ב) גמ' אמר מר זוטרא קרי ביה למען (ילמדו) וכו' למען (ילמדו) הוא דאי סלקא דעתך למען (ילמדו) וכו' למען (ילמדו): (ג) תוס' ד"ה גמר לפיה וכו' ולקמן דמתרינן. כ"כ וק"ק דהא מצמרין כל דלא מיפוק ליה מפלים לכ"ש וי"ל דה"ק אפי' מי לא לף [ק"ו מהקהל] שפיר מצמע לף קמן שלמ] הגיע למיון שכך מצמרינן לעין לפיה לף ריבוי דכל מיפוק ק"ו ושפיר מלי מהקהל לף מלמ הגיע למיון וה שכתב התוספות ולקמן דמתרינן קטן שהגיע למיון מדכתיב כל ולא גמרינן מהקהל לף מלמ הגיע למיון דלמיכך לף קמן ק"ו מילו כיון דמיפוק ליה מלמ ומלמען ישמעו ממעט ליה מלמ ולמ מיפוק ליה למען ילמדו הוא דלריכי מלמ ולמ מיפוק ליה למען ילמדו הוא דלריכי מלמ ולמ מיפוק ליה למען ילמדו הוא דלריכי: (ד) ד"ה מפעמים וכו' ומפרש"י לקמן: (ה) ד"ה מכיון וכו' מפי' כתונת אחד לכל אחד וכו' ור' יוסי אומר אפי' מין אחד לכל אחד: (ו) ד"ה מדמכיהם וכו' ה"ל מפעמים וכו': (ז) ד"ה מלמען ישמעו לקמן: (ח) ד"ה מכיון וכו' מפי' בלאו למען ישמעו ילמ: (ט) באי"ה וגם ארצעדינך למען ישמעו כדאמרינן לקמן: (י) ד"ה מכיון וכו' מפי' פשוט ילף מקהל לף מלמ הגיע למיון ומסיק ק"ו נמי דמיפוק ליה למען ילמדו הוא דלריכי מלמ ולמ מיפוק ליה למען ישמעו ממעט ליה מלמ ולמ מיפוק ליה למען ילמדו הוא דלריכי: (כ) ד"ה מעשה וכו' ורבי אלעזר בן עזריה דרש הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב התם אנשים נשים ותף אנשים נשים ושף למה לי כו'. ועוד האמרת את ה' האמרת היום וכו' אתם עשיתוני חטיבה אחת וכו':

גליון הש"ס

תוספות ד"ה חרש וכו' אף על פי אחד ואחד. עיין יומא דף לז ע"ב ד"ה וכשאתה דף קף ע"ב מוספות ד"ה ת"ש: ד"ה משעמים נפקא וכו' דמשעמים נפקא. עיין סוס. ר"ה דף ה ע"ב ד"ה שלמי שמח:

ליקומי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורת אור השלם

א) הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת

(דברים לא, יב)

ב) בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:

(דברים לא, יא)

ג) שֶׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחוֹג לִי בַּשָּׁנָה:

(שמות כג, יד)

ד) שֶׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדוֹן יְיָ:

(שמות כג, יז)

ה) תִּרְמְסָנָה רֶגֶל רַגְלֵי עָנִי פַּעֲמֵי דַלִּים:

(ישעיה כו, ו)

ו) מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב חֲמוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן:

(שה"ש ז, ב)

ז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם כִּי לֵאלֹהִים מָגִנֵּי אֶרֶץ מְאֹד נַעֲלָה:

(תהלים מז, י)

ח) וַיַּקְהֵל אֶת הָעֵדָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשׂת אֹתָם:

(ויקרא ח, ה)

ט) מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ:

(שמות טו, יז)

י) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ:

(ירמיה ב, ג)

כ) תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב:

(דברים לג, ד)

ל) אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ:

(שמות לא, יג)

מ) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה אֹמְרִים הֲנַבֵּא הַנָּבִיא עַל עַצְמוֹתָם הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם:

(יחזקאל לז, יא)

נ) וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ:

(דברים כח, י)

ס) וְאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן:

(תהלים סט, יד)

ע) כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

(במדבר ו, כג)

פ) וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

(במדבר ו, כז)

צ) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר:

(ישעיה מט, ג)

ק) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

(הושע יד, ב)

ר) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(ויקרא טז, ל)

ש) יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָּהּ יַחְדָּו:

(תהלים קכב, ג)

ת) כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:

(ירמיה יז, יב)

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ממרגין במדרש שלמה מעידין זה על זה ישראל ומשה והקדוש ב"ה ישראל ומשה על הקדוש ב"ה מעידים על המשה שהוא יום מנוחה ישראל ומשה על הקדוש ב"ה שהוא אחד הקב"ה ומשה על ישראל שהם יחידים בגאומות ועל זה ממרגין לומר אחת אחד ממשה נמשה לפ"ע שאינו מדבר מעניינו דיומא דשבתא[ד] כמו תפלת ערבית ומחרית: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. לפי פדר המדם היה להם להפרים מעשר שני שהוא שנה רלשנוה ומעשר עני נוהג בשמיטת ולא מינו מעשר עני אחי שמם לרופים אלא תקנה תקנו מה כדי שיכמכו עליהם עניים בשביעית ובדין הוא דאחי דמפי תרומה גדולה לא ניתקן אלא יהא הכל מעשר עני אלא לו למחך כל כך מעשר שמם פרש"י להיינו אלך סיחון ועוג כדאמרינן במולין (דף ס:) עמון ומואב מהרי סיחון לומר על ידי כעסם סיחון ועוג הומר ליכמל ליכעם והקשה ר"ת דאמרינן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נג: ושם) שלא אלוות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן היינו אלך סיחון ועוג (ג) וכ"ת דקדושה לעשונה לא קידשה לעמיד לגמ אם כן מיפשוט ומיינ דלרבי אליעזר אף קידשה אלמה מיבעי ליי בפ"ק דמגילה (דף ו. ושם) ובפרטות (דף מז. ושם) מפי שפילת ליה אי קידשה אי לא קידשה (ד) ומירץ ר"ת דים לחלק דבכח בעמון ומואב לא בכחו סיחון ועוג ולא מקדשו כלל בקדושת האלך ועוד מאלך לא קידשה עבר הירדן רק לאלך סיחון ממש אבל מה שבכח מעמון לא מקדשה[ה]:

דרך שמות אפילו בחד נמי. וכי מיאמ לא היה מועד לשמות רק לאומו דבר ובעיגן אלמא כדי להחזיקו כשומה לכל מילי כמו נגח שור ומאור וגמל עשקה מועד לכל (ה) דהכא לא דמי דהכא יש שהות שומה נאמת ולפי ים להחזיקו מחזקת שומה לכל דבר בירושלמי בפ"ק דתרומות[ו] אומר אימי שומה היתה בגלילה והלן בצית הקברות והמקלע כשומו (ו) והוא מאבד מה שומעים לו מ"ל הוא והוא שיהא כולן בו אלמא לא אלך כן אומר ר' יוחנן אמר ר' יהודה אמר שמואל אימי היתה בגלילה יחידי אימור גנדריפס אחדיה והמקרע את כשותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו[ז] כמי

[א] ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ואף הוא פתח ודרש [ב] דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להחציא[ח] חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים [א] אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל מסמרות [ב] אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אספות אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר [ג] כולם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב [ד] ודבר אלהים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אזניך כאפרכסת [ה] וקנה לך [ו] לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם [ז] אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו ולימרו ליה בהדיא משום מעשה שהיה דתניא [ח] מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אליעזר בלוד אמר לו מה חידוש היה בבהמ"ד היום א"ל נמנו וגמרו [ט] עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו בבה ר' אליעזר ואמר [י] סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם אמר לו לך אמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו [יא] הלכתא למשה מסיני [יב] עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם [יג] הרבה כרכים בכשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מפני [יד] שקדושה ראשונה קדשה לשעתה [טו] ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית תנא לאחר שנתיישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו. ת"ר [טז] איזהו שומה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת [יז] ר' יוחנן אמר [יח] אפי' באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שמות אפי' בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שמות אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שמות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה והמקרע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו[יט] כמי

[א] מי"ר פ"ו מלבים מתחת עניים הלכה ה קמנ עמין קמנ:

יד ב ג מי"ר פ"ג מלבי מרחמת שלמה ה ופ"ו מהלכות מים המזהים הלכה מה:

שם ד ה מי"ר פ"ג מלבי עזות שלמה ג מוסיפ"ע פ"י קיעין ג קעיף ה ומוסיפ"ע פ"א קיעין לה קעיף ה:

רבינו חננאל

אף ר' יהושע פתח חדיש דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אספות. אלו ת"ח שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה הללו מטהרין והללו מטמאין הללו אוסרין והללו מתירין כו'. וא"ת הנאך וכן היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד כולן מפי אל אחד אמרן שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים האלה אלא עשה אזנך כאפרכסת וקנה לב לשמוע אלו ואלו שכולן מתבררין לך באיזה מהן הלכה ברורה שאע"פ שנאין כמו חולקין זהורין ומנין וגמרין ומסכימין בסוף כדכתיב את תהב באופה כלשון זהה אמר אין דוד יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו. ומעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר וא"ל בבהמ"ד נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר שני[ג] בשביעית. א"ל ר' אלעזר יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו. כעס ר' אלעזר בשביל שא"ל נמנו וגמרו כלומר למה נמנו והלא הלכה למשה מסיני הוא ובבבל ואמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם ואין בריתו אלא תורה. תנא אחר שנתיישבה דעתו בקש רחמים ואמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו. אמר צא ואמור אל תחושו למניינכם כך מקובלני מריב"ז שקיבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר שני[ג] בשביעית. מה טעם הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא

ליקוטי רש"י

ומי כעמך ישראל גוי אחד. ממה פס מיומדים מכל העמים מזה אמר להן אלהים מעלמו לפזומם ו נמם כמו שכתוב אני יהוה ממון (שמות י"ב) מזה מגידים שלא עשה זה לשום אומה מעולם (דברי הימים א י. כא). דברי חכמים. עשאו סיג לתורה בגזירות לפרסיק לם שמדם מן העמידה כגון שמלת קדשים על הסמר וחם ממרו על מלוח וקרילת שמע בערבית כמו כן. כדרבונות. מה להכן זה מסוק על הפרה שהיא מכוונת את שמדם להיכי מיתם. וכמסמרות נטועים. מה מסמר זה קבוע בין לבניהם קבועים ומה נמיעה פרה ורבה אף דברי תורה ורבים למעלה מהם טעם. ומשמרות. מעוד מזה"ק שהתורה מגינים ומגין מהמזיקים כהוגן ולויה. בעלי אספות. מהמרים שיש להם גלגולת מפוזה ונפה נחתו"ם מלע"ז כן פירשו זוגם כן לשון. נתנו מרועה אחד. כל דבריהם דברי אלהים חיים הוא למען ידועה מאד נתנו מהם מקום מפי הגבורה בסיגלה ' ע"א ד"ה דכרי"ע, ר"ת יב. יא). וידבר אלהים. מין אלהים אלך ליין כמו שיש בפרשת מחוכה אלהים ועי' תוס' ד"ה, ועיסים פוקעניות יכול אף עשרת הדברות כן תלמוד לומר ויכבר אלהים ליין ליפכב. את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד מה שלי אמצר לאדם לומר כן אף כן מה תלמוד לומר על אזני ולא יהיה לו אמור ופירש על כל דבר ודבר נמי עלמו [שמות ב, א]. לב מבין. ומיון שהלב מבין שלמעה [בדברות סא]. עמון ומואב. שקבלתם הדיים בארך עמון ומואב שכיבם מקה מפרסון ומהקדמו בקדושה ש"י ועכשיו גבים שני מעלה קדושה ומוזעין בשביעית ומקוי לכן שמעשר עכשיו בשביעית כדאמרינן לקמן שמעשר עניים ש"י שמין להם מה לגמול בשביעית לפי שעתה נקנו שכחה ופיאה והולכים שם ומוליכים לקנו שכחה ופיאה ומעשר עני [בבמות שם]. הרבה כרכים בכשו שלי מצרים. וקדושה מקדושה האלך ולא כשומה שלי בבל לקדושה בשניה ואלך לא כשומה דקמכרי שלשה אין להם שמשנים לא בפקה [חולין נ]. שקדושה ראשונה. דמימי יהושע קדשה לשעתה ולא לעתיד אלך ומרועים כהן בשביעית מיעמו לכהן עלמן לכהן ומקלוי ומוד ליעול לקנו שכחה ופיאה ומעשר עני [בבמות שם].

מסורת השי"ם עם הוספות

ג) [פסח דר"י פ"ח מוספתא פרק ז], ב) [בכתב דף קפ.], ג) מכילתא פ' כג פס"ז, ד) [מוספ' יומא פ"ב פ"ב פ"ב יומא פ"ד פ"ג], ה) יבמות מה., ו) מולין נ., ז) מגילה י. [מכות יט. פסחים מו. זבחים פ: קו: סולין ג. תמורה כא. ערכין לב:], ח) [מוספתא מהמות פ"ב], ט) עיין יבמות מז. ובחו"א יהיה סימן ט סק"י וסק"ח, י) הלכה א.

הגהות הב"ח

(ב) גמרא אלמוד לומר נתנו מרועה אחד כולם אל אחד: (ב) רש"י ד"ה סולכין וכו' כהוגה הס"ד ואפ"ל מפ"ד מה מפמר וכו' ולפרש הס"ד ואפ"ל מפ"ד מה מפמר זה מפמיד מולין אל אחד ד"ה ומפ"ל מפ"ד ולמדנו מפלא מפוסק מפוס' ס"ה דף י: (ה) ד"ה דלך וכו' מעשה מועד לכל דלא דמי כל"ל ומיפה לפסל ומפק: (ו) בא"ד וממקרע כסותו ולמאבד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

אן) אי מה דרבון זה מפלפל. נ"ב ר"ל שיש מפקיים במקומו מהרש"א ס"ל: בן) שם אי מה מפמר זה הפר. נ"ב ר"ל מפמר ומעקר מכוחל מהכ"א שם וכן הוא מלמון רש"י ד"ה מה מפמר וכו': ג) רש"י ד"ה ואף הוא ר' אלעזר בן עזריה. נ"ב ומפכים"א פ"ב פי' אר' יהושע פתח ודרש וכו':

תורת אור חשלם

א) וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹהִים לְפָדוֹת לוֹ עָם לְשׂוֹם לְךָ שֵׁם גְּדֻלּוֹת וְנֹרָאוֹת לְגָרֵשׁ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם:

[דברי הימים א, יז, כא]

ב) דִּבְרֵי חֲכָמִים כְּדַרְבֹנוֹת וּכְמַשְׁמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד:

[קהלת יב, יא]

ג) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר:

[שמות כ, א]

ד) סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם: [תהלים כה, יד]

כמו שנגח שור חמור וגמל. דכתיב קמן[ד] (דף נ.) לנעצה מועד לכל ולא לחייבין על שיהא מועד בשלשה כל מין ומין להוסיף והועד שלשה נגיחותיו בשלשה מינין הן זה מקיפיד על מין אחר לפי כמן לפי כמו שלשה לבריים לידו בצמא אחת אלא כולן משום שטות: אי שמיעא ליה. הא למינין למעמע מדבר אחד מחזיקין לומו בשטות הוה הדר ליה: זכור. אם נאמר זכור אין לך להוסיף אלא את הנשים עכשיו שנאמר זכורך גם להוסיף לפי טומטום ואנדרוגינוס עם הנשים: נשים פטורות. גפ"ק דקדושין (דף לד:) ילפינן לה: מהקהל. להוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא שהזמן גרמם ונשים מייתי: אתא קרא למעטי ספיקא. דמחייב[ה] למה לי קרא מהיכא תיתי לן למיפרך: כשביציו מבחוץ. אלא שהגיד טמון דהא ודאי זכר הוא הלכך מיפטרי קרא למעוטי: המקנא. מפרש בסוטה למוטת (דף עז.) המקנא ניזו נותא כלפים ומומר אני כי למקן מהן עוזות שקורין קולדו"ן שמעכירין לומן נזוחת כלפים[ב]: והמצרף נחשת. שמלרפו ממקום שמופרין לומו מן הקרקע כדמפרש בסוטה כתוזות (שם) וכל אלו ליתן רע ומין יכולן לעלות עם חביריהם: בדאמרן. זכור להוסיף את הנשים: לה' מאשה. כתיב הכא וכתיב התם (דברים כד) וכתיב התם לו תפשה לו נתן לה (ויקרא יט): לא נצרכה בר. מיהו למעטה מחזונה הוא וכיון שלא לכוף לה רב חייב לתן לו אלא חדון לחד: דבר אחר בר. פרט לבעלי קטן שאין מפעמים נפקא דלמעוטי מי לעול[ג] הלכך רגלים למעוטי מי שנרוך מטעמא אחרת לבד מרבנן:

מפנקי

אן דתנא מכולהו. מי אמרינן דכיון (ג) דמקרא דאמי להמי הדר ביה גם לנמוך דחשיב דהדי מקרא הדר ביה מו לאמת מהאי לטוליה: זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס. בירושלמי בעי מה אמר רבי יהודה בטנדלוגיוס דמטעינן ליה[ד] דממיר דמתלנין עליו שמא נטמעמע מן הדא רבי יוחנן בן להמתי בשם רבי יהודה אומר אף המומה[ה] ואיש בר נם אמר אף אלא להוה מוהה על קדמיתא כו' ומוקי טעמא דהשם גבי שמח[ו] דריש זכר מה תלמוד לומר ערל אפילו מקטע ערל והכא כל זכורך פרט לטומטום ואנדרוגינוס: אלא טומטום אפיקא הוא. ותע"ג למנדלוגיוס נמי אפיקא הוא [אפ"ה][ח] מחייבי [אלא] לכדתניא דתניא אחרים אומרים המקנין והמצרף נחשת דקטנים שהגיעו לחינוך מדרבנן ניתנו ויקרא לא אתא

כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל אמר רב פפא אי שמיע ליה לרב הונא הא דתניא[ט] אי זהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנים לו הוה הדר ביה איבעיא להו כי הוה הדר ביה ממקרע כסותו הוא דהוה הדר ביה דמיא להא או דלמא מכולהו הוה הדר תיקו: וטומטום ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן[י] א זכור להוציא את הנשים זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס כל זכורך לרבות את הקטנים אמר מר זכור להוציא את הנשים ב והלמי מיימת מסה הוה ממילא הוה פטרינן ליה כי היכי דלא ליתי מוקן לעזלה ות"ת נמדה פרק המפלח (דף כח: ושם) מפקינן מזכר [עד נקבה תמלמו] (ממדבר ה) [זכר] ולמי נקבה ולמיי ולא טומטום ואנדרוגינוס נשים חייבות אף כאן נשים חייבות קמ"ל אמר מר זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס בשלמא אנדרוגינוס אצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ואית ליה צד זכרות ליחייב קמ"ל דבריה בפני עצמו הוא אלא טומטום ספיקא הוא מי אצטריך[ז] קרא למעוטי ספיקא אמר אביי כשביציו מבחוץ אמר מר כל זכורך לרבות את הקטנים והתנן חוץ מחרש שוטה וקטן אמר אביי לא קשיא ג כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך קטן שהגיע לחינוך[ט] דרבנן היא אין ה"נ וקרא אסמכתא בעלמא ואלא —קרא למאי אתא לכדאחרים (דתנן[י]) [ח] אחרים אומרים[כ] המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורין מן הראייה משום שנאמר

א) כל זכורך מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין[ל] לעלות עם כל זכורך: נשים ועבדים משוחררים וכו': בשלמא נשים כדאמרן אלא עבדים מנלן אמר רב הונא אמר קרא[מ] אלך פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר הא למה לי קרא מכדי [נ]כל[ס] מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה כל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה[ע] דגמר לה לה מאשה אמר רבינא[פ] לא נצרכה אלא [ק]למי שחציו עבד וחציו בן חורין דיקא נמי דקתני נשים ועבדים שאינן משוחררין מאי שאינן משוחררין אילימא שאינן משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו שאינן משוחררין לגמרי ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין ש"מ: והחיגר והסומא וחולה והזקן: תנו רבנן[ר] רגלים[ש] פרט לבעלי קטן דבר אחר רגלים [ת]פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן ולשאינו יכול לעלות ברגליו ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתויי מאי אמר רבא לאתויי

מפנקי

רבי יהמן בן פרוך ל"ע[א] היה להקשות ליתי על מנת ומה הוא מצה ליהוי נדבה ומפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין היו[ב] ליקרבו למאי דמפיק (ל) עדיף מפילו למאן דאמר מצוות לאו ליהנות ניתנו (דף ג) ול"ל דמצוה ליה ממילא ואע"ג דממילא לא מיעכבא כלאיתא היומא (דף ה.) מכל מקום לכתחילה אין לו לתקן קרבן כדי לבטלו ממילא[ג] ומה לקמן ממעטינן ליה מקום שהוא מקריב קרבן שלמים ומפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין היו[ד] ומפילו הכי לא ממעטינן ליה מקום שהוא מקריב קרבן שלמים דהא מצוה ליה

כא א ב מיי׳ פ״ג מהלכות חגיגה הלכה ה:
ו קמא׳ עמוד ב׳:
כב ג מיי׳ פ״ו מהל׳ תרומות הלכה י:

כי תבואו לראות פני. פירש רש״י דנפקא ליה מדכתיב רמוס תרמוס (משנה דף מב:) מפיק ליה מדכתיב[ו] של נעלך ויש גורסין דכתיב לכתם עיקר אלא דכתיב כי תפדו לרמות וכו׳:

דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה. והא לממרין (פסחים דף מב.) עול ועמא מעלמין קרבנותיהן (ז) לפע״ג לימנהו בפיה לתם מיבי מגדים ונדמים קמיעין ומן הנהמת[ח] רגליס והני קרא לא משמעי אלא נעולת לשיים לבעיון מיהו אך קשה לרבי שמעון לימר פרק בתרא דמו״ק (דף עח. ושם) ומיום אלו יקריב (ויקרא מד) ממון שהוא לאלו לשיהא יקריב ממון שיהו לאוי לשיהא לא יקריב ופשיט מהתם דמעורב לא יעלא קרבנותיו וכי ליה לשהוא לעיל דעול (ט) ועמא לממעט לליכא מאן דפליג ולא מצמר לחלק להתם במעורב לחול והיינו דאמר עמיתים דלמי קרא בעמיתו כתיב משום דכתיב לעיל מיני עמיתו ימיס יפקדו לו (שם) לממעט מיי מיפוקו דקאי לחולין ומיום אלו לא לשיהא לא למילתיה ומיום אלו לא לשיהא לא לשיהא לא המלר הפנימיים דדרשיי מיימי[ז] זו עשירית האיפה ועוד (ו) לתם הוה ליה לאמוי דלתום עול ועמא לממיפטו מינה דמשלם שפיר ונלמה מיני לתתם בקרבנות מלורע[ז] מלרעתו מיימי ומשמיי לרפואה כי היי לאמוי קרבנותיהן מוי ונעטיע הלכך אלו קרבן לממויב לא מלי מיימי כיון דלאו מי מיתם הוא אבל מדלים ונדמת מיימ שפיר לף מלורע כמו שאר מומאים ושתם המלכתי בדבר לפרש מהשיג[ח] לעול ועמא מעלמין קרבנותיהן ולא נעיין קמיכה כמו שהשיג לשמועה שמעתו ממילה ממדיעא היא לכל הגט (נעיין דף מז: ושם) לפרש לה ושם נעי קמיכה ומוקי לה בקרבן נשיס או בשמאת השוף לתתם בעול עמיתו חמי מממת מילה ועמא כמו מלורע אי זב לשין מהכתו מלוקה ולפשר שלא יפרפא לעולם ושוה ליה לממויב קרבן הלכך טוב לנו שיפא בלא קמיכה אבל תתם בניתין יש לנו להממין עד שיפא עוד המלכתי תתם בפרק ג׳ דגיטין (שם): **דמרבה** שו״ת בי שמא. אמר הרב ר׳ אלתן דהא דאיצטריך קרא לעיל למעוטי ליה טומטום ואנדרוגינוס ולא למעוטי מפקח על תתם מליפא דרבנן הוא דלרבי עקיבא לא צריך ומיהו אך קשה אמאי איצטריך מיעוט לעיל גבי פסח מיפוק ליה מעמת וי״ל דתתם ממעטינן עול שמחו חמיו מממת מילה דלאו בעמת ומיהו זהו דוקא לפרש״י דמפרש התם[ט] ט) עול שמחו חמיו מממת מילה יש להעמיד הכי אבל לפר״ת[י] דמפרש שדופק מממת הנער אבל מחו חמיו מממת מילה הוי חנוס יש להקשות לרבי עקיבא דמרבה עול כי טמא אמאי איצטריך קרא לעול דפסח מיפוק ליה מעמת ויש לומר (ו) דמתתם ילפינן ליה מעלמת כיון דמדתם עול לעמת נפסח דרשינן עמי מתים אים לרצות עול בעמת אבל ליכא למימר דאי ליכא קרא אלא לעמת היימי מומר לפסח גם בעולות דאי הוה ריבה ערלים כמו בעומתה[כ] להא מנא ילפינן לרצות עול כי עמא מתים אים כי יהיה נרוע או זב והתם לא אתיא לא מיבה רק עמאת נערה וחיבה ואנן אמרינן בריש דבריס (פסחים דף מו.) דלאמר לא לישמעינן אלא לשמעינן אלא לשמעינן מנא לתתם עול כי עמא ועמקמת מת אבל ותתם עמאת קונין להכא פליגי מרבי עקיבא דריש העול (יבמות דף עב:) דלקמר לא לישמעינן מנא לתתם עול כי עמא ועמקמת כרבי עקיבא ופריך ליה מהכא לתעול ועמא פעורין מן הראיה ומשמי אלא לשמעינן מנא לתתם מעום דמתים ומשמע לתפיל רבנן מהו לעמר לאו מעום דמרבה ליה כי עמא אלא מעום דמתים ומיהו י״ל דה״פ אלא לשמי התם מעום דמתים להכי מרבה עול כי עמא אלא לרבי עקיבא אבל לא עמא עול מעמת עגיבה עמאת לתכי לא תניתו גבי הדלי:

של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. אלא יוכל להשיב מעעה מעליתא להיפעך לגמרי לתתתה לבריס מני לפעור עלמו קלא כדאיתא בפרק הדר (עיזמות דף סא.) יכולני לפעור כל העולם מדין של תפלה: **דליכא** דלא קיימתיה. לא נעי למימר שיעיד לו שקיים תכל לתנא יש והא לא היה בדורו אלא היה לומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה עמ וטעילני שכן למדת גם אתה: **אמר** מי איכא איניש דאזיל בלא זימניה. ל״ג אמר אהרי רב יוסף לא היה שואל כך אבל זה לא ממרן לו תס״ק כלום אלא אם היכי יכלת לה הות נקיטא: **הוה** שביה גביה מלאך המות. דמשמע מה שמירא לו כבר לתתי עובדא דמריס מגלגל נשיית נשית שני היה לתתה חמו של פלוני כדאיתא בפרק (דף קד:): (ושם):

מתאוה ואבא. פירש״י שהיה מתאוה ומתגעגע לראות פני המקום ב״ה ולהקריב קרבנותיו ולראות פני שכינה:

מפנקי דכתיב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי תנא: **והטמא** פטורין מן הראייה בשלמא טמא דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה אלא ערל מנלן הא מני רבי עקיבא היא דמרבי לעול בטמא דתניא ר׳ עקיבא אומר איש איש לרבות את הערל ת״ר טמא פטור מן הראייה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה רבי יוחנן בן דהבאי אומר משום ר׳ יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא לירא מה בא לראות בשתי עיניו אף לירא בשתי עיניו: רב הונא כי מטי להאי קרא יראה יראה אמר עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו דכתיב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי רב הונא כי מטי להאי קרא בכי ובחכת שלמים ואכלת שם עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו יתרחק ממנו דכתיב למה לי רוב זבחיכם יאמר ה׳ ר׳ אלעזר כי מטי להאי קרא בכי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו ומה תוכחה של בשר ודם כך תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי ואמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ומה שמואל הצדיק היה מתירא מן הדין אנו על אחת כמה וכמה שמואל מאי היא דכתיב ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים עולים תרי משמע חד שמואל ואידך דאול שמואל ואתיה למשה בהדיה אמר ליה דלמא חס ושלום לדינא מתבעינא קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי יתן בעפר פידו אולי יש תקוה אמר כולי האי ואולי רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה׳ אמר כולי האי ואולי רבי אסי כי מטי להאי קרא בכי שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה׳ [אלהי] צבאות כולי האי ואולי רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי ויש נספה בלא משפט (ג) אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי האי דרב ביבי בר אביי הוה שביה גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא נשייא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיתה לידהוי למנייא אלא היכי יכלת לה הות נקיטא מתארא בידה והות קא שגרא מפנקי. שמין הולכין בלא מעגל לשין מלא נכנס לבר מכיס ממעלי כלכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. מתאוה. מי שיין לשלוח שלוחו לשיים לו מי שיין לשלוח שלוחו לשיים לו מי שיין לשלוח שלוחו לשיים לו

ואקא מחריא תנורא. מכבדת את המטה: אותיבתיה אגבה דכרעה. הוסיפתו על גב רגלה וכפות והופכ מזה: דרעינא להו אנא. ימי מוסכן לשומר הממים שמא דומה[ד] פלא מתגלגלין עמי ונטין בעולם עד שימתגלו שמותיו והוא קרוי זוך: דמעביר במיליה. מעביר על מדותיו: דממו. נמחלו: הני מינתר. מותן שלא פיללו כל צורכן מן ממהרום לירקב: חייבו דבתיב כו'. (ו) הטוטפת ילמ פן ירקבו אף המסורים לנדיקים מחזין למיתה פן יסתלו: אדזומר. בעודו מחור: אי בעי האי מרבנן. להיות הולך בדרך טובים הוי מי: מבעמ ברבותיו הוה. רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב ועוז לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כלל אבל אחר מיעוט ילמ מלפני הלבים (קהלת ח) ומניח במקומו קדושין (קף ע:) מוכיח זו מיני יודע מהו כשהוא מומר והדרת פני זקן וירמת מאלהיך (ויקרא יט) הוי מומר מוכיח זו כשוד מכמיס: קלות בחמורות. עוקף שכר שכיר ממנפיס ומכשפים: ומפני גר. כהמי קרא כתיב: ולא יראוני. והכי קרא כתיב: כי את כל מעשה[ה] האלהים יביא במשפט[ו] על כל נעלם. ולף על הטעלמות ממנו שעשה טוב ורע הוא ממילו ממשפט: על כל. אפי דבר מוטן ממשפט: ומאמא. קלה דעת מצירו דבר: מאי אם טוב. דמשמע לף על הטובה מביאו במשפט: שאינו מחותר. שאינו מוקר מן המלא ומן הגידין המסורים: בערבי שבתות. שממון שממהרין לעשות צורכי שבת אין נותנין לב אם מוקר הוא: צדות. סמוכות זו לזו לשון וכעשתה נרמה (במדבר ו ו) שמי נשים יחד: זיבורא ועקרבא. [ז] נקיט הכי משום דתמרין ממכת ע"ז בפרק אין מעמידין (קף מז:) תמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא ומילופא שכשמת הלך היכא דנכמיה זיבורא ועקרבא נעשות נרות זו לזו לית ליה תקנתא לף בקרירי דקשה לעקרב ולף בחמימי דקשה לזיבורא: זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו. מלעיל קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמציא נדקתו לעני בשעת דוחקו ולף קודם שעת הדחק זיכוי לנקב מזונותיו ולקנותן בשעת הזול: לעולא. לקנות המטותא דמתרגם[ח] ועללת מרעב (ויקרא מה): לתליתא. להפקד ולהיכוד כך שמעתי. ולי נראה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא טוב ממנו כדאמר מר (פסחים קף קיו:): תנא מילתא תנא לעניותו: מינו מלמי בשמים קשה לעניותו:

בשר שאינו מחותך בערבי שבתות[ט] והא רבא משגר[י] שאני בת רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה[כ] רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכבי[ל] והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות עבר שרבו ממציא לו רעות וצרות תקנה יש לו מאי רעות וצרות אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא ושמואל אמר זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו אמר רבא היינו דאמרי אינשי זוחא לעללא לא שכיחא לתליתא שכיח[מ] וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם אמר רב ברדלא בר מבוזמי אמר רב כל שאין בו בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בוהיה לאכול אינו

מוסיפנא לו והוה חלופיה. ים להקטות לרבי עקיבא דמיית ליה במילתי המולן (ימנות קף נ ומס) משלו הוסיפו לו לחזקיהו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא מתמא זכה דמוסיפין לו ל"ע: מבעמ ברבותיו הוה. וכן מיכא למימר בהמית בפ"ק דמצת (קף יב.) בלמת שמת והיתה מלמו מולכת מפילו בצית המדבש ממהם כמיב כי היא מיך ומוכ יפיך בעלי שקלת הרבה ונמה הרבה היכי מת בחלי ימיו ולא הגיעו לה לבר ולא היו מומרים מהני הוה לבקלוטיו לף יממין מי גמי[ב] לף היה מעופה נעמים: **הא** יראוני מוחלין. גבי עוקף שכר שכיר כתיב דהוה[ג] ליה לף מעשה ופליגא[א] דרבי יממעאל בפרק במרא דיומא (קף פו.) למאר מעופה מולה ויוה"כ מכפר ומיכפ בריימת מאהת למאר על עסה ולף מעשה מעופה מכפרת (ג) ועוד יש לחלק בין עניני מעופה יש שב ומוחלין לו מיד ויש שב מעופה יש שב ומוחלין לו מחילה גמורה ועדיין יש עוסה ומותו עוסה מולף והא למתניתן בפעופות (קף יב: ומס) הטופר על מלות עסה ומתמרא לף זו משם עד שמוחלין לו היינו מחילה גמורה ומס שב כגון לבו ע"י יקומין יתכפרו לו עוסותיו:

שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא.

פר"ת רפוסה לגמיכה זו קשה לגמיכה זו וכן במרימן ריש פרק ב' דע"ז (קף מז: ומס) מתימי לעקרבא קרירי לזיבורא: **זה** הממציא מעות לעני בשעת דוחקו. פרש"י דקמי מלגעיל מס טוב ומס רע מממתן לו עד שעת היוקר ומתוך קומה מיוקר לתליתא לקנות פת לפי שעה כמו שקונהו[ד] ממנו כדמתרינן תנא לפילמי תנא למזוניה וקשיא ל"ת מה נקט[ה] כולי הא ולפסקים מחיך קרא ומיה כי ממלמן מותו רעות רעות וגרות ועוד דממרינן המולה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר לו מקנין ה' יעשה (ישעיה נה) בפרק הפא על יממתו (יממות קף פב. ומס) מיהו הממ מחלק הריב"ן בין מלוה לממניא ועוד דנקט הש"ס מילתא לגא שכיח למלוה שלמס לממר בגמרא פסחים (קף קיו: ומס) תנאי בפיאה קני לעניותא ומפקיע ר"ת גרות רעות ורעות זה שממניא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שמפקיע המוהל ומא זה ומאר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ומס לף היה זה גם המוהל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא דחוק ועני זה לעולמא לף שכיח היה רוצה לקנות מצוה להמלילו למימ מין (נ) מוליאין לו מעות לתליתא כמו תנא זכין (ב"ב קף מז:) כשדומקין מומו למכור ממלו לחלומו כלי שיפלה עלמו [וע"ע תוס' מהדיון קף מו: ד"ה ומתניתין]:

שנעשות

פר"ת רפוסה לגמיכה זו קשה לגמיכה זו וכן במרימן ריש פרק ב' דע"ז (קף מז: ומס) מתימי לעקרבא קרירי לזיבורא: **זה** הממציא מעות לעני בשעת דוחקו. פרש"י דקמי מלגעיל מס טוב ומס רע מממתן לו עד שעת היוקר ומתוך קומה מיוקר לתליתא לקנות פת לפי שעה כמו שקונהו[ד] ממנו כדמתרינן תנא לפילמי תנא למזוניה וקשיא ל"ת מה נקט[ה] כולי הא ולפסקים מחיך קרא ומיה כי ממלמן מותו רעות רעות וגרות ועוד דממרינן המולה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר לו מקנין ה' יעשה (ישעיה נה) בפרק הפא על יממתו (יממות קף פב. ומס) מיהו הממ מחלק הריב"ן בין מלוה לממניא ועוד דנקט הש"ס מילתא לגא שכיח למלוה שלמס לממר בגמרא פסחים (קף קיו: ומס) תנאי בפיאה קני לעניותא ומפקיע ר"ת גרות רעות ורעות זה שממניא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שמפקיע המוהל ומא זה ומאר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ומס לף היה זה גם המוהל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא דחוק ועני זה לעולמא לף שכיח היה רוצה לקנות מצוה להמלילו למימ מין (נ) מוליאין לו מעות לתליתא כמו תנא זכין (ב"ב קף מז:) כשדומקין מומו למכור ממלו לחלומו כלי שיפלה עלמו [וע"ע תוס' מהדיון קף מו: ד"ה ומתניתין]:

רבינו חננאל

יש נספה בלא משפט מעשה דמרים מגדלא נשיא ומרים [מגדלא] דדרקי האוחלף ליה לשליחא ואיהי מרים מגדלא שער נשיא ויש מי שאומר כענין חלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בן אביי היה מתעסק בראיית חשדים לפיכך יש לומר כדרך הזה ראה ואין מומכין עליו ופתרון יש נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבירו. ותסיתני בו. אתה מעלה בדעתך כיון שאתה בא בדבריך הללו בעקיפין אתה מדמה להסית ואינך יכול להסית אלא (ברברי מור) מיכן שהשטן של איוב אדם היה. הן בקדושיו לא יאמין. כלומר אינו מאמין להם לחיות הדבה שמא בזקנותם יטו מן הדרך הטובה [וקשיא לי דהא אמרינן בירמא[ס] כיון שאדם עבר שלשים ושמה שנה ולא חטא שוב אינו חוטא]. **וההוא מלמיד דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן** ושכיב זוטר ואמר ר' יוחנן אי בעי להוטובי ארתיתיה ולא לבעוט ברבוותי היה חיי. ר' יוחנן הוה בבי אמר כתיב וקרבתי אתכם למשפט והייתי עד ממהר וגו' עבר שרבו מקרבו

א) תוס' ד"ה הא יראוני וכו' ופליגא דר' ישמעאל. נ"ב מי מצוף קסל מיס מיס להפרי"ח ד"ה מקמיתי וכו' ת"ש ממר וכו':

ב) פי' נשרפה רגלה. **ג)** [גליון]: **ב)** בכת"י וכ"ה: **ג)** בכת"י וצ"ל ונוסף לה: **ד)** בכת"י עבד שפסיתיון עליו רבו וכ"ה: **ה)** בכת"י ונוסף צורבא (וכ"ה בכתובות): **ו)** חיבות "בן זכאי" מיותר וליתא בע"י (רש"ש), וכ"ה בכת"י: **ז)** בכת"י ליתא "מרי": **ח)** [צ"ל לו וכ"א בלקוט וכ"ע] (גליון), ולי נראה שהגי' שלפנינו ע"ק"ת (רש"ש ע"ש): **ט)** [אינו] (גליון), וכן נוסף בכת"י: **י)** [צ"ל משדר] (גליון): **כ)** בדפו"י נוסף **האדם** הס"ד, ומה"ד האלהים וכו': **ל)** [כל זה הדיבור אינו מפורש"י ושייך לתוספות וכ"ה בפין יעקב] (גליון): **מ)** צ"ל **תבואת הארץ** ת"א **עללא דאריצא** (ויקרא כג,לט) (גליון): **נ)** משום שלא, כ"ה הגירסא בע"י (גליון) במקום "אי נמי": **ס)** צ"ל לפי שעה **שתי**"הו בסלו (רש"ש, וכ"ה בתוס' שבע"י): **ע)** [צ"ל נשר] (גליון):

א) וְזֹכֶר בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי חַיֶּיךָ בְּטֶרֶם יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וְתַגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ: [קהלת יב, א]

ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הִנֵּה כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדֶךָ אַךְ אֵלָיו אַל תִּשְׁלַח יָדֶךָ וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן מִלִּפְנֵי יְיָ: [איוב א, יב]

ג) כִּי אָמַרְתִּי אַךְ נֹכַח עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשָׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: [ישעיה סג, ח]

ד) וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבִנְשָׁבְּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעָשְׁקֵי שָׂכָר שְׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: [מלאכי ג, ה]

ה) כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע: [קהלת יב, יד]

ו) וְהָיָה כִּי תִמְצָאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי: [דברים לא, כא]

ז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאָכְלָ וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: [דברים לא, יז]

ה: הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

שדון בי שבור מלכא וגרבוזהו. לומר כר"י דסיינו הסוס דבפרק במה לבהמות (דף ט.) גבי פסוקים דכר הסיל שפחר לו שממות לשמו ומצד כל מצר לו מת המלך: הן ארמון צעקו חוצה. פסוקים דקרא פיסעים כתיב על המזבח וכתיב הוי מרימי קול (ישעיה נח): ויהי עוד לנצח לא יראה חשחת. פסוקים דקרא נמיים סוס וכי הרשע לא ימות כמו שהמכעיס ימותו: למחייבא

אינו מהם אמרו ליה רבנן לרבא מר לא בהסתר פנים איתיה ולא בוהיה לאבול איתיה אמר להו מי ידעיתו כמה משדרנא בצנעא בי שבור מלכא אפי' הכי יהבו ביה רבנן עינייהו אדהכי שדור דבי שבור מלכא וגרבוהו אמר היינו דתניא אמר רבן שמעון בן גמליאל [ח] כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני [ט] ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא אמר רבא [י] אמר הקב"ה אף על פי שהסתרתי [כ] פני מהם בחלום אדבר בו רב יוסף אמר [כא] ידו נטויה עלינו שנאמר [כב] ובצל ידי כסיתיך ר' יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר אחוי ליה ההוא אפיקורוסא [כג] עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה אחוי ליה ידו נטויה עלינו אמר ליה קיסר לר' יהושע מאי אחוי לך עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה ואנא מחוינא ליה ידו נטויה עלינו אמרו ליה להההוא מינא מאי אחויית ליה עמא דאהדרינהו מריה [כד] מיניה ומאי אחוי לך לא ידענא אמרו גברא דלא ידע מאי [כה] מחוו ליה במחוג יהוי קמי מלכא אפקוהו וקטלוהו כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן מאי תיהוי עלך מאפיקורוסין [כו] אמר להם [כז] אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם ואי בעית אימא מהכא [כח] ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר שילא שמעיה לינוקא דהוה קא קרי [כט] כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו אמר עבד שרבו מגיד לו מה שיחו תקנה יש לו מאי מה שיחו אמר רב אפילו [ל] שיחה יתירה [לא] שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה איני והא [לב] רב כהנא הוה גני תותי פוריה דרב ושמעיה דסח וצחק ועשה צרכיו אמר דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא אמר ליה כהנא פוק לאו אורח ארעא לא קשיא כאן [לג] דצריך לרציה הא דלא צריך לרציה [לד] ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר אינא משמיה דרב מקום יש לו להקב"ה [לה] ומסתרים שמו מאי מפני גוה אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים ר' שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים (ו) ומי איכא בביה קמיה הקב"ה והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר [לו] הוד והדר לפניו עוז ותדוה במקומו לא קשיא [לז] הא בבתי גואי הא בבתי בראי ובבתי בראי לא והא כתיב [לח] ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר [לט] הן ארלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון: [מ] ודמע תרמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' אמר ר' אלעזר שלש דמעות הללו למה אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נשבה עדר ה' אלא למאן דאמר על ביטול תורה מאי כי נשבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה תנו רבנן שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום [מא] שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק ועל פרנס המתגאה על הצבור [מב] רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה כי מטא להאי פסוקא [מג] השליך משמים ארץ נפל [מד] מן ידיה אמר מאיגרא רם לבירא עמיקתא רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא כי מטו להההוא מרא אמרי [מה] איכא צורבא מרבנן הכא נזיל ונקביל אפיה אמרי [מו] איכא צורבא מרבנן הכא ומאור עינים הוא אמר ליה ר' חייא לדבי תיב את לא תזלזל בנשיואתך איזיל אנא ואקביל אפיה תקפיה ואזל בהדיה כי הוו מיפטרי מינה אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן ראוין תזכו להקביל פנים הרואים [מז] ואינן נראין אמר ליה [מח] איכו השתא מגעתן מהאי בירכתא אמרו ליה ממאן שמיעא לך מפרקיה דרבי יעקב שמיע לי דרבי יעקב איש כפר חיטיא הוה מקביל אפיה דרבינה כל יומא כי קש א"ל לא נצטער מר דלא יכיל מר אמר ליה מי זוטר מאי דכתיב בהו ברבנן [מט] ויהי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה בחייהן על אחת כמה וכמה רב אידי אבוה דרבי יעקב [נ] בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא יומי באורחא וחד יומא בבי רב והוו קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה קרי אנפשיה [נא] שחוק לרעהו אהיה וגו' א"ל ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו רבנן נפק ר' יוחנן לבי מדרשא ודרש [נב] ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה [נג] אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב [נד] כאילו עסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות דכתיב [נה] במספר הימים אשר תרתם את הארץ וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו אלא לומר לך כל העובר עבירה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה: אי זהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו: מתקיף לה רבי זירא עד

ה] [יתכן להיות רבה] (גליון), וכ"ה בכת"י ודי"ח ותיין עוי"א: ו] בכת"י שאפתיר, הוא לשון יפה (דק"ס); ז] צ"ל אמר רב יוסף, (ומלתא באפי נפשה היא ולא פליג אדלעיל, עודי אבן); ח] בדפו"י מינא (ותשתנה מפני הצעבור): ט] בכת"י ודפו"י ממינאי: י] בכת"י וראשונים שיהה קלה: יא] צ"ל הא דצרין, וכ"ה בכת"י (דק"ס); יב] בכת"י ובע"י נוסף שבובה בו: יג] בכת"י נוסף על מי שאפשר לו לעסוק וכו' ועל מי שא"א לו: יד] בכת"י וראשונים נוסף בחנם (וכן הלשון בפסחים קיג ע"ב ע"ש): טו] בע"י נוסף ספרא: טז] בע"י נוסף אי איכא: יז] בכת"י נוסף להו: יח] בכת"י ובע"י להקביל פני שכינה הרואה ואינה נראית: יט] בע"י הנוסח אמר ליה רבי לר"ח איכו וכו' ביכתא אמר ליה ממאן וכו' אמר ליה מפרקיה וכו': כ] בכת"י וראשונים נוסף לשמה: כא] ד"ה אינו מהן ד"ה והיה לאכול שייך לעמוד הקודם: כב] העיקר חסר מן הספר ובע"י מפני קא דייק וכ"ה שם (בגמ') אע"פ שהסתרתי פני מהם כדכתיב ודבר ה' אל משה פנים וגו' אותן הפנים אסתיר אבל בחלום אדבר בו. ע"כ מחילופי גירסאות (גליון): כג] צ"ל עלינו (רש"ש): כד] דבור זה לפנינו הוא נוסח הצעבור, ובדפו"י הנוסח מינא. מתלמידי ישן שאינן מודים לדברי חכמים: כה] בדפו"י באדום כתיב: כו] בכת"י ובדפ"ו שבע"י נוסף י"ט ראשון, ופשוט הוא שלפני רש"י היה בגמ' הגירסא שבכת"י שנוסף חזר ואמא בבי רב וחד יומא בביתא (דק"ס):

העובדי כוכבים ואוכלין ממתו אינו מישראל. אמרי ליה לדבא וחא מר ליתא בוהיה לאבול ומפלל ונענה אמר להן לא ידעיתהו כמה משדרנא בצנעא לבי שבור מלכא. ואפ"ה לא איפרע דאמור רבנן כ"מ שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני. שדרוה ליה שבור מלכא וגרבוהו לדבא אמר רבה אע"ג דכתיב והסתרתי פני מהם אמר רחמנא בחלום אדבר בו. רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו ובצל ידו אנו סכוכים כר' ענינא כי נח נפשיה דר' יהושע בן חנניא אמרו ליה מה תהא עלן ממיני כלומר אין אדם בינינו שיש בו כח להשיבם כמותו אמר להם אבותי עצה טבנים נסרוחה חכמת האומות: כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו. אמר רב אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לאדם בשעת מיתתו כלומר אין לאדם להרבות שיחה אפילו עם אשתו אלא אם צריך לאוצריה כגון שהיא כעוסה וכא לרצותה: ואם לא משמעוה במסתרים תבכה נפשי מקום שיש למעלה ומסתרים שמו שבוכים שם המלאכים כדכתיב השלום מר יבכיון ואע"פ שיש מפורש מלאכי שלום. השלוחים ששלח המלך לעשות שלום לא קבלו מהם וחזרו בוכים בפחי נפש. מפני גוה מפני גאותן של ישראל שניטלה מהן ונתנה לעובדי כוכבים. ומקשה ומי איכא בביה קמיה דקב"ה והא כתיב עדו חזדוה במקומו ומתרצינן כי ליכא בביה בבתי גואי ומקום הנקרא מסתרים בבתי בראי הוא. איני ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו' הנה הקב"ה קראו לבכי. ומתרצינן שאני מורבן ביהמ"ק שאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון מר ויקרא ה' אלהים צבאות וגו' קרא אותו היום ללומר קבצו יום בביה ומספד לדודה. כתיב ודמע תדמע ותרד עיני דמעה. ג' דמעות הללו אחת למקדש ראשון ואחת למקדש שני ואחת כנגד עיר ביתר שגלו אין לך ביטול תורה מזה: תנו רבנן שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום.

מי' אומר הקב"ה ראוי לבכות על אלו בכל יום על מי שאפשר לו לעסוק בתורה [ואינו עוסק ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק] ועל פרנס המתגאה על הצבור ואינו. אמר להו אחם הקבלתם פנים הנראים ואינם ראוים תזכו להקביל פני שכינה שרואין ואינן נראין. הדואה חכמים במיתתם כתיב ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו השחא ומה הדואה חכמים במיתתן יחיה בחייהם על אחת כמה וכמה. דרש ר' יוחנן כתיב ואותי יום יום ידרשון וכי ביום דורשין אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה. וכן במדת פורענות כתיב במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה וכי שנה חטאו הלא לא חטאו אלא ארבעים יום אלא לומר לך כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו כאילו עבר כל השנה כולה. איזהו (חייב) [קטן] שאינו חייב בראיה בד"א

(א) גמ' דאמר מר לאפיה מיניה ומאי אמור לך: (ב) שם של מלכות שמים שנשלחה ומי מימה: (ג) רש"י ד"ה מקום כמהקון הסי"ד ותמ"ל מס"ד רב אידי אבוה דרבי יעקב היה נגיל:

א) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים: [דברים לא, יח]

ב) וְאֶשְׁתֹּם יְבֵרֵי בְּפִיךְ וּבְצֵל יָדַי כִּסִּיתִיךְ לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה: [ישעיה נא, מז]

ג) לָאֲחוֹם כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת הַאֲיִן עוֹד חָכְמָה בְּתֵימָן אָבְדָה עֵצָה מִבָּנִים נִסְרָחָה חָכְמָתָם: [ירמיה מט, ז]

ד) וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ: [בראשית לג, יב]

ה) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שִּׂחוֹ עֹשֵׂה שַׁחַר עֵיפָה וְדֹרֵךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ: [עמוס ד, יג]

ו) וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּהָ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵוֶה וְתִדְמַע תִּרְמַע וְתָרֵד עֵינִי דִּמְעָה כִּי נִשְׁבָּה עֶדֶר יְיָ: [ירמיה יג, יז]

ז) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאָרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: [דברי הימים א, טז, כז]

ח) וְקָרָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק: [ישעיה כב, יב]

ט) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חָצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכְּיוּן: [ישעיה לג, ז]

י) אֲיֵכָה יָעִיב בְּאַפּוֹ אֲדֹנָי אֶת בַּת צִיּוֹן הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הֲדֹם רַגְלָיו בְּיוֹם אַפּוֹ: [איכה ב, א]

כ) וְיִהִי עוֹד לְנֶצַח לֹא יִרְאֶה הַשַּׁחַת: כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד בְּסִכְל וּבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם: [תהלים מט, יא-יא]

כא) שְׂחוֹק לְרֵעֵהוּ אֶהְיֶה קֹרֵא לָאֱלוֹהַּ וַיַּעֲנֵהוּ שְׂחוֹק כְּצַדִּיק תָּמִים: [איוב יב, ד]

כב) וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרְשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי יֶחָפָצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר צְדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו לֹא עָזָב יִשְׁאָלוּנִי מִשְׁפְּטֵי צֶדֶק קִרְבַת אֱלֹהִים יֶחָפָצוּן: [ישעיה נח, ב]

כג) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תַּרְתֶּם אֶת הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת תְּנוּאָתִי: [במדבר יד, לד]

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה ו.

מסורת הש"ס עם הוספות

ה) [יבמות ס:], ו) סוטה לו: וסמיס קעו:, ז) עיין תוס' פסחים דף קט. ד"ה שנאמר וברש"ש, ח) בתוספות דף ס. ועיין תוספתא פ"א ה"א לגי' הגמרא, ט) שמות כד יא, י) [ועיין מוקפות ב"ב קמו:] ד"ה לכעסים], יא) ברכות לו., יב) שבת מב. ושם.

הגהות הב"ח

(ה) גמרא עד כמה מהן אחזיה למר ליה מהי עד כמה אימיה דמחייבא בשמחה איתיתיה מכאן ואילך אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית חייב ואי לא פטור השיב רבי תחת בית הלל לדברי בית שמאי וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה א"ל אבוה ולטעמיך תיקשי לך חנה גופה מי לא מיחייבא בשמחה אלא חנה מפנקותא יתירתא חזייא ביה בשמואל וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא בעי רבי שמעון קטן חייב לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם מהו היכי דמי אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט וסומא שאינו יכול להתפתח השתא גדול פטור קטן מיבעיא לא צריכא בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח מאי אמר אביי כל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא קטן נמי מחנכינן ליה מדרבנן כל היכא דגדול פטור מדאורייתא מדרבנן (ג) קטן נמי פטור: ב"ש אומרים הראיה שתי כסף כו': ת"ר בית שמאי אומרים הראיה שתי כסף והחגיגה מעה כסף שהראיה עולה כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה ועוד מצינו בעצרת שריבה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים ובית הלל אומרים הראיה מעה כסף וחגיגה שתי כסף שחגיגה ישנה לפני הדיבור מה שאין כן בראיה ועוד מצינו בנשיאים שריבה בהן הכתוב בשלמים יותר מבעולות ובית הלל מאי טעמא לא אמרי בבית שמאי דקא אמרת ראיה עדיפא דעולה כולה לגבוה אדרבה חגיגה עדיפא דאית בה שתי אכילות ודקא אמרת גילף מעצרת דין קרבן יחיד מקרבן יחיד ואין דנין קרבן יחיד מקרבן צבור ובית שמאי מ"ט לא אמרי בבית הלל דקאמרת חגיגה עדיפא דישנה לפני הדיבור ראייה נמי ישנה לפני הדיבור ודקאמרת גילף מנשיאים דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות ואין דנין דבר הנוהג לדורות מדבר שאינו נוהג לדורות ובית הלל מאי שנא חגיגה דישנה לפני הדיבור דכתיב (ג) ויחבחו זבחים שלמים ראויה נמי הבתיב (ג) ויעלו עולות וקסברי בית הלל (ג) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ובית שמאי סברי עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיה הואי אמר אביי בית שמאי (ג) ורבי אלעזר ור' ישמעאל כולהו סבירא להו עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיה הואי ובית הלל ורבי עקיבא ור' יוסי הגלילי כולהו סבירא להו עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי בית שמאי הא דאמרן ר' ישמעאל (ג) דתניא ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות למיבעיא ליה ממאי לא הכא עולת ראיה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ובית שמאי הא דאמרן ר' ישמעאל דתניא ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות ופרטות נאמרו בסיני וכללות נאמרו באהל מועד מה פרטות שנאמרו באהל מועד אף כללות שנאמרו באהל מועד ומה כללות שנאמרו באהל מועד אף פרטות שנאמרו באהל מועד אלא מעתה מה כללות שנאמרו בסיני אף פרטות שנאמרו בסיני ת"ש ואלה תורת הזבח וגו' ואלה תורת הזבח השלמים וגו' מה פרטות שנאמרו בסיני אף כללות שנאמרו בסיני אלא מעתה מה כללות שנאמרו בסיני אף פרטות שנאמרו בסיני ת"ש ואלה תורת הזבח וגו' מה כללות שנאמרו באהל מועד אף פרטות שנאמרו באהל מועד אלא מעתה מה פרטות שנאמרו באהל מועד אף כללות שנאמרו באהל מועד אלא הא דאמרן הא דאמרינן

(ה) **דמחייבא** אימיה בשמחה. פירש רש"י בפרק קמא דקדושין (דף לג: ושם) גבי שמח בעלה מכאן ואילך שמחה בשמחה. פירש רש"י בפרק קמא דקדושין גבי שמח בעלה בעבד בעבדי בשנוטין גבי שמח בעלה בשלמי שמחה מיירי והכא נמי בשלמי שמחה (מ"ה שמח) פי' וכן בפ"ק דר"ה (דף ו: ושם):

דיכול לרכוב על כתיפו של אביו. שהיה גדול קנת מכל לן מני למחז מידו ולעלות ברגלו:

בחיגר שיכול להתפשט. מקמי גדולו ממי מי ממרין דסין דגדול המיחייב מדאוריימא גבי קטן נמי מיחייב ממיון דמידי הוא טעמא נקטן לגן מקום למכנו דיקע כשהוא גדול או למעמ כיון דגדול מהכי לן מיחייב גם קטן לן:

הראיה שתי בסף. ומדרבנן הוא דמדאוריימא מין לו מיעור לקרבן רק לשמח מעילות (שבועות העדות) דכתיב בים כסף שקלים (ויקרא ה) ומנן בברייתות (דף כו:) המפרים שמי שקלים לשמח והם לממרין מחמיש (דף מח.) [לן יהם ספיקו ממור מולמו מה ולמו מעמח בת דנקם] ומכמי שקלים (דף קי:) יציא לשמח[ה] הוא דלוקח לן לוקח לקחמיש [ה] למרין בפרק ב' דבכורות (דף י:) יציא לשמח[ה] בשלש וכן בפ"ב דמנחות (דף קי:) פירמי[ו]:

ישנה לפני הדיבור. ומ"ל עולת (ו) למיים הוא דקמאמר בממון:

קרבן יחיד. כגון מגיגה ופ"ה דיומא (דף נ. ושם) דקרי ליה קרבן נמור היינו גבי פסח שמי מקמאמר המם מגיגה מ"ע מקריב קרבן נמור למחיל מכנופיל פסח שמי למיל מכנופיל ליכל פסח שני ללן למיל מכנופיל:

דנין דבר הנוהג לדורות. ולמ"ל בעי למימר דמן יו"ט מיו"ט לשפוקי נשיאים למול הוי ללן מלינו ליה למ' מילוקל בשוש מקום (ו) מע"ג לנקמן פרק קומר בקולם (דף כג: ושם) ילפינן לילוף לף למת שכמוב עשה כל מה שכמוב למת ולן פרכינן דוחות מעשה לן ילפינן להמם כיון לליכל למלפי מדוחות ילפינן ליה שפיל מעשה מי שמי שמפי המם דמני מיה קרא מריבר זימני כדממרינן בפ"ק דמנחות (דף ם:) ובפרק הקומן רבה (שם דף יט:) גבי כלי הלח מקדש הלח ולילף שמואל דוחות מעשה (ה)

דמני מיה קרא מריבר זימני:

ורבי ישמעאל ורבי אלעזר ובו'. ומין להקשות ומפקי ר"ש ומפני כב"ש הלח ר"ש מקום מיח הלן מינו מעשה[ו] ומ"ל דסמיל להו לן מילקו מיח מעשה וכ"ה בבר זה[ה]:

בית שמאי הא דאמרן. ולימל לילקמוי מנל ליה למיים להו עולם למ"ש הוא לממ לעולם סמיל להו עולם מחיד וטעמא דידהו עדיף להו דהכי משמע מדבני מפי טעמא לן למר מיח הלן כוומיהו הא לגו מילמא היל דמיבעיא ליה ממאי לא הכא מקמרי מיח הלן עולם והקרבת חימורין של עולות ופרלעות

ולהלן א"ל אביי ורבי מהרש"א וחשק שלמה (בילקו"ח) ודק"ס, ועי' בר"ח גי' אחרת בזה: בספחים קיט ע"א) (גלילן): 7] ב"ל אמרי (רש"ש); 8] ב"ל מירושלים (רש"ש); ואולי"ב בשבת בנ"ל להגיה וע"ש) (גלילן): 9] גם תיבת "מעילות" יש למחוק (רש"ש); 10] ב"ל בבש (גלילן); 11] גראה דיש להוסיף וכן הא דאמרינן (מצוד דבש): 12] [דיבור זה שייך קודם ד"ה ישנה] (גלילן), אולם לפי הגהתה הב"ח אות ו אין צורך בהגהתה זו ועיי' ד"ה "ישנה" אחרי' ב"ה (דבש תמר): 13] נראה דחסר כאן קטן נמי מחנכינן ליה מדרבנן כל היכא דגדול פטור מדאורייתא קטן נמי מדרבנן פטור:

14] כ"ה בדפו"י לקמן ע"ב ע"י אליעזר", וכ"ה בר"ח:

עין משפט נר מצוה

נר א מיי' פ"ל מהל' מגיגה הלכה ג סמג עשין לכו:

נר ב מיי' שם פ"ג הלכה ג:

רבינו חננאל

בה"א כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר שלש רגלים. ממקום מושבותיהם מי הביא הקטנים ופרקינן ממקומם שהיתה אמן חייבת לעלות ולשמחה הביאתו אמו מיכן ואילך שאינה חייבת בראייה משלימתו לאביו ומקשה לב"ש ואמרינן אם יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות חייב. וחה שמואל דיכול לרכוב הוה ליה לרבוב וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו ונראה את פני ה' וישב שם עד עולם. והקי ב"ש ולטעמיך חנה גופה אמאי לא עלתה מי לא מיחייבא בשמחה אלא חנה מפנקותא יתירתא חזיא בשמואל (החשתא) [וחשששה] משום חולשא דאורחא משום הכי חנה נמי פטורה דאמר ר) חולין משמשיהן פטורין מן הראיה. בעי ר"ש בר אבא קטן חגר שיכול להתפשט לדברי (ב"ה) [ב"ש] וקטן סומא שיכול להתפתח לדברי שניהם מאי. ופשטה אביי כל היכא דגדול חייב מן התורה ר) קטן נמי מדרבנן פטור: מתני' ב"ש אומרים הראייה שתי כסף כו'. ת"ר הראייה שתי כסף שהיא כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה שהחגיגה החלב והדם לגבוה והבשר לבעלים. ועוד מצינו בעצרת שהחזיר הקב"ה לישראל בעולות ושלמים והיכא בעולות. ובה"א החגיגה גדולה מן הראייה שהחגיגה ישנה לפני מתן תורה שנאמר ויישבו זבחים שלמים לה' פרים וכי תימא הוא החם נמי כתיב ויעלו עולות חצה הקריבו נמי קודם מתן תורה עולת ראיה היתה עולה שהקריבו ישראל עולת תמיד הואי. ועוד מצינו בנשיאים שהקריבו טו ואיל וכבש לעולה והקריבו לזבח שלמים פרים שנים וגו'. ודחינן ב"ה עצרת קרבן צבור ואין דנין קרבן יחיד מקרבן צבור. ודחינן ב"ש עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיה הואי. קרבן[ו] ונשיאים אינו נהג לדורות. אמר אביי ב"ש ור' ישמעאל ור' אלעזר בולהו סבריא להו עולה שהקריבו ישראל

חשק שלמה על ר"ח

ו) גמ' לן מלינו זה לקן גמ' סוכה (סוכה ד' כ"ה ושלי ע"ל דמתרץ וכ"ל דמנה סברה ק מעמה דשלין ומשמיקון שמוקן מן הכלים.

הגהות וציונים

ג) צ"ל אם יכול לאחזו בידו של אביו ולעלות מירושלים (מראה כהן, וכ"ה בהגהת הגר"א בדק"ס): 2] ר"ל השיב ר"ח ג) [בן] לקרש וכן איתא ז) [לא היה לו שנאי

מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי השפט. דוקא (ג) קא מצניעי ליה משום דעיקר הפסח כתיב בגופיה לכל מעוכ"ת לתמוה הוה לטעוה הפסח לא קשה ליה מידי מיין דלמאו בגופיה כתיב:

רבי עקיבא וכו'. לעיל מ"ג דממיעי ליה מזמן[ח] ולא ניתנה תורה עד סיני[ט] דליכי מתותה שנה דנמצר מעמיה סיני כדכתיב עולה תמיד העשוי בהר סיני ומפיקי ליכי לה שנעשית בהר סיני קודם לתורה

והיינו דממיעי שנה מזמן:

ישׁ בשמחה שאין בשתיהן.

ומסקי[י] גרסינן שהשמחה יש לה מצלומין כל שבעה[כ] ולא בשתיהן[כא] ומעמיתה שנו דלא גריס ליה סמיכת ליה דגס מחיך יש להן מצלומין ולא קתמר יש בשתיהן שנריכין שיעור מה שמחה דלמיתי לף שמחה יש לה שיעור ומיהו בלאו הכי ניתא לא נחית למיתני הא כללא כדפיכי לעיל (דף כ:[כב]) רק מומרת בחתת שתין בשתיהן ולהכי לא מצית מיכן מכל דבר מה שתין כן בשמחה שבמה מכל דבר[כג]

להא מומרי דשמיש לא קא מצית:

אידי ואידי פרים הוו. מליכת דמ"ל עולת רמיית הוא ולפי' למ"ל עולת תמיד קודם מתן תורה היתה של פרים והדר לשמתו כמו שבמתה ומן הפסח וניתות לרבי יוסי הגלילי:

מאי נפקא מינה. לומר מלי להוה הוה וכן פריך בפ"ק דיומא (דף ה: ושם) גבי כילד הלבנון ובפסחים (ט.) גבי לתמורי פסחים (ד) ובנהדרין (דף עו: ושם[ב]) גבי שור סיני ככמה לא נבי משום דסבירא לתלופי דורות משעה ובע"ז פרק שני (דף נה.) ובמעילת (דף יז:) גבי כמה שמע משה כל ימי המלוחים ולא פריך ליה מהם נמי למיפבר קרמי לפי שלא מלינו בגדי כהונה רק לאחר מיייהו דמין משמעות שמיהן ונפקא מינה לעבד במלוחים בלא הוחת בגדים:

לפסוקי משמא. ולא דמי לה' מקרות שמין להן הכרע (יומא דף נב.) ולא חלין מחר פסוקי טעמא מהם לא מלי קלי רק לאחר מיייהו דמין משמעות שמיהן שוה אבל הכא מלי קלי למלוייהו:

שאין להן שישור הפאה. דכתיב לא תכלה פאת שדך (ויקרא יט) ומדלוויימא היא דלילו מדרבנן (ה) אמר בפרק לשעת הגז (חולין דף קלו: ושם) מין פומפוין (לעני נזרין פמות[ד]) מצטיים ופליגי לחולקי בירושלמי[ה] אד אמר מין להם שיעור למעלה ולא למטה כלומר יוכל לפחות עד מטה ולמעלה כל שהוא ואד אמר למעלה מין לה שיעור אל למטה יש לה ונעני מאי מיייהו כלומר ולאי לכולי עלמא אימא ומעני אם פיחת מצטיים למען לאמר מין לו שיעור כלל מה שנתן נתן ופטור מפאה וחכם העני ומחזיר נמעשר עד שישאר שיעור שעים שנת אחת שלם לו שיעור למטה שנת אחת כו' ופריך אמאי לא מצית תרומה ומעני מפאר מפני המחלוקת לשון פלוגתא דומיא דמחלוקת בשמיהן מחוך (כ"מ דף ז:) כלומר שיש בה חילוק לאמר רבי יומנן עושה אדם כל שהוא כבורים ולא אמר עושה כל שהוא תרומה להא מעיין לאמיית שהיכים ויכרת בפרק בכל מערבין[ו] החיתון הרי פאה עושה כל שהוא קנר שבולת לא נחתיב שהוא פאה כלומר דכתיב פאת שדך בקונדך תלה לאמנת פאה בקיר והכי קאמר דמשמחתיב בפאה אין לה שיעור וכי מיית בכורים נמי הכתיב לאמית ולימני שיהיה ניכרים כמו בתרומה דמרבינן ליה התם[ז] לאמית כל בכורי כל ואתי הייתי מפרש מפני המחלוקת עין יפה עין רעה ומיונית לאפוקי הך דמעיינם שהו ועוד לפלוגי (ו) בתמכת תרומה (פרק ד מ"ה) המרבה בתרומה רבי מלעזר אומר אחד מעשרה יהי מכלן יעשה תרומת מעשר למקום אחר רבי יהמעמל אומר ממלה מולין ומחלה תרומה ר' עקיבא אומר כל שיעור שיש בו מולין ומפרש מילתא[ט] דעשה דרבי יהמעמל דלאחית דגך דיו לרחמית שיהו כלגן:

והכבולים

ופרטות באהל מועד ור' עקיבא אומר בלולות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב ואי סלקא דעתך[ט] עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח ר' אלעזר דתניא[י] עולת תמיד העשויה בהר סיני ר' אלעזר אומר מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא קרבה רבי עקיבא אומר קרבה ושוב לא פסקה אלא מה אני מקיים[יא] הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר. לשון מימה ומשמע שלא הקריבו לפי שמופיע היו[יב]: שבשבו של[יג] לוי. הקריבו מלמלים: שמחה. לף הם שלמי שמחה אם אין לו אבל שלמים של נדר ונדבה שהתמיד כל השנה שמפיקין ברגל[יד] ולא מעבר שהמה מביא שלמים מאלו או ממעות מעבר שני שלו להיות לו אבל לשופע שאין שמחת המג שלא בשבר[טו]: שהגיגה ישנה לפני הדיבור. לומן שלמים שהקריבו הכבורות אף על פי שלא ברגל הקריבו חגיגה וקרלו שבשן מתקיים ויחוגו לי במדבר (שמות ה) שמשמר להם מלגיים: השמחה נוהגת בנשים. לכתיב ושמחת בחגך[טז] (דברים יו): מה שאין כן בשתיהן. למלות עשה שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה אומן: הכי גרסינן ורבי ישמעאל[יז] מאי מעמא קא מוקמת ליה בבית שמאי אי סלקא דעתך וכו'. ולא גרסינן אמר לך והכי פירושה לשמי פריך לאמר לעיל בית שמאי ובית שמעמל כו' מאי טעמא מוקמת להו לרבי ישמעאל שלא במקום בית הלל שיהא במקום בית שמאי אי סלקא דעתך השמחה נוהגת בשתיהן ולא בשמי בית שמאי אי סלקא דעתך שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים

הפאה. לא נתנם עד תורם שיעור (ד) ומע"ס שמין לפאה שיעור נתנו עד מכמיס שיעור אחד משמיס(ה): וכן הבכורים. ולקמן מרבמין כל פרי האדמה (דמיס כו) ולא נאמר כאמה: והראיון. לקמן מפרש: אמר רבי יוחנן בבכורין היינו לפרש. הכי אין לו שיעור דקתני כאמה: אין להן שיעור למעלה. שימש כאמה שילמה: אבל למטה יש לו שיעור. שלא לפחות ממנה כפף כמו שמנינו במנחתו והיינו סטורין דשיעור לתורימת הוא: עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד. גרסי גדול בדורו: ולימד שאין לו שיעור לא למטה ולא למעלה. מן התורה: אבל חכמים כת. כלומר שיעור מעה כפף ומשי כפף המחוי בליטוי ממעט דמי עולה דלחו המחת לחו נדמיס ממעט שלא מלות לחיית פנים: רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה. כמה פעמים שהוא מפף בא ומלמה עלמו בעזרה ואין נריך להביא קרבן בכל רלייה ורלייה: ראיית פנים בקרבן. ונריך להביא קרבן על כל פעם ופעם: בשיעור רגל. פיר"ח לחחון: בזבחים. נריך להביא קרבן שהמה הזמיס בפכין ולא עולת העוף שהיא נמלקת: נאמרה חגיגה ברגל. למחכל הליהו: ונאמרה ראייה לעבוה. להכ לא ילחו פני לבמיכ[ב] משמע לעורכי מני עומל: מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים. שלא בהמה לבמיכ לא ילין מלב חגי עד בקר (שמות כג) נמידי לחיית ליה מלב הקבע לגבוה קחמר: ואין נדאין הצאן. מפרש לקמן: (ה) בהמאות ואשמות. שלא מחכל ומזקק להביא מנחת ומסם: מבית רשך. מפיה מוהכן הקב"ה שקרא ישראל רשיע שנאמר למענן מחי ולעני (מהלים קכב)[ו]: מבר רב יוסף למימר כן. ללי לנו מכי מחי אין נרמין מצחין לילוף מבבל[ז] זכותן מי שלא יהיו מניין עונין מזכותן נפקא שהרי כל הזכיות בכלל זכותן: מ"ל

[ב] ויין עיין עירובין דף נג. ובתוספות שם ד"ה לא למדתך. [ג] מכילתא משפטים פרשה כ, ג) [פיסא כ:]. ד) [מי' מועפות ב"ב קנד: ד"ה גרס ומועפות בכורות ד: ד"ה מלא], ה) פאה פ"א מ"ב חולין קלו:, ו) ויין רש"י שבת דף לא. ד"ה דעלך, ז) רש"י פאה, ח) פ"א ה"ב.

(ה) גמ' אבל אמרו חכמים תרומיס: (ג) שם פעיקר תרגל מימיס ד"ל לר"י ר' יוסי בר' יהודה: (ד) שם מימיס ר' יוחנן ניים נקים יְרָאֶה יֵרָאֶה מס מני: (ז) רשי"י ד"ה ספפה ומ' אֲבָרֵם שיש לפפה שיעור חכמים נתנו בו שיעור: (ס) רשי"י ד"ה ומין נרמין וכ' נקמן הס"ד ומ"ס מס"ד מכת רבן וכ' מני וביני הס"ד ומ"ס מה"ד מחמות וכ' ומפס הס"ד ומ"ס מ"ד כ: (ו) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכ' לכיון לחיתי קרבן נרמיס: (ז) בא"ד מחני בראיית פנים פל בראיית קרבן ים ו: (ס) בא"ד לא ילחו פני ריקם אפילו כל שהוא: (ע) בא"ד ולא מקבלין מיניה טפי מפוס פל מוסיף וכ' פס ילפה דהא לא פעל וכ' דלא פליג ר' יוחנן וכ' לקרבן ים ו לשיעור לחחה הייתי יש לו שיעור לחחה כלילמת פיוסלמי וכ' שיעור להבאתו:

א) אֶת רֵב הַמַּצּוֹת חָשָׁכֹעְתָּ יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בוֹ יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: [שמות כג, טו]

ב) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי יְיָ רֵיקָם: [דברים טז, טז]

ג) הֹקֵר רַגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ פֶּן יִשְׂבָּעֲךָ וּשְׂנֵאֶךָ: [משלי כה, יז]

ד) אֲבוֹא בְּיִחַד בְּעֹלוֹת אֲשַׁלֵּם לְךָ נְדָרָי: [תהלים סו, יג]

והראיון. מפרש בגמ' לפגיגה (לף ו.) דכל כמה דבעי נממחוני מנזה כרגל מימחו ומייתי קרבן עולת ראיה וגם הקרבן אין מיעורן לגמרי אם מרובה אם מועט מן המובים אבל מכאים אמרי בלאים מעה כסף והגיגה אמי כסף [והלין קלו:]. ולא יראו פני ריקם. כשמטלו לקחת סני בהגלים שיהו על שלות (פגיגה ו) [שמות כג, טו]. הוקר רגלך. כשם שאם מלמת לכם ויהו ממוך לחמך לריך שלא מחכל ממנו אן מעפנו וכשקמו כך הוקר רגלך מצית רעך ב"פ שהוא מקרוב ממנו שלמת שם יום יום אן יעפנך ויעגע לפוך. ולענין מלרעו של מהי ליגל לפמוח שוצ ולהכל מתיי מפוחת ומפוחת נעים ה' ענקת לע ליעקל לפמי זה דומי וזה לעני [משלי כה, יז]. אבוא ביתך. בעמוך ימי המקדש נשלם נדליהו שנדלה [והלין סה, יג]. האידנא. שבעיני [סוכה יח.].

יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה כלומר באחת ויציאתו בעזרה כמה פעמים אין לה שיעור. ר"ל אמר ראיית פנים בקרבן. ואמרינן בעיקר הרגל. כלומר בתחלת הרגל בצת בואו להקביל פנים בעזרה דברי הכל ראיית [פנים] בקרבן כי פליגי בשאר ימות הרגל וכל עידן דמייתי ושייל כ"ש לא פליגי דמקבלין מיניה כי פליגי היכא דאתא בשאר ימות הרגל ולא אייתי ר' יוחנן אומר שייל דלא צריך לאחויי כל זמן דשייל ר' שמעון בן לקיש [אומר] לא שייל אלא אי מייתי קרבן בהדיה. ומתוכיב ר"ל והכתיב ולא יראו פני ריקם. ופורס ר' יוחנן ההוא בעיקר הרגל כי קאמרינן דלא צריך היכא דאייתי בעיקר הרגל ולא אייתי בשאר ימות הרגל. איתיביה לא יראו פני ריקם בזבחים אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות. ומצות ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראיה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים ומה הן זבחים עולות אתה אומר עולות או אינו אלא שלמים ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו. וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם א"ל בעיקר הרגל איתיביה (ג) ר' יוסי בר' יהודה אומר שלש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ואין נראין חצאין משום שנאמר. כל זכורך ואין נראין ריקנים משום שנאמר ולא יראו פני ריקם א"ל בעיקר הרגל איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש (ג) יראה מה אני בחנם אף אתם בחנם. אלא כל היכא דאתא ולא אייתי דכולי עלמא לא פליגי דעייל ומתחזי ונפיק כי פליגי דאתא ואייתי רבי יוחנן דאמר ראיית פנים בעזרה הוא דאין לה שיעור אבל יש לה לקרבן יש לה שיעור וריש לקיש אמר ראיית פנים בקרבן. דאפילו קרבן נמי אין לו שיעור איתיביה הוקר רגלך מבית רעך התם בחטאות ואשמות כדרבי לוי דרבי לוי רמי כתיב הוקר רגלך מבית רעך וכתיב אבא ביתך בעולות לא קשיא כאן בחטאות ואשמות כאן בעולות ושלמים תניא נמי הכי הוקר רגלך מבית רעך בחטאות ואשמות הכתוב מדבר אתה אומר בחטאות ואשמות או אינו אלא בעולות ושלמים כשהוא אומר אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי הרי עולות ושלמים אמור הא מה אני מקיים הוקר רגלך מבית רעך בחטאות ואשמות הכתוב מדבר: ואין נראין חצאין כו': סבר רב יוסף למימר מאן דאית ליה עשרה בנים לא ליסקו האידנא תמשה ולמחר חמשה א"ל

והבכורים אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. הדר פריך מילוסלמי(ו) רבי ברכיה אמי למה לא תניין אפר לפוטה אפר פרה רוק יצמה דס לפול אל מלוטע ל"ר יוסי לא מייתין ממתי אלא דבריס שהוא מוסיף עליהן ים מעשיתן מצוה ואלו אין מוסיף עליהן אין מעשיתן מצוה:

גמילות חסדים. מילוסלמי(ז) הלא תימא מעוטו אל ממעטו יש לו שיעור ושיעור אל ממעטו יש לו שיעור (ד) אלא לימא דמי כפף לא ילפה מדלא ילפה מדלא ילפה מדל

מביאין שלמים ואין מומכין עליהם. לקמיה גבי מתני' (דף טז.) גבי לקמן (דף טז.) אלא לקמן מיהו מוכ והלכ אומר לקמן מכל מעולות לא מצינו פלוגתא לפליגו הא הלכ ומתני' דלקמן נפרק קמא דשבת (דף טו. ושם) לגבי נחלקו רק בשלשה דברים והחיל לקמיה פרק ומצאו לה שפיר אלא המלמידים קבלו מרבם לף עולות (ג) ולא נחלקו בהא והחיל לפרק שני דחגיגה (דף כ:) מעשה בתלמיד מתלמידי הלל שהחיל עולתו מעומד כו' ואמר לו אחד מתלמידי שמאי מה זו שהחיל הוא הדין דמני למימר מה זו שהחיל שהם מומרים אלא להחיל אלא לו הכי קאמר שהחיל אבל (ג) הקמיכה שהלא לפניו הקפיד והא לגבי הקפיד כמו כן נהלל עלמו כשהבדא למימי לעיל מינה דשמא לו לאו הקמיכה ושוב שמא לו היו מומין אלא להלמידיו שהיו מולקין אבל הלל אמר להם כשם שאני מחיל עולתי כך אתם מחילו עולותיכם. ומכאן אתה למד שאין מביאין עולות בשבת ויום טוב שאין בהן משום שחיטה אלא משום הקטרת אימורין ואברים שנשחטו מבעוד יום ואין מקטירין אותן אלא ביום טוב שני שהרי אין שבת מכפרת אלא על שבתות ויום טוב אינו מכפר אלא על יום טוב ומכל מקום אין מביאין עולות בשבת וי

אמר מר ובית הלל אומרים אף מן המעשר. והלא דבר שמצוה טוב: במופל. מתבר מעשר עם המולין ומבית ופליגי למורמי כילד טופלין: חזקיה אמר[ב] בהמה לבהמה. מס יש לו מוכלין הרבה ואין להן קיפוח בהמה אחת יפת אחת למגיגה מן המולין והשמר מן המעשר ומע"ש שכולן המאות ביום לאחרן שם מגיגה עליהן כבר ילפ ידי מוצה בראשונה מן המולין: ואין מופלין משות למעות. לקנות בהמה גדולה ורבי יוחנן אמר מיפלא למר מיפכא למר אחזי ליה שפיר טפי ילמא ידי מוצתו מן המולין כשמבית בהמה שלמה מן המולין ולמר אחזי ליה שפיר טפי כשמולין מטולטלין עם כל מכילותיו ולקמן יליף לה מקרא למומר להיות טופל: מסת. משעות כמיב ועשית מג שעות לה' אלהיך מסת נדבת ידך ולקמן מפרש מסת לשון מוכן: מערב. אין לשון זה טופל אלא לשון משות שקנה בהן בהמה דשמי בהמות זו מיכרת לעצמה חו מיכרת לעצמה: אשר[ד] יברכך. מכל מאר יכרכך: יום ראשון. שהוא לשם מגיגה יהו מן המולין ולית להו לי"ש טפילה בדבר שבמוצה: מבאן ואילך. שלשו חלמ[ה] שבמה למילו במגיגה כמיב ומצוחם לוחו יום למד ומו לח מף מן המעשר: אבילה ראשונה. שבמה שלקח לעתך בהמה לעלמה ויבילנה על שלמן לשמן: מבאן ואילך. למילו בו פיום: ושאר כל ימות השפח. שלשו חלמ לשבמה מדם יוכל בהמה שם יש לו וכל שכן שקונה שלמים בחעות מעשר שני: ביו"ט מאי מעמא לא. נפיק במעשר בהמה בשאר שלילות מון מן שלמצוה כי היכי דשבו במעשר שני: משום שקרתא. שלוצעו לחנן בבלורות (לף נמ:) היולא בעפולי שוקרו בשיקולא ומומר שרי זה מעשר שני שנפדה בירושלים ואוכלין אותו בכל מקום שרוצה אדם לאכלו ואין לך שקרתא גדולה מזו שאוכלין אותו בכל מקום: טופלין בהמה לבהמה. בהמה לשמה מן המולין ואינך למעשר[ה] אבל מעות למעות מעשר לקנות בהמה (ג) למשמע ליה לחזר דבר שבמוצה ממעשר לא ליטפל בשני לשמי בהמות שבי עדיף לשמיה לחנן מעשר שני לחולין ולא לבהמה. ובמילחי פרק המוצה (מהוות לף פב.) מפקינן ליה מקרא לחנן ומעות מעשר לקנות בהמה (שמיט לף נמ.) ו"ל לחכא לילטריך לשנתך לעתך לחנן לכיון לכמיב לחנר[ו] יברכך. מיהו ירושלמי מפקינן ליה לכמיב מסם וכמיב לא תוכל שלחנו (דברים יח) מה להלן מן המעשר כו' ר' שלעזר חנר נאמר כאן בהמה ונאמר להלן בהמה מה להלן מעשר לא כאן מעשר[ז] רבי עולא בר ישמעאל נאמר כאן מסת ונאמר להלן בהמה מה להלן מעשר לא כאן מעשר ומרב משמיה[ח] מה להלן בחמת עיקר והשאר טופל לא כאן: ר"ג ושאר כל ימות השפח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה. אבל יש לחנן מיפוק לחו דלא כתיב מסם ומכיון דלא כתיב מסם לא ילפינן מיניה: משום שקרתא. הקשה הר"ר שלמן מיפוק ליה לחון מקדישין ביו"ט (ו) וכדקאמר בפרק בתרא דבילה (לף לו:) ו"ל דשמי הכא לקדושה ועומדת כיון דמיב מן המוכה לקדשו כלאמרינן בפרק בתרא דבכורות (לף מז.[ט]) הלכך לא שייך בה שום חיפור ומכי"ו מיכן לבשיבה דנקט לפי שהוא חיפור לחוריימה הלכך גזרו בה אבל מקדיש הלא הוי רק לדבקן לא גזור וכן משמע הסם (מלה לף ל:) גבי חון רוכבין על גבי בהמה ומוקי לה משום שמוחין לימה קבבר שמוחין לחוריימה הלא גזרה שמא יחחוך זמורה משמע דמשום חיפור לדבקן לא גזרו ורבי שלמן בהמה היה רוצה לחרן להקדים לא קאמר להא דאמרינן בפרק שוחל מלדם מגיגתו ביו"ט ופסקו בשמת ס"ל הכא נמי כיון לנפיק בה יד שלמי שמחה מני להקדים חך חון ר"י מוכה לו כיון הלא אבל עיקר משום שלמי שמחה לחם לא חון לנדרים ונדבות נמי ליקדשן כיון לנפיק משום שמחה ומכל הני שיעיי לא יחכן בבכורות פרק בתרא (לף נמ.) אחתי נקט שקרתא והא נקט מקדישין להחם לא שייך גזרה הלא (ה) שיעור לחנון לקדושים ושומדין יחכן החם והכא ולא חמי להגבהת תרומות ומעשרות לחקור משום חמכן[י] להכא לא מחכן הוא דלאלו הכי אבי למכל קודש שיעבד בהמותיו[כ]:

וישם המלך אחשורוש עם. אבל יהיו לך לחם ועבדון (בראשית כ) וכן ויהי לחם שור (בראשית מט) לא מייתי דהכי לאו משות משמעתינן

(ו) הלא לשון עבדות בשלמה: **ושמחת** בחגך לדבות [בך] מיני שמחות לשמחה. גבי מג הסוכות כתיב ושרשין ליה מדהכר כתיבי הכא כיון דכתיב גבי עלרת ופסח[ל] יכולין מיניה בהיקש וכן הלא רבי שלמן בפיפקי[מ] דמעלרת הוא דרשין לה דכתיב חכרת כי עבד היית בחרץ מלרים לימד כל שבוהג בעלרת בוהג בפסח וכן בהג מו מיני[נ] כל שבוהג בפסח ובהג בעלרת חלמוד לומר בהם[נא] חלה בוהגין בעלרת כו':

מי

א) וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיְ אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: [דברים טז, י]
ב) וַיַּשֶּׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם עַל הָאָרֶץ וְאֶל הַיָּם: [אסתר י, א] ג) וְשָׂמַחְתָּ בְחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וַעֲבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: [דברים טז, יד]

מי שחגיגה באה מהם. פרש"י לכתיב לך ילין מלך מגי ומיהו מלך מגי וגו' (שמות כג): **מהני' אוכלין מרובין.** גני בית רמים[ד] מדמר מדבר ושמח מכל מקום ממעטת המקרא ממעט מגיגה מדמים שלמים רמים שלמי חגיגה רמים לפי האוכלים ושולת רמיה ולקמן מפקינן ליה ממדבר מדבר שמח שלמים דיחזרו קל שמיך דמשמע מועטת: שלות מרובות. דכתיב לים כמשמע ידו: **גמ'** טופל. מגיגה דלמי ממדבר הוה ממינן עולה ושלמים[ב] נמה מסם וליכא למימר מס כן לא יהו נמים שלמי שמחה ממעטר רק על ידי טפילה כמו חגיגה דסח מסיפרי ילפינן ליה מגדירה שוה לכתיב ט שם בעטר וגם בהמודה (שמות פב) מדכר גזרה שוה שם שם לשלמים הקשה ה"ל מלחנן לילך שמחה מהר עיבל לכתיב (דברים מ) חבמח שלמים ומינה ממעטינן עופות ומנחות וכן דרים רבי יהודה ן בחילת בפסחים (דף קט.) ועוד ממלי לא מוקמינן קרא בעבר חולן דמיקרי שפיר שמחה ומירן דולמי ילפינן מהר עיבל מה שמחה להלן שלמים אף כאן שלמים ופירושין[ו] מיכא לאוקמי בעופות ומנחות דכתיב זבח שהר עיבל:

בחנך ולא באשתך. ות"ק למפיק לה מדלמה ושמחת בחגך מי שחגיגה וכו' ר"ל למרויחו שמעינן מיכה לריכותי בחג ומיהו מנינו למימר לפקיג עליה ולא משמע ליה (ז) והא למין נוסחים בעיר בעופר מוקי טעמא כפירך לחמס:

מי שיש לו אוכלין מרובין. מיבעי ליה לממרינן עני ודלו לחבה קולא מי עליו מיס כממנת ידו עשיר ודלו מעושה על זה נאמר בשבלת ר' לעולם עמי ודלו מעושה על זה נאמר בשבלת ר' ראשונה מן החולין מאי אבילה ראשונה מעשה כסף ומין פחות משמי כסף: **חוזר** ומקריב (הוא[ה]) ביו"ט שני. פרש"י ומינו עובר משום כל מוסיף לרממנת אמר ומגופת אומו מג מד יומא והוא מוגג שני יומים דהוה ליה משלומין דרמשן אבל בשמס אמור כדמפרש ומזל ולא שייך למקשי כיון דלא הוי מזי בראשון אין בהמה מזי בשני הוא"ל ושמעינן ליה לר' יומנן בשמועה[ח] משלומין דרמשן דהוה מזי בראשון מקריבין קרבן שיש בהן ראשונה ושני ואין בהן שני אלא ראשונה שיאכל בתוהלה תוהיה מן החולין. לאו מכלל שמופלין בהמה לבהמה ואין מופלין מעות ומנה אחת. מאי אבילה ראשונה דקתני בביצין ממנות חגיגה כדי שיעור אבילה ראשונה ממעות חולין. א"ד שמשון בן לקיש הפרש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ליו"ט ראשון חוזר ומקריב חמש ליו"ט האחרון ומקריב חמש ליו"ט ראשון שאין מקריבין נדרים ונדבות במועד הואיל והללו תחלת הפרשתן לחגיגה היתה באה מותר להקריבם ביו"ט. ור' יוחנן אמר כיון שפסק שוב אינו מקריב. א"ר אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן בפפרש הא ר' יוחנן כגון שהפרישן בסתם והקריב מהן חמש. ואיבא שהות ביום לשחוט השאר וגם יש לו בני אדם שצריכין לאכלם וכיון שלא שחטם שיירי שיירינהו ועשו בנדרים ונדבות שלא מחמת יו"ט שאין קריבין בי"ט. ורישׁ לקיש כגון שפירש ואמר שאלו הנשארים אקריבם ביו"ט האחרון כגון זה מותר הכי גמי מסתברא דכי אתא

מהן יצאו אלו שאין חגיגה באה מהן. רב אשי אמר מושמחת מי שיש בהן שמחה יצאו עופות ומנחות שאין בהם שמחה. תאני בחגך מיבעי ליה לכדרב דאמר ושמחת בחגך ולא באשתך: [מתני'] מי שיש לו אוכלין מרובין ובבסים מועטין מביא שלמים מרובין ועולות מועטין כו'. פ"ק מי שיש לו בני אדם מרובין וכולן רוצים לאכול בשר בכועד ואין לו בהמות אלא מפני אמר רב חסדא טופל ומביא פר גדול. א"ל רב ששת הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה ואתינן למידק מאי אמר רב ששת וכי תימא הכי קאמר ליה לרב חסדא אמאי אמרת טופלין מעות למעות חגיגה ועולה פר גדול מכלל שאין טופל בהמה לבהמה הרי אמרת אף טופלין בהמה לבהמה. ומקשינן במאן אמר רב ששת הדיא סברא לא כחזקיה ולא כרבי יוחנן דהא אין אחד מהן אומר טופלין בהמה לבהמה ומעות למעות וכי תימא דחזקיה ור' יוחנן הוא דפליגי אבל מתניתא לא פליגי תדוא דאמר כחני מתניתא והקתני אכילה ראשונה מן החולין מלמד שהבהמה הראשונה שיאכל בתוהלה תהיה מן החולין. לאו מכלל שמופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות ועולה אחת. מאי אכילה ראשונה דקתני בביצין ממנות חגיגה כדי שיעור אכילה ראשונה ממעות חולין. א"ד שמשון בן לקיש הפרש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ליו"ט ראשון חוזר ומקריב חמש ליו"ט האחרון ומקריב חמש ליו"ט ראשון שאין מקריבין נדרים ונדבות במועד הואיל והללו תחלת הפרשתן לחגיגה היתה באה מותר להקריבם ביו"ט. ור' יוחנן אמר כיון שפסק שוב אינו מקריב. א"ר אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן בפפרש הא ר' יוחנן כגון שהפרישן בסתם והקריב מהן חמש. ואיבא שהות ביום לשחוט השאר וגם יש לו בני אדם שצריכין לאכלם וכיון שלא שחטם שיירי שיירינהו ועשו בנדרים ונדבות שלא מחמת יו"ט שאין קריבין בי"ט. ורישׁ לקיש כגון שפירש ואמר שאלו הנשארים אקריבם ביו"ט האחרון כגון זה מותר הכי גמי מסתברא דכי אתא

מי שחגיגה באה מהם א יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם רב אשי אמר מושמחת נפקא ב יצאו אלו שאין בהן שמחה ורב אשי האי בחגך מאי עביד ליה ההוא ג לכדרב דניאל בר קטינא דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב ד מניין ה שאין נושאין נשים במועד שנאמר א ושמחת בחגך ולא באשתך: **מתני'** ד מי ו שיש לו אוכלים מרובים ועושין מועטים מביא שלמים מרובים ועולות מועטות נבסים מרובים ואוכלין מועטין מביא עולות מרובות ושלמים מועטין זה וזה מועט על זה נאמר ז מעה כסף שתי בסף זה וזה מרובים על זה נאמר ח איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: **גמ'** שלמים מרובים מהיכא מיתי לה ליה אמר רב חסדא טופל ומביא פר גדול א"ל רב ששת הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה מאי קאמר ליה אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה אבל לא מעות למעות ולימא ליה ט אין טופלין מעות למעות אלא הכי אמר ליה הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה כמאן דלא כחזקיה ודלא כרבי יוחנן וכי תימא אמוראי הוא דפליגי מתניתא לא פליגי והא קתני אכילה ראשונה מן החולין מאי אכילה ראשונה י שיעור דמי יא אכילה ראשונה מן החולין. אמר עולא אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני רבי יוחנן אמר יב כיון שפסק שוב אינו מקריב אמר ר' אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן במפרש האי סתם היכי דמי אילימא דליכא שהות ביום לקרב יג האי דלא אקרבינהו (ז) דליכא שהות ביום ואלא דלית ליה אוכלין האי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין לא צריכא דאיכא שהות ביום ואית ליה אוכלין (מברקמא יד) לא אקרבינהו שמע מינה שיורי שיוריהו והכי נמי מסתברא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני קשיין אהדדי אלא לאו שמע מינה כאן בסתם כאן במפרש ש"מ איתמר נמי אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לא

מעות מולין ומעבר יחד: אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו בהמה לבהמה (ג) מעות למעות לא. כמזקיה: לימא ליה הרי אמרו אין מופלין מעות למעות. כיון דלמיכך טפילת מעות מתם ומעינן למזקיה בהדיה למין טופלין היכי שייך מילתא בהדיה ומומיב מדיוקא: אלא אף טופלין קאמר ליה. דמעמיה דרב מסקל דקמחר בטופל ומפיל פר גדול דוקא מעות למעות אבל בהמה לא ומחר ליה היכי הרי בהמה לבהמה טופלין אף מ

לא שנו אלא שלא גמר אבל גמר חוזר ומקריב מאי גמר אילימא גמר קרבנותיו מאי מקריב אלא שלא גמר היום אבל גמר היום חוזר ומקריב: **מתני'** מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויו"ט האחרון של חג עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות ר' שמעון בן מנסייא אומר איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר א"ת בנוב וגוזל יכול הוא להחזירו ויתקן ר"ש בן יוחי אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות ואי זה זה תלמיד חכם הפורש מן התורה: **גמ'** מנהני מילי אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשמיני של חג מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין מופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשביעי של פסח שכן אינו חלוק משלפניו תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו לאי אפנויי מופנה מכדי מאי עצרת עצור בעשיית מלאכה הכתיב לא תעשה מלאכה עצרת דכתב רחמנא למה לי אלא שמע מינה לאפנויי ותנא מייתי לה מהכא דתניא והחגותם אותו חג לה' שבעת ימים יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמר שבעה לתשלומין ומנין שאם לא חג יו"ט הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון ת"ל בחדש השביעי תחגו אותו אי בחדש השביעי יכול יהא חוגג והולך החדש כולו ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג חוצה לו ומאי תשלומין ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה מאי ביניידהו א"ר זירא חיגר ביום ראשון ונתפשט יום שני איכא ביניידהו רבי יוחנן אמר תשלומין לראשון ר' יוחנן דלא חזי בראשון לא חזי בשני ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה אע"ג דלא חזי בראשון חזי בשני ומי א"ר יוחנן הכי והאמר חזקיה נטמא ביום מביא ובלילה אינו מביא ורבי יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא א"ר ירמיה שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני מתקיף לה רב פפא הניחא למאן דאמר פסח זה הבא על שלא עשה פסח במועדו ביום ראשון מביא קרבן ביום שני ומביא קרבן ביום שלישי ומביא קרבן ביום רביעי ומביא קרבן ביום חמישי ומביא קרבן ביום ששי ומביא קרבן ביום שבת ומביא קרבן ביום טוב ראשון של חג ומביא קרבן ביום טוב שני של חג ומביא קרבן ביום שלישי של חג ומביא קרבן ביום רביעי של חג ומביא קרבן ביום חמישי של חג ומביא קרבן ביום ששי של חג ומביא קרבן ביום שבת של חג ומביא קרבן ביום טוב ראשון של עצרת ומביא קרבן ביום טוב שני של עצרת ומביא קרבן ביום שלישי של עצרת ומביא קרבן ביום רביעי של עצרת ומביא קרבן ביום חמישי של עצרת ומביא קרבן ביום ששי של עצרת ומביא קרבן ביום שבת של עצרת ומביא קרבן ביום טוב ראשון של פסח שני ומביא קרבן ביום טוב שני של פסח שני ומביא קרבן ביום שלישי של פסח שני ומביא קרבן ביום רביעי של פסח שני ומביא קרבן ביום חמישי של פסח שני ומביא קרבן ביום ששי של פסח שני ומביא קרבן ביום שבת של פסח שני ומביא קרבן ביום טוב ראשון של שבועות ומביא קרבן ביום טוב שני של שבועות ומביא קרבן ביום שלישי של שבועות ומביא קרבן ביום רביעי של שבועות ומביא קרבן ביום חמישי של שבועות ומביא קרבן ביום ששי של שבועות ומביא קרבן ביום שבת של שבועות ומביא קרבן ביום טוב ראשון של ראש השנה ומביא קרבן ביום טוב שני של ראש השנה ומביא קרבן ביום שלישי של ראש השנה ומביא קרבן ביום רביעי של ראש השנה ומביא קרבן ביום חמישי של ראש השנה ומביא קרבן ביום ששי של ראש השנה ומביא קרבן ביום שבת של ראש השנה ומביא קרבן ביום טוב ראשון של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום טוב שני של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום שלישי של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום רביעי של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום חמישי של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום ששי של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום שבת של יום הכיפורים ומביא קרבן ביום טוב ראשון של סוכות ומביא קרבן ביום טוב שני של סוכות ומביא קרבן ביום שלישי של סוכות ומביא קרבן ביום רביעי של סוכות ומביא קרבן ביום חמישי של סוכות ומביא קרבן ביום ששי של סוכות ומביא קרבן ביום שבת של סוכות ומביא קרבן ביום טוב ראשון של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום טוב שני של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום שלישי של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום רביעי של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום חמישי של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום ששי של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום שבת של שמיני עצרת ומביא קרבן ביום טוב ראשון של פסח ומביא קרבן ביום טוב שני של פסח ומביא קרבן ביום שלישי של פסח ומביא קרבן ביום רביעי של פסח ומביא קרבן ביום חמישי של פסח ומביא קרבן ביום ששי של פסח ומביא קרבן ביום שבת של פסח ומביא קרבן ביום טוב ראשון של חג ומביא קרבן ביום טוב שני של חג ומביא קרבן ביום שלישי של חג ומביא קרבן ביום רביעי של חג ומביא קרבן ביום חמישי של חג ומביא קרבן ביום ששי של חג ומביא קרבן ביום שבת של חג ומביא קרבן ביום טוב ראשון של עצרת ומביא קרבן ביום טוב שני של עצרת ומביא קרבן ביום שלישי של עצרת ומביא קרבן ביום רביעי של עצרת ומביא קרבן ביום חמישי של עצרת ומביא קרבן ביום ששי של עצרת ומביא קרבן ביום שבת של עצרת

שני תשלומין דראשון הוא. פירוש ר' נתן מגלח ל"ד שני רגל בפני עצמו הוא ומפרש טעמא דמילתיה דלא מצי לאקשויי ליה מדתנן בפרק כל כתבי מקדישין (דף סא.) ערבית. תימה כמ"ד[1] תפלה ערבית מובה ומפילו למ"ד לשום מצוה אינה מן המובחר לו לבטלה אם לא ע"י מום קבוע וכן מצינו בתפלת המחר (מגילה דף ט.) אבל ותפלת המנחה ערבית מתפללו אפילו שחרית שתים וכן (שם דף ו:) אם אבל ותפלת השחר כל ר"ח גלילה אין מחזירין חומו לפי שאין מקדשין החדש בלילה הא מקדשין מחזירין ותפלת כולן אין למ"ד לשום חובה אינה מן המובחר ומפילו למ"ד לשום חובה מצוה למתפלל אפילו שתים ביום אינו מביא כי קא"ר יוחנן לדברי האומר[2] לילה מחוסר זמן לדברי האומר פשיטא[3] ביום ואחת בלילה אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא באתקפתא דרב שישא בריה דרב אידי קמ"ל כדרב יוסף: עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ועל זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות: א"ל בר הי הי להלל האי להימנות להמלאות מיבעי ליה אלא[4] זה שמנוהו חבירין לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן[5] תניא נמי הכי מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות זה שנמנו חבירין לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן א"ל בר הי הי להלל מאי דכתיב[6] ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו אשר לא עבדו א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי[7] ניהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד[8] א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו א"ל אין צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בזוזא חד עשר פרסי בתרי זוזי א"ל אלידו לבר הי הי וא"ל לר' אלעזר מאי דכתיב[9] הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות אמר שמואל ואיתימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא: ר' שמעון בן מנסיא אומר–אי זה הוא מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר וכו': הוליד אין לא הוליד לא והא תניא[10] רבי שמעון בן מנסיא אומר גובה אדם אפשר שיחזיר גנבו ויתקן גוזל אדם אפשר שיחזיר גזלו ויתקן אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה נמצד מן העולם והלך לו רבי שמעון בן יוחי אומר אין אומר[11] בקרו גמל בקרו חזיר אלא בקרו טלה ואי זה זה תלמיד חכם שפירש מן התורה רבי יהודה בן לקיש אמר כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר[12] כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו ואומר[13] מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי לא קשיא כאן באחותו פנויה כאן באשת איש ואי בעית אימא הא והא באשת איש ולא קשיא כאן באונס

ממולו מזה ממד שכבר נהגו כן ומפ תממר לו ליל פרסה יותר ישמעון שמי זוזים: צרפתיך ולא בכסף. לפ מתם כמו שנתרפים הכסף מתם מלא מחמיך[14] ככור עוני לעורפו בו כור הוא מחתם שנורפין בו: גנב אדם. גניבה אפשר שחזירנה ויתקן: נשוד מן השלם. מין לו עוד תשובה לפי שעשה דבר שאין לו לפרוע: אין אומר בקרו גמל. זה לקרבן לעומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות: אלא בקרו שלה. זה לקרבן שמת נפל בו מוס ונתקלקל כך לשון קלקול נופל בתמים שהיה טוב מתחילה: אחותו פנויה. הוליד אין לו הוליד לא: באשת איש. פלא הוליד נמי יש זכרון לעוונו שאסרה על בעלה לא שנא מחותו ולא שנא נכרית: באונס. לא אסרה על בעלה לפיכך הוליד אין לו הוליד לא: גמרון

נמנה עמהם. תניא נמי הכי מעוות לא יוכל לתקון זה שבישל ק"ש של שחרית או של ערבית. וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חבירין לדבר מצוה ולא נמנה עמהם. א"ל בר הי הי להלל כתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו אלהים. מיתון קשיא ליה מהא דתנן פרקו ק' פעמים ולא עבדו אלהים. א"ל הי. ואחד למד דבר זה משבידות בהמות ר' פרסי משכיר בזוזא. ואם זן י"א פרסי משכיר בתרתי זוזי. א' אליהו לבר הי הי מאי דכתיב הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני. חיזר הקב"ה על כל המדות ולא מצא נאה לישראל כעניות כדי שיהא לבם שבור וכותנתם לשמים ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו. והיינו דאמרי אינשי יאי מסבוחא לישראל כברזא סומקא לסוסיא חוורא שגלוי וידוע לפני הקב"ה כשמרבין עושר בועטין בו שנאמר וישמן ישורון ויבעט וגו'. כרבם כן חטאו לי כברבם בקלן אמיר. הנני מחליף כבודם שהוא עושר. אחליף אותו לבעניות שהוא קלון. ר' שמעון בן מנסיא אומר מעות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד בן וכו' אינו הא איתו דתני כיון שבא על אשת חבירו ואסרה על בעלה לא יוכל לתקון זה קשיא ליה מהא דתנן פרקו ק' פעמים ולא עבדו אלהים. א"ל בר הי הי להלל כתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו אלהים. א"ל הי. (א"ל) תרוייהו צדיקי ניהו. מיתון קשיא ליה מדתנן פרקו ק' פעמים ועובד אלהים להשונה פרקו ק"א פעמים. ומשום פעם אחת יתירה היינו נקרא צדיק עובד אלהים. א"ל הי. ואחד למד דבר זה משבידות בהמות ר' פרסי משכיר בזוזא

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה י.

ברצון. לקרבה על גבעה: אשת כהן. לפילו בתוכם לקרבה לגבעה בכתובות (דף פו.:[ה]) והיכן לא נתפשה לקרבה מותרת ומי זו זו אשת ישראל ומדכתיב היא מיעוטא הוי ליתר יש לך לקרבה אע"פ שנתפשה לקרובה ומי זו זו אשת כהן: ולויצא ולבא אין שלום.

באונם כאן ברצון ואיבעית אימא הא והא באונם ול"ק כאן באשת כהן כאן באשת ישראל [א] ולויצא ולבא אין שלום אמר רב [ב] כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא [ג] שוב אין לו שלום ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה ור' יוחנן אמר אפילו מש"ם לש"ס [ד]: **מתני'** [ה] היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו הלכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהדרים התלוין בשערה שהן [ו] מקרא מועט והלכות מרובות הדינין והעבודות המדורות והטבאות ועריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה: **גמ'** תניא [ז] רבי אליעזר אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [ח] כי יפליא [ט] כי יפליא שתי פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [י] אשר נשבעתי באפי [יא] נשבעתי וחזרתי [יב] בי ר' יצחק אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [יג] כל נדיב לבו חנניה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [יד] נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם אמרי להו דידי עדיפא מדידכו שנאמר [טו] לא יחל דברו [טז] הוא אינו מוחל [יז] אבל אחרים מוחלין לו אמר רבא [יח] לבולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דאי מדר' אליעזר דלמא כדרבי יהודה שאמר משום ר' טרפון דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון [יט] לעולם אין אחד מהם נזיר שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה אי מדר' יהושע דלמא הכי קאמר באפי נשבעתי ולא הדרנא בי אי מדרבי יצחק דלמא לאפוקי מדשמואל [כ] דאמר שמואל [כא] גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו והא קמ"ל דאע"ג דלא הוציא בשפתיו אי מדחנניה בן אחי רבי יהושע דלמא כרב גידל אמר רב [כב] דאמר רב גידל אמר רב [כג] מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר ונשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אלא דשמואל לית ליה פירכא אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי [כד] מבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי: הלכות שבת: מיכתב כתיבן לא צריכא [כה] לכדר' אבא דאמר רבי אבא [כו] החופר [כז] גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה במאן דאמר [כח] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אפילו תימא לרבי יהודה התם מתקן הכא מקלקל הוא מאי בהדיין התלוין בשערה

אפילו משום ש"ש [כט]. מק"ם ירושלמי ע"ם בגבי כדפירש רש"י [ל] וכן אמר בירושלמי במסכתים הוסיבני ממני שלום אלו ע"ם בגבי וכן (ר"ב בהגה [לא]) דהוה ליה לילפינהו מיניה ע"ם בגבי ומיהו אפילו ליפכא ל"ל והכי פירושו שפירש מזה ועדיין לא הבין זה שמתון קו לא יעלה בידו הלכה כרוכה: **דלמא** כרבי יהודה. משמע דמשמיה ליה פירכא מה שאמרין הכמוב לגרשם אחריתי ואילו בפ"ק דמגילה (דף ו.) גבי אמתי נרות הקדש נאמרה קאמר שמואל אמר שמואל משום דכמיב ונקלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה וקאמר ש"ם לית ליה פירכא ואילו בשבת בפ"ב ר' עקיבא (דף פט. ושם) דרשינן מיניה קיימו מה שקבלו כאן דקבלו התורה ברצון בימי אחשורוש ואמר רב"י דלמא הכי קבלו אלא שהיה להם לפרוש מפירכא זו שהרי מדרשינן מיניה דקיימו מה שקבלו בימי אחשורוש ואמר רב"י דלמא קושיא היא להם מפיק לה מדאמר לה מצטיינים בלימוד קיימו וקיימו אף קבלו וקבלו אלא ודאי תרתי שמע מינה [לב]: **באפי** נשבעתי ולא הדרנא בי. והקשה רב"י מלמטן דעל כרחך קרא בהכי מיירי כשנשבעתי בשמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר ודרשינן מינה [לג] גבי דור המדבר אלא אתי למרש ומיתן לו כר"י דאמר מלמטן קרא בהכי מיירי כשנשבעתי בשמי אם יטתון אל מטתאי לעולם הבא (ז) ומליגי תנא [לד] דלמטן בתלוין (סנהדרין דף קי:) דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב כר"י אליבא דר"ע ודלא כרבנן דאמרי לעולם הבא אין להם חלק לעוה"ב ולמדרש והדרנא בי:

לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו. לאו משום דליה לה לשמואל גמר בלבו דהא קרא כתיב אלא משום דליה קרא כתיב אלא לאפוקי מנזיר לקדשים (ה) (שהשלום) דמנזיר הוא דכתיב ולא קרא וגבי קדשים כתיב וכל נדיב לב עולות (ויק"ג מט) ושמואל מוקי לה שפיר ומקשי מינה לשמואל מהאי קרא ומשני לה פרק ג' דשבועות (דף כו: ושם) וכי מימנע ניליף מינה משום דשום ליה מרומה ר"ל תרומה מלמכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב וקדשים שמ כתומים הכמון כאחד ואין מלמדים:

לקיים מצות. דלמרי [לה] להזכיר שם שמים כדי לזרוז נפשיה [לו]:

לשמואל לית ליה פירכא. והא דרשינן פ"ג דמגילה (דף מ:) מגל מיהל הוא מפני שמים הם מדברו נפקי ליה:

לכדרבי אבא. ס"ל לשמר מקלקלים דשבועה [לז] הוה מלי למימר מלא דשבת קמ"ל דמלא"ג דלמרי לעפר לעפר מיפטר כיון דלא צריך לגומא:

מלאכת

ב) [זיל קכ.], ג) [שם], ד) [שם], ה) מהסדרין (דף פו:[ה]) והיכן לא נתפשה לקרובה ומי זו זו אשת ישראל ומדכתיב היא מיעוטא הוי ליתר יש לך לקרבה אע"פ שנתפשה לקרובה ומי זו זו אשת כהן: ולויצא ולבא אין שלום. מקרא סותם מדבר הלכה ואין סותם מן התורה ואם לו לדבריה לחכרים: שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום. שמין סולמה מדבר מקרא שמשמנה מפרשת סתימת התורה: מתלמוד למשנה. מס שמע מת מסכמים שהן מדקדקין ליתן טעם מצוות להבין המצוות הקוטנות זו מת זו ומצוה טעם לשמור ומעשה לשיסור ולפיכך שמשמנה זו [ח] קרוי תלמוד ומס יש מהן ומהן עמקו לגיעמת המצוות שוב אין לו טעם מדבר הולמה שהן הולמה נסוה מדבר משנה [ט] שכמה מצוות יש שהן דבריהן מכוונין ומילולוה מי הש"ס הכא ממלי עסקינן מקורי מסקרא הא מני רבי פלוני היא ואין הלכה כמותו: אפילו משיש"ם. [י] מק"ם ירושלמי ע"ם בגבי שהוא עמוק כדמפרין בסנהדרין (דף מ.) בממכתים הוסיבני כממני שלום אלו ע"ם בגבי וכן (ר"ב בהגה) דהוה ליה לילפינהו מיניה ע"ם בגבי ומיהו אפילו ליפכא ל"ל והכי פירושו שפירש מזה ועדיין לא הבין זה שמתון קו לא יעלה בידו הלכה כרוכה: **דלמא** כרבי יהודה. משמע דמשמיה ליה פירכא מה שאמרין הכמוב לגרשם אחריתי ואילו בפ"ק דמגילה (דף ו.) גבי אמתי נרות הקדש נאמרה קאמר שמואל אמר שמואל משום דכמיב ונקלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה וקאמר ש"ם לית ליה פירכא ואילו בשבת בפ"ב ר' עקיבא (דף פט. ושם) דרשינן מיניה קיימו מה שקבלו כאן דקבלו התורה ברצון בימי אחשורוש ואמר רב"י דלמא הכי קבלו אלא שהיה להם לפרוש מפירכא זו שהרי מדרשינן מיניה דקיימו מה שקבלו בימי אחשורוש ואמר רב"י דלמא קושיא היא להם מפיק לה מדאמר לה מצטיינים בלימוד קיימו וקיימו אף קבלו וקבלו אלא ודאי תרתי שמע מינה [יא]: **באפי** נשבעתי ולא הדרנא בי. והקשה רב"י מלמטן דעל כרחך קרא בהכי מיירי כשנשבעתי בשמי אם יטתון אל מטתאי לעולם הבא (ז) ומליגי תנא [יב] דלמטן בתלוין (סנהדרין דף קי:) דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב כר"י אליבא דר"ע ודלא כרבנן דאמרי לעולם הבא אין להם חלק לעוה"ב ולמדרש והדרנא בי:

לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו. לאו משום דליה לה לשמואל גמר בלבו דהא קרא כתיב אלא משום דליה קרא כתיב אלא לאפוקי מנזיר לקדשים (ה) (שהשלום) דמנזיר הוא דכתיב ולא קרא וגבי קדשים כתיב וכל נדיב לב עולות (ויק"ג מט) ושמואל מוקי לה שפיר ומקשי מינה לשמואל מהאי קרא ומשני לה פרק ג' דשבועות (דף כו: ושם) וכי מימנע ניליף מינה משום דשום ליה מרומה ר"ל תרומה מלמכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב וקדשים שמ כתומים הכמון כאחד ואין מלמדים:

לקיים מצות. דלמרי [יג] להזכיר שם שמים כדי לזרוז נפשיה [יד]:

לשמואל לית ליה פירכא. והא דרשינן פ"ג דמגילה (דף מ:) מגל מיהל הוא מפני שמים הם מדברו נפקי ליה:

לכדרבי אבא. ס"ל לשמר מקלקלים דשבועה [טו] הוה מלי למימר מלא דשבת קמ"ל דמלא"ג דלמרי לעפר לעפר מיפטר כיון דלא צריך לגומא:

מלאכת

כב א מיי' פ"ג מהל' שמיטה ויובל הלכה י ופ"ל מהלכות מלכים הלכה ג מיי"ש רי"ד מה' ר' פסוק ו ומיי' לעיל פסוק ו:
כג ב מיי' פ"ל מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג:
כד ג מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה ז:

(ה) רש"י ד"ה אמת הפלאה וכו' כמגומו ארי יעקב"ש: (ו) ד"ה שסיכה כמיכה לוסף כגון מלאכה זאת שמע: (ז) תוס' ד"ה מאי וכו' ולכאורה מיהא לאדר המלכי כל"ל ואיכא גמ' ממתן: (ח) **באא"ד** ושלום הכל ומהכי הגי מוקי לה לקדשים דבעזרה הוא דכתיב הלי קרא גבי קדשים וכל נדיב לב עולות וסי' ושמני לה הכי ג' דשבועות ומקאמר התם ונילף מינה וכו' דכתיב בים כל נדיב לב הביאו וקדשים. ל"ג ונרין לפרש הא דקאמר הכא דשמואל מדשמואל ולפ"ז לית לה לשמואל הא דקאמר התם ונילף מינה ומשני לה

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

מלאכת מחשבת אסרה תורה. פרש"י (ג) שמינה נריכה לעסוק במין מלאכה זאת שבדעתו לו היה מין זה בטולה ולא יחשוב עליה שיעשה בה מלאכה: **מחשבתה** מתחלה. שהמחשבה מתחלה[ה] נדשמו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה למין זה לפיכך פטור חסו רחמו מועטו דחילו מלאכת ממחשבת בשבת לא כמיהת מלא במחשבת הוא לכתיב ולפי שאמר בפרשת ויקהל פרשה אחת לפרשת משכן חלו למדין מלאכת מחשבת אינה לפרשת משכן אלא בכתיבן. כדלמרינן לעיל[ו] מוחזקים לומו: **חוגו חגא**. להרטת שמחה: **דלמא** הבי קאמר רחמנא אבלו ושתו וחוגו חגא קמאי. והאי ושמח בחגך נקרא לאו שלמים ניהו אלא אשמחת[ו] בשר לאכול: **חלב הבא** בזמן החג. אם בשת להקריב קרבנות נדרים בחגך לא ילינו מן למחר למזבח בעזות השמר: **הא כל השנה** ילינו. ממשיה: עד הבקר כתיב. היה העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכלן אלו לא סלקא דעתך דכתיב חלב חגי עד בקר ואי סלקא דעתך דחוגא דשמחה לחגא[ה] אית ליה ודלמא הבי קאמר רחמנא חלב הבא בזמן חג לא ילין אלא מעתה הבא בזמן חג הוא דלא ילין הא דכל השנה כולה ילין[ז] כל הלילה עד הבקר כתיב דלמא אי מהדוא הוה אמינא ההוא לעשה כתב רחמנא האי ללאו ללאו כתב קרא אחרינא[ח] ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר וכתיב התם[ט] החבחים ומנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן זבחים ומאי כהדרין התלויין בשערה[י] דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן: מעילות: מיכתב בתיבן אמר רמי בר חמא לא נצרכא אלא לכדתנן[כ] השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל וכי עשה שליחותו אמאי מעל וכי זה חומא וזה מתחייב היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רבא ומאי קושיא דלמא שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה התם[ל] שלוחו של אדם כמותו אף כאן שלוחו של אדם כמותו אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לכדתניא[מ] נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל שליח עניא מאי קא עביד היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רב אשי מאי קושיא דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין אלא אמר רב אשי לא נצרכא אלא לכדתנן[נ] נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל מכדי מישקל שקלה מה לי הוא ומה לי חבירו[ס] היינו כהדרין התלויין בשערה ומאי קושיא דלמא כדשמואל דאמר שמואל[ע] הבא מלאכת מחשבת אסורה תורה. פרש"י (ג) שמינה נריכה לעסוק במין מלאכה זאת שבדעתו לו היה מין זה בטולה ולא יחשוב עליה שיעשה בה מלאכה ומחשבתה מתחלה[ה] נדשמו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה למין זה לפיכך פטור חסו רחמו מועטו דחילו מלאכת ממחשבת בשבת לא כמיהת מלא במחשבת הוא לכתיב ולפי שאמר בפרשת ויקהל פרשה אחת לפרשת משכן חלו למדין מלאכת מחשבת אינה לפרשת משכן אלא בכתיבן. כדלמרינן לעיל[ו] מוחזקים לומו: **חוגו חגא**. להרטת שמחה: **דלמא** הבי קאמר רחמנא אבלו ושתו וחוגו חגא קמאי. והאי ושמח בחגך נקרא לאו שלמים ניהו אלא אשמחת[ו] בשר לאכול: **חלב הבא** בזמן החג. אם בשת להקריב קרבנות נדרים בחגך לא ילינו מן למחר למזבח בעזות השמר: **הא כל השנה** ילינו. ממשיה: עד הבקר כתיב. היה העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכלן אלו לא סלקא דעתך דכתיב חלב חגי עד בקר ואי סלקא דעתך דחוגא דשמחה לחגא[ה] אית ליה ודלמא הבי קאמר רחמנא חלב הבא בזמן חג לא ילין אלא מעתה הבא בזמן חג הוא דלא ילין הא דכל השנה כולה ילין[ז] כל הלילה עד הבקר כתיב דלמא אי מהדוא הוה אמינא ההוא לעשה כתב רחמנא האי ללאו ללאו כתב קרא אחרינא[ח] ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר וכתיב התם[ט] החבחים ומנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן זבחים ומאי כהדרין התלויין בשערה[י] דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן: מעילות: מיכתב בתיבן אמר רמי בר חמא לא נצרכא אלא לכדתנן[כ] השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל וכי עשה שליחותו אמאי מעל וכי זה חומא וזה מתחייב היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רבא ומאי קושיא דלמא שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה התם[ל] שלוחו של אדם כמותו אף כאן שלוחו של אדם כמותו אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לכדתניא[מ] נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל שליח עניא מאי קא עביד היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רב אשי מאי קושיא דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין אלא אמר רב אשי לא נצרכא אלא לכדתנן[נ] נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל מכדי מישקל שקלה מה לי הוא ומה לי חבירו[ס] היינו כהדרין התלויין בשערה ומאי קושיא דלמא כדשמואל דאמר שמואל[ע] הבא

משקל שקלה מה לי הוא מה לי חבירו. ים מימה דולמי שינה הרבה מין שנאמר למחבו ים לו למעול מסוס טוסת הגאה של שלמה כדלמרינן פרק המוכל (מ"ת דף מ.). המשמיל קורדום של הקדש מעל לפי טוסת הגאה של חבירו ומבירו מוסר לבקע בו לכמחלה אבל כי לא מנה מכמי לא נהנה ממנה כלום ו"ל דהכא מיירי בממיר ומין ממחלל ומטוי ללא מעל עד שיועיל בהם מסוס ללא עבד מעשה:

הנהות הב"ח

(ה) גמ' ומי אלקא דעתך למעוטי חגא הוא מרבה: (ז) רש"י ד"ה דעבי מוסב וכי בעלמא הוא הש"ך: (ח) תוס' ד"ה מלאכת וכו' פרש"י בגון מלאכה זאת וכו' ע"ש לפנות ממקומו למה מהייב החלא נימא ליה שלא היה הגיון מעולם וכן בקונט ירושה שנפטל בה דרבא ע"ש למפוך ברצונו לא היה נוסל בה וכן תופר בגד קרוע גם כן לא ניחא ליה בקרע זה מעולם ויקורע באבלו כ"ל ומיהם הכא נמחק: (ט) בא"ד למרמי מיימים דחייב התם צריך למלאכה שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למרמי אימתיה דאם כן מפיס מורשא לעשות לה מה יהא סעור דודאי טוב היה דלא היתה מורסא לכן נרפא להרי"ו: (י) ד"ה [מעילות] מכתב וכו' ומאי מקרא מעטו:

ליקוטי רש"י

מלאכת מחשבת אסורה תורה. שנאמרין לכן אלא שנגע בשבת כשבר שהיום של מלאכה זו מותרת אבל כי לא נאמרין פעור מחשבת [ירושלמי כ:]. מלאכת מחשבת שהיל מלאכת מותרת אסורה תורה שנאמרה פרשת שבת למלאכת המשכן פרשת ויקהל והיום מלאכת מחשבת כתיב [ביצה יג:]. שנאמרין לעבודת מלאכה אלא כשבור שהיום של או שבור מלאכת זו מותרת [ביר"ח כו:]. שנאמרה [פרשת] שבת לפרשת [מלאכת] המשכן מיקהל [ומלי מלאכת] מחשבת שהשוה מותר ממשרן למלאכה מותרת חס [שלין] שיעור זה מהוך בעיני לינו מאסרין למלאכה [ביצה מג:]. שאסור ונאסרין למלאכה זו עשרה [בריתות יט:]. **גם אתה תתן.** לך ליין שמתנהו ילך שמעו אלא גם אתה תתן [שמות י, בח]. **ולא ילין חלב חגי.** מין למוהב. עד בקר. יכול אף כל שהמלכה יפסל מלינה

הנהות וציונים

ה] בכת"י לא נצרכה אלא: **ו]** בכת"י נוסף דלמא התם נמי ה"ק: **ז]** ס"ש דכי נגל הוא דלא מעל ומ"ש כי נתנה לחבירו דמעל. רש"י במעילה שם (גליון): **ח]** בכת"י שהמלאכה חשובה בדעתו: **ט]** צ"ל ובזיחת (באה"מ), וכ"ה בכת"י: **י]** נראה דכאן הסיד, ומהיד"ה ומה"ד [מעילות] מכתב וכו': **כ]** בכת"י אבל שליח מיהא מאי עביד: **ל]** צ"ל שהיא (מצור דבש ושו"ת, ועיין בגוד יוסף): **מ]** תיבות "כמו עולה" מיותר (שו"ת): **נ]** [שי"ך לעיל ע"א במשנה] (גליון): **ס]** יש להוסיף הרי שליחותו עשה (ד"ק ע"ם בת"י): **ע]** יש להוסיף בחגיגה משמע (ראש משביר): **פ]** בדפוי"ר ופריך, ובדפוי"ש ופריש:

מסורת הש"ס

מלאכת מחשבת אסורה תורה פרש"י (ג) שמינה נריכה לעסוק במין מלאכה זאת שבדעתו לו היה מין זה בטולה ולא יחשוב עליה שיעשה בה מלאכה ומחשבתה מתחלה[ה] נדשמו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה למין זה לפיכך פטור חסו רחמו מועטו דחילו מלאכת ממחשבת בשבת לא כמיהת מלא במחשבת הוא לכתיב ולפי שאמר בפרשת ויקהל פרשה אחת לפרשת משכן חלו למדין מלאכת מחשבת אינה לפרשת משכן אלא בכתיבן. כדלמרינן לעיל[ו] מוחזקים לומו: **חוגו חגא**. להרטת שמחה: **דלמא** הבי קאמר רחמנא אבלו ושתו וחוגו חגא קמאי. והאי ושמח בחגך נקרא לאו שלמים ניהו אלא אשמחת[ו] בשר לאכול: **חלב הבא** בזמן החג. אם בשת להקריב קרבנות נדרים בחגך לא ילינו מן למחר למזבח בעזות השמר: **הא כל השנה** ילינו. ממשיה: עד הבקר כתיב. היה העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכלן אלו לא סלקא דעתך דכתיב חלב חגי עד בקר ואי סלקא דעתך דחוגא דשמחה לחגא[ה] אית ליה ודלמא הבי קאמר רחמנא חלב הבא בזמן חג לא ילין אלא מעתה הבא בזמן חג הוא דלא ילין הא דכל השנה כולה ילין[ז] כל הלילה עד הבקר כתיב דלמא אי מהדוא הוה אמינא ההוא לעשה כתב רחמנא האי ללאו ללאו כתב קרא אחרינא[ח] ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר וכתיב התם[ט] החבחים ומנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן זבחים ומאי כהדרין התלויין בשערה[י] דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן: מעילות: מיכתב בתיבן אמר רמי בר חמא לא נצרכא אלא לכדתנן[כ] השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל וכי עשה שליחותו אמאי מעל וכי זה חומא וזה מתחייב היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רבא ומאי קושיא דלמא שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה התם[ל] שלוחו של אדם כמותו אף כאן שלוחו של אדם כמותו אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לכדתניא[מ] נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל שליח עניא מאי קא עביד היינו כהדרין התלויין בשערה אמר רב אשי מאי קושיא דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין אלא אמר רב אשי לא נצרכא אלא לכדתנן[נ] נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל מכדי מישקל שקלה מה לי הוא ומה לי חבירו[ס] היינו כהדרין התלויין בשערה ומאי קושיא דלמא כדשמואל דאמר שמואל[ע] הבא

משקל שקלה מה לי הוא מה לי חבירו. ים מימה דולמי שינה הרבה מין שנאמר למחבו ים לו למעול מסוס טוסת הגאה של שלמה כדלמרינן פרק המוכל (מ"ת דף מ.). המשמיל קורדום של הקדש מעל לפי טוסת הגאה של חבירו ומבירו מוסר לבקע בו לכמחלה אבל כי לא מנה מכמי לא נהנה ממנה כלום ו"ל דהכא מיירי בממיר ומין ממחלל ומטוי ללא מעל עד שיועיל בהם מסוס ללא עבד מעשה:

רבינו חננאל

החופר גומא ואין כוונתו לגומא אלא ליטול העפר לכסות לו צואה וביצה בה פטור עליה שנומצא מקלקל לגבי הגומא. דתנן כל המקלקלין פטורין. והן כמו הרים תלויין בהוטו השערה. שאין כח בשערה להחזיק הזה אלא נראה כתלי ועומד בארוד. כן הלכות הללו דאי מדאוריימא כל מלאכה אסורה ובבאה הלכה פירשא מלאכה מחשבת כלומר אינו חייב במלאכה עד שיחברן לעשות אותה מלאכה: ירושלמי כתיב ושלימן ככל הדברים אשר צוה ומשה ותלמוד הכל נאמרו לו למשה מסיני. אין מורין לא מן ההלכות ולא מן התוספתות ולא מן האגדות אלא מן התלמוד. ר' חנניא בשם שמואל אמר אין למדין מן התוראה ולא מן המשנה בזהוה ראיכא מאן דפליג אבל בהאי דלא פליג עבי': חגיגות מנא לן דהקרבת זבח היא. דלמא הקפה דרך סיבוב הוא כדכתיב יחוגו וינועו כשכור. ודחיכן טובא דרבים פשוטין הן. ואסיקנא אלא בב"ש גמיר לה אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר וכתיב התם החבחים ומנחה הגשתם לי במדבר. אי הכי אמאי תניין בשערה כהדרין תלויין בשערה הן. ופרקינן דדברי תורה מדברי קבלה לא לפיקן. מעילות נמי אוקימנא בזה נזכר בעל הבית ולא נזכר השליח השליח מעל. שליח מי החזו ליה ירשא דאינון מצות של הקדש דלמעול. בשלמא מוציא מצות הקדש לחולין אמרינן החו ליה למידע וכיון דלא דק מעל. אבל שליח מי אימא לימיר הכי. היינו

תורה אור השלם

א) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיי שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחוֹגוּ אֹתוֹ: [ויקרא כג, מא]

ב) וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְאִמַּרְתֶּם אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר: [שמות ה, א]

ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַּם אַתָּה תִּתֵּן בְּיָדֵנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת וְעָשִׂינוּ לַייָ אֱלֹהֵינוּ: [שמות י, כה]

ד) לֹא תִזְבַּח עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר: [שמות כג, יח]

ה) צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: [ויקרא ו, ב]

ו) וְלֹא יָרִיחַ עוֹד אֱלֹהֵי צְבָאוֹת בְּאַפֶּיךָ כָּל הָעֹסְקִים בְּאוֹב וְהַיִּדְּעֹנִי הַמְגַדְּעִים לְבַלֵּעַ: [זכריה יד, כא]

ז) הַזָּבְחִים וּמִנְחָה הַגַּשְׁתֶּם לִי בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בֵּית יִשְׂרָאֵל: [עמוס ה, כה]

דבל' היכא דמנחה. תפילו מקמי הכי כדאמרינן מנחה הלכך כל כמה שעולה לו שייכא מידי דמיפוק מיניה לסקודש: שנוי שנייה. לשכשעה בגון וקנייכ בשנוי שמשמתה וקופעה: שהגיחה עיש ארובה. לפקוק המרובה וכל שעה שילה טועלה ולא שייכא מידי: בדרבא.

בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן דכל היכא דמנחה ברשותא דידיה מנחה אלא מסיפא [א]בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה מכדי שנויי שנייה מה לי דר ומה לי לא דר היינו כהדרין התלויין בשעורה ומאי קושיא דלמא לכדרב [ב]דאמר רב [ג]כגון שהניחה על פי ארובה אי דר ביה אין לא דר ביה לא אלא לעולם כדרבא ודקא קשיא לך מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין התם מידע ידע דאיכא זוזי דהקדש איבעי ליה לעיוני הכא מי ידע היינו כהדרין התלויין בשעורה: מקרא מועט ואהלות מרובות: תנא נגעים ואהלות מקרא מועט והלכות מרובות נגעים מקרא מועט נגעים מקרא מרובה הוא אמר רב פפא הכי קאמר נגעים מקרא מרובה והלכות מועטות אהלות מקרא מועט והלכות מרובות ומאי נפקא מינה אי מסתפקא לך מילתא בנגעים עיין בקראי ואי מסתפקא לך מילתא באהלות עיין במתניתין: דינין: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לכדרבי דתניא [ד]רבי אומר [ה]נפש תחת נפש ממון נאמרה [ו]נתינה ממון או אינו אלא נפש ממש נאמרה [ז]נתינה למטה ונאמרה [ח]נתינה למעלה מה להלן ממון אף כאן ממון: עבודות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא להולכת הדם דתניא [ט]והקריבו זו קבלת הדם ואפקה רחמנא בלשון הולכה דכתיב [י]והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה ואמר מר [יא]זו הולכת אברים לכבש למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה: טהרות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לשיעור מקוה דלא כתיבא דתניא [יב]ורחץ (את בשרו) [ד]במים [ב]במי מקוה את כל בשרו [ג]מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה: טמאות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לכעדשה מן השרץ דלא כתיבא דתניא [יג]בהם יכול בטולן תלמוד לומר [יד]מהם יכול במקצתן ת"ל בהם הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו [ה]שיערו חכמים בכעדשה שכן חומט תחלתו [ו]בכעדשה רבי יוסי בר' יהודה אומר כוזב הלטאה [ז]עריות: מיכתב כתיבן לא נצרכא לבתו

בגזבר המסורות לו. ותפילו למ"ד [ט]שלימות יד אין נריכה מקרון הכא שמי לכל היכא דלימא בי גזא דמלכא קאי: **עד** שידור תחתיה בשוה פרוטה. ולא נפקא למולין רק לומה פרוטה וכן גרסינן בערכין (דף פת. ושם) וכיון דדר [ח]בית נפיק (בית) שכר למולין וגם רס"י פירש כן לדוקא שכר ולא כולא בימה וכן פי' רר"י ההיא [ט]דהמשחיל קרדום של הקדש למבני נקע ט ומזר מבני ונקע ט כולן מעלו והיכי למי הא תנן [י]אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת אלא ודאי בגזבר המסורות לו קרדומות של הקדש ולא מבוין להולילין למולין רק כגון מקוטה לפיכך כולן מעלו ובקדושין פ"ג (דף נה. מ"ה אין) ומנחות פרק המנחות ונזכרים (דף קת. מ"ש אפ"ג) פירשתי:

לא נצרכא אלא לבדרבי דתניא ונתתה נפש תחת נפש ממון.

וכי יחזן לומר [יא]מייתי מיתות שונגין ממוזין מן המלומין מוקי לה לחילך דרבי [יב]לחמיי [יג]ומתה עין [יד]ללא פליג אחמתם מצמה לחכלה:

והקריבו זו קבלת הדם. ומהולכה לא מוקמינן ליה כשמעת לקבל להם נמי שמיעה כתיב וקבלה היה מיד והיינו עבודה לחמוה כך פרש"י אך לא משמע לי דהכי נמי זרקו כתיב בתריה והולכה מקמי זריקה הוי מיד לחפוקי קבלה דהולכה מיתיים ותנד קבה לר"י דלמתי שילחי פ"ק דזבחים (דף יג.) והקריבו זו קבלה מתה שמיה מומר זו קבלה מו מינו שלא זריקה ממור משמע דהוה מוקמינן לה מריקה לי לאו דכתיב קרא ומע"ג שלא מחר שמיטה הוא ומיהו ר"ל דלא מיתי לאקומי קרא מהולכה לפי שמיטה עבודה מהוכה שלמבר לעבולה:

ויכול לשמוע בראשו של מזבח [טו]:

לא נצרכא אלא [ט]לשיעור מקוה. לא הוה מצי למימר [לעבלה] דלא כתיב כדפירש בה"ג דלא נפקא לן אלא בר"ו דתשמח לטהרות כתיב וחתן לעבלה דכתיב לא כ"ם דהא לאו מילתא היא דמשמע ק"ו לא מצי נפיק דק"ו פריכא הוא דהא כתיב מציעות וכוונה דכפרק כ' דמולין (דף נג.) מלינו למהרות ולא לעבלה אלא מהאי קרא נפקא לכתיב (ויקרא טו) (ומהי נדתה עליו ומחר מטהרי) בנדתה מהא על שמצא בימים כדלרים ר"ע בפ"ו דנזיר (דף מד.) וכן [טו]פר"ח דמהתם נפקא לן בטילת נדה לבלך הוא לית לית כמו לחומה:

במי מקוה. פרש"י נקודמו בפתח לשמועינן מים המיתחדים לשפוכי מים שמוכן ולא יהבן להם מים שמוכן לאו מהכא נפקא אלא מאך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא) ולרבנין בתר"ל [טו]מה מים אף מקוה בידי שמים ועוד היכי תעמא מקוה לשפוכי שמוכן הא עיקר קרא משמע שמוכן לי לאו דמסתברא למעין כדפי' ונלאה לפרש מי מקוה היינו מלטרון כלמתרגין [טו]מעין מבהר מוהלין מקוה בלשטרון (שכת דף סה:[טו]): **אמה** על אמה. שלשם מחזיק שמה מעומי עם מלטרים וכן מוכח בשמעתין דלוכין בר' שפיטון (ב"ב דף קת.) שמיו מחזיק ר"ש לחם ומהשם שם שיש חלרון ולא מקשה שיכי טעל לחמתא מחמתא: **ברום** ג' אמות. ותע"ג שלשם מחזיק ד' לחמת קומה כדמוכח בשמעתין דלוכין [ט] דלוכך הכוך ד' לחמות קומת הלשם שיו חלא ג' לחמות נבד הרחם ומני להרכין לת לשנו מן הלד וחא דנקט ד' לחמות משום עומי ידיו [ט]דחמרן ותע"ג בפ"ק דב"ב (דף ג:) גבי היזק לשיעור לשיים ד' לחמות היינו שיכול להגביה עלמו על רחני מלטרים עד שיגיע ד' לחמות וכן מוכח בשובבת דבני מתרגום של מגילת לחמר[טו] שנשבר על פי המדרש שנובה קומתן ג' לחמות לבד הרחם דקתניא וחזיל על רוס ממשים לחמות לפי תליית כל הלשרה ושיו נהרגים בכר קודם התלייה וכן משמעי קרא בשובן הכירם הרגו היהודים ואבד תמם מחות לים ולח לשרה בני חמן משמע שבכולל הריגה היו וגם הפייטן יקד בקלירה[טו] לחם נקוט לים בשבם לחמות והרביעית (וחמישים[טו]) חוץ מגולה[טו]: **הא** ביצד. פי' לחה מהם שהוא כהם[ט] הקשה הר"ר לוליעזר ממיך לחכמ מוקמינן טוליה קרא בחד עניעה ולילו בפ' ד' הלבה (דף ע.) לחר כתיב בהם כשלון וכתיב בהם כשלון (ישעיה ג:). לים בהכי לחלו לים לחם בשלם לחמות והרביעית (ותמישים[טו]) חוץ מגולה[טו]: **הא** ביצד. פי' לחה מהם שהוא כהם[ט] הקשה הר"ר לוליעזר ממיך לחכמ מוקמינן טוליה קרא בחד עניעה ולילו בפ' ד' הלבה (דף ע.) לחר כתיב בהם כשלון וכתיב בהם כשלון (ישעיה ג:).

יא: הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא. למילו כמו מלמטה כמיצע עירות לשה ושמה וגו' (ויקרא יט) משמע דין שכבה ממנו דין מלים למטה וכמיצע קרא למיצע עירות סה נמי כתך וגו' ומוקמינן לה ביבמות (דף נ.) בשתו מלמטה מלמעלה למטה כמוהו נמי סמה של לשה ו' ולמ"ל קרא למיצע עירות סה נמי כתך מו ומה נמי כמיצע נמי לג כמיצע ו"ש ר"ל הוא לין מזהירין מן הדין ° ומין עונשין מדין ק"ו לימי ממונות ומלות עשה והלכות עשלים ופסולי קדשים מתה למד ק"ו מגל לג מזהרות ועונשין ומקלקלי נפקא לן מסמ' מכות (דף ה:) ומהיכן נפקא לן לשמו מלטוקמו:

אמר רבא אמר לי' ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה. למיכוכ למיל זימה זימה למיפה כמיצ בניכוחין שלמיה הנה זימה היל וכמיצ כמו לג מלטוקה דמי ומלטה לשלמה מה כמו ומה נמי כמיצ כמו לג מלטוקה מה כמו ומה נמי כמיצ כמו לג מלטוקה מה כמו ומה נמי כמיצ כמו לג מלטוק

מסורת הש"ס עם תוספות

ב) מנחות לג:, ג) [תמיד לב.] פרקי דר"א יח, ד) [מכות לד כג:], ה) ע"ז לקו"ש תוהלים קלט פרי"ח חושת עלי מסכה, ו) ע"ז לה: ועי' תמיד לב רע"א ובתוס' פסחים צד. ד"ה כל, ז) לשבת שקלים, בפיוט אז ראיה, ח) תנחומא בראשית סימן ה, ט) [ועי' תוס' מכות ט. קוק: ד"ה מן], י) כך מכרש"ל.

הנהות הב"ח

(ה) גמ' כל הסדר למה לי מבעוי ליה לבדרבי אלעזר וכו' מן מקדן ועד עולם היה שמש וכו' לרקיע היה שמש וכו' על המקדש ולמקצה השמים וכיון שמש וכו' ומיעטו. נ"ב ס"ל להעמידו על מאה אמה: (ו) שם ילף מקו לעולם שנאמר יומם: (ג) שם ויכי מקר יום רציני אלא מלרבי אלעזר: (ד) שם שנאמר לעשיקים מיד שמש וכו' מלמ ליפה נוראה ומפני: (ה) שם שנאמר לשלש ר' אימא דאמרי תלת ר"ל בשפה שכתב הקב"ה את היום הגדול היה ממש: (ו) שם ילף ממלמי: (ז) שם ומלמלמי מהדדי מכל מקום קטן קלל: (ח) שם ויהי מאור שמיש הארץ שמותן על הקרקיע: (ט) תוס' ד"ה מסוף וכו' מלינו שנלים עולם הוי מים לוקיעא:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

ב) בכת"י יהדי, וכמו בסמוך) וכ"ה בסמהדרין. ועיין מהורש"א: ג) [בילקוט איתא **והעמידו על מאה** אמה ובבה מבין מ"ש הרשב"ם ב"כ עה ע"א ד"ה בשתי קומות וכו' ויותר מבואר ברש"י סנהדרין ק ע"א ד"ה קומטמין ע"ש] (גליון): ד] "אי הכי" ליתא בכת"י וכסנהדרין, ובאמת אינו מובן כ"כ (ר"ק"ס): ז] בכת"י נוסף **ויקרא** אלהים לאור יום **ולחשך קרא לילה** ויהי ובו', והיא גירסא ישרה מאד (ר"ק"ס): ט] ציל **יוצא**, וכ"ה בע"י (רש"ש): י] בכת"י נוסף **לאחור על הארץ**: ל] ציל **וכבגבורה** ובגערה (רש"ש), וכן הסדר כהוגן בכת"י וברש"י: מ] ציל **כשבראן**, וכ"ה בכת"י וברש"י (ר"ק"ס, רש"ש): נ] ברש"י שבע"י נוסף **העולם**: ס] כלומר שליש מת"ק שנה הכי הוי הדר ועוד הוא שליש משתי שנים היתרים (גליון): ס] נראה דהוספה זו מקומה להלן אחר חיבת עמדו: ן] נראה דיש להוסיף ורחות:

תורת אור השלם

א) אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה: [תהלים קלט, ה]

ב) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: [בראשית א, א] ג) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: [בראשית א, ב] ד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר: [בראשית א, ג]

ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: [בראשית א, ה] ו) יָשֹׂם חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ חֶשְׁכַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: [תהלים יח, יב] ז) וַיִּשְׁעַשׁ קָאַת וְקִפּוֹד וְיַנְשׁוּף וְעֹרֵב לְמִנְיָנֵהוּ: [ישעיה לד, טו] ח) וַיְחַשֵּׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: [בראשית א, ה] ט) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רִבִיעִי: [בראשית א, יט] י) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ: [בראשית א, יז] יא) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: [בראשית א, יט] יב) וַיְהִי מִקְצֵה לַיְלוֹת וַיְהִי הַבֹּקֶר וְהִנֵּה לֵאָה הָאִשָּׁה: [בראשית כט, כה] יג) וַיְהִי בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה הִוא לֵאָה: [בראשית כט, כה] יד) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שִׁשִּׁי: [בראשית א, לא] טו) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי: [בראשית א, לא] טז) וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: [בראשית ב, א] יז) וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: [בראשית ב, ב] יח) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: [בראשית ב, ג] יט) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי: [בראשית א, לא] כ) וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: [בראשית ב, א] כא) וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: [בראשית ב, ב] כב) הַבֹּוֹרֵא בָּשָׁמַיִם מֵעֲלָיוֹ וְאַגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ הַקֹּרֵא לְמֵי הַיָּם וַיִּשְׁפָּכֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ יְיָ שְׁמוֹ: [עמוס ה, ח] כג) הַבֹּוֹרֵא בָּשָׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ: [ישעיה מב, ה] כד) אֲנִי עָשִׂיתִי אֶת הָאָרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי אֲנִי יָדַי נָטוּ שָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם צִוִּיתִי: [ישעיה מה, יב] כה) כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: [ישעיה סו, א] כו) אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפָּחָה שָׁמָיִם קֹרֵא אֲנִי אֲלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּו: [ישעיה מח, יג]

חשוק שלמה על רבינו חננאל ו) מוקי לה ל"ל מסוף סימני מומר מסוף עם הגר ועשקן לגר ויתום ואלמנה ומי"ב.

והשתא דנפקא לן מן ולמקצה השמים. לממר לגמול מה שים מזן לממיעות ממילא נפקא לן לממר לגמול מקודם שנברא[ו] להיות היה מה שהיה קודם לבריאתו הוא עכשיו מזן לממיעתו הלכך למן היום אמר כרא מדם למה לי למעוטי מיעה קודם שנברא העולם: על **מסוף** העולם ועד סופו. מהלך מ"ק אמה (לקמן יג.[י]) שנאמר שדי שממר לי שלא להרמיג יומר שנאמר אל על שדי פרים ורבים מי שאמרמיו לי לעולם ומימה ממנה לך הא שים מ"ק אמה ולא יומר ולא פחות ויל לנפקא לן מן שדי כשדי יש ג' מומיות ש"ין דל"ם יו"ד קס מ"ר ל"ם ו"ד הטעלם מן שדי ויעלה מ"ק כך שמעתי מר' מנחם ברבי עוריאל ול"ע למ"ד פרק מי שהיה ממת (שבמות מ. ושם) כל העולם כולו מממת כוכב מחד עומד היכי קיימי כל הני כוכבים הנראין בקדש ול"ע שעל יס מוקיעות הן עומדין כשנברלו דל"ל כל המשוערים לא נמלאו רק על שמר יומים אבל יס מוקיעות טולמו יודע מדמו לן ממדרש אחר מלינו שמים (ה) ימים שנאמר הוי פיס מוקיעות וכן יסד ס"ר בניימין מיונר שני[ו] זה היס שלים עולמו ממהה ושמים ושם ועוד קיימי[ו] ולריך למימר שלומו מדרש פליג להכי לפסוקים ומיהו יש להעמיד שהיו להסם ממלות של גלגל שאר כוכבים קטנים הם ולי נראה דיש לישב כל לומן שכוכב שהם מלוין בכיפת הרקיע והוא גדול שהיה מן המרן מם היה נממעט עליה זו כזו לפי גדול המרן גם ולמה שהי ממוה על המרן כמין כיפה גדה נחמנע שמופה לפלי כפלי מם היה נממת נקו המרן לך היה קשה מדכתיב גבי מיקרא (מופטים ה) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם ומיכו מיה בימוקי רש"י וכן מימת במדרש[ם] שלוכן הכוכב מהלך מ"ק אמה כמן השמים ועד המרן שהיה לשם שמד מחוב נרקיע והיכי היה נחוץ לכתוב שהוא בעולם מחמת הכל תלוי בזרע שנאמר וצדיק יסוד עולם. זה שאמר ר"ל ז' רקיעין הן. ולילן. רקיע. שחקים. זבול. מעון. מכון. עבות. וכל אחד ואחד פירש מה הן משמשין. אלו כולן קבלה הן הל"ם. וקראי אסמכתא בעלמא הן. ואיכם מדרשות. שאיכם דברים המאמרים מן הדעת כלל. אלא דברי קבלה הן. והערבות שהוא רקיע שביעי יש בו צדקה ומשפט. גבי חיים גבי שלום גבי ברכה ומשמת[ב] הצדיקי[ב] ונשמות העתידות להבראות. ושל שעתיד הקביה להחיות בו את המתים. וכולהו קראי צדק ומשפט שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך. גבי חיים שנאמר כי עמך מקור חיים. גבי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום. גבי ברכה שנא' ישא ברכה מאת ה'. נשמתן של צדיקים שנא' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. וחחות ונשמות העתידי להבראר שנא' כי רוח מלפני יעטף ונשמות אני עשיתי. ושל שעתיד להחזיחה בו מתים שנאמר נשם מדבת תניף אלהים וגו'. למעלה אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך ים ונשא שוכן עליהם. שנאמר סלו לרוכב בערבות ביה שמו.

מסורת הש"ס

ב"ש וב"ה אלו אומרים שמים בראנו ונחזלה. ואלו אומרים ארץ בראנו ונחזלה וכל אחד מביא ראיה לדבריו. וחכמים אומרים שניהם בראנו כאחד אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו. קשו קראי אחדידי. ופריך ר"ל כשבראן ברא שמים ואח"כ הארץ כב"ש ונקשיא[ב] דהא דכתיב נוטה שמים על תהו ותהלה הוי אומרת אוץ על בלימה הוי אומרת] כשנטוה אותן נטה ארץ ואח"כ שמים כב"ה. ההו שאמרו חכמים שניהן באחת עמדו. (טרף) [נמאי שמים שטרח] הקב"ה אש ומים ועשה מהן רקיע לפיכך נקראו שמים. פירוש הוא שפירש. אמר אלו נאמר בראשיה ברא אלהים שמים ו) ואינן שמים דבר ידוע ומיתי אומר שמים שם הן וכיון שנאמר את השמים נתבדר לנו כי על השמים הידועים שכוכב אות השמים כתוב נמי את בארן. כי האת שכוכב בארן אינו צריך לגופו. שנאמר ד' ישמעאל החדיש שוקדים שבחה של ארץ לשבח השמים אבל לא בבריאה. תניא ר' יוסי אומר אוי לבריות שנולאות ואין יודעות בלומר הארץ עומדת על השמדים ועמודי הארץ הן על המים. והמים הן על החרים. והחרים ברוח. והרוח בשערה וסולה מדדש פסוקים ושערה שנא' ומחתת וחרעות עולם. פי' הדבר שהוא בעולם מתחת הכל תלוי בזרע בבבואתו של הקב"ה. כי הבבואה היא הזרוע בדכתיב לך זרוע עם גבורה. ר' אלעזר אומר על עמוד אחד עומד העולם וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם. זה שאמר ר"ל ז' רקיעין הן. ולילן. רקיע. שחקים. זבול. מעון. מכון. עבות. וכל אחד ואחד פירש מה הן משמשין. אלו כולן קבלה הן הל"ם. וקראי אסמכתא בעלמא הן. ואיכם מדרשות. שאיכם דברים המאמרים מן הדעת כלל. אלא דברי קבלה הן. והערבות שהוא רקיע שביעי יש בו צדקה ומשפט. גבי חיים גבי שלום גבי ברכה ומשמת הצדיקי ונשמות העתידות להבראות. ושל שעתיד הקביה להחיות בו את המתים. וכולהו קראי צדק ומשפט מכון כסאך. גבי חיים שנאמר כי עמך מקור חיים. גבי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום. גבי ברכה שנא' ישא ברכה מאת ה'. נשמתן של צדיקים שנא' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. וחחות ונשמות העתידי להבראר שנא' כי רוח מלפני יעטף ונשמות אני עשיתי. ושל שעתיד להחזיחה בו מתים שנאמר נשם מדבת תניף אלהים וגו'. למעלה אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך ים ונשא שוכן עליהם. שנאמר סלו לרוכב בערבות ביה שמו.

אין דורשין

אידי ואידי חד שיעורא הוא. ופליג ממתן דדלים ממניד (קה נב) דמזכם ומעניב לשון טפי לשי לא מימת הכי[ו] מדם סילי הוא קס ליון לכתיב מקנה השמים ועד קנה השמים ו"ל שמוכר שהיה בגן עדן על שמתעטי: **ישוח** חשך פתרו. מדכתיב סביבותיו סוכתו וגו'.

השתא דנפקא לה מלמקצה השמים ועד קצה השמים למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ למה לי (ה) כדר' אלעזר דאמר רבי אלעזר[ב] אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ וכיון שסרח הקב"ה ידיו[ג] עליו ומיעטו שנאמר[ד] אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ומלמקצה השמים ועד קצה השמים כיון שסרח הקב"ה ידו עליו ומיעטו[ה] שנאמר ותשת עלי כפך אי הכי[ו] קשו קראי אהדדי אידי ואידי חד שיעורא הוא ואמר רב יהודה אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון ואלו הן שמים וארץ תהו ובהו אור וחשך רוח ומים מדת יום ומדת לילה שמים וארץ דכתיב[ז] בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ תהו ובהו דכתיב[ח] והארץ היתה תהו ובהו אור וחשך חשך דכתיב[ט] וחשך על פני תהום אור דכתיב[י] ויאמר אלהים יהי אור רוח ומים דכתיב[יא] ורוח אלהים מרחפת על פני המים מדת יום ומדת לילה דכתיב[יב] וידי ערב ויהי בקר יום אחד תנא תהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו שממנו יצא[יג] חשך (ב) שנאמר[יד] ישת חשך סתרו סביבותיו בהו אלו אבנים המפולמות המשוקעות בתהום שמהן יוצאין מים שנאמר[טו] ונטה עליה קו תהו ואבני בהו ואור ביום ראשון איברי והכתיב[טז] ויתן אותם אלהים ברקיע השמים[יז] וכתיב[יח] ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי (ג) כדר' אלעזר דא"ר אלעזר אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן שנאמר[יט] וימנע מרשעים אורם ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר[כ] וירא אלהים את האור כי טוב[כא] ואין טוב אלא צדיק שנאמר[כב] אמרו צדיק כי טוב כיון שראה אור שגנזו לצדיקים (ד) שמח שנאמר[כג] אור צדיקים ישמח כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו דברי רבי יעקב וחכ"א הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת ובכח ובגבורה ובגערה[כד] בצדק ובמשפט בחסד וברחמים בחכמה ובתבונה דכתיב[כה] ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעת דכתיב[כו] בדעתו תהומות נבקעו בכח וגבורה דכתיב[כז] מכין הרים בכחו נאזר בגבורה בגערה דכתיב[כח] עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו בצדק ומשפט דכתיב[כט] צדק ומשפט מכון כסאך בחסד ורחמים דכתיב[ל] זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו שנאמר[לא] עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו והיינו דאמר ר"ל מאי דכתיב[לב] אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי די (ה) אמר ר"ל בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שנאמר[לג] גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב ת"ר[לד] ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת הארץ שנאמר[לה] בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה ואח"כ שמים שנאמר[לו] ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם אדם בונה עליה ואח"כ בונה בית שנאמר[לז] הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם אדם עושה שרפרף ואח"כ עושה כסא שנאמר[לח] כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וחכ"א זה וזה כאחת נבראו שנאמר[לט] אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו ואידך מאי יחדו דלא משתלפי מהדדי[מ] קשו קראי אהדדי אמר ר"ל כשבראן[מא] ברא שמים ואח"כ ברא הארץ וכשנטה נטה הארץ ואחר כך נטה שמים מאי שמים א"ר יוסי בר חנינא ששם מים במתניתא תנא אש ומים מלמד שהביאן הקב"ה וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע שאל רבי ישמעאל את ר"ע כשהיו מהלכין בדרך א"ל אחה ששימשת את נחום איש גם זו כ"ב שנה[מב] שהיה דורש כל אתין שבתורה את השמים ואת הארץ מה היה דורש בהן א"ל אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים (ו) שמו של הקב"ה עכשיו שנאמר את השמים ממש ארץ ארץ ממש והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי: [ישעיה סו, א] כו) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו: [ישעיה מח, יג]

(ה) וידי ערב ויהי בקר יום אחד תנא תהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו שממנו יצא[יג] חשך (ב) שנאמר[יד] ישת חשך סתרו סביבותיו בהו אלו אבנים המפולמות המשוקעות בתהום שמהן יוצאין מים שנאמר[טו] ונטה עליה קו תהו ואבני בהו ואור ביום ראשון איברי והכתיב[טז] ויתן אותם אלהים ברקיע השמים[יז] וכתיב[יח] ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי (ג) כדר' אלעזר דא"ר אלעזר אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן שנאמר[יט] וימנע מרשעים אורם ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר[כ] וירא אלהים את האור כי טוב[כא] ואין טוב אלא צדיק שנאמר[כב] אמרו צדיק כי טוב כיון שראה אור שגנזו לצדיקים (ד) שמח שנאמר[כג] אור צדיקים ישמח כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו דברי רבי יעקב וחכ"א הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת ובכח ובגבורה ובגערה[כד] בצדק ובמשפט בחסד וברחמים בחכמה ובתבונה דכתיב[כה] ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעת דכתיב[כו] בדעתו תהומות נבקעו בכח וגבורה דכתיב[כז] מכין הרים בכחו נאזר בגבורה בגערה דכתיב[כח] עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו בצדק ומשפט דכתיב[כט] צדק ומשפט מכון כסאך בחסד ורחמים דכתיב[ל] זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו שנאמר[לא] עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו והיינו דאמר ר"ל מאי דכתיב[לב] אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי די (ה) אמר ר"ל בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שנאמר[לג] גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב ת"ר[לד] ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת הארץ שנאמר[לה] בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה ואח"כ שמים שנאמר[לו] ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם אדם בונה עליה ואח"כ בונה בית שנאמר[לז] הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם אדם עושה שרפרף ואח"כ עושה כסא שנאמר[לח] כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וחכ"א זה וזה כאחת נבראו שנאמר[לט] אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו ואידך מאי יחדו דלא משתלפי מהדדי[מ] קשו קראי אהדדי אמר ר"ל כשבראן[מא] ברא שמים ואח"כ ברא הארץ וכשנטה נטה הארץ ואחר כך נטה שמים מאי שמים א"ר יוסי בר חנינא ששם מים במתניתא תנא אש ומים מלמד שהביאן הקב"ה וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע שאל רבי ישמעאל את ר"ע כשהיו מהלכין בדרך א"ל אחה ששימשת את נחום איש גם זו כ"ב שנה[מב] שהיה דורש כל אתין שבתורה את השמים ואת הארץ מה היה דורש בהן א"ל אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים (ו) שמו של הקב"ה עכשיו שנאמר את השמים ממש ארץ ארץ ממש והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי: [ישעיה סו, א] כו) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו: [ישעיה מח, יג]

יב: אין דורשין פרק שני חגיגה

עין משפט
נר מצוה

ו א מיי׳ פ״ג מהלכות יסודי התורה הלכה ז:

רבינו חננאל

חזושך וזרפל מקיפין אותו מבחוץ שנאמר ישת חשך סתרו וגו׳ ומבפנים אור שנאמר ונהורא עמיה שריא.

תורה אור השלם

א) וְתֵאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: [בראשית א, ב]

ב) הַמְפַתֵּחַ אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן: [איוב ט, ו]

ג) לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: [תהלים קלו, ו]

ד) תְּהוֹם בְּקֹלְךָ נָפָחוּ עַל הָרִים יַעַמְדוּ מָיִם: [תהלים קד, ו]

ה) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׁחֹוֹ עֹשֶׂה שַׁחַר עֵיפָה וְדָרַךְ עַל בָּמְתֵי אֶרֶץ יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ: [עמוס ד, יג]

ו) אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: [תהלים קמח, ח]

ז) מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעוֹת עוֹלָם וַיָּגֶרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד: [דברים לג, כז]

ח) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: [דברים לב, ח]

ט) חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה: [משלי ט, א]

י) כְּעָבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם: [משלי י, כה]

יא) הֵן לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ: [דברים י, יד]

יב) הַיֹּשֵׁב עַל חוּג הָאָרֶץ וְשָׁכְנֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַּדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת: [ישעיה מ, כב]

יג) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ: [בראשית א, יז]

יד) נָצוּ שְׁחָקִים מִמָּעַל וְתֵלְתֵי שָׁמַיִם פָּתָח: וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לָאֳכֹל וְדָגַן שָׁמַיִם נָתַן לָמוֹ: [תהלים עח, כג-כד]

טו) בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: [מלכים א ח, יג]

טז) הֲבֵט מִשָּׁמַיִם וְרְאֵה מִזְּבֻל קָדְשְׁךָ וְתִפְאַרְתֶּךָ אַיֵּה קִנְאָתְךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ הֲמוֹן מֵעֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ אֵלַי הִתְאַפָּקוּ: [ישעיה סג, טו]

יז) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: [תהלים מב, ט]

יח) הַסְּתָוִים מִלִּפְנֶיךָ עֲלֵי שִׂיחַ וְשֹׁרֶשׁ רְחָמִים לַחְמֶם: [איוב ט, ו]

יט) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: [דברים כו, טו]

כ) יְפַתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: [דברים כח, יב]

כא) הֵלֵל אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: [תהלים קמח, ז-ח] כב) כִּי לֹא אֶל הַחַי רָשַׁע אַתָּה לֹא יָגוּר רָע: [תהלים ה, ה] כג) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְסָלַחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כְּכָל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת לְבָבוֹ כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת לְבַד כָּל בְּנֵי הָאָדָם: [מלכים א, ח, לט] כד) וְאֶבֶן מִשְׁפָּט נָכוֹן יִכּוֹן כִּסְאֶךָ מֵאָז מֵרָחוֹק: [תהלים פט, טו] כה) וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ וַיֵּט שָׁם יַעֲקֹב אָהֳלוֹ: [בראשית לג, יט] כו) כִּי הִנֵּה הַיּוֹצֵר יֹצֵר רוּחַ וּבֹרֵא אֱנוֹשׁ בְּקִרְבּוֹ: [זכריה יב, א] כז) כִּי אֲנִי יְיָ הַמְקַנֶּה שָׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רוֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נָתַן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ: [ישעיה מב, ה] כח) וְהָיָה כִּי יִהְיֶה רָעָב וְכִי יִהְיֶה דֶבֶר וְכִי יִהְיֶה שִׁדָּפוֹן יֵרָקוֹן אַרְבֶּה חָסִיל כִּי יִהְיֶה כָּל צָרָיו בְּאֶרֶץ שְׁעָרָיו כָּל נֶגַע וְכָל מַחֲלָה: [דברי הימים ב ו, כח] כט) וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע וְהוֹשַׁעְתָּ: [מלכים א ח, לד] ל) כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת לְבַב כָּל בְּנֵי הָאָדָם: [מלכים א ח, לט] לא) גַּם כָּל הַגֵּר גַּם הַחֹלֶה וְגַם כָּל הַקָּלָלָה אֲשֶׁר יַשְׁלִיךְ יְיָ עָלָיו: [דברים כח, סא] לב) וְשָׁמַיִם בְּגַעֲנָתָם וְכָל הָעֹלָה עַל לִבָּם לֹא תִהְיֶה אָמְרָם הֲבֶל הֵמָּה: [יחזקאל כ, לב] לג) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ: [דברים י, יב] לד) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד: [דברים ד, לט] לה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] לו) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְיָ אֶקְרָא לְאִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי: [הושע ב, יח] לז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם יְיָ אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ: [הושע ב, כג] לח) וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת הַדָּגָן וְאֶת הַתִּירוֹשׁ וְאֶת הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ אֶת יִזְרְעֶאל: [הושע ב, כד] לט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶשְׁמַע נְאֻם יְיָ אֶשְׁמַע אֶת הַשָּׁמַיִם וְהֵם יִשְׁמְעוּ אֶת הָאָרֶץ: [הושע ב, כג] מ) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם חֶצְיָם אֶל יָם הַקֶּדְמוֹנִי וְחֶצְיָם אֶל יָם הָאַחֲרוֹן בַּקַּיִץ וּבֶחֹרֶף יִהְיֶה: [זכריה יד, ח] מא) וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד: [זכריה יד, ט] מב) וְהָיָה כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנָטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: [ויקרא יט, כג] מג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] מט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נ) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] נט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] ס) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] סט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] ע) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] עט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פ) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] פט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צ) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] צט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] ק) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קי) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קטו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קטז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קיט) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכ) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכא) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכב) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכג) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכד) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכה) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכו) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכז) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָעוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ: [דברים לא, כא] קכח) וְהָיָה כִּי יִרְבּוּ עָלָיו רָ

ה) [לעיל דף ה:].
ג) [פסחים דף נ"ב:].
ד) [עירובין נג.].
ה) שבת יג. ע"ש מנמוקו מה.
ו) ד"ה, ז) בראשית י ח.
ז) ישעיה סרק לט.
ח) למוסף יום א דר"ה.
ט) ברכות סרק ט ה"א.
י) [פסיקתא ופי' בהגלי"מ בהכות פ"ב כי' כ"ס], כ) ועי' שמות רבה פרשה ל' ממנשה דשקלים ומדרשים.

(ה) גמ' שהמרית את כל השנה: (ב) שם ורגלי הסיום וכו' וקרסולי וכו' ושוקי וכו' ורכובי וכו' וירכי וכו' וגופו וכו' וצוארי וכו' וראשי וכו' וקרני וכו' ולמעלה מהן כפל כפל ורגלי וכו' וכפא ככסא כנגד כולן ולמעלה מהן מלך: (ג) שם מעמד נחלקים אגמרינהו נמר דתמרי: (ד) שם בכפיס לנטען אל תקרי בכשים אלא כבושקא דכרים שהן כשהוי: (ה) שם רבי תומר כך ומלך כעין חשמל ומלך כעין חשמל: (ו) שם ונפיק טלא מחשמל ומלמיה שמע יוקא דלא תמי דימנא דלאו אורחו ארעא דדריש שמר כל יסודי אמר רב נחמן מכר וכו' שאלמלא וכו' מה עשה עלה לעליה והעלה ל' לשם שלא מפום: (ז) שם שמי לחם (מגיה בן מזקיה) מ"ש ת"כ ס"ק רשב"ג: (ח) שם לם זה מכס כולם מכמיס: (ט) רשי"י ד"ה שוק הוא עשם ממכר עם תראש הכ"ד: (י) ד"ה הן הן וכו' הם שהקפידו: (כ) תוס' ד"ה ורגלי וכו' למימרא שיש בו ס"י פעמים ת"ק ומיהו נמשם ממקומו: (ל) באו"ד ולפי כמה הוא נשוב למעלה משלמא וכו' ממנע שיקר ת"ק ות"ו וכן וכו' ופיקון ודרשן ופימו הוי מקרקע. ס"ב מיקרא רמז מרכבה לי' כי נתן ר"ל כי' שמעון היה זהיר קולו עליו מי זאת שלה כי' מהו מכל שמעת וכול אלא דומה קרוי ומכי ופיקון ודרשן ומתרגם מזה משקוף מי זאת עולה גבם קרוכך: (מ) ד"ה לין מוקרן וכו' וכי מימא חבא ז' מלות וכו' וי"ל ס"ב שפיר מין יעקב מלמי מירתן שמר ח"ל וי"ל דקשיא קרא שמימה מורה שלא לשמר שמימה מורה ואסורה לשם לעשין מהפי קרא דלף ו' מלות שלשר לעשים:

א) וְרוּמוֹת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה וְקֹרֶא בְּעֵין הַקָּרֹחַ הַנּוֹרָא נָשֵׂי עַל רָאשֵׁיהֶם מַלְכָּעֲלָה: [יחזקאל א, כה]

ב) אֲנַקָּה עַל בָּמֵתֵי אָב אֶרְפָּנָה לְעֵילוֹן: [ישעיה יו, ד]

ג) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאֱוֶן וְנֶעֶלְפָה: [תהלים צ, י]

ד) אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוּרַד אֶל יַרְכְּתֵי בוֹר: [ישעיה יד, טו] ה) שֹׁר מַחֲשִׁים וְגִשּׁוּא פָנִים וְיוֹעֵץ וְחָכָם חֲרָשִׁים וּבֹצֵן לְחַשׁ: [משלי ג, ל] ו) לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ: [תהלים קמ, כ] ז) נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן: [שיר השירים ד, יא] ח) בְּבֶשִׁים לְלִבּוּשֶׁךָ וּתְרִיר שָׂדֶה עֲתוּדִים: [משלי כז, כו] ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם עָמֹד עַל רַגְלֶיךָ וַאֲדַבֵּר אִתָּךְ. י) וְאֶרְאֶה כְּעֵין הַחַשְׁמַל כְּמַרְאֵה אֵשׁ בֵּית לָהּ סָבִיב מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמָטָּה מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וְלְמַעְלָה כְּמַרְאֵה אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: [יחזקאל א, כז]

אן) גמ' ואמר רבי אבני אין מוסרין דברי תורה לשבד כוכבים. ל"ל עין קוף מלך מצע מקומו ומלך מלך מים מים קיימן ר"ל טעם למה הדמיתו הקוסקוס זה: בן) שם א"ל חנני אם זה חכם הכל חכמים הן. ל"ל ר"ל גם זה הקטן מכם כל הקוסקוס מכמים לעבדולים אין נותנ כדמתרגין לעיל אחני יוקא דלא מטא זימנא מכל מכיל מהכ"ל מטא מזה:

[נדפס בסוף המסכת]

עד כאן יש לך רשות לדבר מיכן ואילך אסור. כתוב בספר בן סירא במתלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהרשיותה החבונן אין לך עסק בנסתרות קבלה הן. הלא תורה שהן מועתקין מפי רבי"ן שהיה בימי הבית ולא נשאר לו דבר קטן ולא דבר גדול אלא הכל קיבל בקבלה מרבו ומפורש בו דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן שהיתה דאביי ורבא ואין הדברים הללו באין משיקול הדעת ואין צריך להסתכל בהן שהמסתכל בהן בא במיתוך דעת שאי אפשר לומר יש שם מקום חלל מופנה ואף לא מלא שהכל מתחתיו הן שכשם שאין כח לומר כי קודם יצירת העולם היה חלל או מקום מלא או ריקם אלא אחר שנברא העולם נבראו שמים וארץ ואין יודע מה למעלה ומה למטה ולפיכך מצינו רבותינו להסתכל מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור. ויש בגבורתו של הקב"ה לעשות כמה: ולא במרכבה בחיזוי תני ר' חייא מוסרין ליחיד ראשי פרקים פי' פותחין לו ראשי דבריו והוא מבין מדעתו ס) הזה לבו גם בו כו' אלעזר אמר ליה ר' יוחנן רבי'ה תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל לא קשאי כלומר איני בן חמשים שנה. כד נח נפשיה דרבי יודגן אמר ליה רבי אסי תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל אין מוסרין דברי תורה אלא ליחיד חכם תורשים ומבון לחכי ואין מוסרין ד"ת לשנוי כוכבים שנאמר

בבתי גואי. ומטולטל עמיס שרמ: במופלא ממך. כמוסכל ומופרש ממך שלא ילמה הקב"ה לגלות לך: לאותו רשע. שלא לשון נקיה היה ללומר על עצמו ולא על: רגלי החיות. פרסותיהן: קרסולי. מסמיכות שקולין ס"ש בלעז: שוק. הוא עצם הגמלא (ע) הרגל[ו]: רבובי. הוא עצם הירך שממון לשוק: ירך הוא עצם הקוליות המקוט במתנים: ראשי פרקים. לשמי פרסיים שמה: שלבו דומה. ומימו מיקל את לשמו: אימא דאמרי והוא שלבו דומה בקרבו. תרמי בעינן: מתרי תורה. כגון מעשה המרכבה וספר יחזקאל ומעשה בראשית והיכן כתיים: יועץ וחכם חרשים ונבון לחש. לקמן[ב] מפרש להו: לא קשאי. לא זקנתי ובעינן לפי דומה: מעשה המרכבה ומעשה בראשית. בריימות הן: בבשתו של עולם. שמרני של עולם כמו ריפא בבשתא (סוטה דף מג:) בהדי בבשי דרחמנא למה לך (בכורות דף כ.) ממני יפלו כתפין (תמורה דף סג:): תניא עד ויאמר אלי בן אדם. כבר שמיע לי ויתמר אלי בן אדם עמוד על רגליך: הן הן מעשה המרכבה. אם עד כאן שמיעה הרבה שמעת שאני מקרקעות הללו שהן ועלת כעין החשמל וגו' כמרמה הקשת וגו' (י) הם שהקפידו עליהם חכמים מלדורשם שהן מדברין בגלוית שמיעה ומרלמו[ח]: מיתיבי. גרסינן ולא גרסינן ומי הוי מעשה המרכבה עד הכא: עד ואראה. כעין החשמל ולא הוה בגלוי: עד החשמל. עד הסיבה הזו והיא בגלל לרקיע: עד ואראה מבזר גמרינן. לעומר הכי קאמר עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לדרוש עד ולמלך לו עד החשמל ומשם עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקפידו עליהן חכמים: נגנזו ספר יחזקאל. שיש בפוסקים דבריהם בקרבנות שמוסיפין דברי תורה: גרבי שמן. להלילך: והיה מבין בחשמל. לדרוש מהו:

מיתי

מתרי תורה אלא[ג] למי שיש בו חמשה דברים[ד] שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש[ה] ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי[ו] תורה לעובד כוכבים שנאמר[ז] לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום א"ל רבי יוחנן לרבי אלעזר תא אגמרך במעשה המרכבה א"ל לא קשאי כי קש נח נפשיה דרבי יוחנן א"ל ר' אסי תא ואגמרך במעשה מרכבה א"ל אי זכאי גמירתא[ט] מר יוחנן רבך[י] רב יוסף הוה גמיר מעשה המרכבה סבי דפומבדיתא הוו תנו במעשה בראשית אמרו ליה ליגמור לן מר מעשה מרכבה אמר להו אגמרון לי מעשה בראשית[כ] בתר דאגמרון אמרו ליה ליגמרון מר במעשה מרכבה אמר להו תנינא בהו[ל] דבש וחלב תחת לשונך[מ] דבש וחלב תחת לשונך ר' אבהו אמר מהכא[נ] כבשים ללבושך[ס] דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד[ע] ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה המרכבה מיתיבי עד היכן מעשה המרכבה רבי אומר עד

[פ] וארא (פ) בתרא ר' יצחק אומר עד החשמל עד וארא מגמרינן מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא ומי דרשינן בחשמל והא ההוא ינוקא דדרש בחשמל[צ] ונפקא נורא ואכלתיה שאני ינוקא דלאו בני זימניה אמר רב יהודה ברם[ק] זכור אותו האיש לטוב וחגניה בן חזקיה שמו אלמלא הוא ננגו ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשו ת"ד מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו וביקשו לגנוז ספר יחזקאל (ר) [ש] אמר רבי אמי אין מוסרין אלא לחכם שיש בו חמשה דברים הללו בין בבן שלו בין בבן חבירו בין בבן גוי בין בבן עבד ובן שפחה ובן נכרית[ב] ולא מצינו אומר לחבירו בוא ולמד ממני אלא בבן שלו שנאמר ושננתם לבניך ודברת בם (דברים ו ז) ואומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו (בראשית יח יט) ואומר ולמדתם אותם את בניכם (דברים יא יט) ואומר ולמדתם אותם את בניכם (שמות י ב) ואומר והודעת לבניך ולבני בניך (שם) ואומר ולמען תספר באזני בנך ובן בנך (שמות י ב) ואומר ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים

והחיות רצוא ושוב. פר"מ לפי שהן מגמלים עוממות ודרכן למות בשפר שרפים ולוטפים להם והגיעת מחר והיינו לשון ושוב: **שלא** יאמרו ביד אומה שפלה מסר את בניו. והיינו כפי' דהכא דלמא[ב] בגיטין (דף ט:) כל המיצר ליבראל נעשה לשם כלומר כשר נעשה לשם קונם שמיצר להם[ג]:

וקושר בתרים לקונו. ממשלתן על דניקים הוא עומס עמרות[ד]: **לבן** כפר שראה (ב) המלך. שנראך לו להמית קיימים נלמדים קודם שימיגוהו לפי שראהו שלא במקומו ואין דרכו להתלמות שם וס"ג אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיך נתמהו שומעיו:

כתוב אחד אומר שש בנפים וכתוב אחד אומר ארבע בנפים. ומע"ג שזה בחיות כתיב וזה בכרפים מ"מ מסתבר שגם החיות (ג)[ה] בנפים כמו הכרפים[ו]:

מזיעתן של חיות. ויוצאים ממנו מלאכים ומומרים שירה ומיד נמוגים (ד) והכי מצינו בפלגים[ז] (מכות ג) מדשים לנקרים שכולן מלאכים בכל יום ומומרים שירה ונמוגין להן כלאחר ממון[ח] משום שיר שות מלאכים הקדושים[ט] שבמתניתא תנא לזה לומר שירה ולזו המדשים שאינם יודעים הלא מהמרין לשורר ומתמיד בליה והיינו מאי מקו ויסקו מאי כמאן הגדולה ביותר ונומנין רשות זה לזה קדושה כולם כאחד עונין ואומרים וגם למעלה יוצר מגרמים ומאי מגרמין כולם עומדים בגוש עולם לשומר בכל יום טרת מלשים ונומדין מאי מגרמין קדושים ועומדין לעד: ומרגין

חיות אש ממללות[י] שם יוצא מהיכון: רצוא ושוב. מוליאות לאמן מאמת הלקיע הגעות למעלה מראשיהן ומחזיות ומכניסות לאחן ממונה השכינה מהחיות כרגלה ושיבה של הכא היא הכבשן. שטורפין[יא] מלמים לפיך ומק לאן שברי שברים[יב] הוא שמאור יוצא אין לאן לאמן כדאמן בגיטין (לף קד.) בחקין מלא על גבי הכבש שלא יתליקו הכהנים: מבין החרסים. דרך מקקך זהב לנקוב כלי מרם נקבים נקבים וכופין לאחו על גבי גחלים שהזהב נתין בהן כאחן כמיעת המרפים של לחים על גבי מרם והזהב יוצא לחעלה דרך נקבי הכלי והוא עשוי גוונים גוונים ותמיד יוצא ונכנס: מן הצפון. מנגבל שהוא בלפון שנאמר מלפון תפתח הרעה[יג] (ירמיה ו): **מאי בשיא החם.** למה הלכה לנגבל: **ראה ישעיה.** כשהרמה עליו רוח הקדש כמה שנאמר ותראה את ה' יושב על כסא רם ונשא וגו' (ישעיה ו) שלא שלט מלך לפרש את הכל שהיה בן מלכים וגדל בפלטין וכן כרך הרואה את המלך פיו גרם לי שאהיה שמש לעובדי פסילים עונותיהן של ישראל הן גרמו לי[יד] וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות אמר ר' אלעזר מלאך אחד[טו] שהוא עומד בארץ וראשו מגיע אצל[טז] החיות במתניתא תנא סנדלפון שמו (ג) הגבוה מחבריו מהלך חמש מאות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כתרים לקונו איני והכתיב[יז] ברוך כבוד ה' ממקומו מכלל דמקומו ליכא דידע ליה (ג) דאמר שם אתגא ואזל ויתיב בריאיה אמר רבא כל[יח] שראה יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך אמר ריש לקיש מאי דכתיב[יט] (ז) אשירה לה' כי גאה גאה שירה[כ] למי שמתגאה על הגאים דאמר מר מלך שבחיות ארי מלך שבבהמות שור מלך שבעופות נשר ואדם מתגאה עליהן והקב"ה מתגאה על כולן ועל כל העולם כולו כתוב אחד אומר[כא] ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן וגו' וכתיב[כב] וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר ואילו שור לא קא חשיב (ה) אמר ר"ל יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב אמר לפניו רבש"ע[כג] קטיגור יעשה סניגור מאי כרוב אמר רבי אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א"ל רב פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר היינו פני כרוב היינו פני אדם (ו)[כד] אפי רבי ואפי זוטרי כתוב אחד אומר[כה] שש כנפים שש כנפים לאחד וכתוב אחד אומר[כו] וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם לא קשיא כאן בזמן שבהמ"ק קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים בכיכול? שנתמעטו כנפי החיות הי מיניהו אימעוט אמר רב חננאל? אמר רב אותן שאומרות שירה בהן (ו) כתיב הכא[כז] ובשתים יעופף וקרא זה אל זה ואמר וכתיב[כח] התעיף עיניך בו ואינו ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן תלידים שנאמר[כט] ותלידהם רגל ישרה ואי לאו דאימעוט מנא (ס) הוה ידע דלמא דאיגלאי וחזיא ליה דאי לא תימא הכי[ל] ודמות פניהם פני אדם הכי נמי דאימעוט אלא דאיתלאי וחזיא ליה הכי השתא (ס) בשלמא אפיה אורה ארעא לגלויי קמיה רביה כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה כתוב אחד אומר[לא] אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון וכתוב אחד אומר[לב] היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים[לג] כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי אלף אלפין ישמשוניה מספר גדוד אחד ולגדודיו אין מספר ור' ירמיה בר אבא אמר[לד] אלף אלפין ישמשוניה לנהר דינור שנאמר[לה] נהר דינור נגר ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (י) מהיכן נפיק מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב על ראש רשעים בגיהנם שנאמר[לו] הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול ורב אחא בר יעקב אמר על אשר קומטו שנאמר[לז] אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם תניא אמר רבי שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להיבראות קודם

חשק שלמה על ר"ח

ב) עי' כתי' וכמ"ש שם.

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

ג) [פי' חש מל שהי מילק הן. ערוך] (גליון); 2] בכת"י נוסף ישׁ; 3] בכת"י נוסף ראשי החיות: 4] צ"ל מהבריו (רש"ש, וכ"ה בכת"י); 5] בעין יעקב נוסף כל מה שראה: 6] צ"ל אשירה (רש"ש) וצ"ע הג' הב"ח: 7] בכת"י וכי קסיגור נעשה סניגור: 8] בקצת דפרש"י נוסף אי"ל אין אפי וכו' זוטרי קא חשיב (וכ"ה ישר, דק"ס): 9] בכת"י אין מספר ורבנן אמרי אלף וכו', והיא גירי' נוהה וישורה עד מאד דכולה בריתא אחת היא (דק"ס): 10] ברש"י שבע"י נוסף בשהן ממלליות: 11] ס"א הרסים (גליון); 12] בכת"י קטיגור פלשון סניגור פלוש ישור, (ע"ע רש"י שבע"י): 13] בכת"י וברש"י שבע"י נוסף בקרוב: 14] חיבת "נמחי נמחק (רש"ש).

וברש"י שבע"י לימא: 15] בתוס' שבע"י הניינו דאמרינן בגיטין: 16] בתוס' שבע"י נוסף דבענין אחר אי אפשר להיות מיצר לישראל שלא יאמרו ביד אומה שפלה מסר את בניו: 17] כל הנוסחא הב"ח איתא בתוס' שבע"י ושם נוסף שראה את המרכבה:

חזלילה שיש שם פרזות כל עיקר וראוי ונוף כדרך הבראים אלא לקבל מלכותו כדרך שמזכירין בכל יום ישראל בתפלתם כתר יתנו לך המתי כו'. אמר רבה כל שראה יחזקאל ראה במתנו ישעיה. למה יחזקאל דמה מן המראה כי יחזקאל דומה לבן כפר שראה טכסיסי המלך תראה מרכבתו וחזיא"ל וחזחזיל חמה. אבל ישעיה לבן מדינה שראה הטכסיסין הללו בכל יום לפיכך אינו חמה מזן. **אשירה** לה' כי גאה גאה שירה לי שמתגאה על הגאים כלומר מלך מלכי המלכים שד' מלכים בעולם אדם בבני אדם אריה בחיות שור בבהמות נשר בעופות הקב"ה ישתבח שמו ויכבדו למעלה מכולם. וארבעה פנים לאחד פני אדם האריה פני השור פני הכרוב וגו' הא ב) תרגמא ישתיזא עשר אגפין לכל ברייתא חדא. שיתין וארבעה אפין לארבעה בריאן (וארבעה) נפין לכל אגפין שיתין וארבע נפין לבריאה חדא ת"י נפין לארבע בריאתא. וקי"ל דכותב פני פני אדם ויש לו כנפים כשאר עופות. פני אדם הם גדולים ופני כרוב הם פחותים וכו' אבהו דאמר בבבל קדין לינוקא רביא פר' כגון רבה קשה. הא שפירש יחזקאל במראה ראשונה שראה המרכבה פני שור מהשמאל לארבעתן ובמראה השניה אמר פני הכרוב לארבעתן ולא הכיר פני שור כלל. א"ר שמעון בן לקיש יחזקאל בקש רחמים ותחפכו פני השור לפני כרוב. ומקשינן וכי בקש יחזקאל להיות שני פני אדם ופרקינן פני אדם פנים גדולים ופני כרוב פנים פחותים ומקשינן ושעיה ראה שש כנפים שש כנפים לאחד ויחזקאל ראה

ג) עי' כתי' וכמ"ש שם.

הנחת השי"ת

(ב) גפי' שמגמל ממוך הפם (להיק מוכ) מפ"ת ונ"ב מפנ"י נגפה שנוהג מאי בעיא החם: (ג) שם שמו וגבוה מאבנו מסלן: (ג) שם ליכל ליעק ליה (לשמל שם וכו' מ"ש) מפ"ת ונ"ב פ"ק אלא דקשר ליה לכתר ומשביעו בשם המפורש ואזל תנא ויתיב בדוכתיה: (ד) שם מלי למימר שירו לכ' כי נפה נפה שירו לנ': (ה) שם נף קמניב ליה אמר כ"ל וכו' רבמ"ע אין קטיגור נעשה סניגור: (ו) שם ליימ פני אדם אדם וכרוב הד הוא לפי רבמ"ע: (ז) שם דכתיב הכא וכתים וכו' וכמיב התם אחמיף: (ח) שם ממל הוא ידע דלמא (לשמל ואמ"ל ליה) מפ"ת ונ"ב ס"ל דבלאי ואחרי ליה: (ט) שם הכי השתא התם בטלמל וכו' קמי רביה אלא בעיה: (י) שם מהיכא נפיק אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מזיעתן של חיות: (כ) תוס' ד"ה לן כפר שנלמה את המלך בבבר שלמין ו' וכו' להתלמות שם צריך הוא לומר דאיתני ס' וס' השרים עמו וס' וס' משרתיו בדי שיאמינו לו ות"ב יחזקאל שראה[כא] על נהר כבר ליפיך נמתו שומעין הוצרך לפרש כל סדר המרכבה אבל ישעיהו ראהו יושב על כסא רם ונשוא לא הוצרך לפרש ומק"ל: (ל) ד"ה כתוב שש נפים: (מ) ד"ה מזיעתן וכו' ומיל ממלין בדאמרינן בסמוך ומכי מלינו וכו' ומומרין להן ושמשים שיר ובו' ומה שאחד בדכתיב וקרא זה אל זה ואמר גו' ופלו המלים וכו' פוסק חדשים שבבארין בכל יום אין אומרים קדושה על הסדר ממלין[כב] מיד ועליהם תקנו יולר מלמלים:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כתוב אחד אומר וכו'. בשש כנפים. מ"י פוגן נג ס"ל מל"ה כרון:

תורה אור השלם

א) וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: [יחזקאל א, יד]

ב) וְאֶרְאֶ וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: [יחזקאל א, ד] ג) וְאֶרְאֶ הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: [יחזקאל א, טו] ד) וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: [יחזקאל ג, יב] ה) וַיִּתֵּן לָהֶם מְרֵעִים שִׁירוּ לִי כִּי נָאוֹת גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם: [שמות טו, כא] ו) וְיִרְכְּתֵי צָפוֹן אֲרַכֵּם אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאוֹל לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: [יחזקאל א, י] ז) וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאֶחָד וּפְנֵי הָרִאשׁוֹן פְּנֵי הַכְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֶׁר: [יחזקאל י, יד] ח) שְׁרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: [ישעיה ו, ב] ט) וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לָהֶם: [יחזקאל א, ו] י) וְהַתְעֵרְעֵר עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לוֹ כְּנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיְמָה: [משלי כג, ה] כ) וְהַגְּלֵיתֶם כִּכְפַּר רָגְלַי יְשֵׁרֶת וְכַף הַגְּלֵיתֶם כִּכְפַּר רָגְלַי עַגֻּל וְנַצְּצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת כְּלָלָן: [יחזקאל א, ז] כא) וְדִמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: [יחזקאל א, י] כב) וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאֶחָד פְּנֵי הָרִאשׁוֹן פְּנֵי הַכְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֶׁר: [יחזקאל י, יד] כג) וְאֶרְאֶ וְהִנֵּה בְּרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכְּרֻבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא מַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה: [יחזקאל א, כו] כד) וְדִמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאוֹל לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: [יחזקאל א, י] כה) שְׁרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: [ישעיה ו, ב] כו) וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לָהֶם: [יחזקאל א, ו] כז) וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: [ישעיה ו, ג] כח) הַתְעֵף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לוֹ כְּנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיְמָה: [משלי כג, ה] כט) וְהַגְּלֵיתֶם כִּכְפַּר רָגְלַי יְשֵׁרֶת וְכַף הַגְּלֵיתֶם כִּכְפַּר רָגְלַי עַגֻּל וְנַצְּצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת כְּלָלָן: [יחזקאל א, ז] ל) נָהָר דִּי נוּר נָגֵר וְנָפֵק מִן קֳדָמוֹהִי אֶלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵהּ וְרִבּוֹ רִבְבִן קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתִב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ: [דניאל ז, י] לא) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו וְעַל מִי לֹא יָקוּם אוֹרֹתוֹ: [איוב כה, ג] לב) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו וְעַל מִי לֹא יָקוּם אוֹרֹתוֹ: [איוב כה, ג] לג) הַיֵּשׁ מִסְפָּר לַחֲנֻיָּתָיו וְעַל מִי לֹא יָקוּם אוֹרוֹ: [איוב כה, ג] לד) נָהָר דִּי נוּר נָגֵר וְנָפֵק מִן קֳדָמוֹהִי אֶלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵהּ וְרִבּוֹ רִבְבִן קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתִב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ: [דניאל ז, י] לה) נָהָר דִּי נוּר נָגֵר וְנָפֵק מִן קֳדָמוֹהִי אֶלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵהּ וְרִבּוֹ רִבְבִן קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתִב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ: [דניאל ז, י] לו) הִנֵּה סַעֲרַת יְיָ חֵמָה יָצְאָה וְסַעַר מִתְחוֹלֵל עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל: [ירמיה כג, יט] לז) אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עֵת נָהָר יֻצַּק יְסוֹדָם: [איוב כב, טז]

קודם שנברא העולם ולא נבראו עמד הקב"ה [ה] ושתלן בבל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור ורב נחמן בר יצחק אמר [א] אשר קומטו לברכה הוא דכתיב אלו תלמידי חכמים שמקמטין [ו] עצמן על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא שנאמר [א] נהר יוצק יסודם אמר ליה שמואל [ח] לחייא בר רב בר אריא תא אימא לך מילתא מהני מילי מעליותא דהוה אמר אבוך כל יומא ויומא בראין [ט] מלאכי השרת מנהר דינור ואמרי שירה ובטלי שנאמר [י] חדשים לבקרים רבה אמונתך ופליגא דר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל היכור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד שנאמר [יא] ברבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם כתוב אחד אומר [יב] לבושיה כתלג חיור ושער (רישיה [יג]) כעמר נקא וכתיב [יד] קוצותיו תלתלים שחורות כעורב לא קשיא כאן בישיבה אלא זקן כאן במלחמה דאמר מר אין לך נאה בישיבה אלא זקן ואין לך נאה במלחמה אלא בחור כתוב אחד אומר [טו] כרסיה שביבין דינור וכתוב אחד אומר [טז] עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לא קשיא אחד לו ואחד לדוד כדתניא [יז] אחד לו ואחד לדוד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש אחד לדין ואחד לצדקה דברי רבי עקיבא אמר לו ר"א בן עזריה [יח] עקיבא מה לך אצל הגדה כלך [יט] מדברותיך [כ] אצל נגעים ואהלות אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו שנאמר [כא] השמים כסאי והארץ הדום רגלי. כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה [כב] ירדבו הנער בזקן והנקלה בנכבד שמונה עשרה קללות מאי ניהו דכתיב [כג] כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקוסם וזקן שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בם [כד] וגו' משען אלו בעלי מקרא משענה אלו בעלי משנה כגון ר"י בן תימא וחבריו פלגיו בה רב פפא ורבנן [כה] חד אמר שש מאות סדרי משנה וחד אמר שבע מאות סדרי משנה כל משען לחם אלו בעלי תלמוד שנאמר [כו] לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי וכל משען מים אלו בעלי אגדה [כז] שמושכין לבו של אדם כמים באגדה (ג) גבור זה בעל שמועות ואיש מלחמה [כח] זה שיודע לישא ליתן במלחמתה של תורה שופט זה דיין שדן דין אמת לאמיתו נביא כמשמעו קוסם זה מלך שנאמר [כט] קסם על שפתי מלך (ד) זקן זה שראוי לישיבה [ל] שר חמשים אל תקרי שר חמשים אלא שר הומשין זה שיודע לישא וליתן בחמשה הומשי תורה דבר אחר שר חמשים כדרבי אבהו דאמר רבי אבהו מכאן שאין מעמידין מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה ונשוא פנים זה שנושאין פנים לדורו בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא למטה כגון רבי אבהו בי קיסר יועץ [לא] שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים וחכם זה תלמיד המחכים את רבותיו חרשים [לב] בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין בחרשין ונבון זה המבין דבר מתוך דבר לחש זה שראוי למסור [לג] לו דברי תורה שניתנה בלחש [לד] ונתתי נערים שריהם מאי ונתתי נערים שריהם א"ר אלעזר אלו בני אדם שמנוערין מן המצות ותעלולים ימשלו בם אמר רב (פפא [לה]) בר יעקב (ה) תעלי בני תעלי ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם ירדבו הנער בזקן (והנקלה בנכבד [לו]) אלו בני אדם שמנוערין מן המצות ירדבו בבמי שממולא במצות כרמון והנקלה בנכבד יבא מי שחמורות דומות עליו כקלות וירדבו בבמי שקלות דומות עליו כחמורות אמר רב קטינא [לז] אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו מהם בעלי אכנה שנא' [לח] כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין (ו) בשמלה ישנן תחת ידך [לט] והמכשלה הזאת [מ] מאי והמכשלה הזאת דברים שאין בני אדם עומדין עליהן אע"פ נכשל בהן ישנן תחת ידך [מא] ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש ובביתי אין לחם ואין שמלה לא תשימוני קצין עם ישא אין ישא אלא לשון שבועה שנאמר [מב] לא תשא את שם ה' אלהיך (ו) לא אהיה חובש לא הייתי מחובשי בית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא גמרא ודלמא שאני התם דאי אמר להו גמרינא אמרי ליה לימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש לא אהיה חובש כלל איני והאמר רבא [מג] לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה בעלי אכנה שנאמר [מד] שוטטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה לא קשיא דא ודרדן. ומיכא למ"ד ומנן פרש"י לפי לשון לשמון נתן נשמתן בגיהנם ולא נבראו ומימה הוא וכי עביד לינא לא עביד לינא כי מה פשעו להיות בגיהנם ונלמה לפרש ונרדן אלא נברא מיתד כי מה מעמן לכל דור ודור כדי שלא ימריצו העולם ומני הלשונות מירושלמי [מה] שום לך הלשון משום ולכך לא שם נתמני מיכא למימרי לה מהתי ליעבד ליה מיכא למימרי לה מהתי ליעבד (ט) כיון שמינו משנה לה רק מלא מיכה: **ופליג** אר' שמואל בר נחמני. שהוא לומר שמלמדים נגעלים מדור המקום ולא מנהר דינור: **רבי** חנינא בן חמא למעלה. שהיה נעל מעשים יומר מכל בני דורו:

ולמטה (י) בבית קיסר. ולמו משום שלא היה משוד למעלה שלא משום שגם מדורו היו מנמי מעשה כמותו:

נמנה

תקופת

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות הגר"א

[א] גמי ותעלולים ימשלו בם. ל"נ ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו (יומא ס"ט כי ומכם מרעים נמצא למד וכן ומכן למד ומ"ש המכתם"ס ל"ל דהוא למעלן דלקמ' ולא למעלן מיכא ומ"ש תוס' ריש חולין ף"ה [ב] גמי ומנלן דאין מעמידין מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה ונשוא פנים זה שנושאין פנים לדורו בעבורו ואין לומר דהכא מיירי בשאינו מומחה כמו שכתב הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין ה"ב ומ"ש המכתם"ס ל"ל דהוא למעלן דלקמ' ולא למעלן מיכא ומ"ש תוס' ריש חולין ף"ה זולת קול ומ"ש בשם הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין ה"ב ומ"ש המכתם"ס ל"ל דהוא למעלן דלקמ' ולא למעלן מיכא ומ"ש תוס' ריש חולין ף"ה זולת קול ומ"ש בשם הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין ה"ב

תורה אור השלם

א) אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עָת נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם:
[איוב כב, טז]

ב) חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּת אֱמוּנָתֶךָ:
[איכה ג, כג]

ג) בְּרֶכִי יְיָ נַפְשִׁי וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלוֹתָיו:
[תהילים קג, ב]

ד) חֲזֵה הָיִית עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו וְעַתִּיק יוֹמִין יְתֵב לְבוּשֵׁהּ כְּתַלֶּג חִוַּר וְשֵׂעַר רֵאשָׁהּ כַּעֲמַר נְקָא כָּרְסְיֵהּ שְׁבִיבִין דִּי נוּר גַּלְגְּלֹהִי נוּר דָּלִק:
[דניאל ז, ט]

ה) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:
[שיר השירים ה, יא]

ו) כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: [ישעיה סו, א]

ז) וְנִגַּשׁ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יְחַזְּקוּ הֶחָרָשִׁים בַּחֲלָקָלָה בְּנַכְבָּד: [ישעיה ג, ה]

ח) כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן יְיָ צְבָאוֹת מֵסִיר מִירוּשָׁלַיִם וּמִיהוּדָה מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֲנָה כָּל מִשְׁעַן לֶחֶם וְכָל מִשְׁעַן מָיִם: גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְקוֹסֵם וְזָקֵן שַׂר חֲמִשִּׁים וּנְשׂוּא פָנִים וְיוֹעֵץ וְחָכָם חֲרָשִׁים וּבֹקֵן לָחַשׁ: וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרֵיהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ בָם: [ישעיה ג, א-ד] ט) לָכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי: [משלי ט, ה] י) קָסֶם עַל שִׂפְתֵי מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעָל פִּיו: [משלי טז, י] כ) כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לָכָה קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ וְהַמִּכְשֵׁלָה הוֹאת תַּחַת יָדֶךָ: [ישעיה ג, ו] ל) וְיָשָׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי קְצִין עָם: [ישעיה ג, ז] מ) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: [שמות כ, ז] נ) שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּרְאוּ נָא וְדָעוּ וּבַקְּשׁוּ בִרְחֹבוֹתֶיהָ אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה וְאֶסְלַח לָהּ: [ירמיה ה, א]

חשק שלמה על ר"ח ו) מדמי רישו גלו בגלות שנתקר לפניהו ליחס קושיות ופירוקי קושיות לפני רישו היה כמליצות. ז) חולי ל"ל ופירוש דקמ"ר ורגליהם רגל יעקב גלוי ממקום שנתקנו.

הגהות וציונים

ט] בכת"י ובע"י נוסף ומרדן איבא דאמרי רשתלן. וכ"ה בתוס' (תוספ' הנקודה צ"ל אחר תיבת "רשתלן") ע"ש: י] בכת"י נוסף **תליסר אלפי**: ג] [צ"ל **ראשה**] (גליון): ד] "שנאמר השמים וכו' הדום רגלי" ליתא בכת"י ובסנהדרין, ועיין טו"א: ה] בילקוט איתא ר"ש **ורבינא**, וגי' ישרה היא (דק"ס): ו] בכת"י **לישב בישיבה**, וכ"ה ברש"י: ז] בכת"י **זה שמוטרין לו פתרי תורה שניתנו בלחש**, וכ"ה ברש"י בשעיה, ועיין מנחת יהודה: ח] [פי' בחשאי מפני השטן, עורך עורך לחם] (גליון): ט] [צ"ל **אחא** וכ"א בילקוט ובע"י] (גליון): י] [מיתחו וכ"א בילקוט] (גליון): כ] "להיות" ליתא בכת"י ובכל הדפוסים: ל] בכת"י **על ידים**: מ] תיבת "ממ" נראה מיותר וליתא ברש"י שבע"י: נ] נדצ"ל תשני הלשונות פירושין שזה (רש"ש): ס] כ"ה בע"י. בכת"י **כנהר** (וע' דק"ס): ע] מגיה דפו"ר שאיתא "כורסייא", ולפנינו ברש"י כבקרא:

יד: אין דורשין פרק שני חגיגה

נעה במזמוטי והתניא מלאך מתוך האש. גרסינן ובא גרסינן מלמד שמות ומינומלמי[ב] מימי קרע לו ינינו עלי טיעו:

התן ובלה. ומינומלמי[ג] גרס בשמעתא מתן והיא היא: שלשה הרצאות יש. פרש"י דלמלי מיטת קמיה ממלי לחלמי כלומר כיון שמגיעין בן מכילה לפני רבי עקיבא למלי לפני ר' יהושע מימשב כמו למלי קמיה לפקיבי דר"ל בן ערך שהלה לפני רבן יוחנן בן זכאי שלא הלה נפני שום מדם ולא מעמע לי כלל למנוע ליה למשיב כיון למלי קמיה ממלי למלי כממלי למלי קמיה למי ועוד למלי הוי שיעמו לפי מילולו למעיל למלי ומלו קמיה למשיב[ד] ומשמע מי סלי מיה הוה ליה למימר שלא כיון למלי כי וגם מה שפי' רש"י שמם רבינו הלוי למשמע ליה לישנא שמדם למר הלה לפי מנגיע לן יתכן דשם כן ד' הלולות (ו) נהון ועוד מנל ליה הא להלה למר נפני מנגיע ולישנא מפורש שהוא נמיישמ על כן נרלה להר"י כמו שפירש שמפר היבר למלי ומלו קמיה קמשיב מוחן שהשלימו כל כך להלולות נפני רבם הכי[ה] ר' יהושע נפני רבו רבן יוחנן בן זכאי ור"ע נפני שהיה רבו ורבי מנגיע נפני רבי עקיבא רבו ומשיב שלשה הללולות שהלמי מעיון זה לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו נפניו ולפני הלה לא הלה מקמי ממלן למלי ומעיקרא שני ליה כולו שלא שלא הכין המקשה כל דבריו לפריך ליה כין שלא הלו מקמי מנגיע היה לו למעות ר"ל בן ערך כמו מנגיע ומשני ליה למלי מקמיה ממלן למלי שהוא הלה נפני ר"ע רבו שהשלים[ו] נפני ר' יהושע ומלי ומלו קמיה קשיא ליה בר' עקיבא לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו לפניו (ט) ולפני הלו לפניו[ז] רבן יוחנן רבו לא מניח שהלה הלכך לא למי להשי מידלא ומיהו כשנדקדק פרש"י יש לישנא הש"ס קאמר למלי למ לא מיהא קמיה ממלן למלי שם לא הלו מלרים לפניו הוא הלה מיהא מקמי ממלן למלי ומשום ר"ע הוקק לממונו למלי ומלו קמיה מכל ר"ל נמה ממשמיה לא הולו[ח] מקמיה ממלן למלי:

נבנסו לפרדס. כגון על ידי שם ולא עלו למעלה ממש שלא היה נרלה להם כמו שעלו וכן פי' בענין[ט]: **לסרוסי נלבא.** משום שלשם ממירו שמור לקרע שלשו לו

(י) מפי מממירי וכן פרש"י:

בתולה שעיברה מהו לכהן גדול?. ופרש"י (כ) שהיא מומרת מתולה מני ומי שהיתה דשמואל מהשמנת ומקשה להר"י להא פרק קמא דכתובות (דף יב.) מנן התם מעוברת מה טיבו של עובר זה מתיר פלוני ומהן הוא וכו' רבי יהושע אומר לא מפיק לחו מיין כו' והכא משמע דקשיא ליה לר"ע [ו]ומשמע כהן שלשם היא בכלל הלישור כדהתם [והוא שלשה נשתוליה יקח][ך] קני בית יקיש נשמעת ולהר"י נרלה (ל) דהתם לטרקה ע"ש חבית כדמיתה נרים כתובות (דף י: ושם) ומי דשמואל לא שמע לה מהא דתלמין ומוקמה בשוקת שעולה מי נמי קמיעטת ליה מהך דבקנוה ע"ש החבית מי מיתיין שמע לא נבדקה יפה דשמואל לא שמע וכן מפקינן נרים מיעוקת (הלה דף מד: ושם) שמי שמואל דרב גוביה לך קשה להר"י להא מפקינן נשתוליה יפה דשמואל לא שמע וכן מפקינן נרים מיעוקת (דף ו: ושם) שמי שמואל דרב גוביה לך קשה להר"י להא מפקינן נכתובות (דף ו: ושם) נשמעתין דלם מיפקד פקיד לרוב נקיטין נהמניה וי"ל דזלמי ממלה רוב נקיטין נשתה מעשה (מ) שלל גמר כדי שתשעבר מי שפשר כי שם נשמואל:

ומשיומו

לפניו לא הרצה תלמיד לפני רבו שלנן לא דמי לשלי מיקיל וכו' ולא הרצה מקמי ממלן לשלי רבן יוחנן רבו לא מצינו שהרצה שם"ש: (י) ד"ה לשמוכי וכו' שפלו לו עליו טפי: (כ) ד"ה כמולה וכו' ופכ"ש כשהיא מומרת כמולה שלי ולא לא שמע לה דשמואל: (ל) באי"ד ולהכ"י נלה מיבעי ליה מי קטרחינן לבדקה על פי מפת כלשהו נרים כמוסם ראי דשמואל לא שביח טרחינן לבדוקה ולי דשמואל שביח לא מרחינן ומוקמה בשוקת כמולה לי שמי שמעניא ליה בתר דמקטנה על פי הממת מי חיישינן לדשמואל או דלמא דשמואל לא שביח והא לא קא מיבעי ליה לי מיתיין שמע לא נבדקה יפה אח"ל דשמואל לא שמע הש"ס ופכ"ש מכ"ל דשמואל לא שביח וכן מפקינן לה להר"י ובארצכם לא תעשו כל"ג ומימה לך נמסק: (מ) באי"ד שלל גמר בראה כדי:

נבנסו לסרוסי נלבא [והוא שלשה נשתוליה יקח][ך] קני בית יקיש נשמעת ולהר"י נרלה (ל) דהתם לטרקה ע"ש חבית כדמיתה נרים כתובות (דף י: ושם) ומי דשמואל לא שמע לה מהא דתלמין ומוקמה בשוקת כמולה לי שמי שמעניא ליה בתר דמקטנה על פי הממת מי חיישינן לדשמואל או דלמא דשמואל לא שביח והא לא קא מיבעי ליה לי מיתיין שמע לא נבדקה יפה אח"ל דשמואל לא שמע הש"ס ופכ"ש מכ"ל דשמואל לא שביח וכן מפקינן לה להר"י ובארצכם לא תעשו כל"ג ומימה לך נמסק: (מ) באי"ד שלל גמר בראה כדי:

במזמוטי והתניא התן ובלה. ומינומלמי[ג] גרס בשמעתא מתן והיא היא: שלשה הרצאות יש. פרש"י דלמלי מיטת קמיה ממלן לחלמי כלומר כיון שמגיעין בן מכילה לפני רבי עקיבא למלי לפני ר' יהושע מימשב כמו למלי קמיה לפקיבי דר"ל בן ערך שהלה לפני רבן יוחנן בן זכאי שלא הלה נפני שום מדם ולא מעמע לי כלל למנוע ליה למשיב כיון למלי קמיה ממלן למלי כממלי למלי קמיה למי ועוד למלי הוי שיעמו לפי מילולו למעיל למלי ומלו קמיה למשיב[ד] ומשמע מי סלי מיה הוה ליה למימר שלא כיון למלי כי וגם מה שפי' רש"י שמם רבינו הלוי למשמע ליה לישנא שמדם למר הלה לפי מנגיע לן יתכן דשם כן ד' הלולות (ו) נהון ועוד מנל ליה הא להלה למר נפני מנגיע ולישנא מפורש שהוא נמיישמ על כן נרלה להר"י כמו שפירש שמפר היבר למלי ומלו קמיה קמשיב מוחן שהשלימו כל כך להלולות נפני רבם הכי[ה] ר' יהושע נפני רבו רבן יוחנן בן זכאי ור"ע נפני שהיה רבו ורבי מנגיע נפני רבי עקיבא רבו ומשיב שלשה הללולות שהלמי מעיון זה לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו נפניו ולפני הלה לא הלה מקמי ממלן למלי ומעיקרא שני ליה כולו שלא שלא הכין המקשה כל דבריו לפריך ליה כין שלא הלו מקמי מנגיע היה לו למעות ר"ל בן ערך כמו מנגיע ומשני ליה למלי מקמיה ממלן למלי שהוא הלה נפני ר"ע רבו שהשלים[ו] נפני ר' יהושע ומלי ומלו קמיה קשיא ליה בר' עקיבא לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו לפניו (ט) ולפני הלו לפניו[ז] רבן יוחנן רבו לא מניח שהלה הלכך לא למי להשי מידלא ומיהו כשנדקדק פרש"י יש לישנא הש"ס קאמר למלי למ לא מיהא קמיה ממלן למלי שם לא הלו מלרים לפניו הוא הלה מיהא מקמי ממלן למלי ומשום ר"ע הוקק לממונו למלי ומלו קמיה מכל ר"ל נמה ממשמיה לא הולו[ח] מקמיה ממלן למלי:

נבנסו לפרדס. כגון על ידי שם ולא עלו למעלה ממש שלא היה נרלה להם כמו שעלו וכן פי' בענין[ט]: **לסרוסי נלבא.** משום שלשם ממירו שמור לקרע שלשו לו

(י) מפי מממירי וכן פרש"י:

בתולה שעיברה מהו לכהן גדול?. ופרש"י (כ) שהיא מומרת מתולה מני ומי שהיתה דשמואל מהשמנת ומקשה להר"י להא פרק קמא דכתובות (דף יב.) מנן התם מעוברת מה טיבו של עובר זה מתיר פלוני ומהן הוא וכו' רבי יהושע אומר לא מפיק לחו מיין כו' והכא משמע דקשיא ליה בר' עקיבא [ו]ומשמע כהן שלשם היא בכלל הלישור כדהתם [והוא שלשה נשתוליה יקח][ך] קני בית יקיש נשמעת ולהר"י נרלה (ל) דהתם לטרקה ע"ש חבית כדמיתה נרים כתובות (דף י: ושם) ומי דשמואל לא שמע לה מהא דתלמין ומוקמה בשוקת כמולה לי שמי שמעניא ליה בתר דמקטנה על פי הממת מי חיישינן לדשמואל או דלמא דשמואל לא שביח והא לא קא מיבעי ליה לי מיתיין שמע לא נבדקה יפה אח"ל דשמואל לא שמע הש"ס ופכ"ש מכ"ל דשמואל לא שביח וכן מפקינן לה להר"י ובארצכם לא תעשו כל"ג ומימה לך נמסק: (מ) באי"ד שלל גמר בראה כדי:

הא בדברי תורה הא במשא ומתן בדברי תורה הוו במשא ומתן לא הוו. ת"ר [ס] מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור (ע) והיה מהלך בדרך ור' אלעזר בן ערך מחמר אחריו אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה אמר לו לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם מבין מדעתו אמר לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני[פ] אמר לו אמור מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית אמר לו רבי מפני מה ירדת מעל החמור אמר אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכב על החמור מיד פתח ר"א בן ערך במעשה המרכבה ודרש וירדה אש מן השמים וסיבבה[צ] כל האילנות שבשדה פתחו (צ) כולן ואמרו שירה מה שירה אמרו[א] הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הללויה נענה מלאך מן[ב] האש ואמר הן הן מעשה המרכבה עמד רבן יוחנן בן"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה (ג) [ש] יש נאה דורש ואין נאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש אתה נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך וכשנאמרו הדברים לפני ר' יהושע היה הוא ורבי יוסי הכהן מהלכים בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח רבי יהושע ודרש (ד) ואותו היום תקופת תמוז היה נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה הלך רבי יוסי הכהן וסיפר דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ואשרי יולדתכם אשרי עיני[ר] שכך ראו ואף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני ונתנה עלינו בת קול מן השמים (ה) עלו לכאן עלו_לכאן טרקלין גדולים ומצעות נאות מוצעות לכם אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין לכת שלישית איני והתניא [ת] ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה הרצאות הן ר' יהושע הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ר"ע הרצה לפני ר' יהושע חנניא בן חכינאי הרצה לפני ר"ע ואילו ר"א בן ערך לא קא חשיב דארצי וארצו קמיה קחשיב דארצי ולא ארצו קמיה לא קא חשיב (ו) והא חנניא בן חכינאי דלא ארצו קמיה וקא חשיב דארצי מיהא קמיה מאן דארצי. ת"ר ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא אמר להם ר"ע כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר [ב] דובר שקרים לא יכון לנגד עיני בן עזאי הציץ ומת עליו הכתוב אומר [ג] יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. הוקשה מיתתו לפניו לפי שמת מהר ואפ"ל מי שמצר שלא ימות משום שנאמר כי לא ידע שהיא מעוברת ומנלה לה בתולים ומאי כך שמלמת מעוברת מהו לקיימה משום בתולה מעוברת יקח (ויקרא מג): יכול

תקופת תמוז הוה. למין דלך להמקשר שמיש מעמים: במזמוטי חתן. מיני שמוק שמשמקין לפניהן: סיפר. דברים הללו: לבת שלישית. של ימות המשיח לפני המשיח[פ]: הרצה דברים. לרש מעשה המרכבה: דארצי וארצו קמיה. שהלה לפני מחרים ומחרים הלו לפניו: דארצי מיהא קמיה מאן דארצי. לם לל הלו לחרים לפניו שום הלה לפני מי שמזר ומהלה לפני מחרים כלן רבי עקיבא לומר לו לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם מבין מדעתו אמר לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני[פ] אמר לו אמור מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית אמר לו רבי מפני מה ירדת מעל החמור אמר אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכב על החמור מיד פתח ר"א בן ערך במעשה המרכבה ודרש וירדה אש מן השמים וסיבבה[צ] כל האילנות שבשדה פתחו (צ) כולן ואמרו שירה מה שירה אמרו[א] הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הללויה נענה מלאך מן[ב] האש ואמר הן הן מעשה המרכבה עמד רבן יוחנן בן"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה (ג) [ש] יש נאה דורש ואין נאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש אתה נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך וכשנאמרו הדברים לפני ר' יהושע היה הוא ורבי יוסי הכהן מהלכים בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח רבי יהושע ודרש (ד) ואותו היום תקופת תמוז היה נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה הלך רבי יוסי הכהן וסיפר דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ואשרי יולדתכם אשרי עיני[ר] שכך ראו ואף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני ונתנה עלינו בת קול מן השמים (ה) עלו לכאן עלו_לכאן טרקלין גדולים ומצעות נאות מוצעות לכם אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין לכת שלישית איני והתניא [ת] ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה הרצאות הן ר' יהושע הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ר"ע הרצה לפני ר' יהושע חנניא בן חכינאי הרצה לפני ר"ע ואילו ר"א בן ערך לא קא חשיב דארצי וארצו קמיה קחשיב דארצי ולא ארצו קמיה לא קא חשיב (ו) והא חנניא בן חכינאי דלא ארצו קמיה וקא חשיב דארצי מיהא קמיה מאן דארצי. ת"ר ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא אמר להם ר"ע כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר [ב] דובר שקרים לא יכון לנגד עיני בן עזאי הציץ ומת עליו הכתוב אומר [ג] יקר בעיני ה' המותה לחסידיו בן זומא הציץ ונפגע ועליו הכתוב אומר [ד] דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו אחר קיצץ בנטיעות[פ] רבי עקיבא[א] יצא בשלום שאלו את בן זומא מהו לסרוסי בלבא אמר להם [ה] ובארצכם לא תעשו [ו] כל שבארצכם [ס] לא תעשו שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכ"ג[ז] מי חיישינן לדשמואל [ח] דאמר שמואל יכול

נענה מלאך מתוך האש. גרסינן ובא גרסינן מלמד שמות ומינומלמי[ב] מימי קרע לו ינינו עלי טיעו:

במזמוטי והתניא התן ובלה. ומינומלמי[ג] גרס בשמעתא מתן והיא היא: שלשה הרצאות יש. פרש"י דלמלי מיטת קמיה ממלן לחלמי כלומר כיון שמגיעין בן מכילה לפני רבי עקיבא למלי לפני ר' יהושע מימשב כמו למלי קמיה לפקיבי דר"ל בן ערך שהלה לפני רבן יוחנן בן זכאי שלא הלה נפני שום מדם ולא מעמע לי כלל למנוע ליה למשיב כיון למלי קמיה ממלן למלי כממלי למלי קמיה למי ועוד למלי הוי שיעמו לפי מילולו למעיל למלי ומלו קמיה למשיב[ד] ומשמע מי סלי מיה הוה ליה למימר שלא כיון למלי כי וגם מה שפי' רש"י שמם רבינו הלוי למשמע ליה לישנא שמדם למר הלה לפי מנגיע לן יתכן דשם כן ד' הלולות (ו) נהון ועוד מנל ליה הא להלה למר נפני מנגיע ולישנא מפורש שהוא נמיישמ על כן נרלה להר"י כמו שפירש שמפר היבר למלי ומלו קמיה קמשיב מוחן שהשלימו כל כך להלולות נפני רבם הכי[ה] ר' יהושע נפני רבו רבן יוחנן בן זכאי ור"ע נפני שהיה רבו ורבי מנגיע נפני רבי עקיבא רבו ומשיב שלשה הללולות שהלמי מעיון זה לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו נפניו ולפני הלה לא הלה מקמי ממלן למלי ומעיקרא שני ליה כולו שלא שלא הכין המקשה כל דבריו לפריך ליה כין שלא הלו מקמי מנגיע היה לו למעות ר"ל בן ערך כמו מנגיע ומשני ליה למלי מקמיה ממלן למלי שהוא הלה נפני ר"ע רבו שהשלים[ו] נפני ר' יהושע ומלי ומלו קמיה קשיא ליה בר' עקיבא לפקוחי ר"ל בן ערך שלא הלו לפניו (ט) ולפני הלו לפניו[ז] רבן יוחנן רבו לא מניח שהלה הלכך לא למי להשי מידלא ומיהו כשנדקדק פרש"י יש לישנא הש"ס קאמר למלי למ לא מיהא קמיה ממלן למלי שם לא הלו מלרים לפניו הוא הלה מיהא מקמי ממלן למלי ומשום ר"ע הוקק לממונו למלי ומלו קמיה מכל ר"ל נמה ממשמיה לא הולו[ח] מקמיה ממלן למלי:

נבנסו לפרדס. כגון על ידי שם ולא עלו למעלה ממש שלא היה נרלה להם כמו שעלו וכן פי' בענין[ט]: **לסרוסי נלבא.** משום שלשם ממירו שמור לקרע שלשו לו

(י) מפי מממירי וכן פרש"י:

בתולה שעיברה מהו לכהן גדול?. ופרש"י (כ) שהיא מומרת מתולה מני ומי שהיתה דשמואל מהשמנת ומקשה להר"י להא פרק קמא דכתובות (דף יב.) מנן התם מעוברת מה טיבו של עובר זה מתיר פלוני ומהן הוא וכו' רבי יהושע אומר לא מפיק לחו מיין כו' והכא משמע דקשיא ליה בר' עקיבא [ו]ומשמע כהן שלשם היא בכלל הלישור כדהתם [והוא שלשה נשתוליה יקח][ך] קני בית יקיש נשמעת ולהר"י נרלה (ל) דהתם לטרקה ע"ש חבית כדמיתה נרים כתובות (דף י: ושם) ומי דשמואל לא שמע לה מהא דתלמין ומוקמה בשוקת כמולה לי שמי שמעניא ליה בתר דמקטנה על פי הממת מי חיישינן לדשמואל או דלמא דשמואל לא שביח והא לא קא מיבעי ליה לי מיתיין שמע לא נבדקה יפה אח"ל דשמואל לא שמע הש"ס ופכ"ש מכ"ל דשמואל לא שביח וכן מפקינן לה להר"י ובארצכם לא תעשו כל"ג ומימה לך נמסק: (מ) באי"ד שלל גמר בראה כדי:

נליון הש"ס

תוס' ד"ה נבנסו וכו' ולא עלו למעלה ממש. עי' ניטין דף פד ע"ל תוס' ד"ה ע"מ שמפלי לנקוב: ד"ה בתולה וכו' ושמא נאן שאף היא בכלל האיסור. פיין מיטים דף ל ע"ב ד"ה ומאו לומר:

תורה אור חשלם

א) הַלְלִי אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂת דְּבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים: (תהלים קמח, ז-ט)

ב) לֹא יָשַׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: (תהלים קא, ז)

ג) יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: (תהלים קטז, טו)

ד) דְּבַשׁ מָצָאתָ אֱכֹל דayֶּךָ פֶּן תִּשְׂבָּעֶנּוּ וְהַקֵּאתוֹ: (משלי כה, טז)

ה) וְטָעוּךָ וְכָרוֹת וְנָתוּק וְכָרוֹת לֹא תַקְרִיבוּ לַיְיָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: [ויקרא כב, כד]

ליקוטי רש"י

[נרשם בסוף המסכת]

רבינו חננאל

דמות מה שישר לפניך. ויש מי שאמר מלאך הוא זה שנאמר בו ושער ראשיה ושחורות כערב: עד כרסון רמיר. פשטה אחד לכסא ואחד לשרפרף. ירמ' קללות קולך ישמיעה את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להן יהיהו הנער בתון הנקלה בנכבד. וחשבון ירמ' קללות הא דכתיב כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משענן ומשענה וגו' אלו ת"ח סדרי משנה: לא אחזיק חזבוש. כלומר לא הייתי מחובשי ביתמ"ד. ובביתי אין לחם ואין שמלה. אין בידי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד. איני והא אמר רבה לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה ראשי אמנה שנאמר אם יש איש עושה משפט מבקש אמנה. ומפרקינן ל"ק במשא ומתן לא היו אנשי אמנה אבל בדברי תורה לא היו משקרין אלא היו בעלי אמנה. ג' הרצאות הרצו במעשה מרכבה ר' יהושע הרצה לפני ר"ע ור"ע הרצה לפני ר"י חנניא בן חכינאי הרצה] לפני ר' עקיבא הני כולהו ארצו וארצו אחריני קמייהו. אבל ר' אלעזר בן ערך ארצי ולא ארצי אחרני גביה. ת"ר ד' נכנסו לפרדס אלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ר' עקיבא. אמר להם ר' עקיבא כשאתם מגיעים אל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. מי' כיוהנו פרדס מעין ג) ג"ע שהיא גנוחה לצדיקים כך אותו מקום הוא מקום בערבות שהנשמות של צדיקים צורורות בו ומפורש בהיכלות שהיו החכמים הראוין למדה הזו מתפללין ומנקין עצמן מכל דבר טומאה וצמין ומטבלין ומהיין ומשתמשין בשמות וצופין בהיכלות ורואין [ואיזן] משמרות המלאכים במעמדם והיאך היכל אחרי היכל ולפני מהיכל וצוה אותם ר"ע כשאתם מגיעין לחבית באולבנא דליכא אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שאין שם מים כל עיקר אלא דמות בעולם בראית האזמרי מים מהדף ובלשון הזה מפורש בהיכלות ורבתי מפני שישנומרי היכל פתוח שיש בשלים ומשליכין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפי' טפה אחת. א"ר עקיבא נראה כמי שיש בר גלי מים ואין בו אפילו טפה אחת אלא אויר זיו אבני שיש טהור שהן כלולות בהיכל שהיה זיו פניהם דומים למים והאומר מים הללו מה שיכן בהדף כר ואינם עולים בשמים אלא צופים ורואים באולבנא דליכא כאדם הרואה ומביט מתוך אספקלריא שאינה מאירה ג) ובן עזאי חצין. כלומר הוטיף להזכיר בשמות כדי להבים באספקלריא מאירה ומה. בן זומא חצין ונפגע. כלומר נטרפה דעתו. אחר קיצץ בנטיעות בין שבינו המקום ההוא פרדס א' קיצץ בנטיעות. כלומר ריבר בלבי למעלה

חשק שלמה על ר"ח ב) עי' מנחת ערך חמי שם מהרי מסכתא מע"ז ד"ה נבי הלי. ג) מנחת מפיש מסיל ומשמעין ומומנין ומכמנין בעין מסומה מהכ"ק זה פירוש רב מהי נמון ד"ל.

יכול אני לבעול כמה בעילות[ס] בלא דם או דלמא דשמואל לא שביחא אמר להו דשמואל לא שביח[ס] וחיישינן[ס] שמא באמבטי עיברה והאמר שמואל[ס] כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת[ס] מעיקרא נמי יורה כחץ הוה ת"ד[ס] מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו אמר לו מאין ולאין בן זומא אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד שנאמר[א] ורוח אלהים מרחפת על פני המים כיונה שמרחפת על גביה ואינה נוגעת אמר להן רבי יהושע לתלמידיו עדיין[ס] בן זומא מבחוץ מכדי ורוח אלהים מרחפת על פני המים אימת הוי ביום הראשון הבדלה ביום שני הוא דהואי דכתיב[ב] ויהי מבדיל בין מים למים וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימא ורבנן אמרי כי גודא דגמלא מר זוטרא ואיתימא רב אסי אמר כחדי גלימי דפריסי אהדדי ואמרי לה כתרי בסי דסחיפי אהדדי. אחר קיצין בנטיעות עליו הכתוב אומר[ג] אל תתן את פיך לחטיא את בשרך מאי היא חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא[ג] למיתב למיכתב זכותא דישראל אמר גמירא דלמעלה לא הוי[ס] לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי שמא חס ושלום ב' רשויות הן: (ס) שם שמר לו הללו מע"ש שנשתברו (ג) הן אפקוהו למיטטרון ומחיוהו שיתין פולסי דנורא א"ל מ"ט כי חזיתיה לא קמת מקמיה איתיהיבא ליה רשותא[ס] למימחק זכותא דאחר יצתה בת קול ואמרה[ד] שובו בנים לאביכם חוץ מאחר[ד] אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה נפק אשכח זונה תבעה אמרה ליה ולאו אלישע בן אבויה את[ס] עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה א"ל מאי דכתיב[ס] גם את זה לעומת זה עשה האלהים אמר לו כל מה שברא הקב"ה[ו] ברא כנגדו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים ברא נהרות אמר לו ר"ע רבך לא אמר כך אלא ברא צדיקים ברא רשעים ברא גן עדן ברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנם זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם אמר רב משרשיא מאי קראה גבי צדיקים כתיב[ו] לכן בארצם משנה יירשו גבי רשעים כתיב[ו] ומשנה שברון שברם שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה מאי דכתיב[ס] לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז אמר לו[ס] אלו דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז[ס] ונוחין לאבדן ככלי זכוכית[ז] אמר לו ר"ע רבך לא אמר כך אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית[ס] אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף ת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה אמר לו אף אתה חזור בך אמר לו[ט] כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר ת"ר מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו[י] אמר לו מאיר חזור לאחריך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת א"ל אף אתה חזור בך א"ל ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר תקפיה עייליה לבי מדרשא א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו[כ] אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי כנישתא אחריתי א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו[ך] כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני עייליה לבי כנישתא אחריתי א"ל לינוקא

ומחיוהו שיתין פולסין. להודיע (כ) לו שאין יכולת למטטרון יותר מלמלעלה: **שובו** בנים שובבים. מיכולנמי[ו] אימר ממריני: מפרש למה מילע לו כך ומיכף מפי מקלמת שדורש והיה הולג (ו) דומי דברי תורה ומתר כל תלמיד דהוה ממי ליה הוה קטיל ולא עוד אלא שהיה מעמיד תלמידים הרבה על גבי הגג ועדיין הוה ממי מילע קמיה קופיץ ומתר מתן מלע עדיין הכא מי ניין דהוו שמעין ליה שאפילו ומלין ומקלמר ליה ר"מ מתי לכתיב (יה' ביינ[ד]) אם כל אדם למיוב למשנה (מיכ מב) ומתר לו שכפל לו ממתו והוא הטיב שר"ע דרים ליה זכות מלות ומעשים טובים ברך מרחמיתו ומיימי ליה טוב מתרים שר"ע דרים ליה חזה הצדיק בב"ע חלקו וחלק הרשע ואסמכוה אקרא זה לכן בארצם משנה יירשו ומשנה שברון שברם. ד"א לאו דסמכא הן ונקרא מדרש הוא ולא עיקר. מיהו אית לן למימר שהמחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ועונו גדול מאד הוא ועליו ועל כיוצא בו נאמר ומשנה שברון

גליון הש"ס

גמ' וחיישינן שמא באמבטי שיברה. עיין מגמה למלך פט"ו מהלי מיטות הלכה ד' ופ"ז מהל' מ"ת הל' יג:

הגהות וציונים

ב) בכת"י וראשונים כפה בתולות: ג) [וחיישינן שמא אמרינן לקולא. רש"י בשבת קנא ע"א ד"ה ושמואל אמר] (גליון): ד) בכת"י בבר בן זומא (וכ"ה בתוספתא פי"ט): ה) בכת"י נוסף לא עמידה ולא ישיבה לא קנאה ולא תחרות. ורש"י מוחק "לא עמידה" אולי משום דמצינו שרפים עומדים ממעל לו (מהרצ"ח): ו) בכת"י נוסף למפטרון: ז) אדר"נ פכ"ד ופ"ש דאיתא בשם אלישע בן אבויה (גליון): ח) בכת"י וברש"י שבע"י נבעלה כן ואפור לקייטה: ט) ברש"י שבע"י נוסף מעט: י) [ע"ל ויוסף ה'] (גליון): יא) עי' הגי' הב"ח שמגיה דברי התוס' ע"פ הירושלמי ולפנינו שם איתא ומיקר נתיתן לא נתנו אלא באש: כ) כפשט"א (גליון): ל) כארם ש"פ חכינה (גליון):

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

א) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם:

[בראשית א, ב]

ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם: [בראשית א, ו] ג) אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחָבַל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: [קהלת ה, ה] ד) שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנֶּנּוּ אֲתָנוּ לְךָ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: [ירמיה ג, כב] ה) הַיֵּה בְטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה אַף זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דִּבְרָה שֶׁלֹּא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה: [קהלת ז, יד] ו) תַּחַת בָּשְׁחָכֶם מִשְׁנָה וּכְלִמָּה יָרֵנּוּ חֶלְקָם לָבֵן בְּאַרְצָם מִשְׁנֶה יִירְשׁוּ שִׂמְחַת עוֹלָם תִּהְיֶה לָהֶם: [ישעיה מא, ז] ז) יַבְשׁוּ רֹדְפַי וְאַל אֵבֹשָׁה אֲנִי יַחְתּוּ הַמָּה וְאַל אֵחַתָּה הָבִיא עֲלֵיהֶם יוֹם רָעָה וּמִשְׁנֶה שִׁבָּרוֹן שָׁבְרֵם: [ירמיה יז, יח] ח) לֹא יַעֲרֹךְ נִכְחֲכִית וְחִטְּרָתָהּ כְּלִי פָז: [איוב כח, יז] ט) כִּי אִם חִבַּבְתִּי בְּנַתֹּר וַתִּרְבִּי לָךְ בּוֹרִית נִבְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: [ירמיה ב, כב]

דכיון דחזא למטטרון דאתייהבא ליה רשותא חזר ושתא למיתב למכתב זכותא דישראל אמר גמירי דלמעלה באותו מקום אין שם ישיבה שמא שתי רשויות הן. יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאלישע אחר שגלוי וידוע לפניו שאינו חוזר בתשובה שלמה לעולם. שאילו היה חוזר לא היה נטרד שאין הפרגוד נגעלת בפני בעלי תשובה מיד מחיזה למטטרון שתין פולסי דנורא. ח"ו שיש עליו דין אלא להראות לאלישע שיש לו אדון שהוא עליו חה שאמר אחר משום ר' עקיבא כי רשע מתייסר בייסורים חלקו וחלק הצדיק הצדיק זוכה בב"ע חלקו וחלק הרשע ואסמכוה אקרא זה לכן בארצם משנה יירשו ומשנה שברון שברם. ד"א לאו דסמכא הן ונקרא מדרש הוא ולא עיקר. מיהו אית לן למימר שהמחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ועונו גדול מאד הוא ועליו ועל כיוצא בו נאמר ומשנה שברון

כי שביב. תמר: אמרי. נרקיע לה מדין גדיינית כו': חדא הוה בינאי. תלמיד תמל הי' מינוי וכשכל וילף למרטת רעה ומין כמ מין כולנו להמיתו לעולם הבא: אי נקטי ליה ביד מאן מרמי ליה (ו). אם תומח אני מידו להמיתו לעולם הבא מי יקמנו מידי. מרמי למען טולל מידי ויש לו דוגמת בפסמים (קף י:) תמרוי תלמייה מיניה גמ ככר בפי עכבר: מאן. כמו מנאי לשון קבל הוא: שומר הפתח. על גיהנם לא עמד לפניך רבינו נטתך להוסיף תמר מסם: לדשתם לא נאמר. תלמיד בהשיעי עמיקין וקמתר הט תחק: הפי אזנך. לשמוע ותם מעשיהם שכמי ומל תלמידי חוכמ: גדול. סיודע ליהכר [שלא ילמוד] מעמיו (ב) יכול ללמוד תורה מפיו: תה"ל. פרי המינן הנאכל בתמרים: שיה"ל. גרעינה המזקק: [השתא קאמר]. עכשיו שמע לקולן ומתר שמועה מפיו: קלני מראשי. רבי מאיר תמרה בתמכת סנהדרין (קף מו.) במדרש כי קללת תלמיד תלי (דברים מח) קל ליח לי קל ולישנא מעלית היכה הדבר כלפי מעלה: קלני מזרועי. כבד לפי מזרועי שלמדתי (ג) זה שמת בטענו: ותלי בעיבורא דדשא. נסמן על הגרים: ברבנן. בתלמידים היושבין בתרכות לעה: שוקלין. לגדולם קל מחמור ומחמור מקל לפי המשקולת של ק"ו: במגדל הפורח באויר. "מ שדומין גופתו של למ"ד ודומין בו כל זמת ו"ל מגדל דוד הפלנה ולי נרלה מגדל הפחות למיר גרסינן והן מהלכות תהלות מגדל של עץ שקורין מעמ"ל ושומד בפחם ופחמו פחות לבקעה לו למלר שהוא חורב בחמכת תהלות (פ"ש מ"ם) ישנה מהנה מגדל הטומד בחור: ד' הדיוטות. בללעם ודומ ומיתופל וגחז בפ' מלך(ד): מינא היתה בלבם. לפעים סיו מיתיסם: אחר מאי. מפני מה בת לידי כך ולא הגיעה תולתו עליו: זמר יוני לא פסק מביתו. והיה לו להיות בשפל מוכן הפת לכתיב בשיר לא יפסו מן פיהו (יהושע א): נושרין מחיקו. קולם שהפקיר עלמו לתרכות רעה ללמוד מיתה הוות בלבו: כל עמר דנחית ליורה בליק. כל למר שיתן ליורה של ממתין לעבוד עולה לו נעשו לו מיו עולה לומר כל הלומדים לפני מכמים עולה להן מורתן להגין עליהן מן המטל (ג): כל דנקי אבב אימיה (ט). שלא מתלכלך בגיהה עולה לו נעשו לומר כל שירמת מטלו קולמת לתכמתו עולה לו[1] כן נלמה בעיני ורבותי מפרשין כל עמר דמתית ליורה בליק כל שירד לידון בגיהנם עולה מגב אמו למר מן יומו שלא נרמם בעיו עולה לו הנעב לומר[2] שיש זכות מדו עולה:

מתי

דא בגדו[3] הא בקמן. והם דיש פ' מחרת דמו"ק (י) (קף יח.) דהוה קטן שומעניס דממחיס רב יהודה מיכא למימר דקמעיס הוו דגרסי קמיה ומיתי למא מימתי מי נמי לפילו הוו גדולים ילמו רב יהודה כין שמא מקום לגדולו וכדין היה כין דמנו שומעניס. הר"ל מלמן: **כל** עמר דנקי נחית (כ) אגב אימיה. לומר מי שילמו קודמת לחכמתו מכמתו מתקיימת[4] ודומ ומימופל הלא מגי לטו מורמן לפי שלא היה להם ילמה כלל כלמיתם שמועה פרק טומל (קף פת.):

ככמי

לינוקא פסוק לי פסוקך א"ל [5] ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי וגו' עייליה לבי כנישתא אחריתי עד דעייליה לתליסר בי כנישתא כולהו פסקו ליה כי האי גוונא (ל) לבתרא א"ל פסוק לי פסוקך א"ל [6] ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגו' ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה אשתמע כמה דאמר ליה ולאלישע אמר אלהים איכא דאמרי סכינא הוה בהדיה וקרעיה ושדריה לתליסר בי כנישתי ואיכא דאמרי אמר אי הואי בידי סכינא הוה קרענא ליה כי נח נפשיה דאחר[7] אמרי לא מידן לידייניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לידייניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא אמר ר"מ מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דר' מאיר סליק קושרא מקבריה דאחר אמר ר' יוחנן גבורתא למיקלא רביה (כ) חד הוה בינאי ולא מציין לאצולויה אי נקטיה ביד[8] מאן מרמי ליה מאן אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו כי נח נפשיה דר' יוחנן פסק קושרא מקבריה דאחר פתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי אמרה ליה רבי פרנסני אמר לה בת מי את אמרה לו בתו של אחר אני אמר לה עדיין יש מזרעו בעולם והא כתיב[9] (ו) לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו אמרה לו (ג) זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי בבה ואמר רבי ומה למתגנין בה כך למשתבחין בה על אחת כמה וכמה ור"מ היכי גמר תורה מפומיה דאחר והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן[10] מאי דכתיב [11] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא *אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו אמר ר"ל ר"מ קרא אשכח ודרש[12] הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי רב חנינא אמר מהכא [13] שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך וגו' קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בקמן כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא ר"מ [14] אכל תחלא ושדא שיחלא לברא דרש רבא מאי דכתיב [15] אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו' למה נמשלו ת"ח לאגוז לומר לך מה אגוז זה אע"פ שמלוכלך בטיט ובצואה אין מה שבתוכו נמאס אף ת"ח אע"פ שפרח אין תורתו נמאסת אשכחיה רבה בר שילא לאליהו א"ל מאי קא עביד הקב"ה א"ל קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר א"ל אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר א"ל אמאי ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק א"ל השתא קאמר מאיר בני (כ) אומר [16] בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כך הקב"ה מצטער על דמן של רשעים (ו) ק"ו על דמן של צדיקים שנשפך שאכחיה שמואל לרב יהודה דחלי בעיברא דדשא וקא בכי א"ל [17] שינא[18] מאי קא בכית א"ל מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן [19] איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים איה סופר שהיו סופרים כל אותיות שבתורה איה שוקל שהיו שוקלים קלין וחמורין שבתורה איה סופר את המגדלים שהיו שונין ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר ואמר רבי אמי תלת מאה[20] בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ותנן [21] ג' מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא אנן מה תהוי עלן א"ל שינא טינא היתה בלבם אחר מאי זמר יוני לא פסק מפומיה[22] אמרו עליו על אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו שאל נימום הגרדי את ר"מ כל עמר דנחית ליורה סליק א"ל כל מאן דהוה נקי אבב אימיה סליק כל דלא הוה נקי אבב אימיה לא סליק ר"ע עלה בשלום וירד בשלום ועליו הכתוב אומר [23] משכני אחריך נרוצה ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו אמר להם הקב"ה הניחו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי[24] מאי

[שיר השירים ו, יא] ח) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] ט) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] י) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שמות כג, ה] יא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] יב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] יג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] יד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] טו) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] טז) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] יז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] יח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] יט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] כ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] כא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] כב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] כג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] כד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] כה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] כו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] כז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] כח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] כט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] ל) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] לא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] לב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] לג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] לד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] לה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] לו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] לז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] לח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] לט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] מ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] מא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] מב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] מג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] מד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] מה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] מו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] מז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] מח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] מט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] נ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] נא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] נב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] נג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] נד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] נה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] נו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] נז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] נח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] נט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] ס) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] סא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] סב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] סג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] סד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] סה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] סו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] סז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] סח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] סט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] ע) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] עא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] עב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] עג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] עד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] עה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] עו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] עז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] עח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] עט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] פ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] פא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] פב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] פג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] פד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] פה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] פו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] פז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] פח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] פט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] צ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] צא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] צב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] צג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] צד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] צה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] צו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] צז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] צח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] צט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] ק) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] קא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] קב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] קג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] קד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] קה) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] קו) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] קז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] קח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] קט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] קי) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] קיא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] קיב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] קיג) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] קיד) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] קטו) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] קטז) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] קיז) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] קיח) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

[שיר השירים ו, יא] קיט) לְגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים:

[שיר השירים ב, יא] קכ) כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ:

[שמות כג, ה] קכא) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לָּךְ עִמּוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

[שיר השירים ה, יא] קכב) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:

[שיר השירים א, ה] קכג) שְׁחוֹרָה אֲנ

מאי דרש. מהיכן הכין מקום המקיפה שנאמר שלח תשלח ידך שם ה' שלח טעה כמו שטעה תמר: דוגמא. דבר היכר הטעמה לדוגמא להבחינה ונאמר כזה עשה לי ואין זה שלח דבר היכר לף כאן מקומו היכר: ומה לתמה. והרי תמר[ד] ומתמת זרועות עולם[ה] (דמ"ש ג) ומה שלח מי קבלן[ו] לא חס על כבוד קונו: ליטי עלה בתערובת לא גרסינן לה: באלו דוחק רגלי השכינה. לומר שלא חס הקיפה כאן ומניד ואמרת שלח תשלח ידך מלמד שנתן (ו) לב לפי שאינו מצוי בעיסקים וכן שלטים שמורים: דמצי בייף ליה ליצריה. ומטעם על שטות נמצא נמצאת כאילו לומר הרגליים: היכא דלא מצי בייף ליה ליצריה. טוב לו שיניעה מפרסמין: ומבריחין את העם בשם המפורש. שהשמיה שורש על קמיי מנעשתיהם[ז]: אל תאמינו ברע. המומר לך ממש: ואל תבטחו באלוק. לומר שימתו: ובפיס. מחיכת עץ כמו כפיסין נצבת בתרא (דף ג): אתם עדי. הוא מעיד בעצמו בכל עוזות שמוכיח בעמו: מתני' יוסי בן יועזר אומר שלא לממוך. מ"ש וזו היא מתלוקת לעלמה שהשמה מחכמי ישראל[ח]: יהושע בן פרחיה. כולן זוג אחד זוג: יצא מנחם. שנאמר מפרש להיכן יצא: נכנס שמאי. להיות אב ב"ד שמתוי:

הרמתוים

ומוציאין רעי בבהמה: כל המסתכל בר' דברים רתוי לו שלא בא לעולם בר: בשלמא מה למעלה מה למטה מה לאחור לחיי אלא לפנים מה דהוה הוה ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוייהו (ו) משל למלך ב"ו שאמר לעבדיו בנו לי פלטוירין גדולין על האשפה הלכו ובנו לו אין רצונו של מלך להזכיר שם אשפה: כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם: מאי היא [ט] ר' אבא אמר זה המסתכל בקשת רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר (י) מסתכל בקשת דכתיב [יא] כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר כדר' יצחק [יב] דאמר רבי יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנא' [יג] כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איני [יד] והאמר ר' אלעא הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורין ויתעטף שחורין ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא לא קשיא הא דמצי בייף ליה ליצריה הא דלא מצי בייף ליצריה דרש ר' יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות [טו] בקשת ובנשיא [טז] ובכהנים בקשת דכתיב כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם הוא מראה דמות כבוד ה' בנשיא דכתיב [יז] ונתת מהדך עליו (ז) המסתכל בכהנים בזמן שבהמ"ק קיים שהיו עומדין על דוכנן ומברכין את ישראל בשם המפורש דרש ר' יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש מאי דכתיב [יח] אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף אם יאמר לך יצר הרע חטוא והקב"ה מוחל (ס) אל תאמן (שנא') אל תאמן ברע [יט] ואין רע אלא יצר הרע שנאמר [כ] כי יצר לב האדם רע ואין אלוף אלא הקב"ה שנאמר [כא] אלוף נעורי אתה [כב] שמא תאמר מי מעיד בי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידין בו שנאמר [כג] כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יענה (ו) וחכ"א נשמתו של אדם מעידה בו שנאמר [כד] משכבת חיקך שמור פתחי פיך אי זו היא דבר ששוכבת בחיקו של אדם הוי אומר זו נשמה ר' זריקא אמר שני מלאכי השרת המלוין אותו הן מעידין בו שנאמר [כה] כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך (וחכ"א [כו] אבריו של אדם מעידין בו שנאמר [כז] ואתם עדי נאם ה' ואני אל: מתני' (יוסי [כח]) בן יועזר אומר שלא לממוך יוסף בן יוחנן אומר [כט] לממוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לממוך ניתאי הארבלי אומר לממוך יהודה בן טבאי אומר שלא לממוך שמעון בן שטח אומר לממוך שמעיה אומר לממוך אבטליון אומר שלא לממוך הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם נכנס שמאי [ל] שמאי אומר שלא לממוך הלל אומר לממוך הראשונים

כבני אדם. הוה מלי למימסב ישנים ומוליתן ליעי כבני מלכים כדלקמן גבי דלמי לנהמה ואיכא למימר דהוי כבלגן הוי ולף לקמן לף הוה מציע ליה מלף משום דבעני (ס) מסמכי' שלשה זומין לאחד לא. כי לא נתנה רשות לאדם להתעסק אלא בדבר שהוא מן התים אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים ולא בדברים אחרים. בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור יש להתיעצ דלמא אתי להטיח מילין כלפי למעלה. אלא לפנים מאי איכפת לן [מזה] דהוה חזה. ומשני ר' יוחנן ור' אלעזר משל למלך ב"ו כו'. כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו כאלו לא בא לעולם מאי היא רבה אמר זה המסתכל בקשת ואומר כנגד זה דמות ה' שנא' כמראה הקשת אשר יהיה בענן ענן. רב יוסף אמר זה העובר עבירה ומפתחר מבני אדם ואינו חוששם לכבודו של מקום שנסתרות לפניו כגלויות וכתרגמי יצחק [דאמר] העובר עבירה בסתר כו' שנמצא גותב דעת הבריות ואינו חוששם לכבודו של מקום ומקשינן אינו כי העובר עבירה בסתר יותר הוא רע מן העובר בגלוי. והתניא [ר'] אלעאי החזק אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו בר' ח"י שאילעאי הזקן התיר לעבוד עבירה כלל אלא כך אי אם ראה אדם שיצרו מתגבר עליו באבילה ובשותיה ובמיתי זמר ומתירה שמא ישתכר ויבא לידי עבירה התיר לו לילך למקום אחר וילבש שחורים כל זה כדי לשבור את יצרו שהאכסנאי לבו שבור בדאמרינן כלבא בבא מאתיה שב שנין לא אפילו שתייה יין במיני זמר המרגילין לשמחה אסור וכ"ש מה שהוא למעלה מזה תחוא דלא מצי בייף ליה ליצריה. והתניא צותרבא מרבון [בפ"ק יז] דתהו סנו שפעניה היה שתתה במיני זמר ופירש שם דעבד כר' אילעאי. דאי ס"ד עבירה בעי אי הוה רב יהודה בעי אי משתעינן ליה אי לא אלא לא התיר[ל] אלעאי אלא כי האי וכיוצא בו דליכא עבירה ואע"פ לצותרבא מרבון חילול שמים הוא כמפורש בפסוקים פרק שנתחרט [אלו עוברין דף מט:]. כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות כגלויות בהדיא בקשת שנאמר כמראה הקשת וגו'.

ישנים מזוזות האחרונים שאמרו לממוך (כ) נשיאים הוו. ומל מתמה על הא דמשני שמתי מקמי הלל והלל נשיא הוא ס"ד[מ] אימא למימר מהיות כי ג' מזוזות הרמתוים אחר שמרו שלא לממוך היו נשיאים ושמתי סבר כוותייהו נקט ליה ברמתוה ומגיד דנקט ליה הכא ברמתוה משני ליה בגל מקום שמתי מקמי הלל והלל ליכא למישני לפי שנכנס במקום ממנה דמשני אחר הלל ול"ל אב ב"ד היה וכן שמתי נמי הכי: מתלה

הגהות וציונים

ס] [ע"ל ואתה]. (גליון): ב] "שנאב אל תאמן ברע" נראה מיותר, ובכבלי ליתא וחגי' היא אל תאמן בו שאין רע אלא וכו': ג] [ע"ל ר"ח וכ"א בתענית]. (גליון): ד] [ע"ל דתמר וכ"א תמורה טז ע"א] (גליון): ה] בכת"י וכ"ה בירושלמי בהשכת הסדר להיפך הל"ל אומר לממוך שמאי אומר שלא לממוך, וכ"ה במשניות דפוסיי, והוא הסדר האמיתי וכדאמר בסיפא הראשונים היו נשיאים, והחזנים שהיה לפניהם הגי' שלפנינו דוקא מאד ליישבו (ד"ק"ס): ו] בכת"י ובר"ש "שבע"ש אמור": ז] ע"ל מי סובלן, וכ"ה ב"ש "שבע"ש" (ר"ש"ש). ח] [ע"ל כהן שיש בידיהו מומין] (גליון): ט] [שייך לע"ב] (גליון): י] ע"ל ר' אלעאי וכו' ואע"פ כן לצותרבא. כ] אולי ע"ל משלי למחר"ד (וכ"ה בכת"י):

מבורת הש"ס עם הוספות

ס) [מדר"י פ"י והכתבן כפי המוסגם מכאן ממרי פסוק ולא יאמר למעלים (ויקרא יז ו) המיית בפשוט הגמרא זון. ג) קדמון נ. ע"ש. ג) קדמון דף לא. ד) מ"ק ח. קדמון מ. ה) תענית יא:. ו) עכו מג, ז) עיין לעיל דף יב:. ח) במדבר רבה נשא פרשה יא סנדר"א דומה ירמי. ט) תנחומא ויקי שז. וירושלמי כאן. י) פ"ד היית. כ) עיין לעיל ז: תר"ה מבראין. ל) פסחים סו. מ) עיין ברכות נט ע"א.

הגהות הב"ח

(ס) נמ' לממרי מכחיבו למח"ד מגל[ו] למלן: (ב) שם כי יוסף ממר זה השובר עמיה בעמה. ג"ב ע"ת רבא אמר כל המסתכל בקשת צריך לברך מאי שיעור על פניו דכתיב כמראה הקשת בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב וגו' [וגו'] ואראה ואפול על פני (יכ"ל) [וגו'] לייטי עליה במערבא משום דמיחזי כמיניות אלא לימא בדרך זוכר חברית תרוחא את הקשת צריך לברך מאי מברך ברוך זוכר הברית רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר ברוך זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו[ג]: (ג) שם מיי וחא תניא רבי אלעזר חוקן אומר אם מחה וכו' עלי בכל יום יל' נמקום: (ד) שם מהאדן עליך בבהמים ממן שמים המקדש קיים בשעה שיהיו בל"ע ומיתת המסתכל עמהן: (ה) שם מחל לך על תאמין וכו' המחם רע מנעוריו ואין לחוף: (ו) שם וכפיס מעץ יענה רבי זריקא אומר נשמתו וכו' ז נשמה תניא רבי שלא ממר שני מלאכי המנים: (ז) רש"י ד"ה נמקום וכו' נתן לו לב: (ח) תוס' ד"ה כמי וכו' דמני לאשכחתי מלמה: (ט) ד"ה ומפקח מה שלא חמין מיפמה דמותר לו למחם מיפמה לנמרי מקפא כו' דסרגיא. (י) ד"ה מכהנים וכו' לינ הוא דחוה פרים וכו' ניאמה לפרים וכו' לאם אמרת אין מסתבלין אלא מקום מיוחד אחרת אלא מקומו: (כ) ד"ה ושמים וכו' לממון היו נשיאים ולא מממה וכו' בחזים. ג"ב ומע"ג לממלין ממי מבר אלא לממון לא נקט ליה בדמתוה [דמיכא לממי דהוה נחזי] ומפ"ל בממתי לילמ לממי:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורת אור השלם

א) וַיֹּאמֶר יְ־הוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֲשְׁדָּת לָמוֹ: [דברים לג, ב] ב) דּוֹדֵי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה: [שיר השירים ה, י] ג) כִּי מֵעֵיר הַמֶּלֶךְ נִקְרָאוּ וְעַל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִסְמָכוּ יְ־הוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: [ישעיה מח, ב] ד) וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בְהַר לִפְנֵי יְ־הוָה וְהִנֵּה יְ־הוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר לְפָנֵי יְ־הוָה לֹא בָרוּחַ יְ־הוָה וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָאֵשׁ יְ־הוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה: [מלכים א, יט, יא-יב] ה) מְבַשֵּׂרָה הַצִּיּוֹן עֲבָרִי לָךְ מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלִַם הָרִימִי בְכֹחַ קוֹלֵךְ הָרִימִי אַל תִּירָאִי אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: [ישעיה מ, ט] ו) כִּי אֵבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה: [חבקוק ב, יא] ז) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: [תהלים צא, יא] ח) אַבְרֵי הַבְּרִיתִי וְהִשְׁתַּעְתִּי וְאֵין מְכָם זוּר וְאַתֶּם עֵדַי נְאֻם יְ־הוָה וַאֲנִי אֵל: [ישעיה מג, יב]

ט) [ישעיה נ, א] י) נְזַהְתָּ מַחְזִיק בְּאָלוּת מִשְׁכֶּבֶת חִיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ: [מיכה ז, ה] כ) וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: [במדבר ה, ב] כא) אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ: [מיכה ז, ה] כב) הֲלוֹא מֵעוֹלָם קָרָאת לִי אָבִי אַלּוּף נְעוּרַי אָתָּה: [ירמיה ג, ד] כג) כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה: [חבקוק ב, יא] כד) נְזַהְתָּ מַחְזִיק בְּאָלוּת מִשְׁכֶּבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ: [מיכה ז, ה] כה) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: [תהלים צא, יא] כו) וְאַתֶּם עֵדַי נְאֻם יְ־הוָה וַאֲנִי אֵל: [ישעיה מג, יב] כז) כִּי מְעִיד בְּעַצְמוֹ כָּל עוֹמַת שְׁמוֹ כְּפִיס נִצְבָּת בְּתַרָא: [ישעיה מד, ח] כח) כה אָמַר יְ־הוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: [ישעיה סו, א] כט) וַיְדַבֵּר יְ־הוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: [במדבר ה, ב]

אין דורשין פרק שני חגיגה

ד' א ב ג מיי' פ"ל מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קנ טור שו"ע חו"מ סי' לה:
מז ד מיי' פ"ל מהלכות מגיפה הל' ט ופ"ב מהלכות מעשה קרבנות הלכה יג:
מח ה מיי' שם הלכה ח סמג עשין קסו:
יט ו מיי' שם הל' יג:

הגהות וציונים

ב] צ"ל אבות (גליון):
ג] תיבת "הראשונים" נמחק (מהרש"א). אולם ע"ע הכת"י במשנה (לעיל ע"א אות ה) אשר לקיים תיבה זו (ד"ק), וע"ע שיח יצחק:
ג] בתוספתא איתא אלא ע"פ (ועי' ממ"ג):
ד] בכת"י נוסף פה: שבות דמצוה נמי תנינא. ולשון ישר הוא מאד, וכ"ה ברש"י ותוספ' הנקודה צ"ל אחרי תיבת "תנינא" (ד"ק): ה] צ"ל שמעון] (גליון):
ז] בכת"י דאמרינן להו: ט] הנוסחא שלפנינו מוקשית דמשמע ששני טעמים הם ואינם אלא אחד, הגר' הנבחנה היא כמו שאיתא בכת"י ובילקו"ש הכי קאמר לא מפני שמפיסה חשובה היא בנשים דליתא למפיסה בלי אלא לעשות נח"ל בנשים. (ד"ק), ועי' מהיר"ו: י] בכת"י משמע שנדרין: יא] צ"ל אורופי וכ"ה בירושלמי (גליון): יב] קצת בסגנון אחר ירושלמי דהכא ע"ש עליהם (גליון): יג] אינו יודע מה ענין זה לכאן, וכמדומה לי שדברים אלו מאיהה תלמיד טועה הן (טו"א ע"י"ש), וע"ע ע"ש ט] כדאיתא התם ע"ש וע"י מנחות יט ע"א וצ"ע קצת (גליון): כ] לכאורה צ"ל א"ר יוחנן (וכ"ה להלן): כא] וכ"כ הגי' כתוגן בכת"י נמשוך דהא ריישא צדדין נינהו (ד"ק) ועיין רש"י: כב] הגהה זו קשה להולמה תיאה שהוא ס"ס (ממ"נ), ואולי צ"ל שמעון שם ל"א קיבל אלא לאצטרופי המ"ד ואח"כ מה"ד לא מצטרפינא. כג] וכן הקשו בטו"א ושפ"א ע"י"ש. וע' תו"כ צו פרשתא ד ה"ג:

תורה אור השלם

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: [ויקרא א, ב]

ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: [ויקרא א, ד]

רבינו חננאל

בנשיא שנאמר ונתת מהודך עליו. בכהנים בזמן שבהמ"ק קיים ובשעה שעומדין על הדוכן ומברכין העם בשם המפורש. מפני

אראה בנחמה. ליטמע קלילא (ז) הוי דשטיה פלמון קלר כלומר לא יוכל לרחות בנחמות ניין מס לא עשה זה (ו) ותומה לו מקפח את מי שהלכה זו מקופחת משרשל לרבי טרפון בשמעתא דמרדעא בפ"ק דשבת (דף ח. ושם) ודוגמת מינו לשון המקרא ותולש מי מני וימלא כטוד ה' וגו' מס ילמוד וגו' (במדבר יז) (ח): **אם** לא הרגתי עד זומם. תימה מאחר לא מקשינן הכא השתא מהממן של לדיקים מין הקב"ה ממש תקלה על ידן לדיקים עצמן לא כל שכן כלפרין בגימין (דף ג. ושם) וכתולין (דף ה: ושם) וי"ל דלא שייך למקשויי רק גבי דבר תלילה דגלמי הוא לדיק לחוכל דבר מיקור אבל דבר היתר בשעת היסור לא פרין ולכאי לא פריך בי"ם (דף מ.) לחמר (ה) כמה פעים מבטילה דבגל גלוחת רבה דחמרינא ובערבי פסחים (פסחים קו: ושם) גבי ירמיה בר אבא למיקס מיתתו בחקכלה (ט) לחין דבר מגונה כל כך מילת היתר בשעת היסור (י):

למחר הוא מת. הא לא נקט בשמיני עם מין קולו נשמע משום שהיו מוהרים לו לחינו נוקק לנא בשעה שיהיו עם אבל בשעת מדנקט מת שיהא גניה מן היה לו לנעוק: **אבל** ב"ד מי קא מורה בפני נשיא. סולמה לין ומיהו שלמי לחמר מתן לחמר יהודה בן בתירא נשים עומדות בשלכסנדריא מפייע ליה (ו) דבני יהושלים פשו מניעת נשים ולא קבלו עילוי ערב ושל בשלכסנדריא והיו בני יהושלים כותבין מיהושלם הגדולה לשלכסנדריא הקטנה עד מתי למי (ז) יושב מלכים ומתי יושבת עגומה עליו ומתן לתני שמעון בן שטח נשים עומדות ומקבלות מפייע ליה ומייתי כולא עובדא שלמה פ' נשים מכתפיות ובמהדלין (דף מז:):

לא מצטריפנא. לנעות לחרי רפס כלי לנטול דברי שמעון בן שטח: **דבר** א' בני ישרא' וסמך. לכל בשחיטה ליכא למעט נשים מהלי מעמת מע"ג דסמיך טפי להקדשה מסמיכה להא (יומא לג.) מדיים כל הפסולין (יומא לג.) מדבעין נשים לסמיכה וכן ליכא למעוטי סמיכה מבהמת קדשים (ז) דומיא דסמיכה דהתם היקש הוא מה להא דלבעי נחת רוח לנשים. וכגון שסמכה בהמה שלהן (ו) השתא דומיא לסמיכה לחיו' בעלים בפ"ק דקדושין (דף לח.) וכפ' בתרא דר"ה (דף לג.) פירש ר"י דנשים דיין שם נחות לעשות מלות עשה שהזמן גרמה ולבך עליהן מין שממין מיפס שע"ג דפטורות ולא מיקרי נרכה לגמלה וכן משמע מסכת ועוד פירשתי התם [בר"ה] והתירכתי (ז):

הראשונים היו נשיאים ושניים להם אב (ב) ב"ד: **גמ'** (ג) ת"ר שלשה מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך (הראשונים) היו נשיאים ושניים להם אבות ב"ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יהודה בן טבאי אב ב"ד ושמעון בן שטח נשיא מאן תנא להא דתנו רבנן (ד) אמר (א) רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים (א)אין עדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם (ב)ואין לוקין עד שיזומו שניהם (ג)ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני (ה) שמעון בן שטח כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע כסבורין העם לומר שקולו של הרוג הוא אמר להם קולי הוא תדעו שלמחר הוא מת ואין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ודלמא פיוסי פייסיה או בדינא תבעי' מני הא אי אמרת בשלמא רבי מאיר דאמר שמעון בן שטח אב ב"ד ר"י בן מבאי נשיא היינו דקא מורי הלכה בפני שמעון בן שטח אלא אי אמרת רבנן דאמרי יהודה בן טבאי אב ב"ד שמעון בן שטח נשיא אב ב"ד בפני נשיא מי (ו) מורה הלכה לא מאי קבל עליו דקאמר לאצטרופי דאפי' אצטרופי נמי לא מצטריפנא: יצא מנחם ונכנס שמאי כו': להיכן יצא אביי אמר יצא לתרבות רעה רבא אמר יצא לעבודת המלך תניא נמי הכי יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון. אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות ונחלקו בה גדולי הדור פשיטא שבות מצוה אצטריכא ליה הא נמי פשיטא (ו) לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה גופה פליגי קא משמע לן בשבות הוא דפליגי אמר רמי בר חמא שמע מינה (ז) סמיכה בכל כחו בעינן דאי ס"ד לא בעינן בכל כחו מאי קא עביד ליסמוך מיתיבי (א) דבר אל בני ישראל (ב) וסמך (ג) בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות רבי יוסי ור' (ד) (ישמעאל) אומרים בנות ישראל סומכות רשות אמר (ה) רבי יוסי סח לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו ענל של זבחי שלמים והביאונהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים ואי ס"ד סמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים אלא לאו ש"מ לא בעינן בכל כחו לעולם אימא לך בעינן בכל כחו דאמר (ו) להו אקפו ידייכו אי הכי לא מפני שסמיכה בנשים תיפוק ליה דאינה לסמיכה כלל א"ר אמי חדא ועוד קאמר (ז) חדא דליתא לסמיכה כלל ועוד כדי לעשות נחת רוח לנשים אמר רב פפא שמע מינה (ח) צדדין אסורין דאי ס"ד צדדין מותרין (ט) לסמוך לצדדין אלא לאו שמע מינה צדדין אסורין

שאלו בולן אחד להתהורי בכבוד השם ולא (יסתכל) [יאמר] האדם כשעובר בעיניה בסתר מי מעיד ב' ואמרינן אבני ביתך [מעיידין אותן] שנאמר כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יענבנה. תניא שני מלאכים המלוין לו לאדם הן מעידין בו שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך וי"א נשמתו ואבריו הן [מעידין] בו: מתני' יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר לסמוך כו': ת"ר ג' מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך הראשונים נשיאים והשניים אבות ב"ד וכן סידורן יוסי בן יועזר נשיא יוסי בן יוחנן אב ב"ד. יהושע בן פרחיה נשיא נתאי הארבלי אב ב"ד יהודה בן טבאי נשיא שמעון בן שטח אב ב"ד הללו ג' זוגות הנשיאים אמרו שלא לסמוך. ואבות בתי דינים אמרו לסמוך שמעיה הלל נשיאים אמרו לסמוך אבטליון ושמאי אבות בתי דינים אמרו שלא לסמוך אלו דברי הכל הן וחלקו בזה הזוג. ר' מאיר אומר יהודה בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב ב"ד חכמים אומרים שמעון בן שטח נשיא ויהודה בן טבאי אב ב"ד. ומסתברא כר' מאיר דבריית מסייעא ליה והאי פירוקא דפרקי לאוקומה לרבנן שנורה היא ולא סמכינן עלה יצא מנחם לצבורת המלך ויצאו עמו שמונים תלמידין לובשי סריקין של זהב. א"ר אלעזר (ז) לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך לילול בה שהרי סמיכה על הזבח ביו"ט משום שבות הוא ואע"פ שהוא שבות דמצוה נחלקו עליה גדולי הדור הללו. ולא מצינו שהיחה חלוקה כלל בין החכמים הראשונים אלא בסמיכה בלבד באו הלל ושמאי חלקו בג' דברים אבל תלמידיהן שלא שמשו כל צרכן רבתה חלוקה ביניהן ונעשית תורה כשתי תורות. ואמרינן מאי אתא ר' יוחנן לאשמעינן אי משום שבות דמצוה תניא לא מקדשין ולא מפרישין ולא מהרימין שהיא שבות דמצוה ואינו דוחה. ושנינן לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה עצמה פליגי. פי' מי שאומר שלא לסמוך סבר לא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה ואפשר לסמוך היום ולשחוט למחר והאומר לסמוך סבר בעינן תיכף לסמיכה שחיטה קמ"ל ר' יוחנן דדבר הכל בעינן תיכף לסמיכה שחיטה וכי פליגי בשבות שבות פליגי תני אסורי חני שרי ואסקה (רב אשי אפילו תימא צדדין מותרין כל דלהדי גבאי דרישא כגבא דמו.)

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נדרין מותרין נסמוך אראשה ס"ל לגמ' לקמן: (ב) רשי"י ד"ה מאי קאמר וכו' שמעון שם ולא קיבל הם"ד ותמ"ל מס"ד אלא לאצטרופי ס"ל לא מצטריפנא: (ג) ד"ה נסמוך אראשה דסת"ל לגמ': (ד) תוס' ד"ה אלמה וכו' קלילא דשבועה הוי מלשון וכו' והוא"ו זו מלינו: (ה) ד"ה שם לא וכו' דלמר החם כמה נשים: (ו) ד"ה אב ב"ד כו' מפיע ליה יהודה בן טבאי הוון בני יהושלים מקח ממני יתיה ומ"ל ולא קיבל עילויה ערב ומ"ל ליה לגלגמדרים וכו' על מתי אורוסי יוסף מגלגס: (ז) ד"ה לעשות וכו' ומה"ל דהשתא דומה כו' ומ"ל מתלת ד"ה פירשתי התם:

גליון הש"ס

גמ' סמיכה בכל כחו בעיבן. עיין לעיל דף ד ע"ש תוס' ד"ה לגמ' מומטום ועיין סמסיס דף סט ע"ש תוס' ד"ה ואילו סמכה וכיומות דף קל ע"ש תוס' ד"ה ואין ד"ק אקול: תוס' ד"ה דבר וכו'. ברייש כל הפסולין מרבינן נשים לשחיטה. ומעתי לא מצאתי סס רק לעומת דסמיכה כתיב מרים אבל על נשים ליכא ולפי"ז צ"ע[ד]:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר יהודה כו'. כל"ל (וכמ"ש בתוס' ונכונות פ"ל ד"ה ואין): [ב] שם ישמעאל. כ"ל שמעון וכ"ה בעירובין וב"ב ומנחות:

ליקומי רש"י

הראשונים זכר. סמיכה כל הסמוך כ"ל עם הנסמיכים מיומי בן יועזר עד סלל נחלקו סם [שבת טו.]. [המשך בסוף המסכת]

ו) [תוספתא פרק ג], 2) [מכות ג.], 3) [תוספתא סנהדרין פרק ו"], ג) [מכות ג.], 4) עירובין לו: ד"ה ב. מולין פה. [קדושין לו.], ה) ספרא ויקרא פרשה ב ה"ב, ו) [שבת קנה.], ז) [לף ה: בגמ' גופה ליתא אלא בתוס' ד"ה שהרי חיתא], ח) [מוסס ג:], ט) ביצה לו:, י) [עי' בפרש"י מכות דף ה:], כ) [עיין תוס' שבת טו: ד"ה לקפקן], ל) שם קה., מ) [ועי' תוס' שבת יב: ד"ה ר' נתן], נ) [ב"ה ולמ"ל], ס) [ועי"ע תוס' עירובין לו. ד"ה לעמל כו'].

מסורת הש"ס
עם תוספות

ה) מגילה ה. נמ"ל ו: [מילה יט.], ג) מגילה ה., ד) כ"ה ד: סו"ק כד:, ז) [סוכה מג.], ה) כ"ה ד:, ו) סוכה מא. יומא ב., ז) נמ"ל ט. [מילה כ: מגילה ה.], ח) [כ"ה ד: יומא ה. סוכה ה: קדושין ו. מולין קלא. ערכין ד:], ט) ביצה כ., י) ביצה דף כ:, יא) מנחות דף סה., כ) [וע"ע תוס' שבת קנה. ד"ה אמר רב ספפ"ג וכו'], ל) לעיל דף ה., מ) דף ב. תוד"ה איהוו], נ) פ"ב ה"ג. וע"ע ביצה כ: [וע"ע מהרש"א], ס) [וכן הוא בתוספתא פרק ג], ע) ה"ד, פ) פ"א ה"ו, וסוכה פ"ה ה"ג, צ) סוכה נה., ק) סוכה נה., ר) [ממ' קופיים פ"ט וכ"ה מיהושלמי וכ"ה תוס' בסוכה מז. ד"ה שב וכ"ש כ"ה ד: ד"ה מ"ל קס"ל], ש) זבים פרשתא ה ה"ה ה"ו, ת) [וע"ע תוס' סוכה ה: ד"ה מפני].

הגהות וציונים

ב) ס"א אין לה יום טבוח (גליון) וחיבות "אחר השבת" ליתא, וכ"ה בכת"י ובמשניות דפוסיי, וכ"ה בריש"י וראשונים, וכן מוכח מדוקא דלקמן ע"ב "מאי לאו אין לה יום טבוח כלל" (שיח יצחק): ג) בכת"י דאפרינן: ד) בכת"י נוסף אלא תפשת: ה) בכת"י נוסף הבא: ו) בכת"י נוסף כאן [והוספתי, ויום טבוח של תשלומין ומיהו שלמי חגיגה יכולין ליקוב ביו"ט כדאמרינן בש"א מביאין שלמים אבל לא עולות והאי דנקט עצרת משום רבוי למיתני סיפא אין כה"ג מתלבש וכו' דלא שייך אלא לגבי עצרת. תוספות]: ז) [ציל לחג] (גליון): ח) אולי ש להוסיף אפורין דבפרק: ט) [ציל כדתי' רשי"ן (גליון)]: י) ציל להתלבש (באה"מ): יא) אולי ציל בכל יום באות: יב) "א"ל זמן כל שבעה מי איכא" ליתא לפנינו בירושלמי (אלא בבבלי בסוכה שם), ואפשר שהיה לפני התוס' גי' כזאת בירושלמי (הגר"א גושמאכר): יג) נראה ס"ם וציל וכי: יד) ציל ואין (שיח יצחק עייש"):

הגהות הב"ח

(ה) בשבעה יום טעה שלו אחר הפגם: (ב) גמ' נמלי שלכתחלה כתבים רמשנה. ר"ב ור"ן לעיל מג הפשטות נמי לה כתבים רמשנה ולפי לפקוחי לפג המנחה דמעון ליה דחיקא לאוקמי דאין הוקש למצה אלא שלא יהא נאכל עד חצות ואין ביאתו מעכבת ומקשה ר"ת: (ג) רש"י ד"ה אין כהן וכו' אחר פגם בדי שיעור הוא: כל שאין היום: (ד) תוס' ד"ה מים שמא וכו' פגל גרגל דמיירי בחגיגה נסבה וכן משמע: (ה) ד"ה יום טוב וכו' משלמין דלמיון וכו' כשכל היום חזי קרינן ביה כדפי' לעיל הס"ד: (ו) ד"ה יום טעה אחר וכו' ולא יפגל דמגיגה ובו' ממנו לפג בש"ס נמי: (ז) ד"ה אין כהן גדול מתלבש וכו' לעיטה בשבת ובו' ואי ליכא כהן גדול כהן גדול ללובשן כדי לעשות כשכל וכו' פירוש"י דפיקדקו וכו' כללו ובא ומקריב וכו' מיהו ומדמה הוא מקריבן והוא כ"ל ומיהו פוחן נמסק: (ח) באו"ד ממנ של בין הערבים ובא ולן בלשכת פלהדרין רמי פוקמל בסס: (ט) באו"ד כלמן פיומא בה"ג מקריב חלק בלמל: (י) ד"ה פו"ר קס"ל וכו' ר"ת מקריב שלו קודש ללינה ושלשים יומם: (כ) באו"ד שיר פרקים: ר"ת כך הוא בפרקי דר' ליעזר ושבת דף ה ופ"ק דערכין דף ה ע"ב ופ"ק דף ד' בסוגיה: (ל) באו"ד שמפסל היום ראשון ממוצי וכו' וכי מזיקין מצא שאומרים למנחה וכו' דניחלן לעבר בבית הבכנסת הס"ד: (מ) ד"ה ומפסל וכו' דמ"מ מצטן וכו' למלחה מרובה וכו' ים סוף. ר"ב וכפ"ק דר"ה כתב המוס' דכיכל ניכל לפרש הכי דהא ים למד סוף הוא דשפי מעמוה לן ופ"ק דפ"ק ובפ"ק דר"ה וכמ"ש המוס': (נ) ד"ה ומפסל וכו' ומ"ש מצטן וכו' ים סוף. ר"ב וכפ"ק דר"ה כתב המוס' דכיכל ניכל לפרש הכי דהא ים למד סוף הוא דשפי מעמוה לן ופ"ק דפ"ק ובפ"ק דר"ה וכמ"ש המוס':

רבינו חננאל

רב אשי אפילו תימא צדדין מותרין כל דהדדי גבה כגבה דמי: מתני' ביה"ש שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם ובית הלל לא עולות וב"ה אומרים מביאין עולות ושלמים ואין סומכין עליהם עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בבליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת: גמ' א"ר אלעזר א"ר אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין פו"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון ליה אף חג הסוכות טעון ליה והתם מנלן

רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין כל דהדדי גבה כגבה דמי: מתני' ביה"ש שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין עולות ושלמים ואין סומכין עליהם עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בבליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת: גמ' א"ר אלעזר א"ר אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין פו"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון ליה אף חג הסוכות טעון ליה והתם מנלן

דכתיב

יכילו שהוא יום טוב: אף עצרת יש לו תשלומין. מי אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל מונין והקריבו למחר כלומר מהתם משמע שהיה לו תשלומין ומקשה לה"ר מלמטן מיפוק ליה מלהקריבו ברגלון כיון שהיה שבת דמשמע בשבת כפרק קמא מלילין (שמח ג) דשבת נפטר דוד ומת בתם לית ליה הכי מלא פליג מתם: פו"ר קש"ב. פרש"י רגל בפני עצמו שיש לו שם נפני עצמו ואינו נכלל סוכות וברכה היא ברכת המלך בלבושי סוס השמיני שלא את התם וגו' ומקשה לר"ת דהא פ' לולב וערבה (סוכה דף מו. ושם) אמר כשם שמצ טעון שיר קרבן ברכה ולינה אף שמיני עצרת טעון ברכה וקרבן ושיר ולינה מלי לאו זמן לא ברהמ"ז ותפלה ושיר ליטעון לקרבן ברכה בפני עצמו ומשמע דלפי פיסים לחמים ויין ברהמ"ז ר"ל זמן כל שטעון מי מיכל[ה] דמשמע ברכת המזון ותפלה בפני לעצמו ומקשה לר"ת ברכה ברכת המזון ותפלה שמזמירין את שמיני עצרת ורגל היינו לינה שטעון לינה פרוסלים ור"ת מפרש רגל לענין תפילה ומכי לימת בפרק בתרא דמועד קטן (דף ח:) הרי עברו עליו ערב החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"ל ומשמיה יסד ר"ת מעריב שלו (י) ליתא שלשים יסמס כאשר אצלים יומם וברכת המלך לו בפני לפיתני מפוס וברכת המלך לו בפני למיתני לדברי רש"י ור"ת מפוס דפסיטא ליה שיר (כ) פרש"י לו לאיפרש ליה ור"ת מפרש לאומר מזמור שלו שלם דכתיב יומי החג חומר המזבח"י כדמפרש התם[ס] שמתחיל ביום (ל) אחד מזמור ומסיים בשבע וכאן שלם ורבי עזריאל מצא[ע] שאמר למנצח על השמינית מיהו חומר ר"י להתם לו מדבר רק מה שחומר בפסוקי דזמרה כמו שמוסיפים מזמורים בשבת מ"מ משמע שהיו חומרים חומו במקדש כיון דתנהו תפשת. תפשת מושש תפשת. לפי שיש בכלל מחתים מנה (ת) ומ"מ מטעון שבידך מחתי מינה כלום מוכיח מ"ר עקיבא כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לו תפשת אחת מדות אחת כלה ואחת מינה כלה מוכיח ממה שהיו מודיין בשמינה כלה ר"י נחמיה וכו'[ב] למה לו לכתוב לפחות או לטעות[ג]: אף חג הסוכות מטעון לינה. תחיל כרחב"י ור"מ לחלן לח"ק ור"ש ומלמ"ש נפ"ק דר"ה (דף ה. ושם) נפקא להו מדכתיב ושמית שטעון לקרבנות שהם שלשה ימים ואין לומר שהיו שלשה ימים לפני החג שהרי אשי אמר אפילו תימא שבעה[ד] ס"ל נרב מתנ' בפרק בתרא דשבת (דף קנה. ושם) אמר רב יוסף גמ' מנין לעצרת שיש לה תשלומין ת"ל בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין פו"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון ליה אף חג הסוכות טעון ליה והתם מנלן

רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין כל דהדדי גבה כגבה דמי: מתני' ביה"ש שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין עולות ושלמים ואין סומכין עליהם עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בבליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת: גמ' א"ר אלעזר א"ר אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין פו"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון ליה אף חג הסוכות טעון ליה והתם מנלן

דכתיב

יכילו שהוא יום טוב: אף עצרת יש לו תשלומין. מי אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל מונין והקריבו למחר כלומר מהתם משמע שהיה לו תשלומין ומקשה לה"ר מלמטן מיפוק ליה מלהקריבו ברגלון כיון שהיה שבת דמשמע בשבת כפרק קמא מלילין (שמח ג) דשבת נפטר דוד ומת בתם לית ליה הכי מלא פליג מתם: פו"ר קש"ב. פרש"י רגל בפני עצמו שיש לו שם נפני עצמו ואינו נכלל סוכות וברכה היא ברכת המלך בלבושי סוס השמיני שלא את התם וגו' ומקשה לר"ת דהא פ' לולב וערבה (סוכה דף מו. ושם) אמר כשם שמצ טעון שיר קרבן ברכה ולינה אף שמיני עצרת טעון ברכה וקרבן ושיר ולינה מלי לאו זמן לא ברהמ"ז ותפלה ושיר ליטעון לקרבן ברכה בפני עצמו ומשמע דלפי פיסים לחמים ויין ברהמ"ז ר"ל זמן כל שטעון מי מיכל[ה] דמשמע ברכת המזון ותפלה בפני לעצמו ומקשה לר"ת ברכה ברכת המזון ותפלה שמזמירין את שמיני עצרת ורגל היינו לינה שטעון לינה פרוסלים ור"ת מפרש רגל לענין תפילה ומכי לימת בפרק בתרא דמועד קטן (דף ח:) הרי עברו עליו ערב החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"ל ומשמיה יסד ר"ת מעריב שלו (י) ליתא שלשים יסמס כאשר אצלים יומם וברכת המלך לו בפני למיתני מפוס וברכת המלך לו בפני למיתני לדברי רש"י ור"ת מפוס דפסיטא ליה שיר (כ) פרש"י לו לאיפרש ליה ור"ת מפרש לאומר מזמור שלו שלם דכתיב יומי החג חומר המזבח"י כדמפרש התם[ס] שמתחיל ביום (ל) אחד מזמור ומסיים בשבע וכאן שלם ורבי עזריאל מצא[ע] שאמר למנצח על השמינית מיהו חומר ר"י להתם לו מדבר רק מה שחומר בפסוקי דזמרה כמו שמוסיפים מזמורים בשבת מ"מ משמע שהיו חומרים חומו במקדש כיון דתנהו תפשת. תפשת מושש תפשת. לפי שיש בכלל מחתים מנה (ת) ומ"מ מטעון שבידך מחתי מינה כלום מוכיח מ"ר עקיבא כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לו תפשת אחת מדות אחת כלה ואחת מינה כלה מוכיח ממה שהיו מודיין בשמינה כלה ר"י נחמיה וכו'[ב] למה לו לכתוב לפחות או לטעות[ג]: אף חג הסוכות מטעון לינה. תחיל כרחב"י ור"מ לחלן לח"ק ור"ש ומלמ"ש נפ"ק דר"ה (דף ה. ושם) נפקא להו מדכתיב ושמית שטעון לקרבנות שהם שלשה ימים ואין לומר שהיו שלשה ימים לפני החג שהרי אשי אמר אפילו תימא שבעה[ד] ס"ל נרב מתנ' בפרק בתרא דשבת (דף קנה. ושם) אמר רב יוסף גמ' מנין לעצרת שיש לה תשלומין ת"ל בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין פו"ר קש"ב אבל לענין תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון ליה אף חג הסוכות טעון ליה והתם מנלן

דכתיב

יכילו שהוא יום טוב: אף עצרת יש לו תשלומין. מי אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל מונין והקריבו למחר כלומר מהתם משמע שהיה לו תשלומין ומקשה לה"ר מלמטן מיפוק ליה מלהקריבו ברגלון כיון שהיה שבת דמשמע בשבת כפרק קמא מלילין (שמח ג) דשבת נפטר דוד ומת בתם לית ליה הכי מלא פליג מתם: פו"ר קש"ב. פרש"י רגל בפני עצמו שיש לו שם נפני עצמו ואינו נכלל סוכות וברכה היא ברכת המלך בלבושי סוס השמיני שלא את התם וגו' ומקשה לר"ת דהא פ' לולב וערבה (סוכה דף מו. ושם) אמר כשם שמצ טעון שיר קרבן ברכה ולינה אף שמיני עצרת טעון ברכה וקרבן ושיר ולינה מלי לאו זמן לא ברהמ"ז ותפלה ושיר ליטעון לקרבן ברכה בפני עצמו ומשמע דלפי פיסים לחמים ויין ברהמ"ז ר"ל זמן כל שטעון מי מיכל[ה] דמשמע ברכת המזון ותפלה בפני לעצמו ומקשה לר"ת ברכה ברכת המזון ותפלה שמזמירין את שמיני עצרת ורגל היינו לינה שטעון לינה פרוסלים ור"ת מפרש רגל לענין תפילה ומכי לימת בפרק בתרא דמועד קטן (דף ח:) הרי עברו עליו ערב החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"ל ומשמיה יסד ר"ת מעריב שלו (י) ליתא שלשים יסמס כאשר אצלים יומם וברכת המלך לו בפני למיתני מפוס וברכת המלך לו בפני למיתני לדברי רש"י ור"ת מפוס דפסיטא ליה שיר (כ) פרש"י לו לאיפרש ליה ור"ת מפרש לאומר מזמור שלו שלם דכתיב יומי החג חומר המזבח"י כדמפרש התם[ס] שמתחיל ביום (ל) אחד מזמור ומסיים בשבע וכאן שלם ורבי עזריאל מצא[ע] שאמר למנצח על השמינית מיהו חומר ר"י להתם לו מדבר רק מה שחומר בפסוקי דזמרה כמו שמוסיפים מזמורים בשבת מ"מ משמע שהיו חומרים חומו במקדש כיון דתנהו תפשת. תפשת מושש תפשת. לפי שיש בכלל מחתים מנה (ת) ומ"מ מטעון שבידך מחתי מינה כלום מוכיח מ"ר עקיבא כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לו תפשת אחת מדות אחת כלה ואחת מינה כלה מוכיח ממה שהיו מודיין בשמינה כלה ר"י נחמיה וכו'[ב] למה לו לכתוב לפחות או לטעות[ג]: אף חג הסוכות מטעון לינה. תחיל כרחב"י ור"מ לחלן לח"ק ור"ש ומלמ"ש נפ"ק דר"ה (דף ה. ושם) נפקא להו מדכתיב ושמית שטעון לקרבנות שהם שלשה ימים ואין לומר שהיו שלשה ימים לפני החג שהרי

ר"ב בפני עצמו הוא. ולפי קרבנותיו הכלל שפי קרבנות החג ולפי לפניהן היינו לקרבנות הבא [סוכה מה.]. [המשך בעמוד ב]

מבואר שלמים. מיום טוב לפי שיש בהם לחם תודה [מגילה לא:]. מגיגה הלכה ח ט:

יח א ב מיי' פ"ל מהל' יום ג ד מיי' שם הלכה ו:

דכתיב ופנית בבקר. פרש"י במוש"מ דלמי מיירט"ע מקור מצוה מפורש ולא יתכן דהמיתה לר"ע [ב] לרבנן מצי מיכא למימר דליכא למיקור מפורש ומכי מיתת מיכא ידעינן דמיירט"ע] המפורש מכולן ר"ג מלין שפיר לרבנן מפורש ומכי מיתת מיכא ידעינן דמיירט"ע ור"ע מלין כנגד מנינא ישראל והש"ס אזנו לפ ס"ל (ג) דהם כפי כללן גדול (שמח סמו.) גבי שכח עיקר שמח דעני דידע ליה לשמח ממי דידע לה מתמוין ומליכא דר"ע ולא קאמר לדבני הכל וכן כפי מתרע דליכא (לף ט:) גבי מין רוכבין מוקי טעמא בגמרא שמח ילף ממוץ לתמוס ופריך ז"מ מתמוין לתוריית"ת ולא גזירה שמח יתמוך ומורה מלמח לרבנן לפ מדו כלל בתמוין ופפ"ק דר"ה (ד' ה.) פרש"י דלמי (ג) משום י"ע פשיטא [שהרי הוח יום] שיתמיד להתלמות פניס בעזרה ור' עזריאל מלח בתוספתא (ד) דתניח בגליל [ב] י"ע המתין מחיין למתיין דלכתיב ביום השמיני שלח את העם (מלכים ח ס) יכול שמין טעונים ליה מ"ל [ב] ויום עצרים ושלשה למה לי שלח את העם הח כילד שפטרו (ס) והשמיני והולכי [ב] למחרת יום שמיני שמות כ"ג ועוד הניח ר"י למי מהניח לולב ערבה [ב] שמעתין דלמר מ"ל ומן בשמיני למר יום אחד עצרת שוב אינו חונג מאי לאו יו"ט של עצרת לא יום מבוח אי הכי ניפשוט מינה דחד יום מבוח [ב] אימא יומ מבוח ת"ש [ב] דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש למנויה אף עצרת למנויה מאי לאו גמר מחדש מה חדש יום אחד אף עצרת יום אחד אמר רבא ותסברא אטו עצרת יומי מינין שבועי לא מינין והאמר אביי [ג] מצוה למימני יומי דכתיב [ב] תספרו חמשים יום [ב] ומצוה למימני שבועי דכתיב [ב] שבעה שבועות תספר לך ועוד חג שבועות כתיב דבי ר"א בן יעקב תנא אמר קרא [ד] וקראתם [ה] ובקרבכם איזהו חג שאתה קורא וקרבו הוי אומר זה חג עצרת אימת אילימא ביו"ט קצירה ביום טוב מי שרי אלא לאו [ב] לתשלומין ואע"ג דאיתמר דר"א א"ר אושעיא אצטריך דר"א בן יעקב דאי מדר"א א"ר אושעיא הוה אמינא מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה אף תשלומי עצרת נמי אסור בעשיית מלאכה קמשמע לן דר"א בן יעקב ואי מדר"א בן יעקב לא

ופנית בבקר והלכת לאהליך תנן עצרת שחל להיות ערב שבת ב"ש אומרים יום מבוח אחר השבת וב"ה אומרים אין לה יום מבוח מאי לאו אין לה יום מבוח כלל לא שאינה צריכה יום מבוח ומאי קמ"ל דמקרבינן ביומיה הא איפליגו בה חדא זימנא דתנן ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קא אמרי ב"ש משום דאפשר למחר אבל [ס] הבא אימא מודו להו לב"ה ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי ב"ה משום דלא אפשר למחר אבל בהא אימא מודו לב"ש צריכא ת"ש מי שלא חג שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג ויו"ט [א] הראשון של עצרת שוב אינו חונג מאי לאו יו"ט של עצרת לא יום מבוח אי הכי ניפשוט מינה דחד יום מבוח [ס] אימא יומ מבוח ת"ש [ס] דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש עצרת למנויה אף עצרת למנויה מאי לאו גמר מחדש מה חדש יום אחד אף עצרת יום אחד אמר רבא ותסברא אטו עצרת יומי מינין שבועי לא מינין והאמר אביי [ג] מצוה למימני יומי דכתיב [ב] תספרו חמשים יום [ב] ומצוה למימני שבועי דכתיב [ב] שבעה שבועות תספר לך ועוד חג שבועות כתיב דבי ר"א בן יעקב תנא אמר קרא [ד] וקראתם [ה] ובקרבכם איזהו חג שאתה קורא וקרבו הוי אומר זה חג עצרת אימת אילימא ביו"ט קצירה ביום טוב מי שרי אלא לאו [ב] לתשלומין ואע"ג דאיתמר דר"א א"ר אושעיא אצטריך דר"א בן יעקב דאי מדר"א א"ר אושעיא הוה אמינא מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה אף תשלומי עצרת נמי אסור בעשיית מלאכה קמשמע לן דר"א בן יעקב ואי מדר"א בן יעקב

מנה ימים. שלשים יום: וקדש חדש. למוספין: מנה ימים. ממשים יום: וקדש עצרת. בקרבנותיו: מה חדש. קדושתו מחמד ממטייו: אף עצרת. קדושתו מחמד ממטייה: האמר אביי. מחמ' ממחות מנוה למימני יומי ומנוה למימני שבועי [ב]: דבי ר"א בן יעקב תנא. מהכח נפקא לן מתלומין לענרת: וקראתם בעצם היום הזה. ומנג המטוטת כמיב וסמיך ליה ובקלרכם מת קניר מלרכם שמח קורל מקלל קדש וקולר: הוי אומר זה עצרת. לסני קלרלי בעלרת כתיב: אלא לתשלומין. לימר ר"ע קלי וקולל מחן מקלל קדש לענין מתלומין ומותרין במלאכה:

מנה ימים. שלשים יום: וקדש חדש. למוספין: מנה ימים. ממשים יום: וקדש עצרת. בקרבנותיו: מה חדש. קדושתו מחמד ממטייו: אף עצרת. קדושתו מחמד ממטייה: האמר אביי. מחמ' ממחות מנוה למימני יומי ומנוה למימני שבועי [ב]: דבי ר"א בן יעקב תנא. מהכח נפקא לן מתלומין לענרת: וקראתם בעצם היום הזה. ומנג המטוטת כמיב וסמיך ליה ובקלרכם מת קניר מלרכם שמח קורל מקלל קדש וקולר: הוי אומר זה עצרת. לסני קלרלי בעלרת כתיב: אלא לתשלומין. לימר ר"ע קלי וקולל מחן מקלל קדש לענין מתלומין ומותרין במלאכה:

מצוה לימנות יומי לקדש עלרת שמטי לקדש ומירן לנכסי מלמנרן מג המטוטת לומר שמקדשין בו ימים ומטוטת לפי לא מימה הכי למה לי קלרא מלרכה דמג המטוטת ממלכה לתתלומין לא מני לימנות לי

אלא חג הבא בזמן אסיפה. הקשה הר"ר חלמון למאי פ"ק דר"ה (ובגמ' לקמן) ס"ל רבי זירא דלרבי אלעזר מה הפסוקים (קף יב.) ס"ל דחג הבא בזמן אסיפה. ונראה לפי מה שכתבו התוספות (ר"ה יג. ד"ה מה) דלרבי אלעזר מה הפסוקים מיירי בחג הבא בזמן קציר ומשום הכי לא מהני ליה לרבי זירא לומר דחג הבא בזמן אסיפה מיירי דהא ליכא למימר הכי דהא בפ"ק דר"ה (יג.) מייתי לה לברייתא דחג הבא בזמן אסיפה ומסיק דלרבי אלעזר מה הפסוקים מיירי בחג הבא בזמן קציר ולרבי זירא מה הפסוקים מיירי בחג הבא בזמן אסיפה ול

יח: אין דורשין פרק שני חגיגה

קשיא חולין אחולין, ולא קשי למימר במולין [ב] עד הפרק קמכר [ג] מה שאין כן במעשר ליענות לא משמע ליה (ו):

כאן באבילה וכאן בנגיעה. הקשה הר"י חלפתן מעשר ממעשר ממעשר ממ

א) מוקין נ"ם. מקומות ס"ה מ"ו, ב) מוקין נ"ג: ועי"ש בתוס' [מוסמפת מקומות פ"ד], ג) מוקין שם מכשירין פ"ד מ"ו, ד) עיין תוספתא פרק ג ה"א ובהגהות הגר"א שם, ה) מקומות פרק ו מעשה ו נעמין דף טו. ס"ע, ו) מוספתא פרק ג דמקומות מ"ב, ז) שמיני פרשתא ט הלכה ג, ח) קידושין נט: ב"מ כב:, ט) לקמן כא., י) דברים כא ד, כ) במדבר כא ד, ל) מקואות פרק ה מ"ו, מ) לקמן ע"ב ד"ה בתחתונה.

(ס) גמ' אמר עולא בעיא מיניה וכו' ואמר לי ממנו: (ע) תוס' ד"ה נגזר וכו' דלי מקום שלילה הא בגל יש וכו' כדמפ"ק פ"ח דמקואות מ"ט הלכ: (ג) ד"ה ר' יהודה וכו' וכך היא ההצעה הר"ב בפ"ק וכו' לא קשיין דהא דקא מייתי:

[א] גמ' דברי הכל השני ממא. כ"ל ומיהא קף נמקף:

א) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מֵהֶם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם:
[ויקרא יא, לח]

ס) בכת"י נוסף אי בישוב: ב) בכת"י דחזיר, וכ"ה בחולין: ג) אמר רבי אלעזר (ר"פ"ר): ד) בכת"י רבי יהודה אומר, וכ"ה במשנה דמקואות ובגיטין (וכ"ה נכון דלאפלוגי אחא, ר"ק): ה) רש"י בא לאפוקי מהני בכת"י מה כלים ת"ל בעו כוונה" (ר"ק ע"ש): ו) בכת"י הוא מדרון: ז) ציל דכיון (רש"ש), וכ"ה בכת"י: ח) ציל מחזיק (רש"ש): ט) ציל לסברתו (רש"ש), ועיין תוד"ה:

אף כלים דמכוין להו. מלט. ג' שנתל"ש. מן היס. מה בלים ד"א מכווני. דהא לית לה דעת [וחולין לא.]. בחרדית של נשמים. ולא גמרי מהמלה מן הסכר כגא ואין מוכלין בו [בתוך הציפון] והקופדים אינו מיטול ונף טוו מקוה לתכשיט אף אהרי אין מ' פחה מקוה אמה ואע"פ שיש הרבה לממה ולמעלה הף קתני אינו מיטבר, מהלית היינו קטפים מהלון וכל הפי נגמן גרים הרלוים שנפלו על הר. נגזור ראשון אגו ביתין. דתנן מטמילין כלים בגמלם הגל המלם מן היס הלך למרחוק וגף לאחר נכנס מלם אמא לאמו ומקבלו להזי ממלה זו ממחוי לקרקע. קמ"ל דלא בזרינן. לשון קוצים הוא ולא אגיון כמוהו לשולין מגלן. ואין יכולין בביתין. שלא יכחוץ כלים בביתי אלא ממצעות מהלי ואף מטמילין בחוץ. ידיו מהורות. ולא פתכמה לאכ נפלוה. ואם בשבי' שיחדתו ידיו. מכאן לימול אף הפילות מן הכתים

 אגו חרדלית. פרש"י שיורלת מהר גבוה ורק מ' מהלי מקואות הלכה יז משנה ששי לשמם:
מה ב מ"י שם הלי יח משנה שם:
מן ג מ"י פ"י מהלי מומאת מולין הלי י משנה שם לשון:
מז ד מ"י פ"י מהלי מקואות הלכה יב:
מח ה מ"י שם פ"ם הלי יב מוש"ע י"ד סי' רלו סעיף סב:
מט ו מ"י שם הלי ח מוש"ע שם סעיף ם:

ומנא לן דלחולין לא בעינן בוזמה דתנן גל שנחלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים מהורים. ואמרינן אדם דומיא דכלים מה כלים מהורים אף אדם לא בעי כוונה. אף אדם לא בעי כוונה ונרחת ראיה לן לאוקומה במחכוין היכי דמי בישוב ומצפה מתי יחלש הגל. וכי תימא אי הכי מאי למימרא הא קא משמע לן אפילו מכוין אשמעינן ד"א נגזור גל שנחלש ושתי ראשין מעורבין במי הים אגו חוד"ל שהן מי נשמים. אי נמי מהו דתימא נבחד ראשים אגו בימים. פי' אמצעית הגל העשוי כמין כיפה שחלקתו הורחה מן הים והפריחתו כמו באויר שאין טבילה עולה בהן. כדתנן מטבילין בראשים ואין מטבילין בכיפים קמ"ל דלא גזרינן ראשים אגו כיפים אלא מהא דתנן פילות שנשורד לתוך אמת המים ונפשם מי שידיו מטאות ונשלן ידיו טהורות ופילות אינן מהורות הגה בלא מתכוין כרי להטביל ידיו וקתני מהורין ש"מ לא בעינן בכוונה ואסיקנ' מהא דלא בעינן כוונה להולין ותניא טבל ולא הוחזק מותר בחולין ואמר במעשר. א"ר אלעזר טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה ומחבעין עליה החזקת עדהו רגלו במים החזק לדבר הקל מחזיק עצמו לדבר חמור. פי' אם החזיק למעשר ועדהו רגליו במים מחזיק עצמו בתרומה עלה שוב אינו מחזיק. קשיא לר' אלעזר דאמר אפילו עלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. ופריק הא דתני עלה שוב אינו מחזיק בשכבר הוחזק לדבר זדוע ועדהו במים וכי אמינא אגא דמחזיק עצמו לכל מה שירצה. כשעלה סחם ועדיין לא החזיק והוחזק עתה. מאן תגא עדהו רגלו במים א"ע שהחזיק חוזר ומחזיק א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן מקוה שישׁ בו מ' סאה מכחזת ירדדו שנים ושבלו זה אחר זה הראשון מהור והשני טמא ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני מהור. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת ר' יהודה ור"ש אבל לדברי הכל מהור. ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת בשנתערבו ראשון ראשון אבל לדברי הכל טמא. ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת בשנתערבו ראשון ראשון אבל לדברי הכל טהור. ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת בשנתערבו ראשון ראשון אבל לדברי הכל אף השני טהור ופליגא דרבי פדת אמר עולא (ו) בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וציטוריות בראשו של ראשון גדר אחית אית ליה לרבי יהודה גדר אסיק ליה או דלמא גדר אסיק נמי אית ליה א"ל תניתוה [ש]שלש גמטיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן רבי יהודה אומר מאיר היה אומר ממביל בעליונה והתניא רבי יהודה אומר מאיר

כאן למעשר ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן (ו) גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים מהורים קתני אדם דומיא דכלים מה כלים דלא מבווני אף אדם דלא מכוין ומנאי דלמא בישוב ומצפה אימתי יתלש הגל עסקינן וכלים דומיא דאדם מה אדם דבר כוונה אף כלים דמבוין להו וכי תימא (ח) בישוב ומצפה מאי למימרא סלקא דעתך אמינא ליגזור דלמא אתי למיטבל בחרדלית של גשמים א"נ נגזור ראשין אגו כיפין קמ"ל דלא גזרינן ומנא תימרא דלא ממבילין בביפין דתניא (ט) ממבילין בראשין ואין ממבילין בביפין לפי שאין ממבילין באויר אלא מהא דתנן (י) פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו מטאות ונשלן ידיו מהורות ופירות אינן (א) בבי יותן ואם בשביל שיודחו ידיו ידיו מהורות והפירות הרי הן בבי יותן איתיביה רבה לרב נחמן המובל לחולין והוחזק לחולין אסור למעשר הוחזק אין לא הוחזק לא ה"ק אע"פ שהוחזק לחולין אסור למעשר איתיביה (ב) טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל מאי לאו כאילו לא טבל כלל לא כאילו לא טבל למעשר אבל טבל לחולין הוא סבר דחזי (ג) קא מדחזי ליה נפק דק ואשכח דתניא טבל ולא הוחזק אסור למעשר ומותר לחולין. אר"א (ד) טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה מיתיבי (ה) עודהו רגלו אחת במים הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור עלה שוב אינו מחזיק מאי לאו אינו מחזיק כלל לא עודהו אע"פ שהוחזק מחזיק עלה אם לא הוחזק מחזיק ואם הוחזק אינו מחזיק מאן תנא עודהו רגלו אחת במים א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן (ו) מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מבוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון מהור והשני טמא אמר רבי יהודה (ז) אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני מהור אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת (ח) בשנתערבו אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני מהור ופליגא דרבי פדת אמר עולא (ט) בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וציטוריות בראשו של ראשון גדר אחית אית ליה לרבי יהודה גדר אסיק ליה או דלמא גדר אסיק נמי אית ליה א"ל תניתוה (י) שלש גמטיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן רבי יהודה אומר מאיר היה אומר ממביל בעליונה והתניא רבי יהודה אומר מאיר

לא כאילו לא טבל למעשר.

ורמית למימר משום מולין הוא דמימית אף גגא כוונה לאי משום מעשר אבל לחולין מהוחזק מעשר אף כי הוחזק לחולין קתני ליתא גגא מהני הרי"ף מלמגן ועוד י"ל דאי משום ליתא הימי אומר דעפי עדיף גא הוחזק גלל למעשר מהוחזק לחולין להא עקר דעמו לגמרי ממעשר:

טבל ועלה בו'. ועודנו גא וכמה אפרים כתיב בהדיא גא:

רבי יהודה אומר מאיר היה אומר ממבילין בעליונה. ל"ג רש"י מכלל דר"י פ' וחכי פירש ממבילין בעליונה ממעט גוד אסיק וכ"ש גוד אחית וגא פליג עליה רבי יהודה מדלא קתני ליה ומני מוקן עלו והא תניא כי אתית לאתטבולי ידיי וקתני מהורין ש"מ לא בעינן כוונה ואסיקנ' מהא דלא בעינן כוונה להולין ותניא טבל ולא הוחזק אסור למעשר ומותר לחולין. אר"א טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה מיתיבי עודהו רגלו אחת במים הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור עלה שוב אינו מחזיק מאי לאו אינו מחזיק כלל לא עודהו אע"פ שהוחזק מחזיק עלה אם לא הוחזק מחזיק ואם הוחזק אינו מחזיק מאן תנא עודהו רגלו אחת במים א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מבוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון מהור והשני טמא אמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני מהור אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת בשנתערבו אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני מהור ופליגא דרבי פדת אמר עולא (ו) בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וציטוריות בראשו של ראשון גדר אחית אית ליה לרבי יהודה גדר אסיק ליה או דלמא גדר אסיק נמי אית ליה א"ל תניתוה [ש]שלש גמטיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן רבי יהודה אומר מאיר היה אומר ממביל בעליונה והתניא רבי יהודה אומר מאיר

כרים מקורין וולור"ת בלע"ז וכן גמל מיתן[ב] נמל מרנין[ב] ממחוה עליונה ומטעית שנמל מדרון משופע הוא: עוברת ביניהן. ומטבלין: ס"ג

תני אף השני טהור ופליגא דר' פדת דאוקמה לר' יהודה במעלות דרבנן מכלל דת"ק פליג עליה והא דתניא עודהו רגלו במים החזק לדבר הקל כר' במעלות דרבנן הוא. **איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה** מחלוקת במעלות דרבנן ר' יהודה מטהר השני אבל מטמאה לטהרה דבי הכל השני טמא והיינו דר' פדת דאוקמה להא ר' יהודה. אמר עולא בגאי מיניה דר' יוחנן מחו לחטבול אליבא ר' יהודה מחטין וציטורות בראשו של ראשון גדר אחית אית ליה לר' יהודה ורואה כי המים שהן בגופו של ראשון יורדין במקוה וכאילו מעבירו ישנן בתוך המקוה אבל גדר אסיק ליה ליה אמאי השני טמא בעולה ממטמאה לטהרה. אבל במעלות דרבנן בין חולין למעשר לתרומה לקדש ולחטאת להחזיק עצמו מן הקל לחמור ב) ולפיכך

שאין אומרים ראה כאלו מי המקוה נקרים ועומדים בראשו של ראשון או גדר אסיק נמי אית ליה. וא"ל ר' יוחנן ת"ש בחל שיורד ממעלה למטה ויש בו ג' גמטיות פי' חפילות כל אחת למטה מחבריתה וגומא העליונה התחתונה של עשרים שערין ראה האמצעית של מ' סאה פי' הנרע לומר האמצעית של מ' כדי להכשיר הרחלית של נשמים שעוברת ביניהן והמרפו שכל מקוה שהוא פחות ממ' סאה מי נשמים פוסלין אותו והרחלית של נשמים עוברת ביניהן. ר' יהודה אומר מאיר היה אומר ממביל בתחתונה דאלמא אמרינן גדר אחית ולא אמרינן גדר אסיק מדקתני ר' יהודה מאיר היה אומר ממביל ג) בין בתחתונה לאו מכלל דר' יהודה סבר חלופו ואומר מטבילין אף בעליונה אלמא גדר אסיק נמי

בתחתונה (ב) ואין מנין [ג] ומייתי לה פ"ב לגיטין (דף עז. ושם) הגלוח והקטפרס ומשקה טופח אין מיטר לה לטומאה ולא לטהרה ועוד למה לי ג' גממיות מהני מני מזה כי ומזה כי ומרלית ממברמן ומירן ר"ת דמאי הכא לאיכא מקוה שלם נמאנ וכן מטמא נפי מחרב ר"ע [ד] (דף עב. ושם) ממון פרש"י [ה] ספי' קטפרס גממיות מזה כי ומזה כי ומרלית ממברמן ולא נקט ג' דלאיתיא הכא אלמא מטמאי נרמלו על מטמא שים למלך ולא מחמה היכי מדמה ליה למיפשט מהך דכתיב (ג) בעיימו מהו להטמיל ממטין ועיטורות נרמלו על גחמון ההוא לעיל ולא קתמר דמאי המס [ו] משום מקוה שלם להמם לעיל היכא טעמא מחריש קטפרס שפופו לירד מה שנרמלו על לחמון ומכאי מחרלין קוסים מחריש דקתני לר"ת דמטמא המס בגיטין לנעלן וקטפרס ליט מיטר ומסיק לנעלן מקומות ור' יהודה היא מטמא לקף ר' יהודה מודי ליה ולעיל קתמר אם היו רגלין של לחמון נוגעות במים קף אי טיהור אלמא קטפרס מיטר אלא ולאי שאני הכא שפופו לירד ומיהו יש לומר הך לא מוקי כר' יהודה רק היכא דטופח ע"מ להטפיח ולא מצית מסקת הכא לנעלן וקטפרס והכא דפ' בתרא דע"ז (ע"ז שם:) גמ' המעבה (ז) יין נסך מחבית לבור לא אסיר נגוע מיטר אע"ג דשופו לירד יש לומר כר' יהודה היא דמטמא לקף אי

מדלא קתני בהו מעלה. לומר שגדי פרוסין המוכלין מוליכין מטהרת מוליך מדלג למוכלי מוליכין מטהרת הקודש שמע מינה בכלל קודש הן והא תנא ליה קודש: דלמא. מי כמוליך דמו לגמ' מהני מהו מתי למימר הא גברא דמבולה דעתו מי כתרומה דמו לתיכא תנאי דפליגי

מדלא קתני בהו מעלה ודלמא האי דלא קתני בהו מעלה דאי דמו לתרומה הא תני תרומה ואי דמו לחולין הא תני לחולין (דתנן[ה]) [ו]חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה אלא מסיפא יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת אין לקודש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו. א"ר יונתן בן אלעזר [ב]נפלה מעפרתו היסגו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה א"ר יונתן בן עמרם [ג]נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו א"ר אלעזר בר צדוק [ד]מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני ר"ע וטימאן מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיט ידו לסל ליטול פת תטין ועלתה בידו פת שעורים הבי נמי דנטמאת וכי תימא הבי נמי ותניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלמצא ולטעמיך אימא סיפא ואסורה מלאכול אמאי א"ר ירמיה [ה]באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ומי איכא נזירותא לפלגא אין ותניא [ו]הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה הסל טהור תמצא המגריפה לסל [ז]אין כלי ממא כלי וליטמא מה שבסל אמר רבינא [ח]באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו מכל מקום קשיא ועוד מותיב רבה בר אבוה [ט]מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגר זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ ומסחה דעתה מינה לרבי יונתן בן עמרם נמי כיון דכלים רשבת עביד להו שימור טפי מניחדו אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה אמר רבי יוחנן [י]חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו ולא והתניא

כיון דכלים של שבת עביד להו שימור טפי מניחדו

אמר רבי יוחנן בן אלעזר משמיה דבן עזאי מנין שאין מטמאין זה את זה מן התורה שנאמר (ויקרא יא) ונגע בכל אשר יגע בו יגע ולא יגעו בו. ר' יוחנן בן נורי אומר משום ר' יוסי הגלילי מנין שאין מטמאין זה את זה מן התורה שנאמר (ויקרא יא) וכל אשר יפול עליו מהם בטמאתם יטמא

והתניא וכו'. פלגמ' מדלא מסמר מה שכתב ובפ' מצות לע"ז (דף סט.) פרש"י גבי מאי שנא ומאי שנא סיפא דהא (ה) מזי ליה לדגבי דקתני טעונין טבילה והכי לא מצינו מעיר שהיו קמוטות אלא בחולין מעיר אלא תמיהת הך קושיא להר"ר אלחנן לוקמי בחמיות ולא מקשה ליה ועוד להכא כי מקשי ור"ל שמדלא מסמר מה שכתב מכאן היכי מצי מסמר ליה כיון דלאו בחמיות ומי למה לי למעלמא עימיו מהם לומחומתם מיפוק ליה מהא דגבי נוגע בהם ועוד מפני מה אלא מיפא נמי מיקשי ליה מ"מ דלישמע מיני' דהכא בחמיות מיירי ומשום פחותה הן דלי מקומות לא ימעמו מהעלמא עין (ג) ועוד לא היה לו לתקוני ליפא נמטהר לכך כיון שלא הודיעו שהוא מפליג ומיהו זה יש לתמוה דלמגיב דמוקי ליה הכא משום שיומא דשני ליה מוקמ' גם התם בע"ז ופריך מינה מכח דהיא דהכא דלי לא מיתמ הכי אלא מקשי ליה מפברא כי יש לומר שמא נגעו בהן בריפא מ"כ הכא בשמעתין כי פריך מ"מ ליפא משום מה שכתב מצילו כי לחמי מיקשי ליה ליפוש שמא יגע בהם שלא ולמי מפברא לא קשיא דלא נגעו במרמתן כיון שלא הודיעו שהוא מפליג. ומיהו הוה מצי למקשי ולטעמיך ליפא גופא ליפוש שמא נגע וכן בכמה דוכתי ולא פריך ליה:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ר יצחק רישא בממהר חמריו ופועליו לבך. כך כתוב בספרים ויש פי' כתוב ולא גרסינן ליה לך בפי' שלפני מלמי כתוב ופי' לעולם אין מדם מסמר מה שכתב שכיד מצינו וכי תימא מאי שנא ליפא ממהר חמריו ופועליו לכך ולפיכך מרחמת ובפי' ישנים כתוב וכן פי' מורי דהוי כמו ולטעמיך לומר מדמוכחת מריפא דמדם מסמר מיקשי לסיפא[ד] והיינו מאי שנא ליפא ומאי שנא סיפא לפי מדם מסמר ליפא לחמי לא אלא ממהר לכך:

בבא להם דרך עקלתון. ולפ"ה טעון טיהרה לכך כדי שיהו מרחמים ליגע בו (ג) ומי לאו הכי לא מילתא דוחלי ומוסרין להם הטהרות וממזיקים עלמא כטהורים ולפי' מזהירין אותן שלא ליגע בכלי לא קפדי אהן אלא בנכרי[ד] הני דרך עקלתון למוד ללעולם יודע הוא שמקפיד על מגעו ומרחמ':

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש. י"ל מעלות מסיב לרבה ולרבי חלבו ר' מעלות והיה קשה להר"ר אלחנן ליתני התם לעיל (דף יח:) טוהלין לירים לטולין ולתרומה ולקדש מטמלין טבל והוסק לתרומה לא הוסק לקדש ונראה לטורי דלא קא מסיב ממתני' אלא היכא דליכא דרבא לטומאה (ו) והכי נמי בפ"ק דנדה (דף ו.) לא מסיב מעט לעט שבדבה משום דליכא דרבא לטומאה אלא דרבא לטומאה אף לחוריית שמא יפסה עליהן משמו מה:

הנושא את המדרס. מעגל אל זב נוסף את המרומה (ח) ובלבד שלא יגע בה רק נוסף את החמית וכי תניא בתורת כהנים[ה] הנוסף את המדרס מטמא שניס ופוסל אחד פי' מטמא שניס ופוסל אחד להוה אב הטומאה ושומה לטמון ושני טמולין ופוסל מהרומה התם מגוגע בה ועל מה שפרש"י נוסף מדרס שנוסף את התרומה החמית ואינו נוגע בחורה קשה לפירושו דמשמיע ליה להאי נוסף אב הטומאה לטמא כלי כמו זב ור"ל ליטמא האי חמית ותרומה שנחוכו בהיסטן מי לא תניא[ו] מטכב ומושב בכף מחזיק ומוכלין ומשקין בכף שניה הכניע המטכב טימא המוכלין ועוד תניא בת"כ[ו] הנוגע במטכבו יכבס בגדיו (ויקרא טו) אין לי אלא בגדים שהוא לובש מ"ל (ט) בגד בגדיו ר"ל מה מ"ל בגדיו לפרט פי' לפרט בגדים מהרים מגלן ת"ל נוסף מדרס אף לנוסף לטמא כלי אפי' בעת שנשמו את המדרס לא יטמא כלי אפי' יגע בחורה אין לחוש:

לא במדת התרומה מדת הקדש. לפי שמפרש ד' טרפה דיניהם שיניהם נקט האי לישנא: **הבלי** מצדדי מה שבתוכו. הקשה הרב רבי אפרים דבפ"ק לחולין (דף מ: ושם) לדעתין מכל מאר מחוכו טעמא ליימר על כלי חרס שאפי' אלא מדרבנן טמא ומעמא ליה לטעמא הכי ללמא התם מטעמא לטירוף ותירן הר"י דלא מציטו לחולין:

כלים הנגמרים וכו'. פומר הר"ר אלחנן דלהכי נקט נגמרים ולא מעשים משום דאין רגילות לשומרם בחזקה עד שת גומרם לפי שאין מקבלין טומאה עדיין אבל כי נגמרו שמקבלין טומאה ותניא לד (ו) להן לשומרם בחזקה:

חמריו ופועליו. שמי המלך: **טעונין** טבילה. כגון יין בחמית של מרס והן אין טוענין בחוכו וכלי מרס אינו מיטמא מגעו: **טהרות** טבורות. ואין מושקין שאפי נגעו בכיון שהוא מפליג כל שאפשר שהרי אלא אלא מאי שנא ומאי שנא סיפא. לפ' שהפליג מהן יותר ממיל[ה] טהרות טבורות ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם כיון שנתעלמו עיניו מהן טהרותיו טמאות מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ר יצחק נפחא רישא בממהר חמריו ופועליו לכך אי הכי סיפא נמי אין ע"ה מקפיד על מגע חבירו אי הכי רישא נמי בבא להם דרך עקלתון אי הכי סיפא נמי כיון דאמר להו לכו ואני אבוא אחריכם מיסמך סמכא דעתייהו:

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקדש אחוריים ותוך ובית הצביטה[ד] בתרומה אבל לא בקדש[ד] הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש בגדי[ד] אוכלי תרומה מדרס לקדש לא כמדת הקדש מדת התרומה שבקדש מתיר ומנגב ומטביל[ד] ואח"כ קושר ובתרומה קושר ואח"כ מטביל כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה[ד] הכלי מצדדף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה הרביעי בקדש פסול והשלישי בתרומה ובתרומה אם נטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה ובקדש ממטביל שתיהן שהיד[ד] מטמא את חבירתה בקדש אבל לא בתרומה אוכלין אוכלים נגובין בידים מסואבות בתרומה אבל לא בקדש האונן

דלמי למלישה הוא: ובתרומה. פס לית לקוסרו קושר ומ"ש מעגיל: כלים הנגמרים בטהרה. שנוהר הגן מעשהו שמוך לגמרן שרשויין לקבל טומאה: צריכין טבילה לקדש. וגמרת מפרש טעמא[ד]: הכלי מצדדף את מה שבתוכו. (ו) לוכלים מחיכות הרבה ככלי חמד ונגע טמא בחמד מהן הכלי מגרפן להיות כולן מחיכה[ד] חמת ונטמאו כולן: **אבל** לא לתרומה. שלא נוגע בה הוא שנגע בה הוא לחטון והטוגעת בטליות והשמל טהורות: פסול. ולינו פוסל עוד חמר: **אם** נטמאת אחת מידיו. בטומאה לרבנן שחינה טטומאה שלא ידים ולא חת הגוף: נגובין. שהו נגוזין מיחיין שלא הוכשרו לטומאה טעולה: בידים מסואבות. שניות[ד] לתרומה דכיון שלא הוכשרה לא מיפסלה: **אבל** לא לקדש. גמ' מפרש טעמא[ו]:

ג) [מוספתא פ"ק דטהרות פ"ו] ע"ז סט. ע"ש, ב) לעיל יח: חולין לה:, ג) פסחים יט. [נמצות כד.], ד) לקמן דף כב:, ה) לקמן כג., ו) לקמן דף כד:, ז) חולין דף לה:, ח) לא מצאתיה שם ועי' בע"ז במשנה זבים פ"ה מ"ו (שיח יצחק), ט) עיין רש"י ושיח יצחק ועיין שבת פג., י) פרשת זבים פרשתא ב ספ"ב, כ) [ועי' מוספות מוגן כד: ד"ה המוכס].

הגהות הב"ח

(ג) תוס' ד"ה ומטמיל וכו' ומאי שנא סיפא דהא קא מזי לאהו דנגעו דקתני: (ב) בא"ד נ"מ טומאו בהפלמת עון אלא בכדי שישתוה ויפתום ויגבב בדתנן בפ' בתרא דמסכת ע"ז ועוד נ"מ היה לוכך לגוקמי בפרק בתרא דמסכת ע"ז ליפא נמטהר וכו' משום שמיא דמני ליה אין אדם משמר כו' מוקמה גם התם במסכת ע"ז וכו' כי פריך מ"מ ליפא משום אין אדם משמר מה שכיד מצינו כו' בלאו הכי מיקשי ליה ליפוש שמא יגעו בהם וכו' שמא נגעו וכן: (ג) ד"ה נגע וכו' ואי לאו הכי: (ד) רש"י ד"ה מומר וכו' שניהם ממלין. נ"ב עי' נדף כ"ב ע"ב ד"ה המוכס מ"ד מפי מלי: (ה) ד"ה נוסף מלא חרס שמלו טוגע: (ו) ד"ה הכלי מצדדף אם מה שבתוכו תחיכות אוכלין הרבה: (ז) תוס' ד"ה מומר וכו' ליכא כלל לדלק דטומאה בכחים של חרס שמלו טוגע: (ח

האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה. מסמע ליזמנ טמילה (ו) מבל הערב שמש לו כדדייק לקמן (דף כב.) בגליס הגמרים והכי נמי מסמע מחמיס גרים טבל יום (דף נמ.) דקא דייק על הך מסמא היכי למי מי לחמא לעמיה ממסמע שרן שמא מעליח הוי[ב] סם כן מסמע לנא הערב שמש נעי וגם רש"י פ' כן המס[ג] נלא נעי הערב שמש והא לחנן המס בבל יום ומחוסר כפורים אין מולקין בקדשים לאכול לערב מסמע לממוסר כפורים נעי הערב שמש אינו נקטיה אבל קמה לר"י למר מעבירון בפרק בכל מערבין (דף נב.) המאה שהיתה עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר מובלת ואוכלת בקדשים לערב והמס לא מני טבל יום ור"ל לערב דנקט מיירי שהיתה עומדת עם בשעת הקרבה אבל קומכת לה על מזבח כ"ד אוכלת לערב למזבח אין כ"ד מחעלמין וק"ל לאחר חלות חעמרי שכן מניגו גבי עומר (מנחות דף סמ.) הרחוקים מחלות ואילך מוחרין לפי שאין כ"ד מחעלמין וים לאלך להחם בחוך כלים אבל קרבן יחיד חחמיין כל היום אפילו בלבד ההינו אומרים משום שהקשר בחים ואין חים באים לחוכו בחוך כלים אומא החים מצפים אותו ובאין עליו מכל צד קמ"ל דחזיישינן בהוא

[ב] האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה: **גמ'** בקדש מ"ט לא א"ר אילא מפני שכבידו של כלי חוצץ והא מדסיפא משום חציצה רישא לאו משום חציצה דקתני סיפא ולא כמדת הקדש מדת התרומה שבקדש מתיר ומניב ומטביל[ד] ואחר כך קושר ובתרומה קושר ואחר כך מטביל רישא וסיפא משום חציצה וצריכא דאי אשמעינן רישא הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא משום[ה] כבידו של כלי דאיכא אבל סיפא דליכא כבידו של כלי אימא[ו] לקדש נמי לא הוי חציצה ואי אשמעינן סיפא הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא משום דקיטרא

[ב] **האונן.** שלא נטמא ממנו: **והמחוסר כפורים.** כגון זב שטבל ליום שביעי לספירתו והעריב שמשו ולממרת הוא קרוי ממוסר כפורים שעדיין גמר מהרתו חלויה בקרבנו: **צריכין טבילה.** לאחר שהמים קרבנו מס לשה לאכול[ג] קדש וכגמרא[ד] מפרש טעמא: **גמ'** שכבידו של כלי חוצץ. כבידו של כלי הפיימי המכיל על החיטין שהוא מונח במוכו מוך בפני המים וחין טבילה עולה לו ליה ולא לזה ולקמן (דף כב) פריך לר' הכי לחלוין מרומה נמי: **והא מדסיפא.** דמעלה אחריחי דחציצה בסיפא הוה טעמא משום חלויה ליעבד לאו משום טבילה דלר' מוחרין המכלי חרומה[ה] ומינה ילפינן[ו] עשה דלה לחלה גמורה לחוריימה[ז] ליחני חדא מילחיה: **מהדוקי**

כדחמרינן ריש חפלת השחר (ברכות דף ט:) שהולך וקרב עד הערב הלכך כיון שחין לו זמן קבוע מספקין לה בכל הספק לי נמי כרבי ישמעחל גבו של רבי יוחנן בן ברוקה שחחר ריש חמיד ונשחנו (פסחים דף נמ.) שחטחת השוף קרב אחר חמיד הערב והכי חפרש הר"י ברים חמיד ונשחנו גבי ממוסר כפורים שטובל ומוכל בקדשים לערב דלא נקט ערב משום הערב שמש אלא לפי שהיו עומד לעולם על קרבנו כדפי' ומוחר על חוקת כהנים וכן יש לפרש החיא לכריחות ברים פרק ממוסרי כפרה (דף ה:) [גר] מעוכב לאכול בקדשים עד שיעלה קנו הגיא פריכה אחת שחרית חוכל בקדשים לערב (ג) דלעחמת נקט ומ"ג לאם כשיעלה שחרית מרוייהו לא יאכל עד הערב היכא דמוחר על חזקה כדפרי' אבל ליכא למימר החם משום הערב שמש אלא נריך כדפרי' ועוד אלא מזכיר החם בריבה וגם לא מלינו ממוסר כפרה הנריך בריבה רק ממוסר כפרה דעומאה אבל גבר לא מלינו לו וכן חנן (פרה פ"ל מ"ב) כל הטחון בימח מים מדברי סופרים מעמא (ל) הקדש וכו' אחר שיחאו מוחר בכולו מעמא כל שהוא מדלנגן מוחר מיד אלא הערב שמש והחיא לפרישת[ח] חירן הר"ר שמואל מרחו"ם הא לחניא בפ"ב דבילה (דף יח. ושם) גבי ממני דכלי שנטמא בולד הטומאה מטהילין חומו ביו"ט וחמרי והא נמי הערב שמש ומירן לכיון בולד טומאה לרבנן לא נמי הערב שמש והכי מעמא דיכלי בשבת וכי מחקן מנא לכחחילה[ט] חני נפל כליו לחוך הבור מעריס עליו ומטילו בלומר ביום טוב ובשבת חרי חמורלי חד אחר בכלי שנטמא בחד הטומאה וחד אחר בכלי שנטמא בולד הטומאה מחיב מלן לחמר בולד הטומאה למלן לחמר בחד הטומאה לחפי' מחול הא טעון הערב שמש כלומר החיא לדידי לחוקימנא ליה בולד הטומאה שפיר לא הערב שמש אלא לדידך דמוקמית ליה בחד הטומאה לריך ליה הערב שמש ולא חזיא לחשחמושי בית רק בחול ו"כ הוה ליה מעמיל משבח לחול ומוקי לה ברולה להשמש (ס) לעורך מולן[י] דבעבל יום שרי בחולן בלא הערב שמש והשחא לדבריו מוקמי ממני לעיל (שם) לחלן מטהילין כלים שנטמאו בחד הטומאה ככהן מיירי לאכול חרומה לי נמי בחולן על טהרת חרומה לי אלא שרי בטומאה דרבנן לא שרי בטומאה דרבנן רק ע"י הערמה גם שמעחחת דעיקא ע"י הערמה מיירי ובחד הטומאה חפילו על ידי הערמה לא וכי שרי החם בממני מדלנן בדלי טמא והוא טהור מלינו הך הערמה ודלי דלקי בל ע"ה לריך הערב שמש ושוב חנן (פרה פ"ג מ"ו) שהיו מטמאין כהן השורק לח הפרה ומניח מוקפחת[כ] שהיו נוטעין בו כלפיקים[כא] לעיל דבגדי מוכלי קדש מדרש לחטחת ולחה הכירה ולדוקין מיכא כיון דלא שרי הערב שמש כלפי' ומירן הר"ר שמעון דשמאוחו בטומאת מת בשמיני שלו כלעיל[כב] הלכך לח הערב שמש שרי לך דכיון דלא שרי הר"ש לא הכירה בלחוד לקמן[כג] הלא פירש הכי לקמן[כד] הלא פירש עשמאוחו בטומאת מת מ' שלו למימי ליה לחשון ושמי ולא לענין הערב שמש והשחא קשה למשמע לליכא למימר הערב שמש לח בטומאה לרבנן ולחו בהחיא בטעון ביחת מים[כה] משמע לליכא הערב שמש ואמר הר"י (ה) דחמרינן כהן השורק לח הפרה מיירי כלי שיהיה בטמא בטומאה חולין ומגעו וכן בהחיא [לימוח דע"ה ולימוח דבבני שנחזה מפיו] שחחמת חולין בחגעו לפיכך בטו הערב שמש לך ליחנה לא משמע שחחמת חולין בחגעו והא הערב שמש לא הוי בטומאה לחולין בחגעו לפיכך בטו הערב שמש לך לאמר עשמאוחו בטומאת מת מ' שלו רק לענין הערב שמש ולא לענין לטומאות חולין בחגעו והא דבעי הערב שמש לאכול בקדש והשחא קשה למשמע לליכא למימר דבפרה החמירו וגם בפופרחא טפי מבגלים הגמרים דקבי להו בטומאה בלא הערב שמש היינו גבי חולין ומירוחה לקדש ולא לטומאת והיינו פרק בלו לבגדים (דף ע) לאמר בכין שחחמת בלא הערב שמש ולא חזיא לחשחמושי בית ומשני לא לעולם בחולין בחגעו ולא לענין הערב שמש ולא לענין לטומאות חולין בחגעו והא דבעי הערב שמש לאכול בקדש ולא לטומאת קשה למשמע לליכא למימר דבפרה החמירו וגם בפופרחא טפי מבגלים הגמרים דקבי להו בטומאה

כא: חומר בקודש פרק שלישי חגיגה

דקיטרא במיא אהדוקי מיהדק, ומנגיד דממימין הוי מטוש מלמה כדפירש"י[ד] והא דלא עדיד לריכותא ממנגיד מטוש דקיט ליה (ז) דלא ידעינן מדיקן ים מפרשים דמנגיד מעמא אחריני אית מטוש שהמים מוזרים וממעמין ליה ולא סלקא להו הסקה מטוש מעלה דקדם וקסה למוזי דמס כן לריפת הוי שים עסר ולרבי מלה אחד עסר וי"ל דרבי מקדש[ה] לא משיב ליה מי סיוף לחוליין: **אחרונות** קדש ולא לחולין בה. תימה לה"ר תלמון דמוכח דב מרי לעיל מחיד פירקין (דף יט:) ס"ת חולין שנעשו על טהרת הקדש ומדלא קתני דמו מדלה קמני להו גבי מעלות לומר בגדי חולי מרומה מדרש לחולין שנעשו על טהרת הקדש בתרייתא דלית להו דרבי דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש לא גזרו בהו רבנן רבא אמר מדסיפא הוי משום חציצה רישא לאו משום חציצה ורישא היינו טעמא [א]גזירה שלא [ב]יטביל מחטין וציורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד (ג) כדתנן [ג]עירוב מקוואות כשפופרת הנוד [ג]בעוביה ובחללה

(ו) דקיטרא במיא אהדוקי מיהדק אבל רישא דמיא אקפויי מקפו ליה למנא [ב]לא הויא חציצה צריכא רבי אילא לטעמיה דאמר רבי אילא א"ר חנינא בר פפא עשר מעלות שנו כאן חמש ראשונות בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש אחרונות לקדש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש מ"ט חמש קמייתא דאי להו דרבא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש בתרייתא דלית להו דרבא דטומאה [ב]מדאורייתא גזרו בהו רבנן לקדש לחולין שנעשו על טהרת הקדש לא גזרו בהו רבנן רבא אמר מדסיפא הוי משום חציצה רישא לאו משום חציצה ורישא היינו טעמא [א]גזירה שלא [ב]יטביל מחטין וציורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד (ג) כדתנן [ג]עירוב מקוואות כשפופרת הנוד [ג]בעוביה ובחללה

(ד) בין לחולין שנעשו על מחרת הקדש. אף הן נתעלו יותר מן הטהרומה בחעלות הללו: **דרבא דטומאה דאורייתא.** תסס עומחה לחוליין חת חמוטין ומוך אף על גב דבכלים[ב] שנעמחו לחוליו בחעקין[ג] מיהו חת לחמור נסנן מחקין מחמחין כלי מסוס גזרה דלחו מדאורייתא הוי: **מדסיפא.** דחמר לקמן בכלי חרס שנשבר (דף כח:) ומחזיר לחוליו ומחזיר לקדש: **משום חציצה.** דחין חלה מחזרת חלה חלה חלה

ובחלֵלה ושביה. והן ג' מצבעות מחברות למקומן שמדם יכול לגלגל בתוך מלוי ג' מצבעות לכל לד הוי עידוד ומעטילין[ד] אף כלים ומטי נמי משום טומאה לטוריא היא[ה]: גרוגותני. סל גדול מאד שמקנין היין בעת הבציר ונותנין לתוכו מים כדי שיורד לבור כלמרגין במקבת ע"ז (לקמן יט:) שלא ימזיל גרגותני לגת: טהורין. אף לקודש וכפי למעשיר לחולי מעשה[ו] גזירה משום לכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד וכגרגותני ליכא למימר להכי: לא עלתה לו טבילה. שמשקין כל' מקוואות ואין שיעור לו במעיין[ז] גזירה משום כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד וכמל

כלום משגיח בך. פרש"י אבל כלי שמע שפיר ויעבול ומיתמי היא למה ישמע מה שפי מבמולים ומשקין ומי מקוה ליתי להו מהכא דמקוה משקין[ד] מאי היכא יכול להשקין ועוד כי משקין למעבלינן להו ומי לכורכן למה יעבול להו עפי מכלי חרס אלא נרמה לפרש כלום משגיח בך לפיכך לא ישמל לעולם אבל לא על כלי שמע שימלאם מסס ולעולם עממין לחברים:

טמא מת[ה] הזאה ב' חשבינ. מהני לעולל דקאמר כי שילין מעבלין[ו] ודעפלה מעפורת ממעו וכגבות כותים (מה דף ע: ושם) שעבל ודרם מבגדי חבר דלא עממו אלא משום עם הארץ ולא מיישינן עממותא מת כין דלא שכיחי לא גזרינן ליה:

ואטבילה לא מהימני והתניא נאמן עם הארץ

לומר[ז] כו'. פרש"י כין דאמרת השומל ממעו לריך להטביל אלמא לא מהימן מעטילה וקשיא להר"ר אלמן מי פריך ליה ממתני' דאמן עממות מת הא ע"כ לא קאמר השומל לריך להטביל רק עומאת ערב אבל עומאת ז' לא קאמר דלכל לי' לא מוקלי מיבי דלמעיק ומירן מוכי דקאי אהא דקאמר ה"ג ד"ם דמעבלין לכלים ומסיק דלא דמי לכין דעממות מת שכיחי מעשה שאין לכי חרס מלא עממות אהל ל"ל דעי הזאה ג' וז' ושם נשממם בכליהם נאמן[ח] אהם נאמנים להגיל על הכל[ט] אלא נעממו עממ ומעעו להכי פריך מעטילה עממ מת לטהרת כלי מעטילה ממנע עממ מת דקאמרת שבאמר עממות מעטילין לפי שהוא עומאת ערב אבל הכא הני הזאה לכך לא אהדרי מר ד"ה ל"ש דלא אהדרי מר עם הארץ לומר פירות לא הוכשרו אבל אינו נאמן לומר פירות הוכשרו אבל לא נעמאו ואנופו מי מהימן והתניא "חבר שבא להזות מזין עליו מיד עם הארץ שבא להזות אין מזין עליו עד שיעשה בפנינו שלישי ושביעי אלא[י] אמר אביי מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו הקלת עליו בסופו: [כ]אחורים ותוך: מאי אחורים ותוך כדתנן [ל]כלי שנעמא אחוריו בממשקין אחוריו מעאין תוכו אונגו אזנו וידיו מהורין ונעמא תוכו כולו עמא: ובית הצביעה וכו': מאי בית הצביעה א"ר יהודה אמר שמואל מקום שצובעין וכן הוא אומר [מ]ויצבט לה קלי רבי אמי א"ר יוחנן מקום שנקוי הדעת צובעין[נ] תני רב ביבי קמיה דר"נ כל הכלים אין להם אחורים ותוך אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הבדל א"ל קדשי הבדל מאי ניעהו תרומה והתנן אחורים ותוך ובית הצביעה להולין שנעשו על מהרת הקודש קאמרת אדכרתן מילתא דאמר[ס] רבה בר אבוה אחת עשרה מעלות שנו באן שש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנעשו על מהרת הקודש אחרונות לקודש אבל לא לחולין שנעשו על מהרת הקודש: [ע]הנושא את המדרם נושא את התרומה אבל לא את הקודש: קודש מאי מעמא לא [פ]משום מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממקום למקום ונפסקה לעצמו מהרנו אבל נמהר את הבלי שמהרתו לך ולו[ע] תניא[פ] א"ר יהושע בושני מדבריכם ב"ש אפשר [צ]אשה לשה בעריבה [ק]אשה ועריבה טבאין[ר] שבעה ובצק טהור [ש]לתנין[ת] מלא משקין [לוגין] טבא טומאת שבעה ומשקין טהורין נמפל לו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש אמר לו אומר לך מעמן של ב"ש אמר לו אמור אמר לו כלי טבא חוצץ או אינו חוצץ א"ל [א]אינו חוצץ כלי של עם הארץ טבא או מהור אמר לו טבא ואם אהה אומר לו טבא כלום משגיח עלך ולא עוד אלא שאם אתה אומר לו טבא אומר לך של מהור ושלך טבא וזהו מעמן של ב"ש מיד הלך ר' יהושע ונשתטח על קברי ב"ש אמר נעניתי לכם עצמות של ב"ש מיד ימיו [ת]הושחרו שיניו מפני התעניותיו קרתי מיהת[ש] לך ולו אלמא שאלינן מיניהו [ד]כי שיילינן מיניהו מטבלינן להו אי הכי ניהדרו להו ב"ה לב"ש כי שאלינן מיניהו מטבלינן להו [ה]טבא מת בעי הזאה ג' וז' ומנא לן יומי לא מושלי אינשי ואטבילה לא מהימני והתניא [ו]נאמנין עמי הארץ על מהרת טבילת טבא מת אמר אביי ל"ק הא בגופו הא בכליו רבא אמר אידי ואידי בכליו ולא קשיא הא דאמר מעולם לא הטבלתי כלי בתוך כלי והא דאמר הטבלתי אבל לא המבלתי בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד והתניא [ז]נאמן עם הארץ לומר פירות לא הוכשרו אבל אינו נאמן לומר פירות הוכשרו אבל לא נעמאו ואנופו מי מהימן והתניא [ח]חבר שבא להזות מזין עליו עד שיעשה בפנינו שלישי ושביעי אלא[ט] אמר אביי מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו הקלת עליו בסופו: [י]אחורים ותוך: [כ]כלי שנעמא אחוריו בממשקין אחוריו מעאין תוכו אונגו אזנו וידיו מהורין ונעמא תוכו כולו עמא: ובית הצביעה וכו': מאי בית הצביעה א"ר יהודה אמר שמואל מקום שצובעין וכן הוא אומר [מ]ויצבט לה קלי רבי אמי א"ר יוחנן מקום שנקוי הדעת צובעין[נ] תני רב ביבי קמיה דר"נ כל הכלים אין להם אחורים ותוך אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הבדל א"ל קדשי הבדל מאי ניעהו תרומה והתנן אחורים ותוך ובית הצביעה להולין שנעשו על מהרת הקודש קאמרת אדכרתן מילתא דאמר[ס] רבה בר אבוה אחת עשרה מעלות שנו באן שש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנעשו על מהרת הקודש אחרונות לקודש אבל לא לחולין שנעשו על מהרת הקודש: [ע]הנושא את המדרם נושא את התרומה אבל לא את הקודש: קודש מאי מעמא לא [פ]משום מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממקום למקום ונפסקה

מקום שנקוי הדעת צובעין. פרש"י מוקקין בשולי הקערה בית קיבול מומן ומרגל והקפה הר"ר אלמן ל"ל דמרומה מעמא כולה כיון לשימתי המקה מי גרע ממוך מוכי[ס] ונריך לשמוך ולומר דסכי פי' המתני' אחורים ותוך[פ] הלמיעה אם נעמא אחוריו לא נעמא תוכו וכיה הלמיעה נעומא מוכו וכיה הלמיעה נעמא אחוריו ל"ל לפירוש זה דל יהולה אמר שמואל ודל אמי חלוקין הן בפירוש המשנה ול"ע:

ונפסקה

ב א ב מיי' פכ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ד:
ג ד מיי' שם הל' ה:
יד ה מיי' פי"ל מהלכות פרה הלכה ה:
מן ו מיי' פי"ל מהלכות מעשה הקרבן ומעשה הקרבן הלכה יב:
מן ז מיי' פמ"ו מהל' מועמת מוכלין הלכה ג:
יח ח מיי' פי"ל מהל' פרה מחומה הל' ג:
יח ם ו מיי' פרק ו מהל' פסח מועמת הלכה ג ופ"ב ה"ב ופי"ב שם הל' ג ופי"ג מהלכות כלים הלכה ד:
יט כ ל מיי' פרק י"ב מהל' מסת מועמת הלכה ג:

ד) [מוספתא דלפלעת פ"ה], ה) [תלמוד פ"ה ס"ד], ו) [פסחים פ"ח ה"ח], ז) [מכות פ"ב], ח) [נסב ממצוה ולקמן כו.], ט) [מיל נב:], י) תוספתא פרק ה"ג, כ) [עיין בהגהות הגר"א], ל) מכות שם. כלים פכ"ה מ"ו נדה ז: מכוות (מ, ו) [מי' פימים נכון מעכין ערך [מים] נמנו], מ) לעיל ע"א, נ) ב"ק ב:, ס) ז' ע"ב, ע) [לפל כ:], פ) מהרות פ"ח ה"ח, צ) עיין זבחים ג: חולין כה ע"א.

(ה) רש"י ד"ה אין לסס ממוריס אין חילוק של ממוריס ואין להם שלם:

א) וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעַז לָעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר: [רות ב, יד]

[נדפס בסוף המסכת]

ד) במשניות שם מסיים "חוזרו ב"ה להורות כדבריי ב"ש"; ג) [ל"ל ותניא (דק"ס), וכ"ה בכתי"י; ג) בכתי"י נוסף מומאת; ז) [ל"ל לגרן (דק"ס, רש"ש), וכ"ה בכתי"י ובמשנה שם; ט) בכתי"י נוסף שפורהרתו לך: ו) תיבת "אלא" מיותר (דהא לכאורה אין אביי חוזר בו מאי דחילק בין גופו לבגדיו) ובכתי"י ליתא (דק"ס, חזו"א שהרות ח, ב) ועי' שיה יצחק ומשמרת כהונה: ז) רבי יוחנן גדס במשנה "בבית הצביעה" [ע"ש הגר"ע אות ב] (שיה יצחק, רש"ש שם ע"ש). אולם עי' דק"ס דהגי' כאן בגמ' בכתי"י היא צובפין, ועי' תוס' ר"ה שכן היא גירסת רש"י בגמ' (ע"ש היטב, וע"ע בדק"ס); ח) נדצ"ל ותשתמש; ט) צ"ל שרואי (בארות המים); י) כתבו התוס' היא ל"ל משקין אלא מים דהא אין השקה אלא למים ולא לשאר משקין [ע' ביצה יז ע"ב במשנה ובגרש"י שם] (עפ"י ערבין, חי' הגר"א גוסמכעבר ע"ש, ועי' מצוד דבש); כ) נראה דיש להוסיף בעי (כמו בגמ'); ל) תיבת "לומר" נראה ט"ס; מ) צ"ל נאמר (דפו"י); נ) צ"ל על הכלים (באה"מ); ס) ברפו"י נוסף ומיהו ל"ש: פ) עיין תוספתא דשהרות פ"ט ה"ג בהגהות וביאור הגר"א שם; צ) צ"ל ותנן בבית הצביעה (דפו"י):

ס) עי' מענין ערך מים ומס.

אמר לך ב"ש אוכלין ומשקין דלעגמן הוא מפני שהוא צריך לאבול אחם אם תאמר לו אינם טהורין אינו מקבל ממך שאני (אני) וכלי שהורין מכם הלכך אוכלין ומשקין דלעגמו הן שאין חבר מחארת אצל ע"ה ואינו אוכל ממטעיו ואם אוכל אחם הם שטאין דינו מסור לשמים אבל בכלים שאנו שואלים מהם חיישינן ומחזקינן להו בחזקת טומאה דניה לא מהימן בטהורות. חזר ר' יהושע ואמר נעניתי לכם עצמות ב"ש כה. ומקשינן ובי ע"ח אם יאמר כי אני השבלתי הכלים והלוי אינו נאמן דאמרת כי שאלינן מיניהו מטבלינן להו. והתנן נאמנים ע"ה על טהרת טבילת טבא מת ופרש אביי כי תניא התיא דנאמן בגופו וכי אמרינן דאינו נאמן בכליו. רבא אמר הא והא בכליו. והא דתניא נאמן בדאמר לא השבלתי כלי בתוך כלי מעולם וכי האי שאלינן מיניהו לתרומה. אבל אם אמר הין כלי בתוך כלי השבלתים והוה בפי הכלי רחב כב' אצבעות שחקות כי האי גוונא לא מקבלינן מיניה אפילו בתרומה. וכדתניא נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו כלל כלומר לא ניתנו עליהן מים מעולם אבל אין נאמנים לומר הוכשרו אבל לא נטמאו הכא נמי נאמן בתוך כלי מעולם לא הטבלתי כלי לומר לא הטבלתי כלי בתוך כלי מעולם [אבל] לומר הטבלתי כלי בתוך כלי שפיו רחב כשפופרת הנוד אינו נאמן. ואקשינן ואגופיה מי מהימן. והתניא חבר שבא להזות ואמר היום יום שלישי הוא לטומאתי מזין עליו מיד. ע"ה שבא להזות אין מזין עליו עד שיעשה שלישי ושביעי בפנינו. ופרק אביי מתוך חומר שהחמרת עליו בתחלתו שאין מזין עליו עד שיעשה שלישי ושביעי בפנינו הקלת עליו בסופו דאיכא בינייהו כשיאמר טהרתי לחיתהו נאמן. ועלתה שמועה זו כרבא שאמר אין מטבלין כלי בתוך כלי לקדש מעלה היא לקדש גזירה משום כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד. והן אחת עשרה מעלות: מעלה שניה אחורים ותוך [ובית] הצביעה לתרומה אבל לא לקדש. פי' אם נפלו משקין טמאין באחורי הכלים או בבית הצביעה שלהן והוא מקום שהנפסק באצבעו תוכו של כלי

ונפסקה רצועה של סנדלו. מדלג סוג בתיה ונטלה ידו וממון כך נפלה לגזול כמנין: ר' חנניה בן עקביא. למאר כל מקום שגזלו מכאים על דבר על מעשה שהיה לו גזלו אלא כיוצא במעשה וכאותו דבר הלכך בקודש היה מעשה ובקודש גזלו: ולא ישמוד בצד זה. של נהר: אא"כ רגליו נוגעות בקרקע. משום מעשה שהיה בספינה כלקמן וכל ספינה מהלכת בתוך גזלו על התורים כולן: אבל מעבירין על הגשר. כולהו ולגליו נוגעות בו: אלא בירדן. בשאר נהרות לאל מקיון על פניו ושומד בלל זה ויוקנס לנד למאר: בזית מת תחוב. והתילו עליו ונטמאו: איבעיא להו סנדל טמא. הם למסרת[ב] לגזלו עליו אלא יש קוצים עמו: סנדל טהור מאי. מי גוזל סנדל טהור שמו טמא או לא: חבית פתוחה. ולמי גוזל עליו מפיא סמוכה מלי: ומשום ציורא דעם הארץ. שמא ימצו ליוק מפי עם הארץ כשאכר לומו ט: הא לאו מנא הוא. ולא ליטמא בכך: עדיין לחה היא. ומטמאה משום שמא זב הוא ומסכא נדה (דף נ:) מנן זוב וכרוק מטמאין למין ואין מטמאין יכאין: לחטאת. למת מתוכו לפר פרה: יטבול מיד. שכל תשמישי פרה מעשיין בגלי המקבל טומאה טעונין טבילה וקודש שיעריב שמשו ישמאו מהן לפרה כלקמן: [מטמאין היו כו. נוגעין בו ברק[ג]: להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במשרבי שמש היתה נעשית. ולרבן טבול יום כשר שה לשקה לזו[ד] מריטיו דקה והוה הטהור על הטמא[ה] טהור מכלל שהוא טמא למאר על טבול יום שכשר בפרה מכלי[ו] בטהור עסקינן ואתי לכשיב לעיל מיניה ולקמ מזב וטבל בשש מים טהור (מסכר יט) למה לי למיהדל ולמיכתב והוה הטהור ליכתוב והוה על הטמא אלא טהור כל דהו ומסכמן טבול יום לאיקרי טהור דכתיב ורחץ במים וטהר[ז]: יטבול מיד. ואין צריך לטמאה טומאה ממרת שהרי טמאה ושומדת כדמפרש ואזיל: למה לי טבילה. וכיון דאין לה טומאה אין היכר לנדוקים בטבול יום שהם: בשלמא לר' יהושע. המצריכה לטמא אינו לאיכא היכר לנדוקין שהרי טימאתו טומאה גמורה מצריכה הערב שמש וכאן יטמאתו בלא טבילה ולא היכר: אלא לרבי אלעזר. מצריכה אלא טומאה זו: אי אמרת בשלמא בעלמא הצריכו חכמים הערב שמש. בעלמא בטבילת כלים המגעים בטהרים ולא בטמאי מיתו להכא לא מצריכן לה אלא היכרא:

ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלה והניחה[ט] ע"פ חבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש אי הכי תרומה נמי[י] "הא מני[כ] ר' חנניה בן עקביא היא דאמר לא אסרו[ל] אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה מאי היא דתניא [מ]לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד אחר ולא ישיטם על פני המים ולא ירכב[נ] ע"ג בהמה ולא על גבי חבירו אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע אבל מעבירין על גבי הגשר ואינו חושש אחד הירדן ואחד שאר הנהרות [ס]ר' חנניה בן עקביא אומר לא אסרו[ס] אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה [ע]מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא בזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן בספינה[ע] איבעיא להו[פ] סנדל טמא סנדל טהור מהו[צ] חבית פתוחה חבית סתומה מהו עבר ונשא מהו ר' אילא אמר אם עבר ונשא מצא רבי זירא אמר [ק]עבר ונשא מהו: [ר]כלים הנגמרים בטהרה כו': דגמרינהו מאן אילימא דגמרינהו חבר למה להו טבילה אלא דגמרינהו עם הארץ נגמרין בטהרה קרי להו[ר] אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דגמרינהו חבר [ש]ומשום ציורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליגמריה הא לאו מנא הוא אלא בתר דגמריה מיהדר זהיר בהו לעולם מקמיה דגמריה [ת]דלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא טבילה אין [א]הערב שמש לא[ת] מתני' דלא כר"א דתנן [ת]שפופרת שחתכה לחטאת ר"א אומר יטבול מיד ר' יהושע אומר יטמא ואחר כך יטבול ומיד ר' בה דחתכה מאן אילימא דחתכה חבר למה לי טבילה ואלא דחתכה עם הארץ בהא לימא ר' יהושע יטמא ויטבול הא טמא וקאי ואמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דחתכה חבר ומשום ציורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליחתכה הא לאו מנא הוא ואלא בתר דחתכה מיהדר זהיר בה לעולם מקמי דליחתכה דלמא בעידנא דחתכה עדיין לחה היא בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכירא לצדוקין אלא לר"א אי אמרת בשלמא בעלמא לא אמרינן בעינן הערב שמש [ב]היינו דאיכא היכירא לצדוקין אלא אי אמרת בעלמא [ל]א בעינן הערב שמש מאי היכירא לצדוקין איכא אמר רב עשאוה [ש]מטמאין אותם טומאה מה טעונין טו עכשיו ולא מעלה של פרה מה שלא עשאו ט כל ז' מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמעשו ע"י מטמא ועשאו ט ביום ז' שים לעטומה בטבול יום:

[ש]עשאוה בטמא מת בז' שלו. כלומר למחר הזאה וכי מימא מ"ל טמילה[ש] לא נצטוו אלא למימר לקח למחר הזאה בעי טבילה כלומפרש [ר"ת] [ש] בפ"ג דמגילה דשמי טמילות יש אמת שלא עשאו ט כל ז' מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמעשו ע"י מטמא ועשאו ט ביום ז' שים לעטומה בטבול יום:

מסורת השי"ס עם חוספות

ב) חוספתא רצועה פ"ע הי"ו ע"ש, ג) פרה פ"ט מ"ו ימצות קטן: תוספתא שם, ג) [מכות ט:], ד) ימצות קטן: ה) פרה פ"ח מ"ב, ו) ימג ב פ"ש ומשה כלי, פרה פ"ג מ"ג, ז) ימא מג:, ח) במדבר יט יט, ט) ויקרא יד ח, י) דפוקין ה"א ע"ש, כ) [חולין דף לו ס"א], ל) [פרה פ"ג מ"ל], מ) [ומיין חוספתא ימא] ג, ס"ה אכל ותוספות שכח ל. ס"ה נפל ותוספות שולן ס: ס"ה שמא ותוספות נגלה ממ. ס"ה כאן], ע) לעיל פרק ג ה"ח, פ) [ל"ל נפ"ב דמגילה כ. מ"ה ולע].

גליון השי"ס

תוס' ד"ה לעולם וכו' וג"ל דידים שנינות. עיין לעיל דף כ ע"ב חוספות ד"ה ממא:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

חגחות וציונים

ב) בכת"י ונטלו דהניחו, וכ"י יפה הוא זה, וקאי אסנדל ולא ארצועה (תוס' ר"ד עי"ש), וע"י תוס' ומאידך), ועי' דק"ס: ג) בכת"י א"ה בתרומה נמי ניגזר: ד) בכת"י לא אמרו (וכ"ה בתוספתא): ה) בכת"י ולא יריכבם, וכ"ה ביבמות: ו) בתוספתא וביבמות איתא לא אמרו: ז) ביבמות איתא ובספינה: ח) בכת"י נוסף כי גזריגן: ט) בכת"י קריית להו והא מישמו וקיימי. וכ"ה בפסקי תוי"ט, וכעין דלהלן (דק"ס): י) בכת"י נוסף לימא מתני', וכ"ה נכון, ותגמ' דחי לה (דק"ס): יא) בכת"י נוסף ומעבילין אותו, וכ"ה ביומא ובובחים: יב) בכת"י נוסף והכא לא בעי הערב שמש היינו וכו': יג) בכת"י נוסף נמי: יד) בכת"י הא אמרן דגזרו (דק"ס): טו) נ"א (גליון), בכת"י ובכל הדפו"י ליתא ריבור זה, והריבור הקודם הו"א עם הדבור הבא, ובדפו"ח הוסיפוהו ע"פ התוס' וחילקוהו לג' ריבורים אבל שלא כסיריון (דק"ס): טז) בכת"י דסכדי: יז) [בגי' כתוב [אבין] הוה קאי קמיה דרב יוסף] (גליון): יח) [לשון הירושלמי שנקבה חביתו ופקקה בסנדלו] (גליון): יט) עיין הגהות הרש"ש בדפו"י התוס': כ) [בתוספות יומא ב ע"א ד"ה לחטיא והביאו ממשנה דפרה פ"ג פ"ח סמכו כר' ע"ע קצתן] (גליון): כא) שייך לע"ב (גליון): כב) נרצ"ל טבילה נמי לא:

עין משפט נר מצוה

ב א מי' פ"ב מהל' פסולי המוקדשין ה"ג:

נא ב מי' פ"י מהלכות פרה מחוסר הלי כ:

בב ג מי' פ"ב מהל' מסורת המוקדשין הלכה ג:

בג ד ה ו ז מי' שם הלכה י:

בד ח מי' פ"ל מהל' פרה מחוסר הל' טו:

בה ט מי' שם הלכה יו:

רבינו חננאל

ונפסקה רצועת סנדלו ונטלה והניחה על פי החבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת באותה שעה אמרו הנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ומהתיתין רבי חנניה בן עקביא היא דאמר אין נחזרין אלא כמו המעשה שהיה ומעשה שהיה בחבית של הקדש היה ולא בחבית של תרומה לפיכך לא נזרו על התרומה ומאי היא ר' חנניה בן עקביא דתניא [רבי חנניא] בן עקביא אומר לא אסרו אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה מאי היא דאמר רב מעביר מי חטאת ואפר חטאת בארבר שהיה חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה תמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה. ומיבעיא להן התיתה לא ישא אדם סנדל טמא סנדל טהור מהו עבר ונשא מהו ר' אילא אמר אם עבר ונשא מצא רבי זירא אמר [ק]עבר ונשא מהו: [ר]כלים הנגמרים בטהרה כו': דגמרינהו מאן אילימא דגמרינהו חבר למה להו טבילה אלא דגמרינהו עם הארץ נגמרין בטהרה קרי להו אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דגמרינהו חבר [ש]ומשום ציורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליגמריה הא לאו מנא הוא אלא בתר דגמריה מיהדר זהיר בהו לעולם מקמיה דגמריה [ת]דלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא טבילה אין [א]הערב שמש לא[ת] מתני' דלא כר"א דתנן [ת]שפופרת שחתכה לחטאת ר"א אומר יטבול מיד ר' יהושע אומר יטמא ואחר כך יטבול ומיד ר' בה דחתכה מאן אילימא דחתכה חבר למה לי טבילה ואלא דחתכה עם הארץ בהא לימא ר' יהושע יטמא ויטבול הא טמא וקאי ואמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דחתכה חבר ומשום ציורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליחתכה הא לאו מנא הוא ואלא בתר דחתכה מיהדר זהיר בה לעולם מקמי דליחתכה דלמא בעידנא דחתכה עדיין לחה היא בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכירא לצדוקין אלא לר"א אי אמרת בשלמא בעלמא לא אמרינן בעינן הערב שמש [ב]היינו דאיכא היכירא לצדוקין אלא אי אמרת בעלמא [ל]א בעינן הערב שמש מאי היכירא לצדוקין איכא אמר רב עשאוה [ש]מטמאין אותם טומאה מה טעונין טו עכשיו ולא מעלה של פרה מה שלא עשאו ט כל ז' מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמעשו ע"י מטמא ועשאו ט ביום ז' שים לעטומה בטבול יום:

[ש]עשאוה בטמא מת בז' שלו. כלומר למחר הזאה וכי מימא מ"ל טמילה[ש] לא נצטוו אלא למימר לקח למחר הזאה בעי טבילה כלומפרש [ר"ת] [ש] בפ"ג דמגילה דשמי טמילות יש אמת שלא עשאו ט כל ז' מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמעשו ע"י מטמא ועשאו ט ביום ז' שים לעטומה בטבול יום:

אותו הזרק לאחר שנמרוי. ואמאי אוקימנא הכי למעשה [משום] דמקמי גמירתן לא מקבלי טומאה ובתר גמירתן חבר מהדר זהיר בהו ג) ונזוחה ציונרא של זרק מפיו עליהן ונשאר הזרק עליהן לה. וצריכין טבילה ולא בעי הערב שמש מולא מפרש במתניתין הערב שמש אלא טבילה בלבר. ואמרינן מימא מתני' ג) ולא כר' יהושע רתניא שפופרת שחתכה למי אליעזר אומר יטבול מיד. ר' יהושע אומר יטמא ויטבול. ואוקימנא בשחתכה חבר ומשום ציורא דע"ה רחיישינן דלמא תיכף לחתיכה יגע בה ע"ה ותנן זרק מפרי תעשרו לה על שפופרת זו אמר רחיכה ומשום הכי מצריכין להטבילה ובכר בעלמא צריכה הערב שמש. והכין דסבר בעלמא כר' האי גוונא צריכין הערב שמש נמצאת משנתנו דלא כר' יהושע. ואמרינן בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכירא לצדוקין דאפילו אם נטמאת אינה צריכה הערב שמש לגבי חטאת ומשום הכי דייקינן מיהה דקתני טמא ויטבול ומהדרה מיד ולא בעינן הערב שמש. בהתכן מטמאין היו הכהן השותף את הפרה מפני הצדוקין שלא יהו אומרין במעורבי שמש היתה עשיות. פי' אלא היו מטמאין אותו והיה יודע ושובל ומיד עושה הפרה אלא לר' אליעזר אי אמרת בעלמא נמי לא בעי הערב שמש הכא בשפופרת גבי מי חטאת מאי היכירא לצדוקין

חשק שלמה על ר"ח

ג) תוס' ל"ל מפרה דוקמין דמיקמין אמת נמוה ניגוזו על זרק מפיו עליהן קודם שיגמרו ותעלה מהן. ג) מתמה דלעיל גריס מימא ממתי' דלא כר"י וכן מפיש מתמך מתעלה מעטיו דלא כר"י וק"ע דלעיל דלמא כלל וכמו דמפיק בגמ' מתמך ותולי דעי"ם נפל מהני דעיו וק"ע.

יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מ"אבתנו. פפרק ר"ע (שמה דף פד: ומס) עביד ק"ו ומה פכין קטנים שטהורים מד כו[ד] שמין להם תוך הרחוי למגע בשר הזב טמאים טמא מפץ שטמא ממדרס אינו אין שטמא טמא והקשה הר"י מפרישם מכל הכלים ליעבד ק"ו שמין מי מדרס כדאמרינן הכא עמוד ונעשה מלאכתנו טמאים טמא מפץ כו' ועוד קשה לר"י ליעבד ק"ו מכלי חרס גדולים שטהורים לפי' פחותים ממדרס הזב כדאמרינן פפרק ר"ע (ג"ז שם) [לילף מדכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח אפר אין עליו טמא] למיד פחיל עליו שטומאת מת מטמאי קרץ מפץ כו' וי"ל דלא דמי דכל הכלים הא דלא מטמאו מדרס לאו משום דכלי[ה] הן דלא משום דלאו מי מדרס אינו דלא שייך שם וכן כלי חרס גדולים שטהורים ממדרס ושמאים בשאר טומאת[ו] הכא משום טומאת[ו] מת ושרץ [מחוך] דשמעת מינה דלשיפה הלכך מפץ שטומאת מדרס והוא דינו לא יטמא טמא כיון דליתי ליה תוך כל שהו[ב] עבדינן ק"ו מפכין קטנים שטהור מיושב[ג] שאין בהם מגע ומשא כגון גדולים ושייך בהו מטמא תוך והכא מהור מטמא גזרת הכתוב לכיון דלא שייך בהו מגע גם הזב גם מגע שאינו ומטמיא לא שייך בהו ומשו אפ"ה הן לטומאת מת כגדולים כ"ש דמפץ שייך בהו גם טומאת הזב כגון מגע שאינו ומטמא בשאר טומאות[ד] אפילו מיושב לשיפה אבל לא מהיושב לשיפה להוליל ומהני ט יקוד ישיפה[ה] דלא שייך לפכין קטנים מטמא תוך ואפ"ה יהו טמאים מדרס הזב הוי ק"ו גמור מהטהור מטמא תוך דשייך בהו טומאת מדרס ולית להו טומאת תוך לשייפה כהו. הר"י:

שאם נגע בטבול יום במקצתו. הקשה הר"ל נפיש גחון למטמא הכא דמקדשו ככלי מדמהני בהו ברוף ואילו פרק קמא דזבחים (דף מד: ושם[ו]) מפשרו לו קב גחלים מכבדן לתמה והיכי מכבדן הא מפסיק בקדש ומיבן דמיושלמי דמטמין[ז] מוקמי לה (ז) בשל יום הכפורים ההיא להכא וזה לשון ירושלמי ר' יוסי בר מניומ בשם ר' יוחנן מפני מה אומרים שירי מנחות מחצרין לה עלמן מפני שמקדשן לכליון ר' אחא אומר משם ר"ל יהודעים היו אלכי שרת מחצרן מה אתו להעיד על הלבונה ועל הקטורת ועל הגחלים ימה קורות גחלים מלי ר"ל בין מיפסיר בגחלים של יוה"כ שמתה שהיה מותה היה מכשיר לאכל על כל יום לא בהשיה לחמן[ח] נמפזר ממנו קב גחלים מכבדו לתמה ומיהו הר"י היה מפרש הירושלמי הכי גחלים מלי כלומר למה פוסל את כולם כיון שיש הדפה שלשו נרין ומוקי לה בשל יוה"כ דהכל נרין וה"ה דמלי לאוקמי בממחה שלא יהא מכשיר לאכל על יום לא בהשיה לחמן ולא לשון ירושלמי ר' יוסי בר מניום

לא נצרכא. להמי עדות דר' עקיבא דמדלגינן מלא לסולת של שירי מנחה: דאלו מדאורייתא הצריך לבלי. דומיא דקטורת שנכתב לשירי גם קרא כלי מלרפרו ומלינו לרבי לכלי כגון שירי מנחה שהן מכילה כהן אין הכלי מלרפן: מאי איבא למימר. הרי לריכין לכלי: קרטבלא. עור לנוק: ופליגא רא"ד הני. למר לעיל לירוף[ד] לתורייתא מלר' מיש בר מנה: מחובר בפורים בשר לתרומה ופסול לקודש. פיעמות ילפינן לה מקרבי נפרק הטרל (לף עד:): שלישי שפסול בתרומה. כדנפקא לן ק"ו ממנחת סוטה (לף כט.[ה]) ומה טמל יום שמותר במעשר לסול בתרומה שי שפסול במעשר לינו דין שיעשה שלישי בתרומה: רביעי לקודש. ומ"ש דיו לנמ מן הדין להיות כגדן ס"ל ק"ו לא לריך שהרי למדנו שלישי לקדש מן התורה והיכא למיפרך ק"ו לא נאמרינן דיו לנמ מן הדין להיות כגדן כדאמרינן בנמנא קמא (לף כה.) ולמ"ד נמי דאמרינן דיו הני מעלות דרבנן ניהוו ולמו לתורייתא והאי דנקט ולמדנו שלישי לקדש מלתא פעלמא היא דלאמעינן דשלישי לקדש מן התורה: מנין דכתיב[א] והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן בה. מי לא משמע (כו') נמי מהאי קרא: דנגע בשני. דהא מסכתן לאיקרי שני טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא[ב] וה"ל לכלי לאשון ומה שבתוכו שני וקרי ליה טמא וקאמר לחמנא והכשר אשר יגע בכל טמא (ג) בשני וה"ל שלישי לא יאכל והאי קרא נמנר שלמיש כתיב: בחיבורין שנו. מחמיתן דקתני יד מטמאה את מבירתה לקדש כגון שנעשה שהיד הטומאה נוגעת לטהורה היתה טהורה נוגעת בקדש לגזור רבן גמליאל אומר[ג] לפסול בקדש ולמ"ד (ג) פסול לקמן מטמה בקדש נעלמה היא: אבל שלא בחיבורין. שלאחר שפירשה מן הטהורה מחזה טהורה ונגעה בקדש טהור ואין יד מטמאה מבירתה לעשותה לפי' שלישית לפסול: יד נגועה. לפי' שלישית בקדש. לעשות רביעי: ר' יוסי בר' יהודה אומר. מבירתה פוסלת את הקדש אבל לא מטמאה: אי אמרת בשלמא שלא בחיבורין. קאמר למטמאה היינו דנטמא היד הטהורה בנגיעה בו ואין לטוס שמא נגעה היד בטהורה במקין שנטמאה שהן לחטוים לכל הפוסל את הטהורה מטמא מקרין להיות מחלי[ה] והוא לה הך יד נמי שהיה מחמת המקרין כמו מבירתה לאילו הכי מטמאה דמעלה דרבנן היא שהיד מטמאה את מבירתה כמותה לקדש אלא א"כ נגעה בקדש מדרבנן ולא מלינו בשום מקום שהיד הטמאה מטמאה את מבירתה כמותה לקדש אלא א"כ נגעה בקדש מדרבנן: אלא אי אמרת בחיבורין היינו רבותיה דנגועה אלא אי אמרת בחיבורין אין שלא בחיבורין לא מאי רבותא דנגועה[ז] איתמר נמי[ח] אמר ריש לקיש לא שנו אלא ידו של אבל שליה לירוף לרבנן הוא דא מוקי לה כר' עקיבא ור"ע סבר שלישי נמולין לטומאין[ט] ו"ל רביעי בקדש נמי לטומאין קרי כאן והכשר יגע בכל טמא לא יאכל דמי לא עסקינן דנגע[י] וכו' ומירץ ר"י דקרי להו לרבנן משום דלא מסכת לה למולין שנעשו על עסרת הקדש[כ] [דהוי לטומאין] וכן ר"ת דמסכת לה לרביעי בקדש [לטומאין] ע"י עלים ולטוה דטמלין ע"י מיצת הקדש[כ] וכ' מיצעי ליה ר"ל בגירד של מנחות (מנחות לף קכ:[כ]) מ' מוין בו לטמון ומי מ' לא לחי[ל] מהמי מיצת הקדש למנחת בו לטמון ומי למ"ד מין מוכל מטמא מוכל פשיטא ליה המי והיה קשה להר"ר אלחנן לפ"ת למוקי לה ע"י עלים ולטוה וכ' עדיפא מיצת הקדש[כ] למימרי ליה לטמון ומי:

בחיבורין שנו. פ"ש שנעשה שהיד טמאה טונעת לטהורה היתה טהורה טונעת בקדש וקשה לפי' לפ"ל הטמים מיש טמאה כלל והקדש טמא ממחת גזרה שמא תגע בטמאה ומאי לטמא לכהיל יטעל שמיהן יטעל ליש[ל] דהיק הא[מ] טמאה ידו לאחת מבירתה טהורה ובקדש מחולפו הנרכו מכאים להטעיל שמיהן שמא טמאו שמיהן ועי"ל שאחת מהן טמאה בודאי ועוד היד הטמאה טונעת בקדש הפוסלה[נ] וי"ל בחמרת הטונעת שה מדון כלאו נגעה בשפר לגזרינן לה שמא תגע וכן הא לתנן לקמן[ס] יד ממאה מבירתה ועוסה אותה שיה בקדש מוקמינן לה בשמעתין הכי לפי מאי דק"ל לרבי ר' יהושע דיד ממאה מבירתה להיות שניה ושלישית אלא ודאי לגזרינן שמא נגעה בשפר עלמה ואפי' לא נגע היד השניה טמאה שמא נגעה בשפר ותניא בתוספתא[ע] המטיל את ידו אחת מהן כל שהיות שעשה בטהורה עד שלא המיל את הטמאה טמאות שהיד ממאה מבירתה לקדש ממש דבלא נגיעה ממאה לה והשתא יתכן להוי מעלה לר' יוסי שהיה אלא טמאה כגלל רביעי ליפסל בקדש אבל לא לתרומה דבתרומה אין יותר מלישי לכן היה ממאה רק קדש דעשה רביעי ולית ליה יד ממאה את מבירתה להיות שניה אלא ממאה להיות שלישית והקשה הר"ר אלחנן אמאי מקיש בתמני' הא הוה בכלל רביעי בקדש ומעמה משום מיהלופי יד ממאה לפיכך כי היכי דידו ממאה ממאה קדש דשניה היא אף מהורה נמי וכן ממחת בתמוך כי הלל היה היה לקמן פירש לרביעי לפסול אבל לא לטמא מאבל לא לטמא מבל לרבנן אבל אם שנו. פי' כגון שחיבר ידו ליהן האחורה אבל אם לא חיבר היה הטמאה

אלא אי אמרת בחיבורין אין וכו' מאי רבותא. ולי משום תרומה דלא ממאה אף בחיבורין לא נמיה לטו רבותא[ס] אלא רבותא דקדש: **יאחד** ידו ואחד יד חברו לפסול. להולל ומעמה יד מבלו לי לטו נכן אם יפסל אבל לריש לקיש לחמר לוקה ידו מוקי מעמה משום מיהלופי יד מהורה יד ממאה לפיכך כי היכי דידו ממאה ממאה קדש דשניה היא אף מהורה נמי וכן ממחת בתמוך כי הלל היה היה לקמן פירש לרביעי לפסול אבל לא לטמא מאבל לא לטמא מבל לרבנן אבל אם שנו. פי' כגון שחיבר ידו ליהן האחורה אבל אם לא חיבר היה הטמאה מעמה מדבנן לחיטו קודש אלא מול כדמוכח בהחכלה (מנחות לף נב. ושם) שמין מועלין בחפר פרס וקמני הוסף ר"ע דמשמע להו לרבנן כמו ריעא בדליק כהא והחתא מחוקמא דרשה דמיימי בבולי הש"ם והכשר לרבות עלים ולטוה כר"ע[ד] לפרק המנחות והנסכים (שם לף קג: ושם) דלר' לרבנן הא מטמע לף בשר בשר מדמיו ומיהו יכולנן לחוקומי כרבנן ובהוקדשו בכלי מלרפן ובכלי וכדמוקמינן לה בפסחים[ו] לך אימא דלמוקי לרבנן ולא קאי אלא לטהוה ולא מעלים וכן ליש ממנחות והנסכים בפ"י[ז

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פי״ב מהל׳ מעה הטומאות הלכה יב:
לה ב מיי׳ פ״ט שם הלי׳ ג ופמ עגין נמס:
לו ג ד מיי׳ שם פי״ב הלכה יג:
לז ה ו מיי׳ שם הלי׳ טו:
לח ז ח ט מיי׳ פי״ל מהל׳ מעמ״ט מהלכ ומשנ הלכה ה:
לט י מיי׳ שם הלכה ג:
מ כ מיי׳ שם הלכה ד:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) רש״י ד״ה לענין תרומה וכו׳ ואית דמפיק פלתא בנגועים שמעש״ה לא הוכשרו. נ״ב וכן פרש״י במתניתין ע״ש:

רבינו חננאל

אחר יון ואחר יוד של חבירו לפסול אבל לא לטמא ש״מ מדאשיי ליה ליוד ליד חבירו בחזיבורין סביבא ליה כרב שיזבי ראי לא תימא הכי יד חבירו שלא בחזיבורין איצטריכא ליה למימר דלא מטמאה אלא לאו בחזיבורין סביבא ליה. ור״ל נמי הוד ביה ואמר כרבי יוחנן. **ואסיקנא לפסול אבל לא לטמא תנאי היא** חניא יד גבוה מטמאה לחבירתה לטמא בקרש אבל לא לתרומה דברי ר׳ רבי יוסי ב״ר יהודה אומר אחזה היד לפסול אבל לא לטמא: מעלה תשיעית אוכלין אוכלים נגובין בידים מסואבות לתרומה אבל לא לקרש כיון דבהריא אמר רחמנא וכי יחזן מים על זרע ונפל מבלחם עליו. פי׳ אם הוכשרו האוכלין מטמאין ואם לא הוכשרו אין מטמאין ושניהן במשנתנו אוכלין אוכלים נגובין. פי׳ יבישין שלא הוכשרו ואע״ג שהאוכלין הללו הן תרומה אוכלין אותן בידים מסואבות שכיון שלא הוכשרו אין מקבלין טומאה ותני מילי לתרומה אבל לקדש עשר בו מעלה שאע״פ שהם נגובין לא יאכלו לאדם שהרי בידים מסואבות. **ומתניתין** ר׳ חניניה בן אנטיגנוס וכי יש נגובה לקדש והלא חיבתן מכשרתן. כלומר חיבת הקדש משוה לאוכלין נגובין כאלו הוכשרו ונתנגב בהן בידים מסואבות ואי תימא טיפשי הוו אינהו דלא ידעי דחיבת קדש ואע״פ שהן נגובין לא אצטריכ ליה. כי אצטריך ליה כגון שלא נגעו הוא ביזיו אלא שחב לו אדם שהרי ידיו שהורות לתוך פיו של זה שהוא כולו שהור וידיו טמאות שנטמאו בהיסח הדעת או הוא עצמו שחב בכרס או בכרכר הכבשים לתוך פיו וביקש לאכול צנון ובצל של חולין עמהן. אם הן אוכלי קדש גזרו בהן שמא יכניס ידי לתוך פיו להפך המאכל בפיו ויגע בהן ויטמאם אבל באוכלי תרומה לא גזרו בהן. **ובן עוד אמרו** גבי בשר הקדש ואי דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. ואי בשר ואחר יגע אבל יד חבירו לא. דקא ס״ד לפסול אבל לא לטמא ש״מ מדאשיי ליה ליוד ליד חבירו בחזיבורין סביבא ליה כרב שיזבי ראי לא תימא הכי יד חבירו שלא בחזיבורין איצטריכא ליה למימר דלא מטמאה אלא לאו בחזיבורין סביבא ליה. ור״ל נמי הוד ביה ואמר כרבי יוחנן. **ואסיקנא לפסול אבל לא לטמא תנאי היא** חניא יד גבוה מטמאה לחבירתה לטמא בקרש אבל לא לתרומה דברי ר׳ רבי יוסי ב״ר יהודה אומר אחזה היד לפסול אבל לא לטמא: מעלה תשיעית אוכלין אוכלים נגובין בידים מסואבות לתרומה אבל לא לקרש כיון דבהריא אמר רחמנא וכי יחזן מים על זרע ונפל מבלחם עליו. פי׳ אם הוכשרו האוכלין מטמאין ואם לא הוכשרו אין מטמאין ושניהן במשנתנו אוכלין אוכלים נגובין. פי׳ יבישין שלא הוכשרו ואע״ג שהאוכלין הללו הן תרומה אוכלין אותן בידים מסואבות שכיון שלא הוכשרו אין מקבלין טומאה ותני מילי לתרומה אבל לקדש עשר בו מעלה שאע״פ שהם נגובין לא יאכלו לאדם שהרי בידים מסואבות. **ומתניתין** ר׳ חניניה בן אנטיגנוס וכי יש נגובה לקדש והלא חיבתן מכשרתן. כלומר חיבת הקדש משוה לאוכלין נגובין כאלו הוכשרו ונתנגב בהן בידים מסואבות ואי תימא טיפשי הוו אינהו דלא ידעי דחיבת קדש מכשרתן

המדומעות. מפרש בגמרא והמתח ממנע על טבל תרומה ומולין מעוכרין: שבעים יום. מקדימין לטהר את הכלים. גיתות של ענבים של שמן: גמ' רצועה. של תרן העמים מפסקת בין גדיל לגדיל ומ"ש ונומא מהמת דרך תרן העמים ומתח לשביל קטן מיכא להמית דרך שם מבל להמית יין ושמן לנסכים שני שביל גדול שגזרו מכמים טומאה על תרן העמים[1] ולפילו של מבריס שמגיל[2] מיו בא לנסכים: אהל זרוק. מהל המיעלעל וזורק לתו שמיה מהל להיות מפסיק בין[3] לחולה[4] של תרן העמים והס גזרו על חולים[5]: שונין. מנחים זומן בריימתא שמן הקודש ניגל בשביל פחיל: אין הטואה. מי שפר פרה שאינן מקודשין. שלא ניתן הפר עליהן עדיין: ניצולין. וכשיבין לקבלן מחר כך: מדכן. מטהרין יין ושמן למזבח ולא לטועה מפסקת למה מעטירין: שמא יבא אליהו. וילמה להן שביל בה שמיו מתרן העמים: הגומר את זיתיו. עם התרן שבא לגמול לת זיתיו: ישייר קופה אחת. לטורך תרומותיו: ויתננה לעני בהן. וילמה שלא הוכשרו הזיתים והכהן יעשנה בטהרה לשלמן[6] בשעת הגיתות והבדים מן הגיתות באפלי. שבבר עבר זמן הגיתות לרוצה לעשות קמחר מהו שיעשנה בטהרה לשלמן בשעת הגיתות והבדים וקודם לגיתות שבעים יום:

גמ' ביהודה אין ובגליל לא מ"ט אמר ריש לקיש מפני שרצועה של בותים מפסקת ביניהן וניתיב בשידה תיבה ומגדל הא מני רבי היא דאמר אהל זרוק לאו שמיה אהל דתניא[7] הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי אומר[8] ממצא ור' יוסי בר' יהודה מטהר ולייתוה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל אמר רבי אליעזר שונין[9] אין הקדש ניצול בצמיד פתיל והתניא[10] אין הטואה ניצלת בצמיד פתיל מאי לאו הא קדש ניצול לא[11] הא מים שאינן מקודשים ניצולין בצמיד פתיל והאמר עולא[12] חברייא מדכן בגלילא מניחין ולכשיבא אליהו ויטהרנה: ובשעת הגיתות נאמנין אף על התרומה: ורמינהי[13] הגומר זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה לעני[14] כהן אמר רב נחמן לא קשיא הא בחרפי הא באפלי א"ל רב אדא בר אהבה כגון מאי כאותן של בית אביך רב יוסף אמר בגלילא שנו[15] איתיביה אביי עבר הידרן וגלילי הרי הן ביהודה[16] נאמנין על היין בשעת היין ועל השמן בשעת השמן אבל לא על היין בשעת השמן ולא על השמן בשעת היין אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין לא יקבלנה הימנו אבל מניחה לנת הבאה: בעו מיניה מרב ששת עבר וקיבלה מהו שיניחנה לנת הבאה אמר להו תניתוה חבר

שרצועה היו מפסיק אפר פרה לגלל דמ"ת לעסומה מלא מיומין ומ"ש ונומא מהמת דרך תרן העמים ומתח לשביל קטן מיכא להמית דרך שם מבל להמית יין ושמן לנסכים שני שביל גדול

[1] ◦ מבל ס"ש היא עולין לרגל מן הגליל
[2] כיון למפסקיה ליה לחופה ומתי ומני ג' ו' כלמתר פ' כ"ג בזוזר (דף ת.) הקשה הר"ר מלמן למתן ממומאת [3] מרן העמים מטמא מקוומים ומבילין טמתן מרן הכותים מהורה ומקוומיהן טהורין ומבילין טהורים כו' ונרמה למוכי דהמס נמית קתם שקלקלו לדמות יוחה כלמיתא פ"ק למולין (דף ו.) והכי מסמע מירושלמי דע"ז פ"ב[ב] שעו כותאי קיימי כבי מבריה מטמאין מתי העמים. ומקשינן ותנינה להחיא חבית בשידה תיבה או במגדל דהא לא נטמאה בטומאת ארץ העמים. ופרקינן מתני' רבי היא דאמר אהל זרוק לא הוי אהל דתניא הנכנס בארץ העמים בשידה תיבה ומגדל ר' מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר וכבר פירשוהו בירושלמי פרק בכל מערבין. ומקשינן תוב וליייתוה בכלי חרש הטוקף צמיד פתיל. ופרקינן א"ר אלעזר שונין אין קדש ניצל בצמיד פתיל אינו והתניא [אין] הטואה ניצלת בצמיד פתיל ומדקתני הכי אין מ' הטואה ניצלת בצמיד פתיל הא 6) מים שאין מקודשין ניצולין בצמיד פתיל. תוב מקשינן וכי לא מצו לאתויי יין ושמן בגליל מפני מרורי הכותים שעוברין בתוכם והא עולא חבריא מדכן בגלילא פי' חבריון מטהרין האוכלין והמשקין בגליל. ודחי מניחין אותם ואם יבא אליהו ירידע שלא נטמאו אע"פ שהדרך מפסקת אותה שעה מטהרה 3). ובשעת הגיתות והבדים באמנים אף על התרומה ורמינהו הגומר זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה לעניי כהן. ואי מהימן הוא למה לי לעניי כהן. ופרינ מתניתין בחרפי. והא דקתני לעניי כהן מכלל הן שאין[4] נאמנין באפלי שכבר עברו הגיתות והבדין ואבותיו של רב נחמן היו לחן הרבה[5] והיו מתאחרין הרבה אחרי כל אדם ובא רב יוסף לאוקומה הא דתנא יתננה לעניי כהן בגליל שאינם נאמנים לעולם. ומותבינן עליה והא [תניא] עבר הידרן וגלילי הרי הן ביהודה נאמנין על היין בשעת היין בו' ואסיקנא אלא מתוורתא באפלי: עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין של תרומה[6] לא יקבלנה[7] כו'. הא דבצר מרב ששת עבר ויקבל מהו שיניחנה לנת הבאה אם לאו פשיט ליה מהא

בגלילא שנו. שם להם רוב שמן ומחמרים בבדים מרוב שמן שם להם לעשות והכי נמי ממר פרק בירה (שבת דף מז. ושם) גבי מעלעלין כעוף מגב קימחא כלומר מחמה מגב קימחא כלעגיל מינה מחמה מגב מפרה וכן פירש בערוך ועדיף מפי מכלכלה ומן שמחוכה ומומיב ליה ומוין שמח יש בה שבני פחילה שמקוח בעגול ומעלעלה שבעגל הכלי והשמן מגב הפחילה ומוקי לה בגלילא שנו כלומר שעשירים הן מרוב שמן ולא קפדי עליה בעיל ליה מגב פחילה ודוגמא לדבר ההוא דפ"ק דמהדרין (דף יח:) טול מגרחא וכתוב למחנ בני גלילאה עילאי ומחתי כו' לשפרוקי מעברא ממעטנא דשמא ומנחי פ' ב"ח (דף לב:) בגלילא שנו לחמרא עדיף ממשמא ויין היה מצוי להם הרבה ורוב שמיהן בכך כלשמעט מהמולית יין (שבת דף עח.) דקתני מיט כלי לשוף לת הקילור לחמיב מכוס לשמיה[8] לרפואה מפי מעמיה שלא היו שוטין רק יין ממוך טהרה בגלילא שנו לפרק בירה (שם דף מז.) שהיו עשיר ולא היו להם פחילות מנוחת ומהמולית (שם דף עח.) פירש ממוך שהיו עשירים לא היו שוטין רפואה רק ממים ולא מיין ולא מעמע כן דל"ב גם שמיית מיט שכיח מפי כיון שלא היה להם יין פורחת לשפוח הקילור והיה להם לשער בשמיה ועוד מלינו בחולין בפ' חומו ומח שנו (דף פב.) ועוד יש הכפורים בגליל מעמע שהיו עשירים ומרבים בסעודות ועוד מה שפי' לא היו פחילות מנוחות הא ממרינן בשילהי נזה קמא (דף קיח:) מקבלין מן הנשים דבר מועט כלי פשמן בגליל אלמא שמנוי פשמן בימיהם וכי קתמר[9] ליענח לחמור לנעלמה[10] דמעמע דקפי שחילה לשיך בה לשון נקבה להא נר לשון זכר לחיכה לממי דקפי שקערה למיימי לה לעיל[11] מוחר המעמן שנגר ומקערה מוחר וגם מלינו לשון נקבה אלו נר מנוכה בפחה מן זקוק לה (שבת דף מז.) כל זה פי' הר"י וגם רבינו מאיר פירש כן ועוד הוסיף כי מרוב יין היה להם כאב עיניים ומוב המים לרפואה:

[1] גיטין ח: עירובין ל: מיר מה. [2] פרה פ"ש מסכת ס, ג) נדה ו:, [3] טהרות פ"ט מ"ה, [4] [תוספתא פרק ג], [5] שבת יד:, [6] שבת טו: נזיר נד:, [7] [דמקומות פ"ו], [8] פרק בתרא פ"ה ה"ד ע"ש, [9] מקוואות פ"ח מ"א, [10] בבזיר נה. ע"ש, [11] נדה ו., [12] שבת מז., [13] שבת מו ע"ב.

א) תוס' ד"ה שרצועה כו' אבל צ"ע איך שלין לרגל מן הגליל כו'. ר"ג ונלע"ד שסיו עולין ע"י שוורים ור"ג למעת לסור אהל מפסיק ע"ש כמ"ש תוס' מעיוכין דף לג ע"ש ד"ה ומר סבר וכו' ומה שלא הזכיר גם הכא ע"כ כמו שמקשה בפסל מוכי מבן ר"ל כמ"ש שם הכ"ש מעיוכין מתום הר"ל משום דלא שכיח שמיה מהל לפניו עליה רגל דהוי עשה לחומיתא שפיר המיבו ודו"ק: ב) שם באי"ד בירן האספקי' ליה רצועה נמטא ובשי הוזה ג' וד וכו'. ג"כ עיין שם ילמה מ"ש מיה:

אהל זרוק לאו שמיה אהל. ואל שלמו לחל מיט מוקן. לארץ העמים. מטמחה כאהל. בשידה. מלבמת נקיס עגלה עמוסה קופסקא. מגדל. מטמ"ל [עירובין ל:]. בשידה תיבה ומגדל. וטמאים לומה מחור. רבי מטמא. קסבר אהל זרוק לא שמיה אהל הכי מפרש בפרומן אהל המעלעל אינו אהל משום שלוחו הלבך מפיקה לקו מפיק לפי אהל מיט לאויר ארץ העמים לאו אהל מפיקה היא [נזיר ח:]. חברייא מדכן בגלילא וכו'. מניחים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמן לממחום שמא יבא נאמ"ק מיניה [נדה ו:]. מחוורתא. דבר ברור הוא כמו שמוכיח עליו מיל (דף קנ.) [מגילה מו.].

ג) [צ"ל והתנן] (גליון), ועי' טו"א: ד) [צ"ל לעיני עי' תוס' [ומאירי] וכן גרס הערוך ערך עין וכן בתוספתא פ"ל דשהרות] (גליון), וכ"ה בכת"י: ה) בכת"י נוסף מיט דלא מהימני אקדש לא מהימני נמי אתרומה. ועיין טו"א ובר"ק ס"ק 7: ו) בכת"י שבגליל"י: ס) בכת"י בפני: ז) צ"ל גושה (גבוי יוסף, דק"ס), ועי' הימב בסוגיא דנדר שם נה ע"א: ח) בכת"י נוסף אף: ט) צ"ל ומהציתין לאחר שנחקלקלו (שיח יצחק עי"ש): י) [צ"ל כלים] (גליון): יא) צ"ל גרסינן אלא דכו"ע (מהרש"א עי' שם): יב) עיין רש"ש מה שמגיה ע"פ מהגי' האהלות שם: יג) אולי צ"ל האי במאי דמצי"ל במת דהיינו בתרומה וכו': יד) צ"ל את הקילור משום דהשתא שביח לרפואה (באה"מ): טו) לפנינו שם הגירסא "לשלשל" אלא שבכת"י שם איתא "לשלשלה": טז) נדצ"ל שאין הש"ס אמנין: יז) נדצ"ל לא יקבלנה: יח) נדצ"ל הרבה זיתים והיו: יט) לפנינו שם הגירסא "לשלשל" אלא שבכת"י שם איתא "לשלשלה": כ) נדצ"ל שאין הש"ס אמנין:

מדקתני ביהודה נאמנין. מכלל דבגליל אין נאמנין מ"ט אמר ר"ל מפני שמפסקת ביניהם מדוד הכותים וכיון שצריך לעבור בתוכם חיישינן שמא מטמא טומאת ארץ העמים. ומקשינן ותנינה להחיא חבית בשידה תיבה או במגדל דהא לא נטמאה בטומאת ארץ העמים. ופרקינן מתני' רבי היא דאמר אהל זרוק לא הוי אהל דתניא הנכנס בארץ העמים בשידה תיבה ומגדל ר' מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר וכבר פירשוהו בירושלמי בפרק בכל מערבין. ומקשינן תוב וליייתוה בכלי חרש הטוקף צמיד פתיל. ופרקינן א"ר אלעזר שונין אין קדש ניצל בצמיד פתיל אינו והתניא [אין] הטואה ניצלת בצמיד פתיל ומדקתני הכי אין מ' הטואה ניצלת בצמיד פתיל הא 6) מים שאין מקודשין ניצולין בצמיד פתיל. תוב מקשינן וכי לא מצו לאתויי יין ושמן בגליל מפני מרורי הכותים שעוברין בתוכם והא' עולא חבריא מדכן בגלילא פי' חבריון מטהרין האוכלין והמשקין בגליל. ודחי מניחין אותם ואם יבא אליהו ירידע שלא נטמאו אע"פ שהדרך מפסקת אותה שעה מטהרה 3). ובשעת הגיתות והבדים באמנים אף על התרומה ורמינהו הגומר זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה לעניי כהן. ואי מהימן הוא למה לי לעניי כהן. ופרינ מתניתין בחרפי. והא דקתני לעניי כהן מכלל הן שאין[4] נאמנין באפלי שכבר עברו הגיתות והבדין ואבותיו של רב נחמן היו לחן הרבה[5] והיו מתאחרין הרבה אחרי כל אדם ובא רב יוסף לאוקומה הא דתנא יתננה לעניי כהן בגליל שאינם נאמנים לעולם. ומותבינן עליה והא [תניא] עבר הידרן וגלילי הרי הן ביהודה נאמנין על היין בשעת היין בו' ואסיקנא אלא מתוורתא באפלי: עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין של תרומה[6] לא יקבלנה[7] כו'. הא דבצר מרב ששת עבר ויקבל מהו שיניחנה לנת הבאה אם לאו פשיט ליה מהא

ס) נלמה מסמי כפן ול"ל הס קמח מפל מעמיד מפיל ומעמן הס שם וכו'. ב) לולי ל"ל שמא ילמה שכל שכיח קמוה ועי' כ"ש ת"ש.

תוס' ד"ה שרצועה וכו' אבל צ"ע האיך שלין לרגל. עיין מ' שער מפרים מי' ע':

חבר ועם הארץ שירשו את אביהם. [מתני' היא כפ"ו דתמי'] ופירש רש"י טעם על משנה זו מטעם גזירה דמעיקרא סוברי הדבר שאלו לחלקו ונפל בחלב בעלי מיעים לא תמרינן סובדר וכן פירש הוא עלמו משנה אחרת[ב] גר וכובי שירשו מן אביהם יכול לומר טול ממה שלי ע"ו ומי אמול מעות לתיש ליה בגזירה תמה וליה קשה לגמורי כיון דתמה משנה תיש ליה בגזירה תקשי מיניה לרבי יוחנן דאמר[ג] תמין שחלקן לקומות הן וממזרין זה לזה מיגל אלמא מן גזירה וכן בכורות פרק יש בכור (דף מח.) גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא ר' אחיי ורבי יהודה בריב לפי דאמר[ד] החמין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקומות אלמא מספקא להו אי יש בגזירה או לא ומסתיא להלוקח יין מן[ה] הכותים (דמאי פ"ו מ"ל) ליכא למקשויי דשמעינן מינה בגזירה דתמה טעמא דמגזרינן מיגה דילמא אתי לזלזולי בתרומה דרבנן ואפילו הכי אמרינן בגזירה דגזרינן אטו ודאי ירושה דממילא הוא לן וכן כפי' בכל מערכין (עיכוין דף ט: ושם) מיכא מתן דמיה ליה כן שכנה וכי מיגמ דמדרבנן[ו] מיהא רבי יוחנן דאמר לה בגזירה הא שמעינן ליה בשילהי פיאה (דף ט: ושם) מין בגזירה לף בעניותי תמוגין ומיהו כמה קמאי משניות דמשינו לתין בגזירה וכמה מקומות פלוגתא דתנאי ואפילו הכי בכל מערכין (שיחין דף ט: ושם) דלמיך למאוי תנא דבגזירה לא מייתי הן משום דעדיפא ליה למאוי מילתא להתנא מזכי הא וגם מילתא למילי:

בעיוהי תמוגין למילי הא:

מנפח אדם בית הפרס. (ה) פירשתי בגמרא (דף יט:) כל תורך הסברים מפרשים רבי יהודה ר"ע: **במטהר** טבלו ליקח חימטו נסכים. פירש רש"י למיכח קדש ותרומה דמהימן דלמחר תרומה וקנקנים ממיגו דמהימן לקדש שגמלי הוא לו אם קנקנים שהיה בו הקדישו[ז] טמאים תימה דל"ל ממלי נקט שבעים יום קודם לפילו בשאר ימות השנה נמי להא מנן ותם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן ומירץ הר"ר אלחנן דהכא מיירי שהיתה ידועה לו שהיתה בבית הפרס ולא נודע לו שנטמאו אלא לאחר שבעים יום ולא נודע לו שנטמאו אלא לאחר שבעים יום ולא נודע לו שנטמאו אלא לאחר שבעים יום

וכן שניהם יוצאין. הואיל ומצטרפין לפסח ואם לא נקח (וממנו[ב]) לא יקח עוד וכ"ש קדל נכנם וחבר יוצא הואיל ומוף הקדל ליכנס לפסח יחזור למצר הלריך ליקח ויקח: **תנא** נאמנין **על כלי חרס הדקין לקדש.** הא למדנו מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס בכלי חרס הדקין ממרו אע"פ בלא סח כדפרישין לעיל אבל גסין אינן כאן אלא מפיהן לעיל מן הין נאמנין בלא בתוך ירושלים כדלקמן ואפי' לא כך שמעתי ולבי מגמגם על שמועתי שמעתי כשפיהן לר אשין מצטרפין ככנס לתוכו וקופיהו שלמו מעכירין לוחם לפחות מליאים מצקין ממקין: [ב] **ואפי' אפיקרסותו בתוכו.** אפי' מלאין מצקין שלו אשיהן של קדש:

הגבאין שנכנסו לבית וכו'. לקדש ומרומה קמי ולא למעלת ומהדיא תניא בתוספתא[ב] הגבאים שנכנסו לבית נאמנין לומר לא נגענו על טהרת תרומה והם מעלת הוי קדש כדקתני התם ולא אפי מעלת ואפי' עשו מעשה. הר"ר שמעון:

ובירושלים נאמנין **על טהרת כלי חרס הנסתם.**

וכ"ש הדקין וכן תניא בהדיא בירושלמי[ג] נאמנין על טהרת כל הכלים. הר"ר שמעון:

או שניהן יוצאין בלחוץ אמר אביי אף אנן נמי תניא הקדר שמכר[ב] את הקדירות ונכנס לפנים מן המודיעים מעמא דלפנים מן המודיעים הא מודיעים גופה לא מהימן אימא סיפא יצא אינו נאמן הא מודיעים גופה נאמן אלא לאו ש"מ כאן בקדר יוצא וחבר נכנס כאן בששניהן יוצאין או שניהן נכנסין שמע מינה [ג] **תנא** נאמנין בכלי חרס הדקין לקודש אמר ר"ל והוא שניטלין בידו אחת ור' יוחנן אמר אפי' שאין ניטלין בידו אחת אמר[ד] ר"ל לא שנו אלא ריקנין אבל מלאין לא [ה] ורבי יוחנן *אמר אפי' מלאים ואפילו אפיקרסותו לתוכו ואמר[ו] רבא [ז]ומודה ר' יוחנן במשקין שהן עצמן שהן מטאין שבעה ומשקין טהורין: **מתני'** הגבאין שנכנסו לתוך הבית וכן הנגבים שהחזירו את הכלים נאמנין לומר לא נגענו ובירושלים נאמנין על הקודש ובשעת הרגל אף על התרומה: **גמ'** ורמינהי [ח] הגבאין שנכנסו לתוך הבית כולו טמא [ט]ר"ק הא דאיכא נכרי בהדייהו הא דליכא נכרי בהדייהו דתנן[י] [יא] אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו וכי איכא נכרי בהדייהו מאי הוי ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר [יב]אימת נכרי עליהן וחד אמר אימת מלכות עליהן מאי ביניהו איכא בינייהו נכרי שאינו חשוב: [יג]וכן הנגבים שהחזירו את הכלים: ורמינהי [יד] הנגבים שנכנסו לתוך הבית אינו טמא אלא מקום דרימת רגלי הנגבים [טו] אמר רב פנחס משמיה (דרב[ט]) [טז]כשעשו תשובה דיקא נמי דקתני שהחזירו את הכלים ש"מ: [יז]ובירושלים נאמנין על הקודש: [יח]תנא נאמנין על כלי חרס גסין לקודש וכל כך למה [יט]שאין עושין בבשונות בירושלים: [כ]ובשעת הרגל אף על התרומה: מנהני מילי אמר רבי יהושע בן לוי [כא]דאמר קרא [כב]ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולן חברים: **מתני'** [כג]הפותח את חביתו לתוך חבית של חבירו ר' יהודה אומר יגמור וחכ"א [כד]לא יגמור: **גמ'** יתיב ר' אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דר' יצחק נפחא פתח חד ואמר מהו שיניחנה לרגל אחר א"ל אחד מ"ל אידך דין הכל ממשמשין בה ואת אמרת יניחנה לרגל אחר א"ל אטו עד האידנא לאו הכל ממשמשין בה א"ל הכי השתא בשלמא עד האידנא טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה אלא השתא טבאה היא נימא כתנאי דתני חדא יניחנה לרגל אחר ותניא אידך לא יניחנה לרגל אחר מאי לאו[כה] תנאי היא לא הא דקתני יניחנה ר' יהודה והא דקתני לא יניחנה רבנן ותסברא (ל) הא רבי יהודה יגמור קאמר אלא הא דקתני לא יניחנה רבי יהודה והא דקתני יניחנה רבנן ומאי לא יניחנה שאין צריך להניחה: **מתני'** משעבר הרגל מעבירין על טהרת עזרה עבר הרגל ליום ששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת רבי יהודה אומר אף לא ביום ה' שאין הכהנים פנויין: **גמ'** תנא שאין הכהנים פנויין מלהוציא ברשן: **מתני'** כיצד מעבירין על טהרת עזרה [כו]ממבילין את[כז] הכלים שהיו במקדש ואומרין להם הזהרו שלא

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [ומוספתא פרק ג], ג) לעיל כה: מהלכות פ"ה מ"ל, ג) מהלכות פ"ו מ"ג, ד) [עם פ"ק], ה) ג"ז עם, ו) יבמות כה: ב"ק לה: ב"מ קב. מנחות פה:, ז) [ב"ק פה: ומפיק לה:], ח) מה לא, ט) [ע"ג הי"ב], י) [לעיל כג:], יא) עיין תמיד פ"ב מ"ד.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ומקבל והא ר' יהודה: (ב) רש"י ד"ה ממעה היל וכי ימא ליה ממלי:

ליקוטי רש"י

אפיקרסותו. קולר של ללמו (בכורות כג:). מפקוח את קולר נוהג מה:). לעין. גדול מכום וקטן מפקיח (שבת קלט:). **אין עושין בבשונות.** מעריפה קלי לקלימים (ב"ק פב:). מפקח קוטנת כדמפרינן בפרק קמא (לף פב:) (בבחים צו:). **ויאסף וגו'.** כשלבץ בגבעה קמיב ומיכ שמעינן בכל ומן שיכולין נלקבלם למקום אחד קרי להו פמיב וגבל היינו לעיל לף קפיה נוהה לה:]. (המשך בעמוד ב)

הגהות ותיונים

ב) צ"ל שמוכר (מע"ב), וכ"ה בכת"י: ב) בכת"י ואמר, וכ"ה בכת"י נכון (דק"ס): ג) בכת"י אמר, וכ"ה נכון (דק"ס). ועי' בי הר"ח להיפך ומורה ר"ל וכו' שהן מהודרין (ועי' חשק שלמה): ד) צ"ל דתניא (מלא הרואים), וכ"ה בכת"י, ועי' תי"ט במשנה דטהרות שם: ה) [צ"ל דרבה כ"ה בב"מ, וביבמות ובכ' **פסא**, ובסנהדרין ובב"ק איתא כראמר רב פנחס בשעשו כן] ובכמה דוכתין בש"ס מצינן **רבא** וכצ"ל בס"ש הגאון בעל סה"ד וכן מפורש ברש"י סנהדרין פה סוף עמוד א' (גליון), אולם בכת"י כאן ובכל המקומות הנ"ל הגירסא משמ"ה דרב **פסא** (וזה מעיר על אמיתות בי זו, דק"ס): ו) ע"י במאירי ובכסף משנה בדעת הרמב"ם בי אחרת בגמ', ועי' אור שמח, שיח יצחק ובדק"ס: ז) בכת"י מטבילין כל הכלים: ח) צ"ל **מסנו** (גליון), וכ"ה בדפוה"ר: ט) הד"א עד תיבת 'בתוכו' שהוא סוה"ד, ומה"ד **אבל** (דפוה"י) מלאין וכו' (חלופי גירסאות, שיח יצחק, דק"ס עי"ש) וכ"ה בכת"י, ועי' טו"ה עי"ש) י) צ"ל **שמעון** (מע"ב, רש"ש), בכת"י **שמעת**: כ) צ"ל מל (מע"ב), וכ"ה בכת"י: ל) בכת"י **אחזמר בתרומה** קיימא, ועי' תו"ש: מ) בכת"י ממשמשין בבל: נ) צ"ל **בירושלים** (וכ"ה בדפו"ר) (תוספתא היא בפ"ג הי"ב: ס) בכת"י נוסף **מפהר** נסכו: ע) בס"א הגירסא **הספפקין** וכן הוא בכ"מ פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלי ו (גליון): פ) צ"ל **מנענן** וכ"ה בכת"י: צ) צ"ל **להטבי'** ן וכ"ה בדע"ב וכן העתיק התוס' ד"ה:

עין משפט נר מצוה

נב א ב מיי' פי"ל מהל' ממרלי מלכה ומשנה סלכה ה:

נג ג ד מיי' שם פי"ע סלכה יב:

נד ה ו מיי' שם הלי יד: נה ז ח מיי' שם פי"ל סלכה ה:

נו ם מיי' שם הלי ע:

נן י מיי' שם הלי י:

נח ב מיי' שם הלי יא:

הגהות מהר"ב רבינוביץ

א) גמ' ור' יוחנן אמר אפילו מלאים ואפי' אפיקרסותו לתוכו. כ"ג עי' פרש"י ותי"ט בס"ס מפר מוני אם כ"ה ואפילו אפיקרסותו וכו':

תורה אור השלם

א) וַיֵּאָסֵף כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר כְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים:
[שופטים כ, יא]

רבינו חננאל

תנא נאמנין על כלי חרס הדקין לקדש. אמר ר"ל הוא שניטלין בידו אחת וריקנין אבל מלאין לא כלומר אעפ שאין נישלין בידו אחת ובין מליאין ובין ריקנין ואפי' אפיקרסותו לתוכן נאמנין. אמר רבה אע"ג ג) דר"ל אמר אין נאמנין על כלי חרס מליאין [מוחזה] היה במשקין עצמן שהן שהורין ואל תתמה שהרי לגין טמא שומאת שבעה ומשקין שהורין. ג) קודם לגזירת שבעים יום נאמן. אמר אביי ש"מ דישרה אריסא מקמי הגזרה אגולפי שבעים יום: **מתני'** הגבאים שנכנסו לתוך הבית נאמנים לומר לא נגענו. אוקימנא בדאיכא נכרי בהדייהו כיחנן אם יש נכרי באמן לומר נכנסנו אבל לא נגענו. מ"ט ר' יוחנן ור' אלעזר חד א' אימת נכרי עליהן חזר אמר אימת מלכות עליהן. מאי ביניהו איכא ביניהו נכרי שאינו חשוב דלית להו אימתא. והא דתניען הגבאין שנכנסו לתוך הבית כולו טמא אוקימנא בדליכא נכרי בהדייהו. דכיון דלית אימתא דחד עליהו נגעו בכל כלים שבבית. וכן הנגבים שהחזירו את הכלים נאמנים לומר לא נגענו פי' לא נגעו ולחם. דווקא שהחזירו הא לא החזירו כל הבית טמא. ומקשינן עלה כל חבית טמא ורימיתו הנגבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי נגבים הנו אע"פ שלא החזירו הכלים הבית שהור כלומר אינו טמא. ופריק רב פנחס בנגבים שבאו לנגוב ועשו תשובה ולא נגבו כלום. **ואמרינן** כשם שלא נגבו לא נגעו ואין טמא אלא מקום מגע רגליהם ודאי דאי אפשר לעבור אא"כ נגעו ומשום שעשו תשובה אין אנו מחזיקין אותם בזה הדרך וכן נמי נגבים השנים במשנתנו אינן נאמנים אלא אם עשו תשובה אבל אם לא

עשו תשובה בין אלו ובין אלו חבית כולו טמא. דהזישינן דלמא עבדי עלייהו תגנעו בהן מדי לגבן ונטורזו או לקחו טובים מהן והניחו אלו שלא יכלו לעמהן כולן באחת. ואמרינן דיקא נמי דקתני במתניתין שהחזירו את הכלים ש"מ כשעשו תשובה ש"מ: **ובירושלים נאמנים על הקדש** תנא נאמנין על כלי חרס הנסתם לפי שאין עושין כבשונות בירושלים ומשום הכי מזדהרי ומנסרי להן לפיכך לא גזרו בהו טומאה בספק. **ובשעת הרגל נאמנין** אף על התרומה מגא הני מילי אריבלי דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל העירה כאיש אחד חברים הכתוב עשה לכל ישראל בשעת אפיסתן באחד אפי' את עמי הארץ עשה אותן חברים: **מתני'** המוחת את חביתי חמפתחיל בעיסתו ברגל. פי' רבי לסכוך תשאר לו אחר הרגל ר' יהודה אומר יגמור דהא מחכ"א לא יגמור מהו שיניחנה לרגל אחר דהזינן יד הכל ממשמשין בה כלומר נגעו בה עמי הארץ ויניחנה לרגל אחר וא"ת אי הכי ברגל עצמו הליך שותין אחזה שאני זה הרגל עצמו דהא טומאת עם הארץ ברגל הוזיא וחמנא טהריה הא השתא טבאה היא. ואתיען לאוקימתא **בתנאי** דתניין לה ואסיקנא הניא תנא דתני יניחנה לרגל אחר לרבנן היא הא דתני לא יניחנה לר' יהודה ופאי לא יניחנה כלומר אין צריך להניחה אלא יגמור ויעשנה אם כולה: **ירושלמי** ר' תנניה בשם ר' יוחנן הנזירו סופן משחילתן שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא אינו פותח ומצא משעה בשמחת הרגל: **מתני משעבר הרגל**

חשק שלמה על רבינו חננאל ב) גי' רפיי הוא לסיפן מגי' דלן למשקין הן שהורין אף ע"ל ונוקמה מוכזמים מהאיים שהמיל רמה מנגען חש"ק. ג) דפי' רפיי אלא עד שמשמה פיפיס לפיל דף כ"ה ע"ב.

שלא תגעו בשלחן. נכתבים עמי הארץ ההולכין להיכל להתמחות למזבח קתני[ם] דלמא יקריבו לא היו לומדין ולא קפ"ז אין חולש למזבח[ב] וכן פירש רש"י: **מנורה** לא כתיב בה תמיד. פי' רש"י לתמיד דכתיב בה לא למדיד שלמן להמי תמיד מלילה לילה הוי כמו עולת תמיד שמעון בתמיד ומחצתי כ"ג. אבל כל היום יש להם שניים ושלישים שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן [ב]כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן בקרקע דברי ר"א וחכ"א [ד]מפני שהן מצופין: **גמ'** תנא הזהרו שמא תגעו בשולחן ובמנורה ותנא דידן מ"ט לא תני מנורה שלחן כתיב ביה [א]תמיד מנורה לא כתיב בה תמיד ואידך כיון דכתיב [ב]ואת המנורה נכח השלחן כמאן דכתיב בה תמיד דמי ואידך ההוא לקבוע לה מקום הוא דאתא ותיפוק לי דכלי עץ העשוי לנחת הוא [ג]וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא[ד] מאי מעמא [ה]דומיא דשק בעינן מה שק מיטלטל מלא וריקם אף כל מיטלטל מלא וריקם האי נמי מיטלטל מלא וריקם הוא כדר"ל [ו]דאמר ר"ל מאי דכתיב [ז]על השלחן הטהור[ח] מכלל שהוא מטא ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו [ט]דא"ר יהושע בן לוי גם גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך סילוקו שנאמר [י]לשום לחם חום ביום הלקחו ותיפוק לי משום ציפוי דהתנן [כ]השלחן והדולפקי שנפחתו או שחיפן בשייש ושייר בהם מקום הנחת כוסות טמא ר' יהודה אומר מקום הנחת החתיכות[ל] וכי תימא שאני עצי שטים דחשיבי ולא בטלי הניחא לר"ל דאמר לא שנו אלא בכלי אבסלגים הבאין ממדינת הים אבל בכלי מסמרים[מ] לא בטלי שפיר אלא לרבי יוחנן דאמר [נ]אפילו בכלי מסמרים נמי בטלי מאי איכא למימר וכי תימא כאן בציפוי עומד כאן בציפוי שאינו עומד הא בעא מיניה ר"ל מרבי יוחנן בציפוי עומד או בציפוי שאינו עומד בחופה את לבזבזיו או בשאינו חופה את לבזבזיו וא"ל [ס]לא שנא בציפוי עומד ולא שנא בציפוי שאינו עומד לא שנא בחופה את לבזבזיו ולא שנא בשאינו חופה את לבזבזיו אלא שאני שלחן דרחמנא

מצוינין מבי"ה. מפני טומאת הרגל: חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן בקרקע. שהכתוב קראן מזבח לתמיד[ס] ומלמד הן לתמיד ללא נגעו בו: מפני שהן מצופין. בגמרא מפרש: **גמ'** מנורה לא כתיב בה תמיד. כלומר תמידין התמורין במנורה[ס] לא כתיב בה תמיד. לפי שהיה דולק ביום ובלילה להכי לא כתיב בה תמיד. ולומר תמיד להדלקת הנרות[ס] לא כתיב בה תמיד יומם ולילה קאמר אלא תמיד מלילה לילה ומחצתי כ"ג[ס] אבל ביום לא היה דולק למערב ועד נקר כתיב [ס]תן לה מדת המן שיהא דולק למערב עד טוקי[ס] לפיכך כל היום יכול לפלוקה אבל תמיד התמור בשלחן כל היום וכל הלילה להלחם נסדר עליו משבת לשבת והקשה הר"ר אלחנן להא דתמיד (דף ג:) משמע דגר מערבי דולק כל היום שממנה היה מדליק ובה היה מסיים ומקטיר ממנה נפקא ושוב קשה להר"ר אלחנן עלה דהתם נמי כתיב מערב עד נקר ושמעינן מכמים מדמה לחלי לוג[ס] וי"ל (ו) דמ"מ לא היה בה טפי מבשמן נרות[ס] ומ"מ ממילא ממחמ הנס דולק כל היום ובשנה שלא היה הנס[ס] היו דולקין מומה שנקר כדי להדליק ממנה להמרות:

בלי עץ העשוי לנחת. הקשה הר"ר אלחנן כל שיש שהיו יכולין למדר במדבר היו מטלטלים אותה ואם כן אין עשוי לנחת ואם כן אמאי לריך למיים מקלת השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ותירץ לנא מיטלטל קרא רק לגוד וגפשון ושלה ופא עולמים שלא היתה מטולטלת ומשמיע מקרא שהיו מגביהין אותה ולא גרמה כיון שאותה מטולטלת כבר אף מאכלו לבית עולמים אמי לא נפקא מידי קבלת טומאה דאמרה שלא י"ל דלא אמרי טומאה לא אלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים:

סילוקו בסידורו. לענין שהיה בן ומה שאמר הפסוק מוס ביום הלקחו לאו דוקא אלא אחם לא היה למיכל מ"ל במנחות (דף נה:) שהיה נאפת מערב שבת ולא מפשר שיעמוד המוס על השבת אם לא שנאמר לדבריו נאמר כאמור לעמוד מומו עד השבת הבאה:

בכלי אבסלגים. יאמן לפרש שהיה שם עיל ומטומים[ס] לוים המשים משם וקבה[ס] להכא משמע שלא עץ היו ואתם מחמים פרק שם מטמא (דף מ:). משמע שהיו של עור כדפי' רש"י וגי' העור מעון כעם במקדש קדוש: [וע' תוס' מנחות נ:. ד"ה מלילה]:

כאן בציפוי עומד. ושל מקדש לא היה עומד דשלם שולמנות היו במקדש כמין שלשה מרוחות שעשה בצלאל[ס] והציפוי היה עומד ולא קפוי עומד דשלחן דשיים עב וחזק וגם בלא עץ נמי עומד מעליו לכך לא מחיב העץ שבו שלחן של משה היה מחיב העץ שבו שלחן של עולם ובלא עץ לא היה יכול לפלוקה אבל תמיד התמור בשלחן כל היום וכל הלילה להלחם נסדר עליו משבת לשבת והקשה הר"ר אלחנן (דף ג:) משמע דגר מערבי דולק כל היום שממנה היה מדליק ובה היה מסיים ומקטיר ממנה נפקא ושוב קשה להר"ר אלחנן עלה דהתם נמי כתיב מערב עד נקר ושמעינן מכמים מדמה לחלי לוג[ס] וי"ל (ו) דמ"מ לא היה בה טפי מבשמן נרות[ס] ומ"מ ממילא ממחמ הנס דולק כל היום ובשנה שלא היה הנס[ס] היו דולקין מומה שנקר כדי להדליק ממנה להמרות:

בלי עץ העשוי לנחת. הקשה הר"ר אלחנן כל שיש שהיו יכולין למדר במדבר היו מטלטלים אותה ואם כן אין עשוי לנחת ואם כן אמאי לריך למיים מקלת השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ותירץ לנא מיטלטל קרא רק לגוד וגפשון ושלה ופא עולמים שלא היתה מטולטלת ומשמיע מקרא שהיו מגביהין אותה ולא גרמה כיון שאותה מטולטלת כבר אף מאכלו לבית עולמים אמי לא נפקא מידי קבלת טומאה דאמרה שלא י"ל דלא אמרי טומאה לא אלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים:

סילוקו בסידורו. לענין שהיה בן ומה שאמר הפסוק מוס ביום הלקחו לאו דוקא אלא אחם לא היה למיכל מ"ל במנחות (דף נה:) שהיה נאפת מערב שבת ולא מפשר שיעמוד המוס על השבת אם לא שנאמר לדבריו נאמר כאמור לעמוד מומו עד השבת הבאה:

בכלי אבסלגים. יאמן לפרש שהיה שם עיל ומטומים[ס] לוים המשים משם וקבה[ס] להכא משמע שלא עץ היו ואתם מחמים פרק שם מטמא (דף מ:). משמע שהיו של עור כדפי' רש"י וגי' העור מעון כעם במקדש קדוש: [וע' תוס' מנחות נ:. ד"ה מלילה]:

כאן בציפוי עומד. ושל מקדש לא היה עומד דשלם שולמנות היו במקדש כמין שלשה מרוחות שעשה בצלאל[ס] והציפוי היה עומד ולא קפוי עומד דשלחן דשיים עב וחזק וגם בלא עץ נמי עומד מעליו לכך לא מחיב העץ שבו שלחן של משה היה מחיב העץ שבו שלחן של עולם ובלא עץ לא היה יכול לפלוקה אבל תמיד התמור בשלחן כל היום וכל הלילה להלחם נסדר עליו משבת לשבת והקשה הר"ר אלחנן (דף ג:) משמע דגר מערבי דולק כל היום שממנה היה מדליק ובה היה מסיים ומקטיר ממנה נפקא ושוב קשה להר"ר אלחנן עלה דהתם נמי כתיב מערב עד נקר ושמעינן מכמים מדמה לחלי לוג[ס] וי"ל (ו) דמ"מ לא היה בה טפי מבשמן נרות[ס] ומ"מ ממילא ממחמ הנס דולק כל היום ובשנה שלא היה הנס[ס] היו דולקין מומה שנקר כדי להדליק ממנה להמרות:

שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ. יש להקשות מזבח נמי מיקרי עץ דכתיב המזבח עץ שלש אמות וחגו ליה במחני' דפלוגי מיה משום דלא בטיל לגפי הגך דגר מערב ועוד אמר בסמוך ואינעית לימא דבגן ר"ש קאמרי מאי לעתך משום דמלופין מיבטל בטל לפני לגבייהו אלמא טעמא משום דלפני בטל לגבי הגך ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייר כלום בטל הגך מגיד בטל לפני לגבייהו אלמא טעמא משום דלפני בטל לגבי הגך ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייר כלום בטל הגך ומיהו הך קרא למזבח יהוצון פתורא דסמוך למזבח דלמא מזבח אגב שמא[ס] שלחן ודולבקי עץ לא מיקרי עץ[ס] וגם שלחן לא מגיד בטל לפני לגבייהו אלמא טעמא משום דלפני בטל לגבי הגך ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייר כלום בטל הגך

דרחמנא קרייה עץ. לף כמהות מנופה: שולחנו מכפר עליו. מהכנסת סורקין: הכי גרסינן מזבח הנחשת דכתיב מזבח אדמה. הכמוב קרלו מאדמה למזבח שמעלין עליו העולות והשלמים והיינו מזבח הנמצא: אדרבה משום דמצופין נינהו נמצאו. דלמ לגו מנופה יש להם למהרס ממוס כלי עץ העשוי לנמאי: מאי דשתיך. דלפם טעמא מדקמיעהו מאדמה הם לגו הכי טעמא מ"ג לעשוין לנמאי: מפני שהן מצופין. וכעי למימר שהלימוי מכטלן והוי להו ככלי מהכות: מיבטל בטי' ציפויין לגבייהו. דלחמנא קרא עץ לכולהו וכלמו דלמי קרא נמי לא מקבלי טומאה: סלמנדרא. היה הנצלת מן האור כשמוערין אם במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק: בעובי דינר זהב. דבר מועט לא מסל זהה לנעשה ט נם:

הדרן עלך חומר בקודש
וסליקא לה מסבת חגיגה

דרחמנא קרייה עץ [ו] דכתיב [א] המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקידותיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו: כל הכלים שבמקדש יש להם שניים [ב] כו': מזבח הנחושת דכתיב [ב] מזבח אדמה תעשה לי מזבח הזהב דכתיב [ג] המנורה והמזבחות איתקוש מזבחות זה לזה: וחכמים אומרים מפני שהן מצופין: אדרבה כיון דמצופין נינהו מיטמאו אימא וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין ואב"א רבנן לר"א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין [ה] מיבטל בטי' ציפויין וביהו א"ר אבהו אמר ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו ת"ח שכל גופן אש דכתיב [ד] הלא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה [ה] אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב [ו] מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב [ז] כפלח הרמון רקתך [ח] אל תקרי רקתך אלא [ט] רקנין שבך על אחת כמה וכמה:

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסבת חגיגה

סלמנדרא. חמלך והעכבר [י] מרגמא יהונתן [יא] כרכושתא וסלמנדלא. ערוך: **פרשעי** ישראל [יב] אין אור של גיהנם כו'. נלמה לי דלמו נפושעי ישראל בגופן דהא ממרינן נרמא המנה (דף ו.) פושעי ישראל בגופן גיהנם כלה והם אינם כליס מלא נפושעי [יג] קלת קמאר ומשום דמסיק להו אנריסה לכולהו מוך מצועלי הכותית (ו) (דמנשקר [יד] ליה) ערלתיה כדאמר נרים עושין פסין (מירושלמי דף יט.) וכי ממרינן נסוף סוהב (ב"מ דף נמ:) הכל יורדין ועולין חוץ מנעלמה מירי מלא נגיהנם אלא [יה] מקום אחר [יו] לידון הן יורדין ואף הידון [יו] לאחר שנים עשר חדש עולין לתוך נידונין יותר מנשנה תמימה [יח]:

שאין בו אלא עובי דינר. ממנומנת [יט] יש שהיה משה ממיה על זה כי אפשר שלא יפרוץ הנץ ויאמר לו המקום כך לדכי נחש על מעלה אם מוכלה אם ואינו מכלה כלכתיב והשנה אינו אוכל (שמות ג):

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסבת חגיגה

שלחנו של אדם מכפר. לגדול כח הלגימת כלאחת נהגדת סלק (מנחות דף קג:): **מזבח** אדמה תעשה לי'. וכי מוקמי לה בזמים פרק קדשי קדשים (דף נמ. ושם) גבי מזבח חנים להאי קרא דמזבח אדמה אמר ר"ל מלמן דקאי למרוייהו ולמורי נרלה לפי שהיה מזבח של אדם במקום מזבח של מנים עולמים וכי האי גוונא דרים התם (דף נמ.) כי מזבח הנמצא אצר לפני ה' קטן מכניל ודרים ליה [כ] מזבח אדמה תעשה לי מזבח הזהב דכתיב [ג] המנורה והמזבחות איתקוש מזבחות זה לזה: וחכמים אומרים מפני שהן מצופין: אדרבה כיון דמצופין נינהו מיטמאו אימא וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין ואב"א רבנן לר"א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין [יא] מיבטל בטי' ציפויין וביהו א"ר אבהו אמר ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו ת"ח שכל גופן אש דכתיב [ד] הלא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה [ה] אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב [ו] מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב [ז] כפלח הרמון רקתך [ח] אל תקרי רקתך אלא [ט] רקנין שבך על אחת כמה וכמה:

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסבת חגיגה

איבעיא אימא רבנן לר"א כו'. ונקשה למה לי המלמן המיהור מכלל שהיה טומא מיפוק ליה משום ליפוי דלף ממזבחות נמי הוה מטומא [כ"ל] משום ליפוי מי לאו מעמא דכקרקע מינהו לגיהנם מתרא מע"ם דלממא קרינהו עץ מם כן המלמן נמי מעמא מע"ג למיקרי עץ משום ליפוי ולגיהנם קמא דמוקי לה כרבנן [ו] דממא ולא מבל הליפוי לגבי עץ ומיהו הר"ר מלמן דלימרינן ספיר קרא דהמלמן דלף ממזבחות נמי לא ידעינן ליה שיהיה מבל לגבי הליפוי מלא משום דליף מהלמן דלף על גב דמיקרי עץ הסורה טומאתו משום ליפוי ורבנן דלמרי מבטיל בטל ליפוי לגבייהו ממרי מדלימרינן לרבוי שלמן דהא מקברא עמא משום ליפוי מלא ולהי לאסמועינן דלמע"ג אים לו ליפוי נרין קרא לרבוי דמקבל טומאה כלומר כאדמה דלא מקבלי טומאה. וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. אי בעי תימא לר' אלעזר קאמרי ליה דקאמר טעמא מפני שהן כקרקע דלא מטמו. והא לאו הכי הוו מטמא. והא פשוטי כלי עץ (פשוטי) נינהו ולא מטמו. וכי תימא משום דמצופין. דברי חכמים לר' אליעזר בתימה האי דאמרת דמטמו משום צפויי מיבטיל בטיל ציפוריהו והוו להו כלי עץ. אלא בין משום שהן מצופין בין משום שהן כקרקע אפי' הכי טעונין ג) טבילה לפי' שנינו כל הכלים טעונין טבילה ואפי' המזבח. א"ר אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שהוא תולדת אש הסך מדמו אין אור שולט בו. ת"ח (שמשתמשין) שכל גופן אש כדכתיב הלא כה דברי כאש עאכ"ו. אמר ר"ל אפי' פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין צפויו אלא כעובי דינר הוה כמה שנים ואין אור שולט בו פושעי ישראל שהן מליאין מצות כרמון. שנאמר כפלח הרמון רקתך. אפי' ריקנין שבך מלאין מצות כרמון שאכ"ו:

הדרן עלך חומר בקודש סליקא ליה מסבת חגיגה. האל יסיר ממנו אף ורוגז וחימה ותגזה

חשק שלמה על **רבינו חננאל** ג) נרסה מ"ל בעלי י"ת וכמוסמפת סגי מהטעלי המעורה מיע"ת ומפאר מלמי רבינו סיה סגי בעלי ע"ת ומיהוסלמי פיהם מהם המעורה וגי המוסמפת שסמיל רבינו נרסה עיקר ודו"ק. כ) לכאורה משמע דמכמים נמי ס"ל דלמ כמי מעלה ולא פליגי רק מעמעמא ומבני רבינו ל"ע.

רבינו חננאל

הוא איקרי עץ שנאמר המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתים אמות ומקצותותיו לו וארכו וקידותיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' אלמא דמקרי עץ ומשום הכי בעינן להיותו מטלטל מלא ורוקם. זו ההלכה בולה ענין השלחן שצפויו אינו מבטל הצץ שלו היא במסכת מנחות בפרק שתי הלחם ומפורשת שם כאשר פירשנו והרבה טעו בה דכתיב על השלחן השהור מכלל דזימנין הוא טמא והשלחן פשוטי כלי עץ הוא ומסקנתו למטה היתה. ותניא (כמוסמפת פ"ג) שלחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו אפי' בשבת. משום דמטלטל מלא ורוקם. ומעשה שהטבילו המנורה בליל יום כו' ג). תרץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת שהן בקרקע. דכתיב מזבח אדמה וכתיב המנורה והמזבחות [אתקוש מזבחות] להודיע לך שהוא כולהו כאדמה דלא מקבלי טומאה. וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. אי בעי תימא לר' אלעזר קאמרי ליה דקאמר טעמא מפני שהן כקרקע דלא מטמו. והא לאו הכי הוו מטמא. והא פשוטי כלי עץ (פשוטי) נינהו ולא מטמו. וכי תימא משום דמצופין. דברי חכמים לר' אליעזר בתימה האי דאמרת דמטמו משום צפויי מיבטיל בטיל ציפוריהו והוו להו כלי עץ. אלא בין משום שהן מצופין בין משום שהן כקרקע אפי' הכי טעונין ג)

מד א מי' פ"ל מהל' מטמאי משכב ומושב סלכה יל [ועי' מה שכתב מה הכ"מ פ"ד מהל' כלים סלי ד]:

ב) מלכות נה. ממנות נו. ע"ש, ג) מיומין יט. ע"ש, ג) עיין תוס' עירובין יט. ד"ה פושעי, ד) [מנחות ו.] נרלות ג. מגילה ו.], ה) עיין רש"י סנהדרין סג: ד"ה סלמנדרא ובערוך ערך סלמנדרא ובטו"א, ו) בזבחים ס., ז) ויקרא יא כט, ח) [ועיין עדיות פ"ב מ"ו] ועי"ע תוס' ב"מ שם, ט) עיין שם שמות סימן יא.

הגהות הב"ח

(ל) תום' ד"ה פושעי וכו' מון מבועל כותית דמשכה ליה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה סלמנדרא חיה הנבראת וכו'. עיין מוליו ד' קכו ע"ל ברש"י ד"ה וסלמנדלא:

הגהות וציונים

ג] היכות יש להם שניים נראה ט"ס, ולימא בכתי, וצ"ל מעונין מבילה חוץ וכו' (דע"ז קאי סוגיות הגמ'): ב] בעירובין הגיהנם אלא ריקתיך שאפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרמון עאכ"ו: ג] צ"ל לרבנן (ריש"ש): ד] צ"ל תירגם ירושלמי (מהר"ץ חיות), וכ"ה בערוך, ולפנינו באונקלוס תירגם על "והתנשמת" וסלמנדרא: ה] נדצ"ל בפושעים: ו] [צ"ל דלא מבשקר ליה] (גלילון): ז] אולי צ"ל במקום אחר: ח] צ"ל הנידונין (באה"מ):

תורה אור השלם

א) הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבְהּ וְאָרְכּוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת וַיִּמְקָצֹעֹתָיו לוֹ וְאָרְכּוֹ וְקִירֹתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ: (יחזקאל מא, כב)

ב) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ: (שמות כ, כא)

ג) וּמִשְׁמְרָתָם הָאָרֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָהֶם וְהַמָּסָךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: (במדבר ג, לא)

ד) הֲלוֹא כֹה דְבָרִי בָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: (ירמיה כג, כט)

ה) פְּחוֹט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוָה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: (שיר השירים ד, ג)

ליקומי רש"י

דרחמנא קרייה עץ. לף על גב דלמלן מנופה נוסב נעל ליפוי לגביי כלאחרינן נמילה מיומא דמגיהנם שלמי מלמן דקרי"ל לחמנא עץ [ומשא כא:]. המזבח עץ. מ"א נקבל מדמתיל שמוכל ר"ל דלמלן קולל מזבח שמכפר נמן הזה כמזבח כך שמעתי. ומקצעותיו. (רגליו, גגו ולכלו כמו מקבלת גגו וסוף ורגליו, ולכלו לכמוב מקבלת סוף גגו כל"ל ו"ס) נוף דלמלן [יחזקאל מא, כב]. שלחן מרוכב [מנחות צו.]. וקירותיו. מקנרותיו [יחזקאל שם].

שלחנו של אדם מכפר עליו. מזבח אדמה. מעוכר מאמרם שלא יעמדו לו על גבי ביסים דבר אחר שהיה ממלא לם על מזבח המעשה מאדמה נשעה לי. תעשה לי. שהמזבח מתקלת סוף גגו כל"ל ו"ס] נוף דלמלן [מנחות שם]. מזבח אדמה. מעוכר מאמרם שלא יעמדו לו על גבי ביסים דבר אחר שהיה ממלא לם על מזבח המעשה מאדמה נשעה לי. תעשה לי. שהמזבח שלחנו של אדם מכפר עליו. לומן מכופה לעוכים [מנחות שם]. מזבח אדמה. מעוכר מאמרם שלא יעמדו לו על גבי ביסים דבר אחר שהיה ממלא לם על מזבח המעשה מאדמה נשעה לי. תעשה לי. שהמזבח שלחנו של אדם מכפר עליו. לומן מכופה לעוכים [מנחות שם]. **מזבח אדמה.** מעוכר מאמרם שלא יעמדו לו על גבי ביסים דבר אחר שהיה ממלא לם על מזבח המעשה מאדמה נשעה לי. **תעשה לי.** שהמזבח שלחנו של אדם מכפר עליו. לומן מכופה לעוכים [מנחות שם]. **סלמנדרא.** מלך הנופר יש [חולין קכו.]. **הלא כה דברי כאש.** לף היה לסם לעשות ולדמות מלומה לומר שמות כ, כא